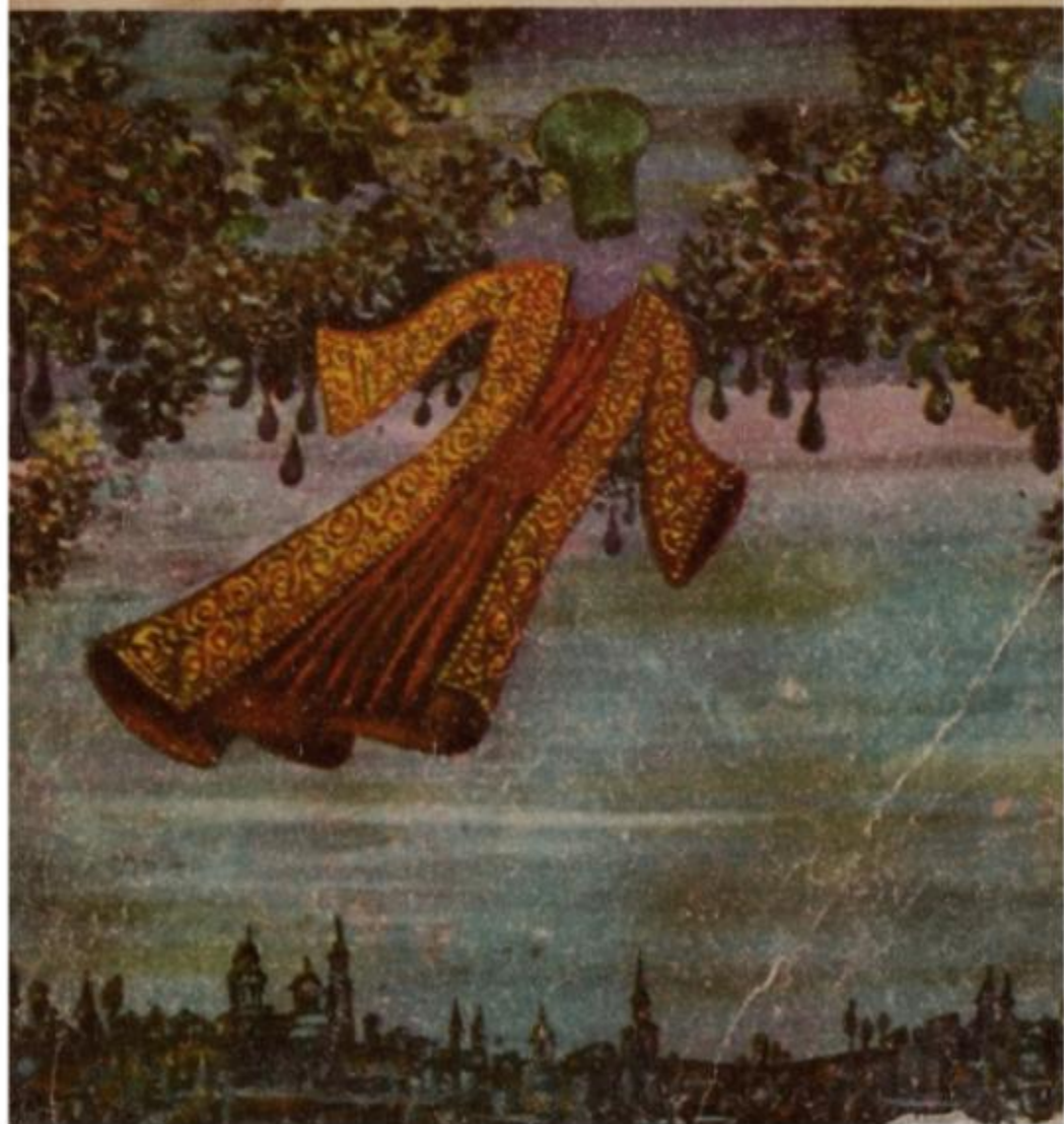

eugen barbu
princepele

eugen barbu

princepele

ROMAN

POSTFAȚĂ DE CONST.CIOPRAGA
TABEL CRONOLOGIC DE LIVIU CĂLIN

BIBLIOTECA PENTRU TOȚI • 1977
EDITURA MINERVA • BUCUREȘTI

Ilustrația copertei: *Eugen Stoian*

PARTEA ÎNTÎI	7
CIUMA	8
PRINCEPELE	22
MELANHOLIA	37
IOAN VALAHUL	60
EVANGHELINA	72
LA BISTRIȚA	86
INIȚIERI	102
SABATUL	131
PARTEA A DOUA	147
TREBURI DOMESTICEȘTI	148
PRAZNIC DOMNESC	158
PETRECERILE TINERETULUI	228
GLI UOMINI SI DEBBONO O VEZZEGGIARE O SPEGNERE	257
INTRIGI	286
CREPUSCULUL	298
RĂȚĂCIRILE PRINCEPELUI	316
SFÎRȘITUL PRINCEPELUI	330
EPILOG	335
PRINCEPELE – O MEDITAȚIE DESPRE TRAGIC	342
TABEL CRONOLOGIC	357

Aedificabo et destruam

AVERTISMENT

În dorința autorului de a reda cât mai fidel epoca fanariotă, el îl anunță pe cititor că a folosit fragmente din texte vechi bisericești, cronici ale timpului, precum și documente autentice, începînd de la scrisori particulare și pînă la acte oficiale. În această privință nu are nici o pretenție de originalitate, după cum nu a dorit să facă o reconstituire istorică fidelă a vreunei domnii. Romanul acesta este o sinteză, un basm și o operă lirică în același timp, cine vrea s-o ia în alt fel, nu o face decît pe răspundere proprie.

E. B.

PARTEA ÎNTÎI

CIUMA

Într-o sfință Duminică, în timpul slujbei celei mari în biserica de-i zicea Caimata, intră un fel de cerșitor, înalt, lat, dugos, numai zdrențe, strigînd:

— Scăpați-mă, oameni buni!

Necunoscutul se prăbuși în fața porților împărătești și își arătă subsiorile. O fîntînea purulentă lăsa să curgă de-a lungul brațelor o scursură albicioasă.

— Ciuma! strigă careva și numele blestematei goli într-o clipă lăcașul de rugăciuni.

Vestea fugi pe ulițe și sărbătoarea zilei a șaptea fu tulburată. Oamenii se închiseră în case așteptînd ceva, cu spaimă. O tăcere de moarte se înstăpîni asupra Bucurescilor. Seara se ivi luna îmbrăcată în sînge și în jur era un senin sticlă. Pe la miezul nopții se arătară vîrcolacii cătînd capul lui Iuda și locul lui Cain. Cîinii lui Dumnezeu mușcau cu sete din lumină și oglinzile ce se știe că sînt răuvoitoare la bolesniță fură acoperite cu marama albe. Se întunecaseră și ele și femeile spuneau mai tîrziu că le pieriseră apele, înce-nușîndu-se și arătînd semnul morții. Nevestele își scoaseră înspăimântate inelele cu pietre prețioase și le ascunseră. Argintul și talgerele fură îngropate în sipete, podoabele despuiră pe rînd chipurile frumoase și îngrijorate. Tăcerea creștea nemiloasă și noaptea asta parcă rece nu se mai sfîrșea. La casele boerești de pe podul Mogoșoaiei se trăgeau grelele perdele și se aprindeau

lumînările de Paști. Porțile se închideau cu lanțuri și dacă ai fi ascultat bine se auzeau cheile ruginite mișcînd în broaștele de fier. Vîrcolacii pieriseră, lumina rea a lunii pierise, acum totul scînteia ca fundul unui lac. Era o noapte înspăimîntătoare cînd în frumosul nopții furnicile lucrează mai mult și crește sarea în mări. Oamenii simțeau cum le sporește sîngele în vine ca să se apere de groaza amenințării care venea de undeva din văzduh.

Încă nu făcea nimeni nimic, toți se uitau spre palatul Prințepelui de la Curtea Nouă. În toate ferestrele ardeau lumini mari, împărătești, ca la sărbători. Poate era numai un zvon, poate nimic nu era adevărat, poate se speriaseră popii de la biserica de-i zicea Caimata, cine mai știa ce să creadă, dar cînd totul părea că se liniștește și lumea se pregătea să adoarmă, deasupra orașului se auzi un zgomot îndepărtat. Despre Balta Icoanei, numită și lacul Bulindroaiei, venea un nor ciudat, ca soda în acea stranie lumină. Să fie liliecii de la mî-năstirea Mărcuța? Să fie gîștele Mitropoliei? Nu erau. Ceva amenințător se apropia cu o egală bătaie de aripi. Aerul era stătut, nu mișca nici un vînt, praful sta neclintit în ulițe. Un miros greu, rînced, acoperea acel nor încet, sticlos, ca o lînă, acum albă, nu murdară.

O nuntire de fluturi, parcă neclintiți, duși de o secretă mișcare spre fîntînile Prințepelui umbri lumina lunii. Întîi veniră cei cu aripile ca pucioasa, galbeni și ușori, iradiind în noapte, tăind aerul în miliarde de felii, erau fluturi amiral, fluturi-lămîiță, albiliță, fluturii cerului și fluturii de sidef, vestind zorii ce nu mai se arătau. Păreau frumoși, mulți cum erau și plutind ușor deasupra caselor „apoi învăluiră pomii și coroanele lor odată se prăbușiră într-o devorare lacomă și rămaseră pustii și iar înfloriră în strălucirea lor mirată cînd norul cel galben se ridică deasupra palatului. Aripile galbene erau străvezii, ai fi putut vedea înțepătura albastră a stelelor prin ele, dar în această frumusețe totul se duse, la fel de încet, cu aceeași tainică mișcare, cum ai muta vag lumina. Dinspre jitnița domnească se auzi atunci un fel de chițăit de șoarece, unanim, mult, stins, amenințător. Soseau strigile, fluturii cu cap de mort, aduși de molimă. Erau mulți, roșii ca amurgul, arătîndu-și găvanele negre. Nunteau și

ei tăcut, gros, umplînd aerul de o duhoare grea. Abia mișcau aripile ca și cînd ar fi fost înecați în apă. Nu se grăbeau, acoperiseră cerul cu un vâl negru. Nălbarii și fluturii cu coadă de rîndunică, fluturi de zi cine știe cum treziți și porniți în această ciudată migrație, lăsa-seră un polen galben, ușor, în văzduh. Prin acest perete subțire și translucid treceau ceilalți, greoi, amorfi, grețoși, voluptuoși, cătînd parcă un punct cardinal. Stătură un ceas în aer, lipiți sub lună, ascunzînd-o, oamenii îi văzură bine, buha ciumei dăduse semn fără milă orașului.

Din cloaca de la Curtea Arsă se auzi strigătul lui Malamos Bozagiul:

— Fraților, a sosit!

Cerșitorii, șandalii, orbii și șontorogii se iviră de sub bolnițe și priviră fluturii. Îi primiră cu strigăte de bucurie și de sub cărămizile prăbușite se iviră oale de vin și rachiu din care se bău cu sete pe nerăsuflăte.

— A sosit ciuma, fraților, mai spuse Malamos și se arătă deasupra fostelor grajduri ale seimenilor. Ni i-a trimes Sfinții Părinți, Tănase și Haralambie.

Era înalt, țeapăn ca un prooroc și le vesti răsucindu-se în gluga lui de călugăr, legată pe mijloc cu funia unui spînzurat:

— Al nostru o să fie orașul!

Ridică brațul drept și cerșitorii îi văzură inelele făcute din cuie de cosciug, vindecătoarele cu care le lua durerile de cap și-i lecuia de spînz.

— Să trăiască împăratul nostru! strigară milogii, care din cărucioare, care de pe grămezile de gunoaie în care mișunau șobolanii cît vițee de lapte. Duhoarea pimnițelor fu răscolită de acea mișcare.

— Aud cîinele pămîntului! vesti Bozagiul, a trimis fluturii să aducă apă copiilor morți!

Un fior străbătu ființele acelea fără frică. Pe urmă tăcu și el și se așeză așteptînd să treacă norul nefast. Strigile stăteau nemișcate asupra orașului, ca și cînd l-ar fi pîndit. Aerul devenise năbușitor. În case copiii țipau de spaimă și muierile cărau găleți cu apă că boleșnița venea cu sete mare și arșiță. Călugărul nebun de la

fîntînile neconținut cîntătoare ale Princepelui opri duruitoarele și în bazine încetară artezienele. Fu și mai tăcere, ca la începutul lumii. Fluturii nu se mișcau, torceau parcă aerul cu aripele lor leneșe. Totul era bolnav în această cumplită noapte a începutului ciumii.

Și-atunci bătu primul clopot vestit de o toacă dementă și după ea se luară altele și oamenii scoaseră afară frigăruile de carne și luară talăngile de la capetele vitelor și începură să le lovească cu disperare. Copiii izbeau aerul cu ciomege și prăjini și se iscă un vaer de fier și de strigăte împotriva molimii.

Fluturii cap de mort ascultară dangătele triste de la Mărcuța și de la biserica Stavropoleos, încrucișîndu-se deasupra acoperișurilor, dar nu se clintiră. Veneau zorile și arătau și mai amenințător, chițăind ca șoarecii în aerul zăcut. La mitropolie se scoteau moaștele și icoanele cele mari. Șapte preoți în odăjdii slujeau cu glasuri mari în altare. Lumea căzu în genunchi prin curți și se rugă spre cerul în care stăteau cei mai buni vînători ai vieții. După ce speriară văzduhul, podarii din capul Bucurescioarei se aruncară asupra cîinilor, să-i schilodească, nu alta. Animalele urlau gonite prin curți să sperie ciuma. Venea moartea cu tot tacîmul său: cu coasa, cu gresia și ciocanul, întîi te atingea la cap sau la rărunchi și te bolnăvea, pe urmă îți lua viața în cumplite chinuri. Soldații albanezi ai Princepelui alergau spre bariere să le închidă și să le vegheze. Puțurile fură acoperite cu scînduri și în porți se scriseră cruci de smoală. Se astupau de zor găurile pe unde erau, să nu încapă molima și se arunca pelin pe drumuri. Lumea mîncă usturoi și căta oțetul pren rafturi. Porțile fuseseră date cu catran și în curți se aprinseră focurile.

Pe loggia palatului de la Curtea Nouă prima rază de soare făcu să sclikească marmura:

S o l n o n o c c i d a t scria acolo cu litere săpate în piatră.

Ce pustie zi urmă!

Unde erau gătitelile ploi să stingă setea neașteptată ce se ivise în gîtlejuri? Unde erau sclipirile fîntînilor artizicești? În șanțuri se și ridicaseră garduri de nuiele să se oprească ce apă se mai scurgea, plină de lintiță cum era. Oamenii agiei strîngeau cu sacalele provi-

antul pentru trebuințele spitalicești.

La ceasurile șase de dimineață bătură a doua oară clopotele cu disperare și după ele toate fiarele sunară. Fluturii nice atunci nu se mișcară deasupra orașului. Urcaseră mai sus și întunecau lumina nădușită a zilei. Arnăuții domnești traseră cu puscile și-i împrăștiară și când totul se luminea simțiră o nemiloasă căldură. Până seara și a doua zi nu se întâmplă nimic. Boerii își chemaseră doftorii să-i păzească și pe ulițe nu se ivi nici un echipaj după ani de zile de plimbări. În grădina lui Scuffa năvăliră nebunii de la mînăstirea Mărcuță ce nu mai puteau fi ținuți din pricina clopotelor ce îi asurzise și mai rău îi stricase la cap.

Ceasurile treceau greu. Parcă toți ar fi vrut să mai audă ceva, să știe, că dacă moartea își făcuse sălaș undeva măcar dintr-acolo să se ferească, pe cînd așa? Nu avea nimeni somn, nimeni liniște. Geaba slujbele popilor ce nu se mai odihneau, numai la marea icoană a Maicii Domnului mai era speranță, pentru că Isus pe nice unul de ciumă nu vindecase. La prînz o scoaseră într-adevăr și-o duseră pînă la Dîmbovița cu mare pohfală. Treizeci de copii îmbrăcați în alb o purtau și în urmă veneau sute de părinți ai bisericii neînfricați, călcînd în praful uliței de pe podul Mogoșoaiei. Icoana era împodobită cu flori grele, încinse giur-împregiur cu o coroană. Mîini dibace ascuseseră în această frumoasă arătare a podoabelor naturii și urzici și bucăți de usturoi. Soarele sclipea nemilos în aurăria nimbului Născătoarei. Muierile bătrîne se închinau și își ascundeau ochii. Nu era bine să chemi boleșnița cu astfel de podoabe ce trebuiau iute ascunse, să nu le vadă lumina. Dar cine mai ținea seama de asta? Tot văzduhul cînta de vocile groase ale sfinților părinți ce aruncau cu fum de tămîie în dreapta și-n stînga, să schimbe aerul.

După icoană fură plimbate moaștele sfîntului Pantelimon, lăsate descoperite să vadă lumea de unde o să vie minunea și izbăvirea. Erau cîteva oase galbene, învăluite în borangic și mereu stropite cu aghiasmă, ca să nu miroasă, la care cu toții priveau, făcînd cele cruci mari. După ce și aceste sfinte daruri ale bisericii fură întoarse la locul lor, Vodă trimise sacalele sale să stropască ulițele cu apă

parfumată ca la marile sărbători. Era o risipă dar și o dovadă de frică.

Pînă într-a patra zi nu mai muri nimeni. În casele boerești ardeau noapte și zi lumînări mari de ceară de Smirna și mirodeniile și camforul îmbălsămau aerul. Fuseseră întinse mese de care nu se atingea nimeni pentru îmbunarea morților după obicei. Printre tacîmurile acoperite cu șervețele de Olanda, ca nimic să nu lucească, așteptau farfurii cu pastrama și icre tescuite, erau cîrnați de zalhana și ghiudem cu mirodenii, nisetrul zăcea în porcelan cu ochi sticloși, alături de cegă și păstrugă. În casa marelui ban Radu Golescu lofarii de mare și scrumbița împuteau aerul de două zile, dar morților nu le cereai să se grăbească. Sfințiseră preuții masa și așteptau semn mîntuitor el cu ai lui, să nu le putrezească piersicele și prunele ținute în talaș de anul trecut și oferite răposaiilor de dincolo. Vel logofătul Manolachi Grădișteanu nu se mai ridica de la icoane, dînd spate îmbelșugatului prînz așternut pe un damasc albastru ca marea unde zăceau alături: brînzeturi, poligale amare, trandafiri, păstrăvi, țipari, luchii și știuci, precum și minunea merelor Fürstenapfel, mere dungate, mere Paradis, merele sunătoare de la moșia sa de la Dunga, pergamute de Isemer, tamîioase și moi, după care-i lăsa gura apă chiar în rugăciunile sale înflăcărâte. Tot ce era mai bun pe lume se aruncase morții pe mesele întinse și ochi osteniți vegheau la putrezirea fructelor pentru că moartea și morții ei nu veneau la praznicul cel silnic și pustiu. Piersicile galbene la început se învinețeau sau se făceau roșii ca bubele, anghinarele împietreau. Boer Belivacă, pînă să guste morții, mai gusta din cantaridele ținute într-un sipet numai pentru sufletul său să-l întărească. Pepenii godini scoși din borcane se descompuneau în căldura necruțătoare, strugurii stafidiți păreau a patra zi o coptură galbenă pe mesele cele strălucite. Smochinele nu mai arătau ca de la început și miroseau greu, putrezind. Casele se umpleau de un aer gros de la lumînări, se ardeau măturile cu care se mătura ca nu cumva cine știe de unde să aducă ele boala, în văzduh băteau fără întrerupere clopotele și toaca de la Sfîntul Dumitru Nou, cu sunetul ei anume de lemn de cireș, umplea bogatele urechi de o chemare a

creдинței ce nu se mai isprăvea. Toți ochii erau pe palat. Cîtă vreme Principele nu părăsea Bucurescii ei nu puteau să fugă pe la moșii, pentru că atîta le-ar fi trebuit. Vodă ședea neturburat în încăperile sale și citea din Cărțile de învățătură într-o smerită resemnare. Seara, prin ferestrele deschise, seimenii de pază îi auzeau glasul monoton slovenind cu voce tare:

— *Spune-mi acum, ticăloase suflete, unde este Domnia noastră? Unde este muma noastră? Unde sînt feciorii și fetele noastre? Unde sînt băile cele calde și umplerea voii trupului nostru? Unde sînt grădinile noastre cele frumoase, cu mesele cele întinse și cu cărnuri cu miros bun și frumos? Unde este vinul care totdeauna înveselea inimile noastre? Unde sînt vioarele, și tobele și surlele? Unde sînt caii noștri cei frumoși și podobiți cu rafturi poleite și cu șale fere- cate? Unde inelele noastre cele cu pietre scumpe? Unde diaman- tele cele împărătești împodobite cu mărgăritar și cu pietre de mult preț? Unde podoabele hainelor împărătești? Unde este aurul și argintul dintr-această lume, ticăloase suflete? Că pentru lăcomia aurului și argintului tău și a altora care nu iubesc pe Dumnezeu, tu te-ai despărțit de fața cea dulce a Dumnezeului tău...*

Principele sta îngenunchiat în fața altarului de taină și se ruga pentru sufletele cele păcătoase ale supușilor săi și lumea cea nemernicească știindu-l acolo, cu ruga pe buze, dulce spera în mîntuire. Numai într-aceasta la Curtea Veche, năimiții și scurșii, blesteml lumii și nefericiții, pîndeau în petrecere prăpădul celorlalți. Asta așteptau ei, ca acei vii și bogați să fugă dinaintea morții și să iasă din vizuinile lor și să tîlhărească. Acuș se fereau de puscile albanezilor și de grelele pedepse ce le-ar fi căpătat dacă nu și-ar fi ținut firea pentru că Domnul nu glumea. Stăteau în gunoaiile lor, roși de șobolani și de podagră, mîndrindu-se cu bubele lor de care pînă și ciuma avea să se sperie. Mai avea să mai treacă ce mai avea și pe ei îi vor chema să le îngroape morții de care nimeni nu se va mai atinge. Răbdători, cu ochii mijiti de pohte multe, așteptau chefuind, dînd strigăte de sfidare și oamenii de pe ulițe și de prin curți știau ce-i așteaptă. Focuri, cutremure și războaie făcuseră din vechile grădini și palate cu scări de mermer, cloaca pierzaniei, locul

tîrîturilor și al certărilor cu legea. Unde se scăldau Domnitorii în băi de Țarigrad, pardosite cu piatră de Preconezia, acum se pișau caii pribegi și creștea bozul. Unde fuseseră iatacurile beizadelor și a cuconilor, și sălile hipastile prin care trecuseră minuni de fete cu părul ca grîul copt acum se ușurau Malamos Bozagiul cu ai lui, lasînd în urmă-le baligi întregi, spurcate și împutite. Zidurile trebuiesc a știre să îmbătrînească, nu să se ruineze, zicea Vitruviu cel bătrîn, dar cine mai ținea minte aceste vorbe într-un loc unde totul se clădea pe nisip, mic și în grabă, fără măreția altor lăcașuri. Calicii își scormoneau plăgile cu unghii negre și se căutau de purici acolo unde se înălțaseră cîntări nemaiauzite și spaima domnise cu tot cortegiul ei sumbru. Aici lucise aurul cel ce cursese ca un rîu printre mîinile lacome, aici în bășcile seimenilor se luaseră vieți, dar ce le spuneau acestor năimiți ruina și prăbușirea? Dacă ai fi scormonit mai bine gunoiul, ai mai fi scos de sub resturi vreun capitel corintic sau delicate frunze de acant din marmură. Sub putrezi ciucuri luceau la vreo lumină neașteptată vrejurile de caulicoli, cîte opt, cîte opt. Pe toate acestea treceau cu nepăsare tălpile desculțe ale uitașilor de Dumnezeu, cei fără noroc, cioclii acestui oraș ce sta sub semnul morții.

Din multul istov, cum se întîmplă oriunde, femeile se deșteptară primele. Întîi își puseră cîte una, cîte una, podoabele: lăntugurile și cerceii, salbele și inelele de matostat, sculele ascunse cu grije în sipete secrete. Nu mai puteau răbda să stea cu degetele neîmpodobite, nesulemenite și fără să stîrnească pohtă bărbaților. Numai briliantele cu duhul lor înflăcărat nu fură așezate pentru că prea chemau moartea. Doamna Neacșa Prîșcoveanca, nevasta Marelui Vornic, începu a umbla prin iatace punîndu-și rochiile cele roșii, că, spunea, ele speriau boala. Își căuta sarvanele de canavăț ghiulghiuli, cu blană de samur și guler cu ciaprazuri, felegelele de canavăț, turungii cu pîntece de rîs, conteșele de postav, cu limie de samur, pacealele și iile cu lese de mărgăritar, cu șireturi de fir, mătăsăriile, dulamele de lastră și pe toate le potrivi în fața oglinzilor despuiate de pînzele doliului celui alb al ciumii. Iar sclipeau oglinzile venețiane cu apele lor albastre, clare, și aurul îi

făcu, cu ochiul nebunei. Își pusese pe rînd rochiile de terțanel cu flori de fir, în ghiordii, zăbunelele de sandal, în zăvase cu șapte foi, de lastră, căptușite cu tafta leșească și își mai potrivise nasturii cu jilalț, cu lefti și leftișori în chip de gripsor, șirurile de mărgăritare, sălbile de zloți și paftalele. Pînă și pervazurile de argint ale oglinzilor o arătau minunată, cum era. Și după ea se luară și celelalte, din plictis, din neavînd ce face, stolniceasa Haretia, Sofica a hatmanului Costachi Caragea, Catrina Greceanu, Sanda Done, ca să nu mai vorbim despre Păunița Cantacuzen care uitînd de boleşniță își chemase croitoresele și le jughinea în legea ei că se apropiau Paștile și zicea că nu mai avea ce îmbrăca.

Și dacă femeile îndrăzniseră de ce să nu se apuce și cinstiții bărbați de rele? Încet, încet, se iviră și fețele de masă pentru cei vii, că pe cei morți îi săturaseră, chit că ei nu veniseră și unde se așezară peșchirele și mărămile de mîini și fură poftiți oaspeții și deschise ferestrele. Locul clopotelor de spaimă îl luară lăutarii, lihnii de atîta odihnă, și lavițele fură iar acoperite cu covoare și pe mese luciră lingurile și cuțitele de argint. În casele lui Ianachi Moruzi petrecură den a patra zi pînă-ntr-a șaptea. Erau mulți, prieteni și neprieteni, înfrățiți, gustînd cu mare osteneală testemelurile făcute la mînăstirea Mărcuța, strafidele negre, chiuțuzise, strafide roșii și razachii, măslinile negre triglenes, măslinile verzi și cîte altele. În timpul ospățului musafirii aruncau sub masă bucăți mari de carne de vită și din cupe scurseră vinul cel dogoritor pentru morți. Printre picioare amușinau cîinii de casă, mare zaveră făcînd. Se intonară și cîntece eclesiastice, dar mai mult de lume ziseră țiganii înveseliți den frică. În ulițe se văzură și trăsurile elciilor și se spunea că Vodă luase o gustare ușoară cu mitropolitul, dar nimeni nu putea pune mîna în foc pentru asta. Și cînd se auzea că se vor deschide și apele cu glasul lor adormitor den fîntîni, căzu vestea ca un trăsnet că în mahalaua Scaunelor muriseră trei pe neașteptate, ascunși, se vede, de rude.

Li se arseră hainele în piață și cîinii ce se atinseseră de rufe fură împușcați. Iar bătură clopotele a amenințare, un stol de clopote cu mereu alte glasuri, apăsate, dulci, rugătoare, triste, melancolice,

vesele, săltărețe, groase în glas ca doaga, piuind parcă, subțiri și înălțătoare, mîngîind sufletele, ori speriindu-le și mai rău pentru că vorbeau despre apropiata moarte. Piețele se închiseră și fiarele strălucitoare din prăvălii fură îngropate: sape, lanțuri, lampelle de noapte ale lui Karoll Knape fură coborîte într-o pivniță, gîghiu-nurile vînzătorilor de bragă ascunse pren magazii și iar fură purtate moaștele sfîntului Pantelimon pînă la Dîmbovița.

De pretutindeni se auzeau ciocanele bătînd ușile în cuie și Malamos Bozagiul strigă celor din oraș că l-a auzit pe cîinele Cerber cerînd cap de om. Vocea lui răzbătu în nouă hotare, pînă în bariere, parcă mai departe decît clopotele izbăvirii. În porțile unse cu catran fură înfipite capete de cal, să sperie ciuma. Noptile erau și mai albe, că era lună plină și varul din ziduri făcea și mai mare setea celor atinși de fierbințeală. Nu mai era unul, nu mai erau trei, ciuma se așezase pe oraș cu temeinicie. Mirosul de oțet nu reușea să acopere duhoarea cadavrelor lăsate în fața porților. În fiecare fereastră ar-deau lumînări. Flăcările șovăitoare aprindeau noaptea cu mii de lumini. Se iviră cioclii de la Curtea Veche cu cîngi și cu strachina de oțet la brîu, cu basmale roșii și cu dinții de mort la gît. Aveau pe cap glugi negre ca acei faimoși *beccamorti* de la Napoli și erau la fel de nelegiuți. Băteau în porți după ce furau banii puși pe ochii răposaiților și cereau ce li se cuvenea cu glas mare:

— Aruncați colacii de pomană și otcuțele cu vin așezați-le în praguri!

Mîini șovăitoare se arătau pe după uși și ei, tîrîndu-și picioarele rupte, luau prinosul și-l dădeau pe gît. Se îmbătau repede nemîncăți cum erau cu lunile, și cînd aveau treabă mai multă, aruncau în furgoanele lor și vreo doi, trei vii, abia picniți de boală. Aceia strigau de sub cadavrele țepene ale altora, dar lor nu le păsa, pășeau măreț pe lîngă caii răpănoși loviți de bice cu plumbi și cîntau „Veșnica pomenire”, rîzîndu-și de victime. Dincolo de rîul Colentina și el secat acum de arșiță era o groapă în care stinseseră var. Acolo îi aruncau, presărînd țărînă deasupra și privind cum mai mișcă vre-unul sub stratul ușor, scoțînd cîte o mîină și pe urmă prăbușindu-se de vii în arsura ce clocotea încet devorîndu-le trupul.

Princepele își amintea Parentalia romană și se întreba când vor năvăli morții pe ulițe urlînd, nemaîncăpînd în gropile comune. Frica adusese în oraș munți de flori, cine știe de unde culesese, zăceau mormane, mormane, pe treptele bisericilor și în fața porților. Căldura le istovea iute și putrezeau și ele nemaleușind să acopere greaua duhoare a morților. În pomi nimfele fluturilor lăsate în urmă cu o săptămîină se deșteptau la căldura focurilor nepotolite și cerul iar se umplu de polenul aripelor proaspete ca de o pucioasă strălucitoare. Se auzeau de pretutindeni strigăte:

— Apă! Apă!

Dar nimeni n-ar fi adus vreun urcior pentru buzele însetate. Se părasea frate pe frate și soț pe nevastă, toți își căutau locuri singuratic, sperînd să nu se ia de la celălalt boala. Din odăile puturoase ale pușcăriei izbucneau strigăte disperate. Paznicii nu le mai dădeau de mîncare nenorociților și noaptea cei înnebuniți se loveau cu capetele de pereți, de parcă ar fi spart cineva nucile cu sacul. Se spunea că la hanul Toptangiilor, Malamos nu vrea să primească pe negustorii din mahalaua Scaunelor care-l implorau să le ridice morții. Mai marele Bozagiilor zicea că n-are vreme pentru că era în petrecere cu niște căzături de kiramele adunate de prin șanțuri, bolnave, pe moarte, dar încă bune pentru asemenea ființe ce nu mai cunoscuseră femeia de luni de zile. Erau lucruri și mai grozave. În porți începuseră să apară leșuri fără cap. Rudele retezau căpăținile răposaților cu toporul ca să sperie ciuma și le așezau tivgele între picioare. Pe dîrele de sînge scurs se adunau roiri de muște și ele bîntuind aerul ca apucatele. Noaptea, hoții de la Curtea Veche le tăiau dreapta ca s-o afume și s-adoarmă pe cei ce aveau de gînd să-i jefuiască. Cu brațele retezate, sau numai cu degetul mic, alergau beți și besmetici pe sub garduri, nu înainte de a vîrî în gura morților cîte un bolovan rotund pentru ca aceia, la vămile văzduhului, să nu mai apuce să spună cine făcuse ticăloșia. Așa că dacă ai fi trecut pe la miezul nopții, ai fi zărit în porți niște ciungi rînjind la lună, cu lumînări în stînga ce mai rău îi lumina și-i făcea și mai înspăimîntători. Muierile spuneau că din lipsă de carne, la Zalhana se vindeau halci de copil și nu mai mîncau decît ștevie. Orașul se

pustia, dar boerii nu se mișcau de dincolo de perdelele lor grele, pîndindu-l pe Principe. Acesta tot între cărțile sfinte ședea, rugîndu-se. Era tare de suflet și asta dacă mai ținea, pe toți avea să-i prăpădească. Răsunau glasuri de preoți jelind morții printre fumurile verzi:

Mergi la mama ta, pămîntul, moale ca lîna pentru cel drept! Deschide-te, pămînt, să nu-l apeși! Acoperă-l cu haina ta!

Și nu mai ploua, nici măcar puțină rouă pe pămînt nu se lăsa. Bolnavii mureau de sete după ce aveau deliruri sticloase în care visau că se scaldă în mare sau în rîuri clocotitoare, apoi parcă beau din apa morților, roșie ca jăratecul. Le ardeau pîntecele și din bube le curgea o zeamă albă, greu mirositoare. Îi durea capul și usturoiul de la gît și oțetul nu le mai folosea la nimic. În nebunia lor văpseau pereții cu catran să nu mai vadă izbitura lunii în varul cel alb care le sporea setea cumplit. Locul bîntuit nu era scormonit de sapele milogilor, nici ziua, nici noaptea, pentru că plînge, spuneau ei, și trebuia să-l lase să se odihnească, așa că pe care-i apucau înainte de asfințit, îi aruncau în biserici, unul peste altul, pînă ce și aceste lăcașuri se umplură de cadavre și de mirosul lor nu te mai puteai apropia. Luă foc Sfîntul Gheorghe Nou și arse pînă în temelii, peste două zile se aprinse și în mahalaua Tabacilor o biserică. Se mistuiau ca rugurile îndopate cu morți. Aerul se făcea atunci dulce și deasupra Bucureștilor iar se iviră fluturii cap de mort, filfîind leneș din aripele lor negre. Îi atrăgea moartea și se aprindeau din scînteii, prefăcîndu-se în ceva miraculos, de aur, în fionguri metalice incandescente. Ceilalți chițăiau ca șoarecii în văzduh și cădeau la rîndul lor în flăcări. Lumea căta în Zodiac, în Pravila Semnelor, dar cărțile de noroc nu spuneau cînd se va potoli urgia. Fură îngropate clopotele și, cînd icoanele făcătoare de minuni se dovediră neputincioase ca și moaștele sfîntului Pantelimon, răufăcători și speriați se duseră și le batjocoriră de groază. Puteau și umblătoarele de-ți muta nările pentru că se opriseră fîntînilor și lumea murmură că nu mai are apă decît cea den Dîmbovița în care zăceau cu zgaibaracele în sus caii cioclilor, dărîmați de nemîncare.

O agonie lungă stăpînea orașul. Se îmbolnăviseră și cîteva cu-

coane, cu toate doftoriile luate. Vel boer Rudăreanu o plîngea pe-a lui și-o înmormîntă într-o luni. Cămărașul Ioanichie Costandachi se duse și el după nevastă la o săptămîină numai. Pocise lumea ciuma asta. Cei ce scăpaseră încă se apucaseră de petreceri ca să uite amenințarea. Femeile își pierduseră pudoarea și deveniseră cățele. Bărbații lor nu le mai ajungeau. Erau bete toată ziua și cîntau a spaimă, înghesuiau slugile mai tinere pe sub scări și făceau toate ticăloșiile știute. Lăutarii nu mai plecau din odăile lor, vinul curgea gîrlă, orașul trăia din miile lui de lumînări, din sîngele celor cu gîtul retezat și din țipetele muierilor răsturnate sub bărbați. Atunci și-au pierdut fecioria multe copile neîncercate și nu le-a părut rău. Voiau să guste înainte de moarte din plăcerile neștiute ale trupului și amarnici copii au născut după aceea, fără tați știuți într-atîta înghesuială. Umbra unui neam ticălos spurcase totul.

Și pentru că nu era semn de mîntuire, niște țigani de lînga fîntîna Boului dezgropară cu mare haraiman călușul și, învăluindu-l în pelin, îl jeliră și-l descîntară pînă ce ieșiră cu el în uliță. Avea cap de berbece și însămînta pămîntul de cîte ori îl vîrau în țărîină. Phalusul de lemn fu plimbat păgînește pe toate ulițele și scoaseră la urmă și nește paparude, goale, numai cu răchite verzi în jurul pîntecelor, puindu-le să joace. Oamenii le udară cu apă stătută, și aia cine știe unde găsită, și le huiduiră. Spre podul Beilicului sună pînă seara berbecele prin ostrețele gardului, ca să alunge molima, dar nu plouă. Și-ntr-această lungă veghe împotriva morții se zvoni că a murit Malamos și că l-au îngropat la Curtea Arsă cu mare pompă, minciună sfruntată pentru că din pimnițe, ochii milogilor, șandaliilor, ciungilor și deșuchiaților ardeau cu nerăbdarea de a jefui toate aceste case în care bogații pîndeau fuga Princepelui spre Mogoșoaia, fugă ce nu se mai întîmpla.

„Moartea e o necesitate, trebuie s-o privim în față!” scriau slovele, rugăciunile nu mai ajutau, poate mîntuirea venea din altă parte. Rîul morții, Cocytos, umflat de lacrimile răposăților, se revărsa în jurul Infernului. În toate ferestrele Bucurescilor ardeau lumînări mici, bătu apoi un vînt în miez de noapte și mută miazma mai la Sud, dar nimeni nu o știa. Decapitații fără dreapta ce le slujise

să mănânce și să mîngîie, priveau cu ochi orbi noaptea plină de fantasma, în care se întorceau strigile în cohorte leneșe, parcă nemișcînd, spurcînd aerul cu strania lor frumusețe...

PRINCEPELE

Princepele privea sera pustie, în care mai pluteau într-un zbor moale papagalii, mari cât ereții, cu pene roșii ca fazanii, cum i-ar fi descris Giovanni dei Bardi Strozzi din Cadiz cînd îi văzuse pentru prima oară la sosirea lui Columb din America. Și păsările păreau bolnave, aerul era de tot neclătinat, o putoare dulce de cadavru stăruia peste oraș în acel amurg înverșunat de vară. Treceau furgoane încărcate cu morți, scîrțîind din roțile neunse, crăpate de căldură. Strîngătorii de hoituri cu fulare roșii la gît moțăiau pe capră, lovind alene caii. În colțuri de uliță ardeau zdrențele celor duși și fumul umplea cerul. Mirosea a oțet și păsările cădeau de pe trapezele lor aurite după un zvîcnet moleșit. În jurul lor zburau pene galbene și verzi și se auzeau strigăte scurte de groază și plăcere. Cîte două, păsările se loveau cu ciocurile sticloase și se căutau. Dincolo se strîngeau lucrurile, slugile alergau. Frunzele grele ale plantelor de seră nădușiseră parcă, aerul era de nerespirat. O duhoare amăruie se amesteca în slabul curent cu camforul presărat pretutindeni. Nu se mai termina curgerea apelor din micul bazin și șiroitul lui neîntrerupt îi făcea somn. Princepele îl aștepta pe comisul Velea, dar el se prăbușise iar în vreo tavernă din marginea Bucurescilor și iar trebuia să-l biciuie ca să-i mai stingă pohtele neostenite. Era dus prin smîrcurile cărnii de frica morții, cum ar fi spus Sfîntul Augustin, neînduratul. Luă un breviar, îi mirosi pielea veche ca să-și schimbe aerul, citi cîteva rînduri și aruncă cât colo cărțulia. Nu avea chef de nimic. Un sentiment turbure îl stăpînea. Era un amestec de frică și o presimțire rea îi da tîrcoale de cîteva zile. Dacă în rătăcirile lui, nebunul cel tînăr se molipsea de ciumă?

Trecu o slugă doborîtă sub greutatea unui cufăr de piele de Cor-

dova. Palatul răsună trist a gol. Toți plecau, aveau să rămână numai seimenii de pază și garda arnăuților. Un praf ușor, auriu, se ridica în curte. Plopii ce vegheau intrările stăteau nemișcați în bătaia nemiloasă a soarelui. Privi tavanul albastru al serei și geamurile asudate. De păsări avea să ducă lipsă la Mogoșoaia unde locul era mai auster, dar acolo se afla eleșteul cu ochiul lui de apă pe care puteai să-l contempli la amurg, erau vietățile apelor moarte, zăcute sub o vegetație grea acum, bogată, trufașe, crescută pînă peste marginile ei, izbucnind din sine, din hrana adîncurilor ca un nămol verzui, plin de o mișcare misterioasă, întreg planctonul acela mișcîndu-se lent sub privirile necurioase ale slugilor, dar care lui atîtea îi spunea.

Părăsi sera și ajunse în odaia de primiri. Tavanul plin de stele, cu boltă joasă ținea răcoare. Lemnul rar de palisandru, cu sculpturi dibace ce închipuiau mari frunze palmate, cu intarsituri făcute cu fierul înroșit și pe urmă îndulcit cu uleiuri și vâpsele, desenînd regate fantastice și rebusuri, ornamente delirante visate de artiști nebuni, nu de zugravii țării, strălucea ușor în lumina de la mijlocul zilei.

— Mai repede, mai repede! poruncea cineva, bătînd din palme.

Treceau iar furgoanele cu morți scîrțîind înfricoșetor cu osiile lor neunse și surugiii prinseseră glas:

— Ferește, ciuma! Ferește, ciuma!

Glasuri bețive de bărbați ce vor fi zăcut prin lazarete și șanțuri, acum cu mintea slăbită făceau această treabă fără frică, goi pînă la brîu, amețiți de holercă, rachiul acela puturos ce iute le lua mințile.

Dintr-un perete Apollon surîdea cuiva, cîntînd din liră muzelor. Cîteva femei în vestminte străvezii dansau pline de o grație obosită. Copia *Parnasului* lui Mantegna, executată de o mîină nu de tot sîtîngace se prăfuisese și Mercur zîmbea numai cu un ochi ținînd de frîu Pegasul ce-l privea cu o iubire de cal. Carnația roză a zeiței Venus lua ochii tuturor musafirilor care intrau aici. Era o năzdrăvănie a messerului Ottaviano pentru că în palatele domnilor români mai degrabă găseai Cina cea de Taină, izbucnită den vâpsele naive decît această operă păgînă cărată în cuferele lui

secrete.

Aerul se încălzise de tot, ardea în jur în sfere nevăzute, lovind obraji și vestminte. Totul i se părea greu Princepelui, vru să lepede unele haine, dar trebuia să plece și nu se putea arăta oricum supușilor. Poate nici nu era bine că părăsea Capitala la amiază când ochi curioși aveau să-l vadă, dar cine mai zăbovea în orașul pustiit de moarte? Prăvăliile erau golite de lucruri, ferestrele bătute în scînduri. La ceasul acesta, numai prin funduri de grădini mai pîndeau ochii boerilor așteptînd ca el să facă ceea ce făcea, pentru ca la rîndul lor s-o șteargă pe la moșii de frica blestematei.

Slugile adunau acum nisiparnițele și călimările din cancelarii, strîngeau hîrțiile cu grijă și le rînduiau, se grăbeau cu toții, trăgînd cu coada ochiului spre curtea în care se rînduiau așternuturile de schimb pentru logofeții cei mari. Îl vor fi găsit pe Doctorul lui în crisopeie?

— Ați luat și peanele? întrebă moale Princepele ca să spargă tăcerea amenințătoare a amiezei.

— Luat, Maria-Ta, spuse careva cu glas slab, abia auzit, ca și cînd s-ar fi temut ca dacă va vorbi mai tare, boala se va mișca într-acoace. Străbătu mica încăpere de alături și deschise ușa ghinită în piroane ce dădea spre mica chilie a messerului. Lîngă opaițele de argint în care se mai zăreau lumînările verzi de spermanțet arse pe jumătate se aflau cărțile sale de rugăciuni, magnetii și bucățile de gips și de fier, din care se lăuda că va crea într-o daurită dimineață piatra filozofală a proorocilor și posedaților. Corali și porțelane sparte zăceau în mare neorînduială, vasele lui antice cu desene albastre stăteau ciobite pe la margini, mozaicurile de Tala-vera sclipeau risipite pe masa vrăjitorului. Dintr-o ocnită Princepelui îi chema privirile desenul Arborelui Vieții înconjurat de arhonții Bizanțului. Sfînta Sofia părea o navă cu catarge negre ce plutea în apele pereților proaspăt văruiți.

Îleși într-o galerie neagră și strigă încet:

— Ottaviano!

Nu răspunse nimeni. Geamurile serei erau împînzite de papagalii neliniștiți ce presimțeau ca palatul e părăsit. Loveau cu penele lor

grele pereții de sticlă și scoteau strigăte guturale. Sluga de la seră le adusese apă și semințe, dar ei nu luau în seamă asta. Se izbeau înverșunat de pereții de sticlă și parcă ar fi vrut să iasă afară. Fîntînile curții curgeau în neștire, abia ostoite de frunzișul greu al arborilor ornamentali. Aerul era mai proaspăt aici în mica grădină interioară, parcă mirosul dulce al morții de afară nu mai pătrundea. Cineva uitase să strîngă rămășițele mesei de azi dimineată, în cupe de argint mai lucea boaba galbenă, străvezie, a strugurilor de anul trecut. Camforul se lupta cu mirosul de ulei rășinos și cu duhoarea hoiturilor cărate spre cimitirele mărginașe. Iar striga cineva de dincolo de ziduri:

— Ferește, ciuma!

Un glas păgubos, bețiv, fără soartă. Cioclii dădeau tîrcoale palatului. Princepele luă o trufă și o gustă. Avea gustul morții, era secătuită, amară. O aruncă și scuipă. Simțea nevoia să se spele pe mîini cu apă rece. Se întoarse și întrebă dacă nu puteau să plece.

— Încă puțin, Măria-Ta, zise careva cu acea întîrziere orientală de care nu scăpa nimeni prin aceste locuri.

Se așeză și răsfoi absent Diariumul ceremonierului Burchardt aflat la îndemîină, uitat de messer într-un colț. Deschise la descrierea cinei castanelor dată de Cesare Borgia în prezența tatălui său, papa Alexandru al VI-lea și a sorei sale Lucrezia, la Vatican, unde în acea seară veniseră *in palatio apostolico quinquaginta meretrices honestae, cortigiane nuncupatae...*

Princepele surîse trist și cercetă Foletul.

Cărțoaia magului Ioan de Valahia era ferfenițită. Princepele se mira numai cum de nu o luase cu ea Evanghelina Doamna, maică-sa, ce numai în aceste pageni cetea de dimineața pînă seara. Frunzări cu un ochi distrat și ceti:

Avgust, 6 dni, lună plină.

Chieravale dzice:

Aer frumos.

Veaste de o lucrare iscusită de arme, aduce minune.

Fruniol dzice:

Un princep tînăr face frumoase sărituri, într-un joc politicescu.

La 28 augustu dni, la șfertu dentîi, Chieravale zicea:

Vreme nestătătoare.

Vulturu fulgerînd al lui Zefsu zicea:

Se gătește un război de cîmpu și în altă parte ocolire de cetăți.

Iar Fruniol dzicea:

Acele tabere care gîndia că vor șede lenevoase, bine se pisează între dînsele.

Și mai jos:

Călărașe cu veastă veaselă, a unor obraze.

Duca de Baviera face cale

Inglaterra dă bani ca să tocmească nește amestecături

Ardere de corăbii în mare.

Craiul de Spania, dulce doarme...

O zi foarte turburată mai apoi veselă, vînt și ceață...

Princepele închise Foletul și privi afară. Trăsurile erau gata. Își văzu chipul în apele unei oglinzi și înainte de a părăsi palatul, uită o clipă degetele absente pe clapele clavicordului trimis de bancherul său din Veneția în dar.

Caii porniră ușor și surugiii îi lăsară într-ale lor. Monarhul se trezi după o vreme și strigă la ei spuindu-le să se ducă singuri la sosire la armaș să-și capete porția că dorm pre ei și-l mînie.

Nu se înserase cînd intră pe poarta cea de cărămidă. Soarele mai arunca o poleială pe zidurile năpădite de iederă. De departe veneau zădufuri și miros de pește. În sălcii cineva atîrnase lanterne și serpentine. Ce sărbătoreau ei aici? Scăparea de ciumă, ori ce? Se ivi ca din pămînt cămărașul Canaano, plecat și unsuros, numai salutări:

— Să ne trăiești, Măria-Ta. Cum ai călătorit?

— Bine. Da cu voi ce e? De ce vă bucurați?

— Doamna Evanghelina a poftit pe boeri astă-seară, are serbare...

— Au au uitat de moarte, de ciuma ce împuținează țara?

— Cine știe, Măria-Ta? S-au dat poruncile și noi ne facem datoria cea sfielnică...

— Bine, du-te...

Coborî și merse spre cuptoarele de unde mirosul pîinii proaspete răbufnea în valuri. Cinci robi, despuiați pînă la brîu, aruncau alua-

tul în cuptoare. Focul zumzăia. Nu spuse nimic și le întoarse spatele, cuprins iar de frică.

Slugile despachetau, se cărau cuferele grele și sus, în loggia de marmură albă, se ivise numai o clipă chipul uscățiv al Evanghelinei.

„Se ferește de mine!” gîndi Princepele.

Bătu din palme și paicii îl urcară de subsiori pe scări după cuviință. Făcu o baie lungă schimbînd lighianele de Bosnia și parfumul apelor, cînd calde, cînd reci. Spre seară aerul se îmbună, dinspre heleștee nu mai veneau damfurile nămolurilor. Se arătară în schimb țințarii țiiundu-i pe la urechi și în chiupurile de fier negru fură aprinse cîrpele uscate, din vreme pregătite.

— Aduceți migdale și alune! ceru.

Cafeaua fu turnată în ceașca împodobită cu briliante, dar nu o gustă încă. Lua ciubucul și-l cercetă pe cămăraș.

— De ce nu vine Doamna să mă vadă?

— Stă cu coconii și cu soața Măriei-Tale la taclale, luînd dulceturi. Amiaza mult le-au istovitu...

— Bine. Nu vreau să le știu...

— V-au poftit la petrecere.

— Oi vedea, cînd s-o mai răcori... O să fie lume multă?

— Destulă.

— Iar înghesuială și bani aruncați...

Luă cleștele de spart alune și pocni cîteva. Se aprinsese și puțină iască și se ardea zmirnă prin colțuri, ca să se parfumeze mai bine aerul. Aici nu mai mirosea a cadavru ca la București, apele aveau alte unde, trimeteau spre încăperile de sus ale Princepelui izul lor de smîrc, amărui și parșiv. Stuful suna ușor la primul vînt al acelei zile neclintite.

Se înserase și lanternele erau aprinse cu grije prin curte. Soseau primele butci ridicînd praful, caii arăpești luceau în lumina masalelor. Curtea se umplu de strigăte, de tropot de pași și de miros de fîn. Fanarele sclipeau luminînd pietrișul alb. Pe sub bolți se cărau primele rachiuri și, din întuneric, Domnitorul ghicea privirile pline de rîvnă ale boerilor cătînd a nădejde în sus, să-l zărească, dar el îi disprețuia, nu voia să știe de ei. Își schimbase vestmintele cu altele

mai răcoroase, acum priveghea, fumînd, moartea apelor în întunericul ce se înstăpînea molcom. Țîntarii fugiseră alungați de fum, se auziră greerii și, deasupra lacului, se ridică iar un murmur nedeslușit. Policandrele licăreau din încăperile de jos poleind curtea cu dîre galbene. Tot mai soseau aduși de mațele lor nesăturate, de pofta de petrecere și de curiozitatea lacomă. Scîrțîiră undeva lăutele și înțelese că trebuia să coboare.

Jos la scară, palid ca moartea, negru-vînat, înfricoșetor, cu o veste grea pe buze, îl aștepta comisul Velea.

— Doamne! se prăbuși el la picioarele stăpînului.

— Grăește, nu fi muiere! putu să mai poruncească Princepele.

— L-au ucis!

Se făcu o tăcere în care nu se auzea decît arderea faclei ce lumina scările cele de mermer.

— Nu e adevărat!

— Ba da!

— Unde se află?

— Ți l-am adus, e în biserică. L-au cărat pînă aici, doi ție credincioși...

— Dacă minți, te ucid!

— Ucide-mă!

Obrazul comisului era încremenit de o mare durere. Îl urmă prin întunericul curții, nemaibăgînd de seamă vînzoleala din curtea cea năpădită de musafiri gălăgioși.

Biserica se afla aproape, lîngă poartă. Princepele văzu un furgon asemănător cu acela al ciумаților. Doi țigani vegheau lîngă o gloabă deșelată cu lumînări aprinse în mîini. Nici nu știu cînd urcă treptele tindei și fu înăuntru. Pe o năsălie de brad, zăcea mort messerul Ottaviano, palid, frumos, cu chipul ca al îngerilor, cu pletele răvășite peste larga-i frunte, cu un ultim zîmbet încremenit pe buzele lipsite de sînge.

Princepele se prăbuși pe lespezi și strigă:

— Aduceți lumînări, să ardă toată ceara din Valahia pentru sufletul acesta neprihănit! Mi-au omorît soarele! Bată clopotele!

Nu plîngea, sta drept și asculta preotul care de multă vreme îi

citea mortului la cap din Cărțile cele Mari:

Miluește-mă, Doamne, Isuse Hristoase, prea dulcele meu Dumnezeu, miluește-mă, că Tu ești învierea și viața! Căci acum am venit la amintirea morții. Întreg m-am îmbrăcat în frică și-n cutremur și mă înspăimînt, cum să întîmpin înfricoșata ta judecată și nenorocitul meu suflet, cum o să treacă fără teamă cercetarea amară a vămilor...

*

În însemnările de taină ale Princepelui întîlnirea cu messerul Ottaviano nici nu fusese trecută. Iată ce se găsesc în acele pageni cam la timpul despre care scriem:

2 duminică sept. Am sosit la mînăstirea De un Lemn.

4 marți sept. 4 am sosit la mînăstirea Bistrița

6 joi sept. Am sosit la mînăstire la Hurezi.

13 joi am purces de la mînăstirea Hurezi.

oct. 17 luni am purces de la Tîrgoviște și am sosit la Mogoșoaia.

oct. 20 sîmbătă purcezînd de la Mogoșoaia am venit la București lăudînd și mulțămînd lui Dumnezeu că toată călătoria înapoi o am făcut cu sănătate, cu pace, cu bucurie i proci.

Acum cînd glasul profund al preotului răsuna sub bolțile afumate ale vechii biserici brîncovenești chemînd judecata Domnului, clipa acelei întîlniri îl apăsa pe Principe.

— *Și am văzut, Doamne, ceasul apropiindu-se și toți cei cunoscuți m-au părăsit și-mi stă înaintea să merg un drum al durerii și intru în porți prea strîmte. Și din durerea drumului și porțile cele strîmte e cu putință să fiu izbăvit după păcatele mele sau nu, să văd și eu luminata Ta Față, Dumnezeul meu? Căci știu că duple păcatele mele e cu neputință ca eu să fiu izbăvit, ci toată nădejdea mea la tine o pun, Hristoase, Dumnezeul meu și fața mea am lipit-o de pămînt și alerg către milostivirea ta cea multă și strig ție cu glas jalnic și cu lacrimi ale sufletului, stăpîne, împărate atotțiitor, făcătorul cerului și al pămîntului și-al mării și-al tuturor dintre ele, milostive, iubitorule de oameni, de tine se cutremură toate puterile cerurilor, pe tine te cîntă soarele, pe tine te preamărește luna, pe tine te laudă stelele, de tine ascultă lumina, de tine tremură adîncurile, ție îți slujesc*

izvoarele...

Ottaviano era mort și nu-l mai atingeau nici măcar cuvintele de slavă, nici rugăciunile. Sufletul zburase, smult din trupul păcătos.

*

Pe messer i-l adusese maică-sa Evanghelina în palatul cel întunecat de ploi al acelei luni de toamnă, pe o vreme țărîită, sîcîitoare, plină de melanholie, cînd lucrurile dimpregiur i se păreau triste și fără folosință. Răsfoia cărțile dogmatice dăruite de banul Preda, sosit într-o scurtă călătorie de la țară, pe care iute-l lepădase pentru că nu suferea om în jur și ivirea acelui tînăr cu ochi albaștri, îmbrăcat într-o rasă florentină ce aducea izbitor cu portretul lui Guidobaldo de Montefeltro, Duce de Urbino, văzut în Palatul Pitti, îl zguduise din prima clipă.

„Iată un om fatal!” își spuse și vru să-și ia ochii de la privirile lui magnetice. Tînărul scuturase din pletele lungi și galbene și se înclinase cu o grație feminină, ducînd mîna la piept:

— Magnifice, supusul vostru!

Vorbise în toscana veche pe care Princepele o cunoștea bine.

— Messerul Ottaviano, spusese Evanghelina, o să-l ajute pe Ioan astrologul la întocmirea calendarelor.

— Sînt chiromant și cabalist, un *incantatore*, expert în maleficii, adăugase acesta, vin din lume, caut, știu, mai vreau să aflu...

Avea un glas limpede, cristalin ca un clopoțel. Mijlocul și-l sugrumase cu o curea neagră, împletită, și în picioare purta sandale, deși vremea nu mai era potrivită pentru așa ceva. Messerului îi căzuse mîna palidă, neobișnuit de lungă, pe care scînteia un inel legat în argint bătut. O piatră cu lumina fanatică scînteia din mijlocul unei copci filigranate. Necunoscutul purta inelul pe arătător și ținea între degete un trandafir galben, ultimul trandafir din acea toamnă, parcă atunci cules din grădini.

I-l întinsese Princepelui zîmbind. Avea mîna însîngerată, probabil că-l culesese pe furiș și se rănise. Evanghelina dispăruse, turburată de schimbul de priviri al celor doi bărbați.

Princepele smulse dintr-o vază de porcelan alți trandafiri, trei la

număr, tot galbeni și luîndu-l pe cel din mîna necunoscutului îi așează în cruce pe masă.

— Rosenkreuzer! șopti tînărul turburat. Știi?

Monarhul dusese un deget la gură.

— La Egipt, trandafirul era semnul buzelor pecetluite, spusese moale și se apropiase de el ca într-o vraje.

— *Ingenia curiosa!*

— Vrei să-mi fii exaporit?

Celălalt îi sărutase dreapta.

— Da, Magnifice!

— Nu-mi mai spune așa, aici sîntem la porțile Orientului...

Vorbeau tot italiana veche și se scormoneau cu o curiozitate lacomă.

Pe masă se aflau darurile banului Preda, odoare de argint și stofe tivite cu aur.

— Știi a citire chirilica...

— Puțin...

— Deslușești?

Îi întinse engolpionul monahului Pahomie, adus de la Bistrița de către banul Preda. Pe exerga lui de smalt verde și albastru, necunoscutul silabisi:

Au făcut acest panaghia robii lui Dumnezeu monahul Pahomie și jupanul Preda, marele ban în anul 7029.

Erau două tipsii mici, rotunde ce se deschideau cu o balama, pe o față cu încrustarea în argint aurit a Adormirii Maicii Domnului și pe cealaltă cu chipul Mîntuitorului înconjurat de flori suflate cu smalt roșu, verde și albastru. Partea concavă a interiorului avea pe o față pe Maica Domnului cu Hristos în brațe, între patru heruvimi aripați, cu o rugăciune în limba slavă și o bordură de flori. Exerga, în afara inscripției, mai ținea un pătrat în care se înscrisa o galerie cu patru stîlpi de aur, boltită, în fundul căreia se deslușea un ospăț de îngeri. Porțile din jurul pătratului erau ocupate de patru figuri de serafimi și de profeți, gravați în foaie de aur și acoperiți cu un strat de smalt verde.

— Lucrătura e făcută de meșteri italieni, spusese necunoscutul cu

siguranță.

— Nu la Nürenberg?

— Nu, Magnifice... nemții nu lucrează decît ferecături de Evangelii cu figuri en bosselage, pe plăci metalice suflate cu aur...

Princepele ridicase un epitrahil de mătase cu portretul banului Barbu, îmbrăcat în port călugăresc, suflat ca de o gură de înger cu fir subțire de aur.

— Îți place? întrebuse.

— Lucrătură venețiană.

— După ce cunoști?

— După desaturile făcute în fir plat și fir încrețit.

— Ești priceput.

— Poate.

Zîmbi cu o naivitate de înger, avea gura cărnoasă și dinții mărunți și albi, o gură sănătoasă, proaspătă, de fată.

— Cîți ani ai?

— Douăzeci și trei...

— Și-atîtea cunoști?

— Poate.

— De ce spui mereu poate?

— Așa se cuvine. Nimeni nu știe prea multe lucruri...

„Va muri tînăr, e Pic de la Mirandola în carne și oase.”

— Cunoaște domnia ta mai multe graiuri?

— Latina, francesă, turca, greaca și limba cea arabă. Am trăit și în Spania.

— Deci și spaniola?

— Și!

— De ce nu stai într-un loc?

— Nu mă țin.

— Cine?

— Principii vor să fie lingușiți, sînt și intrigant.

Vorbise serios ca despre altul.

„O să i-l opun lui Ioan, astrologul, învîrt aceleași stele și minciuni. Vor fi precum cei doi Efori la luptă în bătăliile Lacedemonienilor. Discordia acestor doi regi ai astrelor va fi pavăza puterii mele.

O, hrysous neanias, Alexios! exclamă în grecește, frumosul meu tânăr aurit!

— Urmărești ceva? îl mai întrebă după aceea.

— Steaua Pelin a Apocalipsului...

Părea nebun cu privirile lui albastre, profunde, nevinovate și ticăloase în același timp, cu gura aceea fragedă, pofticioasă, plină de minciuni și de invenții.

Princepele îi luă mîna pe care strălucea inelul cu lumină fanatică. În intarsitură, abia zărit strălucea semnul cavalerilor Kadach.

— Rămîi? îl întrebă.

— Ce pot face?

— Ei te-au trimis?

— Nu, legea.

— Vrei să faci ceva?

— Caut urmele templului ridicat de meșterul Hiram Abi, aflat în centrul Universului.

— Nu aici e centrul Universului.

— Știu, dar aici vor fi banii care mă vor duce acolo.

— Acolo, unde?

— Cine știe?

Apoi vorbiră despre nunțile chimice și secretul Templierilor. Princepele cunoștea unele lucruri, dar era uimit de mintea tânărului messer.

— Nu ai mai trăit vreodată? îl întrebăse turburat, ieșind pe gale-riile Palatului.

Afară țîrîia sîcîitor ploaia. Bucurescii i se părură Princepelui un loc de exil, o provincie pierdută a Universului. Îi luase mîna și priviseră geamurile murdărite de urmele cenușii. Urcaseră treptele foișorului despre Doamna și priviseră ulițele noroite. Treceau sacagiii plouați fără să-și fi vîndut apa, în ziua lor cea mai nenorocită.

— Cunoști Oracolele? mai întrebăse cu o spaimă abia ascunsă Princepele.

— Toate cele 85 de mijloace tradiționale.

— Bibliomanția, cristalomanția, chiromanția...

- Și xilomanția.
- Tălmăcești visele?
- Da. Intru repede în legătură cu eul profund și spun despre viețile anterioare...
- Cunoști și disciplinele ermetice ale Marelui Orient?
- Tot.
- O să-mi fabrici și aqua-toffana?
- Da, o să-ți vindec copacii, Magnifice, prin magnetism. Scot fluidul din pietre. Inelul meu vede în trup, uneori vindecă, dar să nu mă crezi totdeauna, mint.
- De ce?
- Nu știu...
- Ești un *zeus europos*, cât să-ți dau ca să rămii?
- 4000 de taleri pe an.
- E o avere.
- Știu.
- Atunci?
- Nu pot altfel. Trebuie să ajut la ridicarea Marelui Templu ce va fi cel mai grandios lucru de sub Marele Firmament...
- Cunoști legile țării? Drepturile și îndatoririle?
- Da.
- Îți poți pierde capul...
- Am mai murit...

Pe fața lui nu tresărea nici un mușchi, se uita undeva în galerii și asculta ploaia de afară. Treceau slugi cu cafele și curînd fumul se ridică între ei ca un vâl, cînd arseră ciubucele iute aprinse. Trebuia să-l îmbrace în vestmîntul oriental, să-l facă să lepede acea rasă, sandalele și curelele. Dar el visa atunci, ca într-un loc nou, sosind parcă de undeva din constelații.

- Ce mai știi? Întrebare lacom Princepele.
- Hrematistica.
- Sînt bogat.
- Cine știe...

În glas avea atunci o spaimă pe care Princepele și-o aminti cu groază acum cînd zăcea între lumînări la picioarele lui, ucisul.

Îi întinsese palma stîngă.

— Spune dacă cunoști! Ce se vede?

Ottaviano tăcuse o vreme și ridicase spre el ochii săi albaștri de înger.

— Pot să mărturisesc tot?

— Da.

— Ai curaj?

— Am.

— O să mori violent. Dulceața sfîrșitului va fi într-un mormînt mic...

— Minți!

— Nu-ți place?

— Minți!

— Nu.

— Te arunc în pimnițe și te voi schingiui...

— Te înspăimîntă adevărul!

— Pleacă!

Messerul dăduse să coboare scările foișorului. Afară negura cobora peste curțile tăcute ale Palatului.

— Rămîi!

Stătuse.

— Ce să-ți dau ca să-ți răscumpăr prezicerile?

— Nimic.

— Și eu știu a ghici. Dă-mi palma...

Ottaviano i-o întinsese.

— Și tu ai să mori iute...

— Nu mi-e frică, zisese el cu glasul cel de copil. Adevărat spui. Stau sub o planetă neagră, nu?

— Nebunii ale gurii. Să-mi faci Foletul pre anul ce vine că Ioan, astrologul meu, a ostenit.

— O să-l fac, îți fac dacă vrei și un Metoposcop ca al lui Bartolomeo Cocle, dar să-mi dai talerii.

— Toți?

— Numai o parte. Îmi trebuie haine. Petrec bine cu lumea, trebuie să am.

Princepele îi măsurase fața cu o privire ucigașe.

— Ce încredere pot să am în tine?

— Încrederea vine adusă de credință. Ai nevoie de mine. Nu stai bine între zidurile acestea bisericoidale. Vreau să te îmbogățesc.

— Dacă aș fi avut nevoie, tot de la Stagirit aș fi știut-o. Aurul meu se varsă peste lume.

— Câtă trufie, nu mai spune la nimeni.

— N-am spus. Numai tu știi...

Îi luase mîna fierbinte și messerul nu și-o retrăsese. Din ochii lui puri cădea un cîntec mut, pervers. Buzele îi erau umede ca înaintea unei nunți de taină.

MELANHOLIA

Sosirea în palatul Princepelui a ciudatului tânăr făcu să crească numărul șoaptelor. Boerii își spuneau în urechi cuvinte cu multe înțelesuri și zvonuri ciudate umblau slobode prin odăile muieresti. Se zicea că messerul Ottaviano e un *gran diavolo*, fugit de pe la curțile occidentale și căutîndu-și sălaș aici, în locurile mai păguboase ale Țării Rumânești, umblînd cu tertipuri și vrăji, sucind mințile cui putea și cui nu. Unii îi văzuseră bagajele descărcate cu grije noaptea în curțile de taină: sfere armilare, planisfere, emisfere de Magdeburg, orgi de lemn, harfe, flaute, viole și lăute florentine, un gravicembali, abia dus spre locurile ce-i fuseseră destinate. Se vorbea despre balanțe și saci cu plante misterioase ce umpluseră încăperile cu esențe secrete, despre telescoape prin care ucenicul lui Belzebut privea planetele din loggia princepelui ceasuri întregi. Messerul avea, după aceste știri de taină, balanțe hidrostatice, sfere de chihlimbar, busole și magneți, troliuri și șurubul lui Arhimede, vase comunicante, butelii de Leyda, pendule și pîrghii, macarale miniaturale, candelabre magice și stele de piatră cu greu ascunse pe sub paturi, ceară specială de lumînări, alifii și borcane, retorte cu spirt în care unii se juraseră că vrăjitorul ținea copii vii, născuți prematur, foetuși ciudați, plutind în jurul propriului lor ombilic, păsări cu graiuri ciudate ce vorbeau omeneste, formule cifrate scrise în limba arabă pe *carta pecora*, toate tipărite cu literă măruntă, *cancelaresca*. Unii îl credeau ebreu, alții toscan, se spunea că de fapt este un grec fugit la Italia sau un francez urmărit pentru inversiuni. După cîteva luni se găsiră oameni mai călătoriți care jurau că messer Ottaviano venea de la curtea Spaniei cu neștiute mesaje. Era fără îndoială un *sehretikoi* sau un om militar căzut în

dizgrație cu toată tinerețea lui și nu lipseau voci care să-i asigure pre ceilalți că străinul îi va ruina pe boerii pămînteni, pentru că se pricepea să fabrice aurul în retortele lui. Cămărașii, slugile și cei mituiți să-i afle tainele scorneau sau spuneau adevărul, cine mai știe, decît numai că se știa că nu doarme și că aproape în fiecare vineri se biciuia singur în chilia dată de Principe, făcîndu-și spinarea numai sînge, spinare la care Domnitorul privea cu bucurie printr-o fereastră. Toate se amestecau, unii sufereau pentru că hotărîrile lui Vodă cu toții nu se mai luau decît în odaia de taină a exaporitului, devenită locul *logothesei* și vocilor bătrîne ce dădeau sfaturi bune altă dată li se răspundeau cu surîsuri și ironii, cu o batjocură abia ascunsă de privirile și așa turburi ale Princepelui. În puțină vreme, Evanghelina, cea care cu adevărat conducea treburile țării, asculta ea însăși de povețele și ciudatele învățături ale streinului. Messerul își cîștigă repede, cum era firesc, dușmani mulți, alții voră să-l lingusească și el primi curtea lor fără să-și ascundă disprețul. Era un *rex proditorum*, o canalie sau un om divin sosit aici să scape Curtea de sărăcie? Cine putea să știe? La început și-o făcu pârtașe pe cea mai puternică, pe mama Princepelui, lăudîndu-i prudența — *prometheia*, justețea vederilor – *euboulia*, finețea – *to anhinon* și arătîndu-și nedumerirea că la o astfel de înălțată curte nu există nobili. Avea o gură spurcată, își rîdea de totul și de toate, știa pe dinafară prosopopei în latinește, recitîndu-le în felul actorilor cunoscuți la acea vreme foarte puțin în București. Ticălosul se lăuda că văzuse multe carnavali la Urbino și în Toscana, limba lui neobosită promitea cîntece scrise în italiană, închinare Evanghelinei, amintindu-i de Pietro Bembo, ce fusese un Petrarca al secolului XVI și terminînd totdeauna prin a deplînge ocupațiile porcești ale boerilor pămînteni ce nu știau plăcerea vînătorii, a pescuitului și a călăriei. Ei nu mînuiau armele și nu făceau acele încîntătoare *giostri*, turniruri pline de freamăt de la alte curți. Mîncau în schimb și puneau carne pe ei și la o adică cine avea să apere mărișia Princepelui și haznaua lui sleită de atîtea peșcheșuri și dări? Unde erau oamenii de spirit și poezii? Unde arhitecții, unde astronomii? Femeia îl asculta uluită, nemernicul

aducea foi și hîrtii ciudate, cărți legate în piele, îi vorbea despre măsurarea timpului și-i arăta învechite litere. Auzise despre *Horologiumul* lui Huygens, de ce nu dăduse încă fiului său cartea lui Newton: *Philosophiae naturalis principia mathematica*, tipărită încă din 1687? Arăta privirilor ei uimite un barometru cu argint viu, invenția lui Toricelli și procurat cu mare cheltuială la Veneția, îi vorbea apoi femeii despre Paracelsus, Pitagora și Galilei cu ale sale Discorsi, despre Aristotel și Giordano Bruno. Era în cuvintele lui și un amestec de divinație și multă șarlatanie, dar cum să nu înșeli o biată temătoare ființă a lui Dumnezeu căreia niciodată nu-i trecuse prin cap să cerceteze dacă era adevărat că stelele nu stau fixe în cer ca niște ținte și că în mijlocul lor Soarele veghează lumea, Evanghelinei puțin îi pasase pînă atunci dacă lumea întreagă va pieri sau nu sub o ploaie de pietre magnetice ce vor ciurui pămîntul, strivind totul. Aberațiile constelațiilor erau lucruri noi pentru ea, muncind între acturi de închirieri de mine în cancelariile domnești, cu logofeți nespălați pe picioare, cruzi, șireți, lacomi, gata s-o înșele cu minciunile lor. Sigur că nu citise *Tratatul despre lumină* și nu știuse pînă atunci despre Delta și Tetagrama, despre coloanele Joachim și Boaz, ori despre pecetea lui Solomon și steaua numărului de aur. Fermecătorul le amesteca pe toate într-un dulce basm, o țira pe ființa domnească în obscure calcule asupra timpului și o asigura că va ști cînd vor sosi relele și cortegiul năpastelor, el care cunoscuse pe Cavalerii Crucii, ai Arcei Regale și pe Principii Tabernacolului, ai Libanului și Ierusalimului, slujitori devotați ai Marelui Arhitect ce va reclădi lumea cu un compas de aur. Acest Ariosto al curții valahe reuși s-o desguste de prezența femeilor ce nu știau nici să se spele cît erau ele neveste de boer, aruncînd numai parfum peste jegul lor tradițional și o împinsese spre practici mistice ce nimeni nu le știa pentru că ușile fură zăvorâte cu grije și paznicii albanezi, muți ca mormîntul, vegheară ca nimeni să nu pătrundă acolo unde messerul începu să domnească foarte curînd. Auzise ea, Evanghelina, despre Sublimul Principe al Secretului Regal, despre misterele Graalului, despre tainele preschimbării pietrei brute în piatră cubică, dar despre uluitorul proces al

resurecției soarelui în frunza de salcîm? Intrase într-o dimineață în strîmta odaie, în care Doamna Evanghelina țesea la gherghef cu fetele de curte, niște tinere ochioase, pline de nuri, la care messerul nice nu-și ridică privirile, ca și cînd le-ar fi văzut prin sticlă. Era devreme, la sfîrșitul verii. Din cămări venea un miros de mere atunci aduse de pe la curți depărtate, parfumînd sălile de lemn în care izul yonathanelor intra ca o otravă. Slugile spărgeau nuci și aruncau mieji pe dușumele spălate bine înainte, totul era tihnit, nimic nu presimțea în acea curățenie și pace furtuna ce avea să vină. Doamna alungase fetele în odăile lor și-l poftise pe un jilț. Bătuse din palme și-l întrebă:

— O cahfea?

— Nu, Mărită Doamnă. Nu doresc nimic. Virtutea este hrana mea cea mai obișnuită și vorba frumoasă pîinea cu care mă hrănesc...

— Frumoase cuvinte, messer Ottaviano. Nu mi-ai spus – de unde vii?

— Cine știe... surîsesse el cu buzele acelea coapte, aruncînd peste parmacîcul frumos sculptat în piatră cea mai candidă privire, ce nu se asemuia decît cu dimineața strălucită de septembrie sau început de octombrie. Soarele îi juca în părul galben ca gutuia și arunca străluciri pe zidurile albe, ca și cînd ar fi luat din podoaba lui ceva și-ar fi spoit iar încăperile. Era frumos ca un zeu, bătrîna femeie ce-și luase în văduvie bărbații pe care-i vruse și pe urmă-i pierduse, care în călătorii depărtate, care în aprig surghiun, ba nu s-ar fi zis că nu-și descăpătînase cîțiva ibovnici, pierzîndu-i prin intrigi și vorbe șoptite la urechi doritoare de așa ceva, îl privea în acea dimineață ca o femeie, prin sînge.

— Messer Ottaviano, spune-mi măcar pe ce cale ai sosit?

— E apa care m-a adus...

— O apă curgătoare sau nestatornica mare ce te-au lepădat la țărnul blestemat?

Messerul tăcuse gînditor.

— Nu pot a spune, zisese apoi spăsit, luînd dintr-un vas de Orient un strugure chihlimbaniu, plin de parfum, și strivindu-i boabele între dinții lui ce trebuiau mușcați de altă gură. Avea mîini albe, cu

degete prelungi, împodobite cu un inel cu piatră fanatică ce scotea sclipiri fatale, ameiindu-te.

— Bine, dacă nu poți. Ce ziceai că ar trebui făcut în Țara asta Românească...

— Multe, zisese el vag, iar privind acel soare și acea dimineată ce se lungea pe ziduri ca o femeie atunci sculată din calde așternuturi.

— Ce? apăsase femeia cu vechea-i autoritate ce vremea nu i-o roses.

— Arhitecturi, palate, legi. Puterea se cere întocmită mai întâi...

Vorbeau grecește, pe urmă limba se amestecă, messerul când se încălzea dădea în toscana veche, ce avea eresuri, nu cuvinte.

— Am ridicat biserici, zisese Doamna, puțin mîhnită.

— Acestea sînt, mă ierte ilustrissima dona, nește hambare de știță. Grecii foloseau piatra...

— Dar nu cunoșteau focul și năvălirile. Stăm pe un istm de nisip. Aici și credința e la jumătate, ca un vin îmbătat cu apă. Oamenii se roagă, dar Dumnezeu nu-i ascultă.

— Pentru că nu sînt înspăimîntați. Doamnă, frica este legea guvernării.

— Stăm preste un popor blînd. Destul că-l jefuim.

— Nimeni nu ia destul de la această mizerie ce se numește popor. Noi sîntem o aristocrație, ilustrisimă, deasupra nevoilor, deasupra a ceea ce este îndeobște al tuturor...

Evangelina simțise un fior care-i scutură palmele. Ce avea omul acesta de te înfricoșa? Era tînăr, ar fi trebuit să umble pe cai, să vîneze, să arate trupul său femeilor, ar fi trebuit să se ucidă cu vin și cu bucate și el era devorat de o ambiție care-l despodobea, îl făcea urît cum era în acea clipă.

— Nouă ne este milă de cei mulți, dar nu avem ce le face, mai adăugase moale.

— O, mila! rostise iar acest copil pur, cu obrazul cum este un altar. Ce risipă, Doamnă, ce risipă și ce zădărnice! Poporul v-ar da la cîini. El vrea să mănînce și să bea. Eu vorbeam despre o civilizație. Nu puteți lăsa pe fiul vostru să treacă peste acest istm de

nisip și sa nu lase urme. Atunci puterea lui ar fi într-adevăr un lucru risipit. Dumnezeu, cine va fi el, un filozof sau o ființă ce petrece ignorându-ne, s-ar mînia dacă Principele n-ar ști ce să facă cu puterea. Ea trebuie folosită chiar împotriva celor pe care-i nenorocim. *Mundus vult decipi...*

Evanghelina surîse vag, pe obrazul ei vechi nu se ivi nici o lumină.

— Vorbe, messer Ottaviano. Nu sîntem la Atena sau la Roma, avem altă soartă. Vom găsi după noi, dacă ne mai întoarcem, numai pulberi...

— Trebuie construit în spirit, Doamnă. Vreau să fac din fiul vostru un Principe adevărat. Sînt destinat lui. Și el mie. Cineva m-a trimis. Nu am venit întîmplător...

Avea acum privirile unui nebun tînăr, totuși de aceea mai îngrozitor pentru că în el muncea o putere nebănuită. Îi luă mîna și îngenunchie.

— Să mă aperi cu puterea ta de stăpîină, pentru că tu ești stăpîina aici. Oamenii or să mă urască pentru că le voi face mult rău. Ti-o spun Ție, pentru ca Tu să o știi. Primești?

— Primesc! zisese Evanghelina cutremurată și-și lăsase palmele în părul lui parfumat, mirosind ciudat a bărbat tăvălit în spermă. Ceva vechi, uitat, zguduitor, îi urcă în sînge, crezu că în clipa aceea îl poseda, cum îi simțea pe vechii săi ibovnici căzînd în viscerele ei, cu toata bărbăția, venind ca niște uragane, umplînd-o de viață, fecundînd-o, dîndu-i ceva ce numai femeile simt și nu spun nimă-nui, pentru că ceea ce simt este un lucru pe care Dumnezeu numai lor le-a încredințat și nu-l vor încredința în vecii vecilor nimă-nui...

Tîrziu, messerul se ridică. Se auzeau pași pe coridoarele de lemn. Sosise Principele, puțin încărunțit, mergînd greu, leneș, dovedit de petrecerile de cu seara cînd își îmbătase boerii, ca să-i deslege la limbă. Vestmîntul său strălucitor sclipi în para soarelui ce trecea un hotar nevăzut către prînz, amiaza leneșe a Bucurescilor, ce nicăieri nu era astfelu.

— Turbur? întrebuse simțînd în jur ceva tainic, ceva ce tremura și-i umplea de groază pe toți trei, un lucru magic.

— Nu, despre Voi era vorba, Magnifice.

— Nu-mi mai spune astfel, zisese Principele și se așezase în scaunul vechi de nuc.

— Cum doriți, dar limba nu m-ascultă, ea este sluga minții mele ce cu venerație gîndește la tine și te iubește...

— Vorbeați?

— Vorbeam, zisese Evanghelina trăgîndu-se în sine. Acum avea priviri moarte, opace, grele, turburate.

— Despre ce, dacă-mi îngăduiți?

— Messerul visează la o civilizație pe acest pămînt...

— E megaloman, rîsese falnicul bărbat la jumătatea vieții, cu dinții lui proaspeți ca și ai tînărului. Cunoști vorba aceea a unui italian, messer Ottaviano? Cine zice popor, zice un animal nebun, plin de rătăcire și zăpăceală, fără gust, fără iubire, fără statornicie... un monstru ale cărui zadarnice păreri sînt tot atît de departe de adevăr, cum este, după Ptolemeu, Spania de Italia. Statele nu se pot ține cu conștiința! afirmă acela. Și-atunci?

— Atunci trebuie construit împotriva lui, a acestui popor.

— Ce să construești? Aici puterea este numai o părere, un vis scurt sau lung... Uneori ține cîteva luni, alteori cîteva ani și de cele mai multe ori se isprăvește în baia sîngelui de la Edikulé. Sîntem fanarioți, noblețea noastră e cu atît mai mare cu cît avem mai mulți decapitați în familie. Înțelegeți?

— Nu înțeleg! îl contrazise tînărul cu o violență care le îngheță inimile la toți.

— Cum nu înțelegeți? Doar spui că ești discipol al divinului Aristotel. Nu zisese el că noblețea constă în virtute și în bogăția strămoșilor...

— Bogăția e în spirit, Magnifice. Aici vreau să construiesc eu pentru tine...

— Cum?

— Chiar folosind nedreptatea, sîngele, ce-i un bun capital și ce-i mai rău în lumea asta. Aici toți fură ca să supraviețuiască. Voi nu trebuie să supraviețuiți în felul lor...

— Îmi dorești moartea?

— Ce este moartea? O speranță, Magnifice, noi ne-am mai cunoscut, noi am mai venit unul spre celălalt, și vom mai veni. Sîntem ca fluviile ce mereu se întîlnesc și se fecundează și în fiecare clipă o încep de la început, curgînd împreună în marea timpului...

Avea iar nebunia pe chip, soarele îi poleia părul.

— Mă crezi, Mărite?

— Cred, spusese Princepele ca în vis și-i ocolise privirea distrugătoare.

— Atunci trebuie să faci ce-ți spun, deși sînt mai tînar. Cineva m-a trimis...

Princepele se depărta de el, ca să scape de uitătura aceea, ce-l despuia pe dinăuntru.

— Nu e adevărat. Tu minți. Am beciuri, te arunc la cîini, aici se moare din otravă, din cuțit, din bici și cîte alte schingiuri. Nu știi ce pot să fac din tine...

— Suferința nu m-atinge. Mă biciuiesc în fiecare seară ca să nu dau cărnii obicinuița de a nu suferi. Mă hrănesc cu muște, dacă e nevoie, și cu rădăcini. Setea este deliciul meu și foamea ceea ce îmi dă libertatea de a fi eu însumi.

— Vorbe...

— Nu sînt vorbe. Încearcă-mă.

Avea în priviri ceva teribil și Evanghelina simți că se va prăbuși dacă-l mai vede.

— Nu am timp pentru tine.

— O să ți-l faci.

— Îmi ceri sau îmi poruncești?

— Îți poruncesc!

— Dar nu se poate. Sînt Princepele!

— Asta este ceea ce dorim, nu ceea ce sîntem...

— Și ce sîntem?

— Nimeni.

— Și-atunci?

— Atunci, folosește-te de ceea ce ți s-a dat.

— Cum?

— În orice fel.

— Chiar împotriva dreptății?

— De aceea sînt aici, ca să-ți arăt cît de urîță și fără logică este dreptatea...

— Fug, nu te mai pot asculta. În fața mamei mele îmi spui acest lucru? Și ea te rabdă, după ce m-a învățat să scuip pe mișei, pe mincinoși și pe intriganți?

— Sînt singurii care construiesc ceva. Omul drept e nefolositor.

— Jur că nu înțeleg nimic. Ești Diavolul.

— Nu sînt Diavolul. Sînt un curtean. Trăiesc ca să te servesc. Și nu atît pe tine, cît ideea de putere. Eu sînt sclavul acestei idei.

Princepele simțea că nădușise, vestmintele i se părură deodată grele pre el.

— Tot Stagiritul spunea că cel mai groaznic lucru e nedreptatea înzestrată cu arme...

— El trăia într-o lume de filozofi, nu de hoți.

— De unde știi?

— Știu totul și ceva pe deasupra.

— Gura ta scuipă minciuna ce se vrea ban de aur...

— Ți-am promis să te îmbogățesc.

— Sînt bogat, și asta și vreau: să fiu bogat. Dacă îmi prisosește voi putea trăi, voi domni, voi face. E ceea ce vrei și tu, nu vezi că dorim același lucru?

— Ba da, dar Voi îl vreți orbește, Voi nu știți ce înseamnă a domni și a avea putere. O putere care nu e dovedită față de sine însuși nu este putere...

— Nu-mi plac vorbele tale.

— Puțin îmi pasă.

— Necuviința costă capul.

— Este un cap care merită a fi tăiat, ce spui?

Zîmbea, era un copil jucîndu-se cu focul, nu puteai să-l pedepsești decît făcîndu-l să dispară, ca să nu-l mai vezi niciodată, pentru că altfel el îți intra în sînge.

Tăcură o vreme privind vremea sărbătorească de afară. Prin cepele bătute din palme.

— Adu-mi nește mere... ceru cămărasului numai plecăciuni și zel,

ce iute se întoarse cu cîteva, cărate din livezile Coziei, în paie, cu tot mirosul lor de-acolo.

— Iei? îl întrebă.

Messerul luă și mușcă cu dinții lui de mînz lăsînd în carnea albă a mărului o gură pofticioasă, rotundă.

Princepele îl aruncă pe al lui în talgerul de metal și totul sună ca la Judecata de Apoi. Merele se rostogoliră pe podele, vasul zăngăni puternic, cu toate metalele lui cîntătoare.

— Eu nu pot, spuse moale, căzut, rezemîndu-se de jilțul de pe care se ridicase. Credeam că sînt destul de ticălos, dar iată că s-a născut un ticălos mai mare. Ce spui, Doamnă?

Evangelina îi privea pe amîndoi cu spaimă.

— Am crezut că am făcut totul ca să-mi merit Iadul meu, dar vii tu, stirpe nenorocită, om umblat, căzătură a curților ce eu nu le cunosc, ros de amoruri ancilare, curva slugilor, și-mi alungi discipulii și familiarii, spunînd cum i se va fi spus pe vremuri unui condotier sau unui principe, nu mai țin minte: Vă așteaptă o pereche de fazani, împreună cu o signoră numită moartea. Veniți deci să ne desfătăm ca bătrînețea, spioana morții, să nu-i spună acesteia că sîntem bătrîni... Sînt obosit, messer Ottaviano, puterea de care-mi tot trîncăni m-a ostenit, nu am ce face cu ea. Sînt melancolic. Am dorit-o mult și-am avut-o. Am abuzat. Poate nu știi ce sînt capitulațiile față de Sultan, poate nu știi că am dezrădăcinat tot ce semăna în țara asta cu dragostea față de pămîntul ei. Nenorociții ăștia nu mai știu ce sînt aceia strămoși, i-am corupt, i-am învățat să fure, nu au o armată a lor, am tocmnit mercenari tocmai ca să-i învăț să mă știe de frică. Ce vrei să mai fac decît ticăloșia asta de a-i sili să-și uite limba? Îmi vorbești de o muncă în spirit. Află că i-am surupat și în spirit. Din șapte cuvinte, trei sînt grecești, și două turcești, ce mai rămîne? Popii cîntă psalmii în limba mamei mele și-a mea. I-am lipsit de simțul militar ca să pot să-i stăpînesc. Ei mai bine beau decît să se bată și i-am învățat că asta e o virtute. A contempla, nu a face! Cunoști un pact mai frumos cu diavolul decît acesta? Nătîngii trag pe gît holercă și cred că au dobîndit mîntuirea. Acest neam l-am visat prăbușit în beții și în

neputință și-l voi avea, pentru că-mi fac datoria față de-al meu, ce dușman îi este. Vii tu, un copil, și vrei să mă înveți ce mai am de făcut? Ce mai am de făcut? Școala e grecească de asemenea, mînăstirile ale compatrioților mei se află și laolaltă averile lor fac a șasea parte din țară. Țara, sau ceea ce numim noi țară, este coruptă pînă în măduva oaselor. Nu se dobîndește nici bună ziua fără un bacșiș înțelegi? Știi ce-i acela bacșiș? Nice cu tunurile, nice cu puscile nu poți face mai mult rău. Atunci cînd un neam ajunge să fie convins că nu se mai poate face nimic cu el este pierdut și eu l-am ruinat. Crezi că acest cor de lingușitori care mă înconjură, care-mi beau vinul și-mi mestecă fazanii de pe masă sînt prietenii mei? Tot ce-a fost cinstit în țara asta, zace în beciuri, putrezește sau a murit demult. Mie nu-mi trebuie împotrivire, pentru că împotrivirea este mama cugetării și cugetarea scutește de sînge mîna ce dorește să verse sîngele. Uite, țin între degetele mele un șirag de mătănii, mă sfiesc și mă rog, popii au asurzit cu rugăciunile lor poporul care crede că jaful ce-l fac e urgia venită de la Dumnezeu, pentru că aici, pe pămînt, trebuie ispășit, nu în altă parte. Gura mea fată minciuni fără de sfială, cu o mînă mîngîi și cu alta retez capete. Cupiditatea mea a cerut să am geniu fiscal. Cînd ai să înveți hîrțoagele mele ai să pricepi ce mare lucrare am făcut. Mi-am adus toate neamurile din Fanar și le-am zis consilieri. Ei au învățat pe cîrcotașii ăștia mici de aici ce-i acela un cîrcotaș mai mare. Îi fur și-i pun să-mi ureze de sănătate. Mitropolitul mă binecuvîntă și mă numește în fața mulțimii cel mai mare prieten al acestui norod, eu îl jupoi și el să roagă pentru sănătatea mea. Să știi că cel mai ușor lucru pe lumea asta este să fii nedrept. Mă credeai adineaori cînd mă spășisem și spuneai că sînt numai un ucenic al tău? Le-am tăiat pădurile, le-am golit minele de sare, de aur și de tot ce are mai bun pămîntul acesta. Corăbii neobosite umblă pe mare spre Stambul, ziua și noaptea, și setea stăpînilor mei crește văzînd cum se poate lua totul în cîntece de mulțumire. Am încurajat mita, am prefăcut vinul, doresc să-i tîmpesc, am vraci ai pimnițelor care amestecă dresurile cu apa și zic că au cules toate viile. Dar vinul merge în altă parte și-mi aduce mie aur și bogăție. Vrei să ridic biserici de marmură aici unde nu ține

nimic? E bun și lemnul că arde repede. Arhimandriții îmi aduc butoaie cu miere verde, cea mai rară miere din lume și mi-o oferă pentru un scaun care este al jafului. Și nu orice jaf, e jaf de suflet, pentru că văzînd norodul ce corupt e clerul său, nu mai crede în nimic și eu de asta am nevoie. Vreau să-l dezarmez și l-am dezarmat. Sfinții, chiar dacă ar mai învia pe acest pămînt, ar fi uciși cu pietre. Nimeni nu mai are nevoie aici de cinste. Ea ar fi ca holera, ca ciuma, ca ducă-se pe pustii. Am corupt și banii, i-am făcut de nemica, lucrez cu parale turcești și grecești, îi învăț pe hoți ca să strîngă lire și nu crețari, să ascundă dacă mai au ce ascunde, tot ceea ce eu le voi fura odată și-odată. Orice tiranie se sprijină pe o aristocrație și eu mi-am făcut-o. N-o vezi în jur? Au călești de Viana, au cai, au moșii, au mine, au tot. Fetele lor se cumpără la masa de joc ca tîrfele, averile cînd cresc prea mult, vine gîdele și scurtează ceea ce trebuie scurtat. Cum spunea Battista Mantovano? *La noi sînt de vînzare templele, preoții, altarele, cele sfinte, coroanele, torțele, tămîia, cerul este de vînzare și Dumnezeu însuși!* Le-am dorit să mă viseze și în somn, ce mai vor? Frica le este nevăstă de fiecare noapte. Cînd se scoală dimineața, se miră că nu i-au tîrît cine știe unde și-mi mulțumesc că le-am mai dat un soare cu grație. Pe care nu am putut să-l cumpăr l-am dat morții. Am grije să trimit prin oamenii mei zvonuri, îi turbur, îi înfricoșez, îi știu, le cunosc toate faptele, toți frații, ibovnicele și mamele. Oamenii mei îi pîndesc și cînd se duc, să mă ierți, afară! În timp ce par cu frica lui Dumnezeu, îi defăimez, le trimit ibovnici nevestelor ca să-i am la mîină, le cer cînd nici nu se așteaptă și dacă mîrîie le înfățișez teribilele lor fapte de care de cele mai multe ori, nice nu sînt vinovați. Femeile lor lucrează cu gura lor spartă pentru mine, de la ele știu cum stă rînza în fiecare. Și asta nu-i puțin. Au învățat cu vremea una să spună și alta să facă. De trei ori era să-mi pierd capul și-am scăpat. Chehaiaua mea de la Stambul ce înghite banițe întregi cu bani m-a prevenit de fiecare dată. Am dușmani mulți, dar fierul îi așteaptă pe toți. Înapoi în mahalaua Fanarului nu vreau să mai mă întorc. Ca să învăț limba turcă, mama mea și-a vîndut tot. Supușenie și elocință pînă iei puterea, zicea ea, și bine zicea. Să știi să aștepți și după

aceea să lovești! Pe tîlharul care fură pentru mine îl fericesc, pe tîlharul care fură pentru altul îl nenorocesc. Boerii mei puturoși, acești mă cred sfios și temător, le dau în fiecare zi iluzia că mi-e frică de ei și cînd pot, îi umilesc în fața celorlalți. Îmi știu de frică. Am și cîțiva grămăticici, dar ăștia sînt plicticoși și compilatori. Cînd mă supără cîte unul îl pun să latre cum face cîinele și el latră. Nu cunosc speță mai lașă și mai gata să lingă unde a scuipat. Cică trăesc din trîndăvie ca să poată gîndi. Pentru ei, eu gîndesc. Și-asta ajunge! Mai are puterea despre care-mi vorbeai vreun vâl, ca să-l sfișii...

— Nu, Magnifice!

— Sărută dreapta atunci!

Și i-o întinse. Acela căzu greu la picioarele lui și-l diviniză cu o privire atît de supusă, încît Evanghelina simți nevoia să iasă afară din odăi.

*

Către sfîrșitul anului, Principele îl chemase la el pe Ioan de Valahia să-i citească Foletul. Astrologul, trecut acum de 60 de ani, își privea Domnitorul cu o umilință veche, lăsînd să-i scape pe lîngă lungu-i trup mîinile sale bătătorite cu care primăvara ținea coarneau plugului.

— Au te-am întristat cu ceva? îl întrebuse.

— Nu, Măria-Ta.

— Nu-mi plac răspunsurile cu gura pungă. Mie să-mi spui...

— Au intrat în casa noastră Necuratul...

Principele rîsesse bătîndu-și pulpanele hainei scumpe cu degetele grele de inele.

— Vorbești de messerul Ottaviano?

— De el...

— E un învățat, citește ca tine zodiile. Are în traistă *La Tartana degl'Influssi*. Citește frîncănește și latinește, știe greaca de parcă ar bea apa, dacă-i arăți litere chirilice, rîde și se joacă cu ele, e numai spirit.

— Știu, Mărite...

— Mi-a adus un *Trattato Astrologico*, imprimat la Veneția.

— Știu, Mărite, mi-a arătat și mie *Calendarul Astrofilului* de la Tîrnava. A vrut pre mine întîi să mă cumpere. Să nu-l asculți. Minte.

— Toți mințim, viața e o zăbavă în dulcele adevăr ce ne place, nu în cel ce nu ne place. Și ce mai are, că mie nu mi s-a înfățișat cu totul?

— Din traista lui, cum bine a spus Măria Ta, a scos și un *Prognostic perpetuu*, un *Sismologhion*. Cred că a cumpărat, nu se știe de la cine și *Calendarul Tîrnaviensis*. Cunoaște zilele faste și nefaste după Tycho Brahe, dar nu spune la nimeni. Cred că e mai învățat ca mine. Nu totdeauna Dumnezeu însoțește vîrsta cu cea mai mare Știință. Eu mă duc și mai doresc a afla, el e plin ca un pom greu de rod. Aproape nice n-ai crede că are vîrsta pe care o mărturisește. Ori unde nu doarme, ori unde are un ochi metafizic, nu știu. Mi-a spus dacă n-aș dori să întocmim împreună un *Minologhion*, cu mișcarea stelelor, a vînturilor și a soarelui, a lunii, unde să știm totul înainte despre focuri iscate, despre eclipse...

— Și ce-i rău în asta? Uniți-vă și spuneți-mi cînd o să am belșug, și cînd o să-mi sece haznaua binelui...

— El lucrează cu Diavolul. Culoarea lui e Negrul. Nu ne po-trivim...

— Fleacuri, învățate Ioane. Studiază cele patru trigonuri și fă la jumătate cu el. Lăsați mai bine certurile și spune-mi ce zice Pallade Astrologa că va fi la anul?

— Țara Românească se arată a sta sub Vărsătoriul de Apă. Prietenii Măriei-Tale știu cum le umblă lucrul. Vor fi vorbe de obște preste tot anul...

Scosese cărticica lui scrisă cu cerneală neagră și cu chinovar, întocmită de un caligraf sîrguincios și citea prognosticurile generale.

— Să ia Măria-Ta sama la vremea ce vine la scosul unei măsele și la treaba oilor în care pagubă văd.

Pe urmă trecuse vorba despre patru vremi ale anului și citise la întîmplare cîteva preziceri:

— Gran Venator de Lago Scuro dzice: *Ce intrîndu turbarea în cîini, se vor mușca între ei și nici nu vor avea vreme a se repezi cît să poată*

pune împotriva vrăjmașilor lor. Lucrurile obștești vor urma cu obicinuita lor fierbințeală...

Princepele îl oprea când și când.

— Înțelept ești, învățate Ioane. Am să cuget la cele ce-aud. Mai zi-i.

— La vorbele de părți, Fruniol dzice pe Ghenarie. *În cabineturi vine mistuită o materie prea tare, nu însă fără scîrbă a unui stomah gingaș. Cerul seninos...*

— Aha, ce tîlcovenie! făcu Princepele. Adicătelea cine ar avea acel stomah gingaș?

— Gîndească Măria-Ta și-i voi da răspuns când va fi de trebuință.

— Bine, învățate. Mai citește...

— Citesc, Măria Ta. Pallade Astrologa dzice: *Veaste bună de la cel prințep apăsător...*

— Asta ar fi vărul meu care stă zălog la Stambul pentru mine.

— Cum dorește Măria Voastră... Gran Pescator de Cumahio în februarie la șfertu de pre urmă dzice: *Dăjdiile și cererile, cui să cade plătește!*

— Dar, cum, învățate Ioane? Trebuie! Mai zi-i!

— *În Țara Moshicească mari cuvinte ca să stea pre odihnă s-arată. În Țarigrad armonie vîrtoasă...*

— Tare mă bucuri...

— *La lună noauă în 14 a lui februarie o curvană vestită rămîne înșălată și ciumată de un al ei mai vechi credincios...*

— Ha, ha, ha, rîse Princepele cu pohtă. Bună...

— *O cetate de lîngă mare, spre Miază zi va avea ceva mișcare. Umezeală și vreme stricătoare trupurilor omenеști, se mai veade și la șfertu dentii dzice Fruniol ca un comandant să se păzească de oamenii lui de casă și cel om mare stea cu grijă în mîncări și-n băuturi pentru că-i vine urzita otravă...*

— Ei?

— Cine știe, Înălțimea-Ta, pe cine paște pașii nenorocirii...

Princepele tăcu o vreme îngîndurat și pe urmă îi făcu iar semn cu mîna-i obosită astrologului:

— Mai zi-i!

— Gran Venator de Lago Scuru dzice: *O, cum nebunește de melanholie, cel om mare și cu adevărat nu știe ce mai pohtește de la astă lume. Împotriva norocului, nu folosește desnădăjduirea. Un rebel va plăti cu capul lui blestemăția. Frumoase zile!*

— Destul, învățate! Pentru azi e destul...

Era turburat și nu voia să i-o arate.

— Du-te deci și împacă-te cu streinul...

Ioan de Valahia închisese Foletul legat în piele de capră și-l privea drept pe Domnitor.

— Niciodată, Măria-Ta. Pentru virtutea mea răspund în fața stelelor ce pe toți ne luminează cu grația lor blîndă. Messerul e Diavolul ce au a turburare apele...

— Exagerațiuni, Ioane. O să vină vremea să v-aduc la masă pre amîndoi. Sărută-mi dreapta și ieși...

Bătrînul se înclină cît era de lung și-i sărută mîna asudată, încinsă de vechi uleiuri și apoi se duse.

Pe urmă veni seara de toamnă tîrzie. Afară cădeau ultimele frunze ale nucilor, șuerînd. Se făcuseră focurile și lemnele trosneau. Pe ziduri urca gheara neagră a nopții. Orașul se pustiise. Se aștepta prima ninsoare. După un ceas ori două Princepele se plictisi și bătu din palme. Se ivi cămărașul Canaano.

— Să mi-l aduci pe mascalțon...

— Se roagă, ori se pedepsește... E gol și se biciuie.

— Atunci mă duc eu la el!

Princepele se ridicase sprinten și străbătuse coridoarele pustii de lemn. Afară în curte, urlau paonii ca niște cîini. Chilia ce i-o dăduse messerului era tocmai la capătul celălalt al palatului. Prin fața ușii maică-si, cît era de puternic și de bătrîn, trecu în vîrful picioarelor ca să nu fie auzit.

Pe urmă vîntul scutură clopoții cerdacului și limbile lor bătură metalele din ce în ce mai repede. Venea ninsoarea. Dinspre nemi-loasa cîmpie ce înconjura Bucurescii sosea haraimanul iernii și mult îi plăcea să se știe la adăpost.

Ajunsesese lîngă un zid de lemn în care o slugă a lui practicasese un ochi secret. Se apropie și-și lipi obrazul de acel loc. În odăița

messerului ardea numai o lumînare. Pe pereți se zăreau chărți marine și sferele de piele ce închipuiau amărîtul nostru de pămînt se mișcau ușor.

— Tu ești? întrebă messerul de dincolo, simțindu-l.

Princepele nu-i răspunse. Nu sufla, stătea numai lipit cu obrazul de zidul de lemn.

— Tu ești? mai întrebă o dată, fără să se întoarcă.

Iar nu-i răspunse. Celălalt se prefăcu a crede că nu-l știe și ridică de pe podele biciul cu care își făcea exorcismele. Era gol pînă la jumătatea trupului și pe spatele său se zăreau urmele rele ale altor lovituri. Avea o carne ca de ceară, frumoasă, cu umbre și dungi. Cînd se lovea lumina lumînării se lungea și pîlpîia. Totul se înnegura. Se auzea șueratul biciului lovind aerul, sfărîmîndu-l ca pe un pahar. Princepele simțea o bucurie secretă deși ivirea sîngelui pe acea carne îl silea să ducă mîna la ochi. Messerul se biciuia din ce în ce mai înverșunat. Începuse să gîfîie și pe urmă iar întrebă:

— Tu ești?

Iar nu-i răspunse.

— Atunci lasă-mă să mă pedepsesc!

Și iar șueră și se auziră gîfîielile schingiuitului. Spatele era acum numai pîrîuri de sînge. Tînărul nu scotea nici un geamăt. Princepele nu mai rabdă și pătrunse peste el:

— Oprește-te, nebunule!

Messerul Ottaviano se ridică în picioare. Avea ochii plini de lacrimi și pe piept i se scurgea o sudoare profumată. Mirosea a rîu, a piatră, a nimic.

— Ai venit, te așteptam...

Îngenunchie și-i luă dreapta.

— Izbăvește-mă!

— Te izbăvesc...

— Am scris în seara asta un sonet pentru tine.

— Spune-l!

Își țineau mîinile una într-alta și se priveau. Cu gura lui dulce de fată, messerul recită fără să clipească:

*Veggio nel tuo bel viso, Signor mio,
Quel che narrar mal puossi in questa vita.
L'anima, della carne ancor vestita.
Con esso è già più volte ascesa a Dio.*

*E se'l vulgo malvagio, isciocco e rio
Di quel che sente altrui segna e addita.
Non è l'intensa voglia men gradita.
L'amor, la fede e l'onesto desio.*

*A quel pietoso fonte, onde siam tutti,
S'assembra ogni beltà, che quà si vede,
Piu c'altracosa...*

— Zdreanță omenească! Mincinos păgubos, răcni Princepele. Țsta-i sonetul către Tomasso Cavalieri al lui Michelangiolo, spurcăciune! Pe cine vrei să minți!

Îi întoarce spatele și ieși furios bătînd fără să se mai ascundă dușumelele palatului.

— O să-l dau la cîini! blestema pe coridoare.

A doua zi se auzi prin slugi că messerul își face bagajele și că poroncise să i se strîngă instrumentele care erau aruncate unul peste altul într-o sanie. Toată noaptea aceea ninsese cu fulgi mari, pămîntul se acoperise cu o blană strălucitoare. Era o tăcere înspăimîntătoare și boierii se feriră să-l caute pe Princepe știindu-i meteahna de a se răzbuna în altă parte cînd nu mergeau cum trebuie lucrurile.

Pe la prînz, cînd calabalîcul era aproape gata, un slujitor, mort de frică, abia îndrăzni să spună că messerul Ottaviano mai întreabă dacă are de auzit vreun cuvînt.

— Nice unul, ducă-se!

Într-un sfert de ceas sunară zurgălăii și sania se topi în acel văzduh plin de fulgi de zăpadă. Trecu apoi o zi. În piață fu spînzurat un hoț de drumul mare și la doi le tăie gîdele dreapta, lăsîndu-i

îngenunchiați în sînge pe treptele unei biserici. Amarnic strigau ciorile a hoit. Spînzuratul proaspăt sta țeapăn, păzit de seimeni cu sulițe. Spre seara celei de a doua zi îi ciuguliră un ochi și pe obrazul mort se ivi un rîu negru. Princepele privea spre acea siluetă ce domina piața și se gîndea la nemic. Băteau clopotele spre slujbele de seară. Se rugară cu Doamna Evanghelina și cu nevasta ce începu să bănuiască lucruri necurate. Îi aduseră copiii, două fete și pe cocorul Haricleiei Hrisanti, cu obrazul alb, fără vlagă, cu o lene a privirii ce a boală trăgea.

— Vrea Măria-Ta ceaiuri, vrea ceva întăritor?

— Nimic nu vreau, Doamnă, zisese fără s-o privească.

Fetele se uitau la el și Princepele era trist, trist de moarte. Mai ales seara cînd lumina se încenușa devreme simțea nevoia să-l audă pe cel plecat, să-l știe mai ales, stînd acolo, în chilia lui în care abia se mișcau acele sfere armilare la curenți. Își porunci să-l uite, ceru vin fiert și vru să se veselească, chemă fetele care jucară în odaia Doamnei. Erau frumoase, cu obraze curate. Își aminti de tinerețea lui, de nopțile din pustiul Anadoliei cînd asculta glasul hienelor. Tot trecutul năvăli în el, cu mirosul cailor în manej la Trapezunt, cu sticlirea verde a mării, cu Bosforionul cel dulce abia sticlind în amurguri. Își aduse aminte de acele legiuni tăcute de soldați arși de soare între care trăise, de bivuacuri uitate la lumina focului, de strigătele de sentinele, și în nări iar îi veniră cumplitele mirosuri ale latrinelor soldățești. Acolo luase năravul bărbaților trăiți între soldați, cai și arme. Pe urmă îmbrățișările muieresti meșteșugite și prelungi îl dezvățaseră de patima lui. Evanghelina îl căsătorise repede cu uscata lui de femeie, Haricleia, cu averea ei mai ales și nu mai alesese. Fugea uneori pe la moșii îndepărtate și aducea scîrnave hierodule să-l scoată din nămolurile plictisului. Treceau chipuri de fete, mai sclipeau acei ochi blestemați ce-l rîvneau, auzea acele gemete mici sub el, și știa carnea aceea ce se încingea și înflorea ca lotusul. Sîni de fecioare neîncercate ce aveau în nădușala lor scîrba de a-l primi și o dorință ce venea ea singură de undeva, vorbe de ocară și mușcăături, scîrșnetul dinților și țipătul muieresc dintîi, dar peste toate se așeza acel zgomot repetat de carne flagelată, numai

acea carne luminată de para lumînării pe care el nu o atinsese, a păcătosului ce cine știe pe unde hălăduia.

A treia zi nu mai răbda și-l chemă pe căpitanul seimenilor poruncindu-i să i-l aducă pe messer din pământ, din iarbă verde, de unde o ști. Îl căutară, scodoliră Bucurescii ca pe un buzunar. Nu era. Trimiseră putere pe la hanuri de poștă, în cele din urmă îl găsiră la Giurgiu, așteptînd lîngă Dunărea înghețată să se urce pe o corabie care să-l ducă la Viana.

Tremura de frică. Credea că au venit să-l omoare. Îl aduseră în blănuri, legat, cu ochii numai spaimă și i-l aruncară în față.

— Îndurare, Magnifice! spusese messerul cu fruntea lipită de pământ.

— Cum o să-mi fie milă de dușmanul meu?

— Atunci omoară-mă cu mîna ta divină!

Îi întinse un pumnal ascuns în hainele sale. Princepele nu-l luă.

— Ridică-te, zisese și să nu mai mă mîhnești...

— Am spus doar că mint.

— Știu.

— Grazie!

Îl lăasă să-și vină în fire și după aceea îl chemă la el, ca și cînd nimic nu s-ar fi întîmplat între ei.

— Ascultă, messer Ottaviano. Ioan de Valahia nu mi-a putut spune nimic despre tezele cenzurate ale lui Pic de la Mirandola. Poate le cunoști. Este un lucru care mă tiranizează de la o vreme. Cărțile mele nu-mi dau deslegare...

— Cum nu, Mărite.

— Vrei să-mi spui că le-ai citit undeva?

— Asemenea lucruri ard frumos în flăcări. Le știu, le-am auzit. Parcă el sau altcineva spunea: filozofia caută adevărul, teologia îl găsește și religia îl posedă...

— Frumos cuvînt.

— Machiavel spunea despre Pic că era un om aproape divin. A suferit ca și mine. Nerecunoștința este răsplata principilor.

— Nu cîrti, că am beciuri grozave în care te așteaptă șobolanii mei înfometați, ori n-ai învățat a-mi ști de frică?

— Ce vrea sufletul Vostru?
— Vrea să se mîntuie de îndoială.
— E greu să speri că vom scăpa de acest chin.
— Deci e adevărat că Christos nu a coborît în mod real în infern de pe crucea lui? Ci numai virtual?

Messerul privise dulcea așezare a zăpezii de afară.

— Maestrul nostru susținea că nici o imagine legată de crucificare nu trebuie adorată, nici chiar în sensul în care vrea Thomas d'Aquino. Tot el crede că nu e posibil ca Dumnezeu să-și asume orice natură. El e numai o natură dotată cu rațiune. Dar de ce te frămînți atît?

— Simt că mi se apropie moartea și vreau să știu...

— Toți suntem în apropierea morții. Ea este poarta prin care trecem în fiecare zi.

— Și-atunci să-i cred pe preuți cînd rup pîinea care e trupul veșnic? *Hoc est corpus meum*?

— Consacrarea trebuie luată ca o simplă recitare, asta zicea Pic. E mai impropriu, spunea el, să afirmi că Dumnezeu e o inteligență decît să spui despre sufletul rațional ca e un înger...

— Atît voiam să știu...

— Și ești mai liniștit?

— Poate. Să ne rugăm...

— Eu nu cred.

— Îl negi pe Dumnezeu?

— Nu, îl primesc, e cu totul altceva.

— Ioan de Valahia mi-a spus că ești Diavolul...

— Bătrînul acela înecat în tămîie?

— El.

— Nu știe ce spune. Rațiunii i se zice Belzebut cînd distruge culcușurile calde ale gîndirii. Sînt blestemat să știu și să afirm. Nu am ce-i face.

Iar avea privirea aceea nebună care-l înfricoșa pe Principe.

— N-ar fi mai bine să bem ceva?

— Nu beau.

— Iar minți! Te-au găsit într-un han cu borîtură pe piept.

— Așa e. Dar nu mai eram eu acela care vărsa.

— Mi-ar place să te ocupi puțin de petrecerile mele. Poate facem un bal cu travestiri. Vreau să mă bucur puțin. Palatul este o ocnă neagră. Aș pleca din el și mâine.

— Din tine trebuie să pleci, Principe. Ești prizonier ca Ugolin și n-o știi.

— Mă sfișie cîinii melanholiei. Tu auzi cum urlă tăcerea acestei ierni? Sîntem la capătul pămîntului. Parcă în Sciția sau în *ultima Thule*, simți?

Ascultară amîndoi. Afară creștea zăpada, strat peste strat.

— Am văzut mortul. Nu mai are ochi, zise moale după aceea messerul.

— El ți-a ținut locul. Puteam să-l grațiez, dar n-am făcut-o. Ție ți-au scos ochii ciorile.

— Știu. M-a durut, am mai murit odată...

Vorbeau ca doi nebuni și pe afară pîndea Doamna cu fetele de mîină, pe care le înfătoșa Princepelui, ca să le mai vadă, ca să-și mai aducă aminte din ce dragoste ieșiseră.

Venise iar un amurg tîrîtor care scurmă cu ghiara lui neagră pe-reții și sufletul Princepelui.

— Ar trebui făcute niscai invențiuni, ceva, niște *pasquinate*, dar boerii ăștia sînt greoi la minte, în ei carnea gîndește.

— Bine vorbești.

— De ce nu-i zgudui puțin?

— Poți să zgudui pămîntul ăsta fără suflet?

— Cum, nu? Dacă l-ai pune pe unul să-și denunțe fiul pentru rele închipuite față de tine...

— Le dau idei.

— Frica de rău nu împiedică răul. Gîndește-te ce frumos ar fi să-i torturezi pentru ceea ce nu au făcut, să-i pui să se urască. Ce dovadă a forței! Strică-i pe prieteni cu cei mai buni prieteni ai lor, asta este o operă.

Princepele iar se temu. Messerul avea gura umedă și din ochii lui albaștri de înger picura o rouă înduioșată.

— O mamă care-și ucide fiica mințind despre ea că a insultat pe

Doamna. A face răul și a pedepsi e o nemica pe lângă a nu face răul și a pedepsi. Ce spui?

— Îmi dai frică.

— Încearcă. Jocul ăsta o să-ți alunge melanholia de care vorbeai. Nu-mi plac sufletele care se usucă ținând la ceva ce le este la îndemână. Mor să aud crescând aurul tău. Trebuie să facă un zgomot de vierme... Mulțimea se îngrașă din nedreptate, din sângele altora. Gândește-te că supușilor tăi le-ar trece plictiseala. Aici nu au la ce să se gândească. Haide, fă-o pentru mine...

— Să mai vedem...

— Nu e vreme.

— Unde mă împingi?

— Către desăvârșirea ta și a puterii tale ce nu trebuie ajunsă de nimeni.

Fără să știe vreunul dintre ei, afară începuse să ningă cu sânge.

IOAN VALAHUL

O remuşcare surdă rodea sufletul Princepelui şi, pentru a mai stinge vorbele ce se ȳeseau ȳn jurul sǎu şi-al messerului Ottaviano, ȳl chemǎ la el ȳntr-o dimineatǎ pe Ioan Valahul spunȳndu-i a se pregǎti pentru o cǎlǎtorie la Bistriȳa cǎ tot era varǎ şi pe cȳmp puteai sǎ auzi cum se coace bobul grȳului. ȳnvǎȳatul avea sǎ lase ceasloavele şi l-ar ȳnsoȳi sǎ mai priveascǎ neasemuitele lucruri ascunse sub acele bolȳi de piatrǎ. Lǎsau curtea cu intrigile ei mǎrunte, ȳl lǎsau pe acest nebun de talian ce avea sǎ spumege de furie auzȳnd cǎ e pǎrǎsit şi s-ar fi potolit şi furia femeilor ce nu mai tǎceau. Plecarea neaşteptatǎ a Princepelui ȳi amintea prima ȳntȳlnire cu Ioan. ȳl cǎraserǎ cu carȳta pe un cȳmp, Evanghelina şi slugile, undeva nu departe de Curtea Domneascǎ, ȳntr-un ȳinut sǎlbatic cu pǎmȳnt fabulos, veghiat de sǎlcii. Era frig, spre primǎvarǎ, cerul tot, o zdreanȳ cenuşie. Pǎsǎri de baltǎ se ridicau de undeva din fundul aceluia pǎmȳnt ostil care vara trebuie sǎ fi fost plin de ȳȳȳari, iar acum numai bolovani tari, suri. Opriserǎ la capul unui ogor. ȳna-intea lor, aplecat peste un plug de lemn se cǎznea a ȳnsufleȳi acest deşert tare un bǎrbat cu pǎrul alb, ȳmbrǎcat numai ȳntr-o cǎmaşǎ lungǎ, murdarǎ pe la poale. Venise spre Principe desculȳ, cu tǎlpoaiele lui de ȳȳaran, mari şi pline de nǎmol, ȳinȳnd ȳn palmele bǎtǎtorite viermi culeşii de pe jos.

— Ioan ȳmi zice, spusese simplu, plecȳndu-şii uşor capul, iscodindu-l cu privirea lui grea ca metalele. Sluga Mǎriei-Tale.

„Nu e un ȳnvǎȳat, e Cincinatus!” gȳndise Principele, ce sǎ fac cu acest ȳȳaran? Unde am nimerit? Şi ce curte e aceasta unde vor mȳnca toȳi cu mine, smulgȳnd bucatele din faȳȳ-le...”

Celǎlalt tǎcea. Vȳntul serii ȳi spulbera viȳtele pǎrului pe frunte.

— Mi s-a spus cǎ ştii a ȳnmulȳi vorbele...

— Învăț dintr-un întuneric de cuvinte neînțelese, vorbise ca în Psaltiri.

— Și-aici în câmp ce citești?

— Vorbele mute ale pământului. Și de la un vierme culegi ceva... La Rusalii vom da ofranda primului rod. Ținutul nu e prielnic, tre-buie ploaie mai târziu, nu multă, că locurile țin umezeala. Vîntul întărește țărîna. Ne mai ajută și paserile, ele fac restul...

— Vii? îl întrebase Princepele.

— Să duc brazda pînă la capăt. Mîine o să-mi trimit muierea să termine...

Și pornise fără grabă spre plugul lui tras de un bou, din care ieșeau aburi în acel frig al serii de început de primăvară.

— Ciudat om, îi zisese maică-si, Evanghelina.

— Să nu-l superi.

— N-o să-l supăr, el să nu mă supere...

Avea în glas ceva amenințător, femeia îi știa mîinile repezi și necugetate, dar Ioan era bătrîn, văzuse multe, o să aibe înțelepția de a nu-l necăji.

De Rusalii se aflau iar în fața aceluși câmp înverzit. Învățațul smul-sese cîteva fire de grîu. Tăiau și musteau.

— În altă parte pe ogor se îngroapă cenușa rugurilor din noaptea Sfîntului Ioan, oase de paseri sau ale vitelor tăiate. La Atena, pe altarul lui Zeus Polion se aruncau la vremea asta primele roade. Se jert-fea un bou care jefuise grîul și mîncase spiritul grînelor. Prostii, Doamne, haidem să-ți arăt cealaltă față a vieții, aceea care începe cu moartea...

— Unde mă duci?

— E o mînăstire pe aici pe aproape, vreau s-o vezi. Nu te împo-trivi! Țara e un cimitir întreg. Moartea a o cerșut pe viață. Trebuie să știi ca să înțelegi. Toate urile se sting în brațele morții!

Avea o voce ușoară, cîntătoare. Princepele nu mai spusese nimic. Se urcară în carîță și caii asudară în lumina verii pe un drum plin de praf, nu departe. Se arătase pe urmă mînăstirea Snagovului, pără-sită între bălți și papură. Locul părea pustiu și rece, bătea un vînt

dinspre miezul apelor ce scutura fața lacului. Roatele se scufundau ușor, caii încetiniseră, căutau locuri sigure. Prin hățșuri se zbăteau paseri negre, repede mistuindu-se în amiaza de vară.

— Ce loc trist! zisese Princepele.

— Aice iarba gîndește și pentru noi...

Se înfățișară morminte zdrobite și cruci putrezite, pietre albe, uitate, acoperite cu litere șterse.

— Citește Măria-Ta? întrebase Ioan.

— Da.

Coborîseră în acel loc și în acea liniște fiorul morții îl cuprinse pe Princepe. Oare unde era rece, oare unde bătea vîntul?

Tăiat a fost jupan Udrea de către Mircea Voevod, în satul Oncești. A fost fiul lui Dragomir Postelnicul și-al jupîniței sale, Marga. În anul 7082... scria pe pietre.

Tăiat a fost jupan Radu Stolnicul de către Alexandru Voevod și a fost el fiul lui Dragomir postelnicul și muma lui, monahia Efrosina. În anul 7078...

Tăiat a fost jupan Barbu de către Alexandru Voevod, în orașul București și a fost el fiul lui Dragomir postelnicul și muma lui, monahia Efrosina, în anul 7078...

Tăiat a fost jupan Crăcea de către Alexandru Voevod în București și el a fost fiul lui Dragomir, postelnicul și muma lui, monahia Efrosina. În anul 7078...

— Aveau treabă voevozii! zisese Princepele, fără să lase a se înțelege ce fel de treabă aveau. Oare erau boerii necredincioși?

— Necredința vine din slăbiciune, Măria-Ta. Să intrăm...

Biserica și paraclisul erau aproape, cu zidurile roșii, mîncate de vreme. Pe șindrila neagră ploile își lăsaseră urmele lor necruțătoare. Princepele privise turlile și ferestrele înguste prin care vîntul șuera vesel. Locul părea aproape părăsit deși cîte o mîină omenească smulsese buruienele. În amvonul afumat moțăiau cîțiva călugări pe care Ioan iute îi alungă să nu-i mai audă șoptindu-și cine venise să vadă sfînta biserică. O răcoare umedă făcea să picure de sus din transept bucăți ușoare de tencuială albe ca niște fluturi. Lumina soarelui străpungea acest întuneric parfumat în falii

transparente, arătînd chipuri uitate de sfinți. Stîlpii rotunzi ai chorei înverziseră de mușchi și pe treptele ciobite ale altarului Princepele zări gușteri cu gușile umflate. Mirosea a ceară bună, căzută în rîuri galbene, risipite la picioarele lor. Nu slujea nimeni, era numai un loc de repaus.

— Aice cel puțin smintita minte omenească nu s-a fudulit ca la Curtea Domnească, unde au ridicat Neagoe o curvană, nu o besea-rică, într-atît e de ismenită, cu turlle ei ce parcă s-au răsucit la vînt și cer îndurare Domnului. O au văzut-o, Măria Ta?

— Nu.

— Au ridicat-o meșteri nebuni despre care vorbește poporul. Unul cică a fost uitat sus pe șîță și a încercat să zboare. În ziduri vorbește lumea că și-a îngropat nevasta de vie și ea strigă de-acolo, noaptea cînd o strînge cărămida...

— Teribile scorniri, nu?

— Cine știe...

Princepele privea smalțurile cărților sfinte îngropate în coperți de lemn și podobite. Argintul cu care erau învelite sclipea ușor în neagra lumină. Era vrăjit de arabescurile încîlcite, de foile și frunzele săpate în metale cu o răbdare uriașe. Nimburi coclite și vestminte țepene închipuite de meșterii bizantini ai secolului al XIII-lea i se arătau ca minuni mici. Serafimii și proorocii pluteau într-un văzduh greu, mîini pioase atinseseră aceste reci învelitori și glasuri de demult cerșiseră Domnului mîntuirea. O ceață albastră de fum învăluia altarul, cu ușile lui de chiparos, din care mai răzbătea un miros dulce de lemn scump. Fumul și vremea nu șterseseră urma *migmei encaustice* din creștăturile lemnului, cum avea să scrie mai tîrziu un înțelept călător.

— Mi-ar trebui zestrea Snagovului, zisese Princepele hotărît.

— Nu poți să te jefuești, Mărite, pre tine...

Era un grai nou, necunoscut, auzit aici, spus de un plugar desculț ce scormonea pămîntul cu un plug de lemn. Acolo de unde venea, din marea lui așteptare, țesută în nopțile reci ale deșertului Anadoliei, aceste cuvinte l-ar fi costat capul pe Ioan Valahul, dar acela nu clipea în întunericul străpuns de raze de soare ce-i dădea

chipului livid un fel de stranie hotărîre.

— Tu, Doamne, trebuie să sporești aceste miluiri către Dumnezeu. Nu să iai. Viața e de tot trecătoare. Învăță de la acele morminte unde eu te-am dus mai întâi...

Princepele cunoștea ținutul pustiu al țării din vorbe neștiutoare. Un loc sălbatic cu mine de sare și aur, undeva prin munți înalți unde numai vulturii urcau și aice găsea minunile de cărți slavonești și grecești, scrise cu kinovar și cerneală neagră. Fugise cineva din civilizații către încoace și-l învățase pe omul înalt, cu părul alb și o gură grea, cărnosă, să spună ceea ce știa (și cine știa de unde știa) și când lăsase vitele în ogorul deștelenit ca să slovenească, în care chilie și la ce școală?

— Sînt multe asemenea mînăstiri în țară?

— Multe, cîtă credință, Mărite. Pășește în altar...

Pe o masă stăteau chivoturi de argint și cățui, candel, patere, cruci cu filigrană, potire și vase.

— Pre aceste cine le păzește?

— Nimeni.

— Mi s-a spus că aice se fură calul de sub om...

— Poate...

— Vorbești scurt, învățate...

Îl dojea, dar era uimit. Atunci văzuse și scaunele domnești de-a dreapta și de-a stînga altarului. Erau lucrate de mîini dibace ce visa-seră în lemn cu dăltițe nebune, un fel de maramă subțiri ce cîntau, nu alta. Văzu și catapeteasma ca un fum împletit și nu știa cum să-și mîngîie palmele delicate cu aceste bolnave flori torsionate, arzînd în ele însele și mai zări tot acolo, la văzul lumii, patrahiruri naive de pînză aurită și epitafuri cu îngeri, perdele și țesături de vis, apoi ridică de pe un perete icoanele sticlind blînd și cercetă chipul lui Isus cuprins de văpsele albastre și din trupul lui divin răsărea o viță ca o frînghie ce-l unea cu viața și cu mormîntul și când zări mai de aproape căciula ciudată a sfîntului Iacov Persianul, rămase ca trăsniț.

— Așa ceva n-am văzut nici la Muntele Athos, zisese, unde stă-pînește școala lui Panselinos.

— E un popor dăruit, Doamne. Ceea ce vede visează și după ce visează, scrie cu pensula.

— Și cine au ctitorit-o?

— Au fost mulți. Se vorbește despre Vlad Vodă Țepeș, cel ce avea obiceiuri proaste, dar au fost și Basarabii și Radu Negru, cine-i mai știe, poate și Vladislav Voevod, dar paraclisele și altarele au ars și s-au ridicat altele, numai locul e același. Veniturile mînăstirii s-au sporit de la vama gîrliei Snagovului. Din zece pești se lua unul pentru danie. Au mai curs bani și făină...

Îleșiseră afară să mai cuprindă cu privirea căderea soarelui peste apele mustite.

— Frumos loc și plin de visare, la început nu mi-au plăcut... zisese Princepele.

— Pînă te deprinzi, Doamne... Dar nu totdeauna pacea a însoțit aceste meleaguri...

— Vrei a-mi spune povești înfricoșate. Cum i-au muncit Domnii voștri pămînteni pre boeri și cum prevestirile nu fură amăgite?

— Chiar așa. Tu trebuie a afla totul și a te ferire...

— Atunci grăește...

— În trapeza Snagovului l-au gîtuit pe postelnicul Cantacuzino...

— Am auzit ceva. Era un cărturar. Ce i-au pricinuit?

— Vorbe nemernicești i-au adus moartea. La ceasul cinei, să fi fost anul depărtat una mie șase sute șazecișidoi, l-au genuncheat gîzii și viața îi muri sugrum. Atunci au pierit un mare stîlp al acestui neam și dacă Măria-Ta voește a învățare ceva este a se feri de vorbe mai mult ca de sabie. Pămîntul ți-este străin și nu ți-ascund că neamul nu vă iubește. El este plecat cu capul său în țărîină, dar mintea lui visează la alți domnitori, ai săi, ce-i știu obiceiurile și nu-l suduie și nu-l jefuiesc...

Princepele simțea că se mînie, dar tăcu. Ziua era prea frumoasă ca s-o strice cu vreo mîhnire.

— Învățate Ioane, nu am apucat încă a lua. Dar știu cum se face...

— Să fii cu milă, Doamne, și să respecti ce-i al fiecăruia. Dă-le cît să nu moară...

— Ce nevoie au ei să nu moară?

— Dar ce-i crezi niscai vite? Aici un tipograf au tipărit cărți, nu-s nice o sută de ani de atunci. Nu-i mult, dar cît ne crezi de nevolnici sînt oameni între noi care s-au dăruit învățaturii. Acel postelnic citea latinește și elinește, eu i-am adunat cărțile risipite și tot mai cercetez pre unde le-au dus vînturile și negrija. Cărase de la Stambul, din biblioteca împăraților bizantini cîte ceva el și familia, urmașii și ce nu a strîns moartea în urma lor au adunat frumoase manuscrise, dacă vrea Măria-Ta am să ți le arăt. După știrea mea nu-i lipseau cărțile fundamentale, începînd de la *Călătoriile lui Pausanias* și pînă la *De vitis ac gestis summorum pontificum liber unus* tipărită la Colonia în 1551. Medicul Iacob Pylarino îi trimisese stolicului Constantin Cantacuzino *Cronica Universală* a lui Johannes Nauclerus. În rafturile de la Mărgineni se afla tratatul *Del mappa-mondo istorico* al lui Antonio Foresti și *Adagiile* lui Erasmus din Rotterdam...

Princepele rupsesse o nuia de salcie și-și biciuia vestmintele bogate.

— Atunci ce căutați voi la plug? Să are proștii, besna pămîntului, cîrțițele astea ce nu știu a se spălare și-mi împut curtea de miros...

Peste turllele Snagovului ce se răsturnaseră în amurgul apelor dimprejur treceau pițiguși gureși. Ele încărcau aerul cu frig și ceva strein se așezase între cei doi.

— Mărirea Ta pămîntească îți dă voie, Doamne, să vorbești cum vorbești, dar sfiește-te în fața acestor morminte ce stau nepăsătoare în soare și-ți rînjesc. Am slujit și altor domni fanarioți, ei m-au chemat și s-au sfătuit cu mine. M-au privit de sus și cînd nu mai m-au răbdat, au vrut să mă dea morții. Îți doresc domnie lungă și înțeleaptă, de aceea te-am adus în fața acestor martori pe care trufia i-a zdrobit și i-a întors în țărîină. Învăță ceva, ori trimite-mă la plugul meu să nu-ți mai cert zilele tale strălucite. Poate ai nevoie de lingușitori, cum au toți puternicii zilei, dar nu de lingușitori trebuie să se bucure Stăpîinii pămîntului, ci de cei ce-i ceartă și le arată cît de greu atîrnă păcatul lor ce nu seamănă cu al tuturor... Cînd mai vrei a învățare cîte ceva să mă chemi, acum știu cît te-ai mîniat și rămîn aici să mă rog și pentru zilele tale...

Princepele se depărtase fără un cuvânt.

Nu-l chemase o lună, două, lăsa timpul să treacă și aștepta să audă că Ioan Valahul se spășise. Maică-sa, Evanghelina, îl întreba neliniștită:

— Ce ți-au făcut bătrînul acela?

— Nemic.

— Atunci?

— Nu pot a-l vedea în fața ochilor. E mîndru.

— Și nu-ți plac oamenii mîndri?

— Între cei cu care am trăit nu cunosc un asemenea cuvînt, aici l-am învățat...

— Retică, fiule. Ai avut școli bune.

— Și ce știe el la urma urmelor ca să-mi fie nelipsit?

— De ce nu-l ascuți? Zidurile acestui palat te strîng, dar noi nu stăm pentru a muri. Am venit să strîngem. Ar trebui să-l întrebi cum s-o faci...

— E ultimul sfat pe care mi l-ar da. Își iubește poporul. E legat de robi, de tot ce mișcă în jurul nostru...

— Atunci gîtuie-l!

— E prea tîrziu. Am apucat să-l las să grăiască.

— Și ce dacă?

— Tu nu știi ce spune...

— Afurisite vorbe!

Tăcuseră amîndoi, era o zi de început de toamnă cu cerul posomorît. Nevasta îl supăraseră cu nașterile ei repetate. Tot fii morți făcea.

— Eu zic să-l chemi, zisese în cele din urmă Evanghelina. Lumea vorbește că nu vă înțelegeți. Trebuie să-i lăsăm să priceapă că sîntem uniți. Altfel cine știe ce ticălos o să pornească intrigile spre Stambul.

— Bine, cum spui tu!

Îi sărutase fruntea bătrînă și rece ca un lemn și bătuse din palme.

— Să mi-l aduceți pe Ioan, poroncise.

Și i-l aduseră. Era slăbit, ținut numai în posturi, avea privirea vagă a celor ce nu au văzut multă vreme oameni.

— Ce-ai mai făcut? Îl cercetase cu atenție.
— M-am închinat pentru tine, Doamne, și te-am iertat...
— Ce cuvinte îndrăznețe aveți voi pe aici!
— E ceea ce ne-a mai rămas. Nu te speria. Poruncă...
— Nu voiam nimic de la tine, numai când or să înceapă ploile astea să mai vii să-mi mai vorbești. Pereții sînt tăcuți, femeile spun multe și nu știi nimic după aceea. Am auzit că ești astrolog, citești în stele.

— Ne închipuim și cîteodată faptele se mai potrivesc!
— Să-mi faci Foletul...
— Ți-l fac, Mărite, dă-mi numai palma stîngă și lasă-mă să mă uit în ochii tăi ce-s drepti pînă acum cu mine...

Îl privise vrăjitoarește și-i lepădase mîna după ce o scormonise cu o privire aprinsă. După trei săptămîni îi citise primele prog-
nosticuri:

Fruniol dzice la 14 dzi, lună plină:

Otrava șade pe arc, de se va slobozi, grzaznici loviri vom auzi.

Aer călduros, dar nestătătoriu.

Scrutinia stelelor dzice:

Moartea taie o țara de boală, dară cine știe nu va să știe...

Cheravale dzice:

Cine a hiclenit pre mai marele său, tare îl doare capul...

— Ai măsluit Foletul, ca să mă sparii! Îl întrerupsese Princepele.
— Nu-i adevărat. Uite ce dzice Contra Tartana: *Trebile lumești iară pleacă la rău...*

— Minți!

— Nu mint, Doamne.

— Atunci spune despre trecut ca să te știu.

— Spun. Vrei vorbe de vară, adică ce ți s-au întîmplat?

— Da.

— Tartana Seica dzice: *Cîmpurile nu ard în fireasca căldura, ci se aprind de meștersugit foc ce acel Domn negîndit l-au adus. Cîte gîlcevi și cîte sgomote pentru nește lucruri care bine au mersu. Ce iaste? Ce iaste? Tot așa mergu: cu plînsuri se sfîrșesc veseliile...*

Princepele stătuse îngîndurat cîtăva vreme.

— Mai citește!

— *Tartana Influsilor dzice la toamna cea bună, adecă mai încolo: Vremea frumoasă pentru vînătoare. Se vorbește de a se hotărî o logodnă, dară vine turburată.*

Scrutinia stelelor dzice:

Mari zgomote spre Miază-Noapte.

Moartea în multe locuri face ca o nebună.

— Destul. Ai vorbit cu dracul.

— Nu-s nici măcar magician. Seamăn cu sibilele care l-au profețit pe Isus. Magi se spunea și filozofilor care erau lăudați și divini-zați. I-a îngăduit și Scriptura...

— Cum de m-ai cunoscut?

— Stai sub semnul lui Saturn, *furor melancholicus*, care e o planetă rece, malignă. Ai mintea, nu sufletul, care-i al lui Jupiter. Fe-rește-te de nepăsarea ta...

— Învățatule, deși nu-mi plac prevestirile tale, aș vrea să ne împrietenim. Cui aparții?

— Spiței curgătoare a lui Ioan Românul.

— Și unde-ai învățat?

— La Patavia, de-i spune mai de curînd Padova.

— Pari otrăvit de știință, deși lucrul pe cîmp și palmele tale bă-tătorite nu mă fac să te cred.

— Da de unde! și umerii lui de plugar se scuturară de rîs. Sînt un fel de diacon. Am urmat o școală de cantori. În tinerețe aveam glas bun, mi se spune că sînt Redemptus cel ce avea glasul dulce ca nectarul și mierea...

— Știi antienele și versetele alleluiatice?

— Sau ce-a mai rămas din ele în urechile mele bătrîne.

— Pari un stejar. Ai cărat la altare plăcuțele de fildeș pe care stau scrise clavicularele săptămînale?

— Da.

— Mai se știa pe vremea ta, la Patavia, Liturghia mozarabilor?

— Acea se cînta la Toledo, Mărite, tocmai în secolul al VII-lea. Au decăzut glasurile și s-au uitat versetele, dar ceva tot mai rămîne din

tot ce este lumesc.

— Mi-ar place să te aud cîntînd.

— Aici bisericile sînt sărace, glasuri bune se mai află. Ei îl cîntă pe Dumnezeu cum ar fi de-al lor. Nu au respectul celorlalți, de la Italia. Ruga lor nu este sîfșietoare, e familiară. Credința seamănă cu oțetul îndoit cu apă. E un fel de complicitate, dar asta-i face mai fericiți.

Princepele își deschiesea gulerul de sobol, în odaia plină de fum se aprinseseră de multă vreme focurile și se încălzea. Afară ploaia toca vremea nepăsător.

— Cred că am să sufăr de sărăcia lor.

— Credința și glasul nu li se pot lua. Cînd bate vîntul parcă aud kinoorul ebreilor ce cîntau în deșert. Asta le-a dat Dumnezeu, vînt și sărăcie...

— Nu era harfa cu 24 de coarde din care strunea Regele David?

— Chiar așa, Doamne.

— Ești ciudat, Ioane. Nu mă mîhni.

— Încerc.

— Silește-te!

— Cîte nu dorim și nimeni nu poate să ne împiedice să greșim...

— Ce vezi înaintea mea?

— Domnie lungă, primejdioasă, o să te coste, va trebui să faci fîntîni din palmele tale.

— Ce înțelegi prin cuvintele astea?

— Prognosticurile mele te văd ca pe un jefuitor.

— Urîtă vorbă!

Ioan Valahul se uita afară prin ferestre. Ulițele Bucureștilor erau pustii și pomii se desfrunzeau la apăsarea ploii. Cădeau frunze ca niște eșarfe negre, rău prevestitoare.

— Ziua de azi e călăul zilei de ieri, după cum ziua de mîine e călăul zilei de azi, fă ceva, Doamne, spre a-ți salva sufletul. E ceea ce i-am rugat pe toți cei ce i-am slujit.

— Au fost mulți?

— Destui.

— Domnia în Țara Românească mi s-a spus că seamănă cu părțile. Abia te obișnuiești cu ea și vine capugiul.

— Fă-l să întârzie.

— Cum?

— Cine știe! Legea voastră nu-i curată. Tot ce distruge ține în sine distrugerea. Au căzut capete, am văzut sânge și mult au sunat aurul pren aceste odăi. Dispreț și milă, iată ce-a mai rămas de pe urma a tot ce-a fost...

— Nu mă întrista, Ioane. Cine-și plătește slugile ca să fie su-părat?

— Îți sînt dator, trebuie să vorbesc așa. Tu îmi lași viața și vrei adevărul, dar acest adevăr îți face frică. Încearcă să nu te mai gîndești. Ești la mijlocul domniei, poate scapi, poate ești șiret, poate fugi la vreme.

— Îmi dai sfaturi?

— Nu.

— Atunci de ce nu m-ajută?

— Steaua ta răătăcește singură undeva. Citesc pe fruntea ta un gînd rău pentru mine. El stă însă departe, dar vremea îl împinge spre faptă. Să te las, Doamne, vorbele mele mai mult îți alungă somnul...

Afară, în curtea palatului domnesc urlau saxonii de vînătoare atunci aduși de un trimis, ce nu se obișnuiseră cu zgarda, cu biciul și cu bucățile de carne crudă streină, ce li se arunca de dincolo de gratiile ce-i țineau închiși. Princepele îl lăsă pe Ioan să se ducă și privi mai multă vreme prăbușirea buștenilor în focul ce-i mistuia ca un cancer.

EVANGHELINA

Peste București cădeau de trei zile amarnice ploi, însoțite de tunete grozave. Grădinile lui joase și pline de frunziș fuseseră pieptenate de un vînt neostoit ce sosea cu o mare putere dinspre cîmpiile arse pînă atunci de soarele verii. Era întuneric încă de pe la prînz, nouri apăsători stînd deasupra turelor de biserici și amenințînd curțile pustii. Palatul părea părăsit, arnăuții de gardă se ascuseseră în chioșcuri și priveau la acea vînzoleală neagră de văzduh. Dincolo de perdelele ferestrelor doamnei Evanghelina ardeau lumînări. Șuvițe șovăitoare de lumină tremurau la curenții coridoarelor de lemn. Un praf înăbușitor astupa aerul ce nu mai umbla. Era năduf și frig în același timp, bubuiturile neașteptate speriau caii din remize și ei nechezau pe neașteptate. Grăjdarii suduiau de zor și-și făceau treabă în preajma lor, nu cumva să se întîmple vreo pagubă, pentru că numai atît ar mai fi trebuit.

Era o vreme prielnică messerului, ce nu putea ierta Princepelui că plecase cu Ioan Valahul, după cum iute aflase de la oamenii lui, ce repede și-i tocmise să spioneze după puțință. Așa că, prefăcîndu-se a fi foarte ocupat cu treburi întunecate, nu ieșise două zile din chilia de sub scări. Știa că Evanghelina e singură și că muierile din jur o vor plictisi cu șoaptele lor și cu nesfîrșitele trebi căznicești. Dar nu se ivera, pîndea numai nemișcat în fața cărților sale legate în piele de capră, grele, unse parcă cu untdelemn de măsline, pline de peceți, figuri și semne cabalistice. Ottaviano trăgea cu urechea, nădăjduind că femeia va veni singură și nu-l va chema. Nu intrase niciodată aici, cuvioasă cum era și speriată de cele ce i se spuneau la ureche despre el. Dar tare ar fi vrut s-o atragă în cursă, să-i arate ciudatele lui unelte. Numai de nu s-ar întoarce Princepele cu sluga lui credincioasă, să-i dea peste cap urzelile, dar atîta noroc tot ar fi

trebuit să aibe.

Ploile nesfârșite ale zilei întunecate o scoteau din sărite pe mama Princepelui. Era obișnuită cu căldura începutului acesta de lună, când se pregătea să plece din București și începeau treburile mărunte, ca uscarea așternuturilor la soare, aerisirea lor și golirea lăzilor și strângerea celor de trebuință pentru o mai mare lipsă, că mergea la Hurezi, pe la cule, să se odihnească, istovită după vremea intrigilor, a nesfârșitelor vorbe în șoapte pe după perdele. În odaia ei, retrasă în cel mai îndepărtat colț al palatului intrau pe rînd, după o întocmită rînduială, curieri de la Stambul, negustori ce se prefăceau numai a vinde, dar care cumpărau vorbe cu bani grei, oameni ce puteau fi găsiți prin preajma încăperilor Imperiale, în odăile de taină ale exaporiților. Negoțul acesta de știri îi plăcea Evanghelinei, era puterea ei, și fiul său pricepea ce lucru mare era să afli dinainte ce venea. Anul acela se zvonea că Sultanul cel bătrîn era pe ducă și puterea lui s-ar fi fărîmat în cîteva săptămîni, se pregăteau alți dregători să urmeze celor vechi, și ea trimisese de pe acum darurile de cuviință și mai ales acele cuvinte de credință ce țineau în ele promisiuni grele. Trebuia a ști să te miști în această magmă de pohte și sete de înavuțire, pentru că mai ales vremea de pace o turbura mai mult pe Evanghelina decît războaiele, ce-i drept mai pline de primejdii, dar oricum prevestitoare la timp a răului nevăzut. Ori în astfel de zile neclare, numai credința și mila lui Dumnezeu te mai puteau apăra de cine știe ce intrigă și de cine știe ce bani, mai mulți, dați undeva la vreme, ce aduceau sîngeroase dobînzii. Acum, palatul era pustiu, fiul ei dus la Bistrița cu cine știe ce treburi încurcate.

Pe Ottaviano îl aștepta și ea, dar el parcă murise, nu se iveau, nu-i auzea glasul dulce de adolescent obraznic, nu-i auzea poruncile rostite în italiană și apoi foșnetul de vestminte parcă tîrîte după el. „Ce-o fi făcînd?” O scormonea o mare curiozitate și puneă femeile de încredere să cerceteze pe la uși. „Nu se aude nimic”, spuneau acestea. „Poate se roagă”... „Cine, diavolul? Diavolul nu se roagă!” Una mai îndrăzneată auzise că făcuse focuri mari în vatra lui, deși zăpușala verii și-a furtunii mira pe toată lumea. „O fi bolnav”.

Cercetaseră. Da de unde! Umblă în oalele lui cu metale, ieșea fumul ca iarna pe horn. Cine știe ce drăcării se ascundeau. „Îmi dă foc palatului”, gândise Evanghelina și mai curioasă și mai gata să-i trimită vorbă să-l cheme. Ultima oară vorbiseră aproape un ceas în iatacul ei plin de tetrapoade. Messerul cercetase cu curiozitate icoanele pe sticlă, pictate cu mână rafinată și naivă, spunând admirativ:

— Vreun pictor de la Firenze ce se află în exil pe aici?

— Da de unde, țărani! Sînt cumpărate în tîrg la Mălăești. Uite ce oale fac... și-i întinsese un minunat urcior cu ape negre și roșii, cu unde verzui ca smalțul de la Vizanț.

— Nu-mi vine a crede.

— Ba da, proștii aceștia le fac și le dau pe nemica. N-au ce mînca. Mai degrabă stau cu picioarele în lut și meșteresc cu degete dibace la aceste oale.

Messerul cercetase îndelung icoanele și voise a ști tehnica investiției pe sticlă a acelor imagini.

— Nu cunosc, e o taină a lor. Le ard cu flăcările văpselelor, cine știe, sau le întocmesc pe dos...

— Și acesta cine ar fi? Întrebasese prins de curiozitate messerul, contemplînd un car al Sfîntului Ilie, cu roți butucănoase, tras de patru cai cu priviri de copil. Poate Apollo?

— Da de unde! zîmbise femeia. Au un sfînt al ploilor, cel ce trăznește cu un bici de foc...

— Minune! spusese bărbatul, privind spițele naive ce străluceau în puțina lumină a odăii. Și caii, parcă-s îngerii lui Botticelli...

Pe urmă Evanghelina îi văzuse cartea de sub braț, roasă pe la margini, grea ca plumbul.

— Ce citeai?

— Multe, Doamnă, fie ca umbra Strălucirii Tale să nu se micșoreze niciodată...

Formula persiană îi plăcuse înaltei femei.

— Nu-mi spui și mie cîte ceva? Odinioară aveam timp să citesc, dar acum, nu. Mă sugrumă grijile și necazurile și mi-au slăbit și vederile.

— Dacă aveți răbdare și nu o să vă supăr, să vă citesc câteva pagini...

— Nu poți a mi le povesti? Nu mai am răbdare...

— Cum, nu...

Dibaciul tânăr era pregătit pentru toate lucrurile, așa că își ceru permisiunea să se așeze pe un scaun din preajma Evanghelinei și cu cuvinte meșteșugite încercase să-i țină atenția trează. Îi vorbi despre însușirile domnitorilor de la adevăratele curți princiare și deplînsese absența prin aceste locuri a unei nobilimi adevărate, capabile să dea strălucire Palatului ei.

— Iar îmi spui lucrurile astea. De unde s-o scoatem, messer Ottaviano? se mirase bătrîna. Nu vezi ce boeri am? *Non creder sopra il tetto*. Și ce-ar trebui să fie această nobilime, dacă-mi dai voie? Sau mai bine spus, cum ar trebui să fie?

Messerul deschisese cartea lui Baldesar Castiglione și-i citise cu o evlavie jucată:

— Nobilul trebuie să fie *di generosa famiglia*...

— Ha, ha, ha, rîsese bătrîna. Cine, boer Belivacă? Boer Hrisanti? Boer Tranulis? Țștia au jupuit boi în tîrguri și s-au cununat cu muieri zdrahoane. Nice pulpa de gîscă nu știi a duce la gură...

— Să aibă *una bella forma di volto e di persona*, citise mai departe, neturburat messerul...

— Strașnic! *Una bella forma di volto e di persona*... Cine? Căzăturile lor de neveste care se însoțesc cu țigani prin umblătoare?

Rîdea de se cutremurau bolțile și sînii ei mari cădeau ca niște saci plini sub vestmintele bogate. Era înaltă, căloasă, cît un cazac, se ținea dreaptă și disprețul țîșnea din ea ca din șadruanele de lîngă Güzél-capû.

— ... să fie virili, nu efeminați, să caute să nu arate *le pici lascive e disoneste femine del mondo*...

Evanghelinei i se speriasse somnul ce o cuprinsese la începutul acelei convorbiri. Rîdea de se prăpădea spre dezolarea messerului.

— Și mai ce?

— Să știe danțul cel mai ales. Să lupte de pe cal și de pe jos, să arunce cu lancea și cu sulița, să înnoate și să zvîrle cu bile...

Ajunsa aici Evanghelina se lovise cu palmele peste poale ca o femeie de rînd, într-atîta nu se mai putea stăpîni:

— Cine? Șandalii noștri de boeri care abia își tîrîie buclile pe sălile palatului meu? Țștia, îndopați ca gînsacii ce nu știu măcar a-și plimba hainele, dară-mi-te să spună vorbe alese? Unde te crezi, messer Ottaviano? La Florența? La Mantova? Toți boerii mei au fost negustori de plăcinte la Stambul și au creștetul capului tocit de greutatea tăvilor pe care le cărau. Boerii mei sînt nește scursori, nu altă ceva...

— Uită sublima doamnă că și trîndava noblețe napolitană sub care pute locul a făcut afaceri și iat-o astăzi. Dante, în *Convivio* atribue nobleța superiorității morale și intelectuale...

Femeia îl oprise cu gestul său autoritar, atît de cunoscut, repezindu-și palmele grele de grăjdar spre chipul celui din fața sa:

— Nu cred într-o astfel de noblețe, parcă am mai vorbit noi. Ea nu are rădăcini aici. Tu ești un copil, dragul meu. Visezi palate acolo unde monumentul sare în ochi ca un lucru necurat. Vrei *giostri* și *turniruri* într-un loc unde nu există decît două ocupații de bază: intriga și numărarea paralelor. Vrei *intermezzi* și *moresche* într-un loc unde se mănîncă în fiecare zi *panem doloris*. Pe pămîntul acesta se trăește mai bine din slujbele de înmormîntare decît din binecuvîntările nunților. Mai bine citește altceva...

— Să ne întoarcem la ce spune magnificul Giuliano despre femeii...

— O, messer Ottaviano, mi se pare că vrei să mă lingusești...

— Da de unde, înălțată Doamnă...

Închisese cartea lui grea și o așezase pe un tetrapod sub lumînările aprinse. Vorbea acum cu ochii lăsați, ferindu-și privirile de căutătura ei bărbătească ce-l făcea să se bîlbîie, și nu numai pre el.

— *Donna di palazzo* trebuie să fie de neam bun, ca Voi, cinstită, fără mîndrie, fără să cunoască invidia, să fie în stare să vorbească plăcut despre oricine și despre orice, să nu fie liberă în purtări, nici la vorbe, nici prea austeră, nici afectată. Trebuie să fie frumoasă, prudentă, să nu lase prilej de nici o bănuială. Ei, acestei femei, nu i se potrivește virilitatea, cît *la dolcezza femminile*, frăgezimea, deli-

catețea. Ea pictează și face muzică, conversează, e discretă și modestă, ea discută, nu vorbește...

Evanghelina rupsese iar vorba curgătoare a messerului cu un mare hohot de râs, aproape grosolan.

— Toate acestea erau bune pe vremea Beatricei d'Este, dar aici? Ce naiv ești, Ottaviano! Zece ani n-am scos hangerul de la șold și-am trăit călare, dormind ca seimenii în șa. Aveam otravă în sân și dacă vrei a ști m-am culcat și cu rîndașii de la Techie, numai ca să iau puterea pentru fiul meu. Visam să-l văd Domn în Kara-Valahia și pentru asta m-am umilit cum nice nu-ți închipui. M-au batjocorit toți, de la miralemul ce păzea cele șase tuiuri ale înaltului Sultan, pînă la portarul hazinei împărătești. Toți m-au spurcat cu pohtele lor, cine a vrut și cine n-a vrut, dar nu simțeam nimic, pentru că puternic este numai acela care are un singur gînd: să-și vadă terminate trebile lui, pentru care s-a născut. Am vrut să ajung aici și-am ajuns! Danț, conversație, auzi? O femeie ca mine discută, nu vorbește! Nu, aici, eu nu am discutat niciodată, eu am poruncit, să știi! Vorba mea a fost cel mai adesea biciul!

Și cum nu erau să se pîndească și să se aștepte unul pre celălalt astfel de oameni cum erau Evanghelina și messerul Ottaviano?

A treia zi, cînd ploile cele mari ce se abătuseră asupra Bucurescilor deveniră și mai apăsate și preste oraș cădeau fulgere grele, albastre, despicînd copaci și arzînd case, el îi auzi pașii grei pe coridoare. Venea ca dintr-un mormînt.

Messerul apucă repede harfa de lemn și-i smuci coardele uscate. Bolțile palatului răsunară de o muzică nemaiauzită, rară, delicată cum ar fi cîntat din instrumentele lor celeste heruvimii. În chilia lui Ottaviano duduiau focurile ca la Crăciun, era o căldură leșinătoare ce încălzise pereții din jur.

„Ardem”! gîndea speriată femeia în vreme ce se apropia. „Vrăjitorul fabrică aur!” Lăcomia amestecată cu spaima îi grăbea pașii. „E omul care mi-ar trebui!” hotărî în acea clipă. Vechea spaimă ce o simțise față de el crescuse. Își aminti ziua aceea cînd îi vîrîse mîna în păr și simțise că e al ei, cu totul, cu tinerețe, cu naivitatea nesfîrșită a privirii și cu ce avea diavolesc în el.

Ajunsesese în fața ușii. Se auzeau focurile și coardele vechi ale harfeii, ciupite cu știință. O dulce vibrație îmblânzea auzul ei bătrân. Messerul o simțise demult pîndindu-l de dincolo de lemnul prins în cuie de fier. Cînta acum în latinește.

Evanghelina bătu. Îi era frică.

— Cine e? se prefăcu el cu o voce depărtată și rece, ca în transă.

— Eu...

— Și ce cauți?

Femeia nu știu ce să-i răspundă. Lucrurile se răsturnaseră. El putea spune că nu vrea s-o primească și ea acest lucru nu-l putea răbda.

— Stau singură în palat și mi-e frică de ploaie...

— Iară eu am treabă. Vino mai târziu. Îmi stingi focurile și atunci totul e pierdut...

— Vreau să intru...

Intrase fără să mai aștepte nici o încuviințare. Închisese iute ușa, ca nici un fir de aer să nu turbure focurile lui vrăjitoarești. Messerul nici n-o privise. Avea ochii ațintiți spre cuptorul lui în care piereau bușteni, aruncînd falii de lumină pe pereții înnegriți. Un fluture mare, *vanessa levana*, cine știe cum rătăcit și înviat de căldură, zbura în cercurile rubinii căutînd o ieșire. Ferestruica mică a chiliei arăta numai un întuneric nefiresc ce stăpînea afară. În curțile din dos ale palatului se rupeau copacii la vînt. Tună și odaia neagră, mirosind a rînced, se văzu dintr-o dată parcă uriașă în acea beznă despuiată și neașteptată. Cranii și amulete, inele, sfere armilare, scaune joase și creuzete vegheau în jurul cuptorului spagiric care mesteca nepăsător lemnele. O oală grea cu plumb fierbea sub niște pirostirii. Messerul era parcă hipnotizat de flăcările uriașe ale focului. Acum nu mai cînta din gură. Ciupea numai coardele vechi și rostea ca într-o incantație patru nume ale diavolului: Barron! Satan! Belial! Belzebuth!

Femeia vru să fugă sau să-și facă cruce, dar mîna lui o prinse și o ținu pe loc.

— Nu trebue să ieși!

Îi porunceă.

Evangelina privi în jur la lucrurile răspândite pe podele și pe micile rafturi: lemn de gaiac, de unde adus? uscat ca smochina, maimuțe mici împăiate, cercei uriași de fier, cu pietre albastre de sticlă ieftină sau cine știe, tabletele de magnanimitate găsite la orice alhimist, dar ăștia muriseră de mult prin Evropa, ce căuta atunci înviatul aici? bășici de pește, uscate, uleioase, galbene, vechi, pline cu un lichid ce semăna a sânge și trebuia să fie sânge și anume sânge de om, salsiphis de Spania, apă virginală și extract de mirt, moștenit de la marchizul de Sade, cum îi mărturisi mai târziu, uluind-o cu totul, pentru că dacă nu era nebun, era vrăjitor, numărul 9, copiat și împărțit, adică răsturnat, tăiat ca o vită, numărul sacru al vechilor temple izraelite, iarba *morsus diaboli*, tocată într-un borcan, despre care știa de la alți vraci că ajută la jocul de cărți, reptile necunoscute ascunzînd sufletul nobil al Marelui Proscris, broaște moarte ținute într-un spirt putred, pisici și cocoși cu priviri fixe, trăind parcă halucinant, nemișcate, cadavre, simulacre, calote de plumb, bucăți de postav roșu, cuțite, bucăți de sticlă informe, efigii de oameni uciși poate sau pe cale de a fi uciși și planșe scrise cu numele Necunoscutului: Alif, Lafeil, Zazahit, Mei, Meltat, Lenata, Leutace, schițe în cărbune a unor ființe ce aveau cap de crocodil sau de lup, bărbați cu țeasta întoarsă spre spate și cu mâini în locul picioarelor, mere renete, ciudat conservate, roșii în mod nefiresc, ca și cînd în miezul lor ar fi ars un foc lăuntric, talismane de iarbă hermafrodită; vervena, citriodora, relicve și cuminecături negre, un fel de pîine mucegăită, cărți într-o dezordine satanică, legate cu șnururi, deschise și alte planșe cu casele lunii și ale soarelui, cu stelele dominante și semnele planșelor în încifrata lor taină.

— Șezi, îi spuse messerul.

Terminase invocația și ciupea distrat coardele harfei. Femeia privea fascinată în jur.

— Saturn în forme familiare, zise vrăjitorul.

Era lung, gracil, parcă în furii, cu patru obrazuri, unul în față, altul în spate, acolo unde ar fi trebuit să-i fie ceafa, amîndouă cu un cioc de fier, celelalte obraze stînd unul la genunchiul drept, altul la genunchiul stîng, măști întunecate, nestrălucitoare. În jur, ca pe o

carte de joc ipostazele lui: porcul, un rege bărbos, un dragon, o bufniță.

Messerul ridică de pe podelele murdare o altă planșe, grea, uleioasă. Lăsase harfa și-acum se auzeau focurile cele mari ale cuptorului.

— Jupiter! zise. E sangvinic, se agită oribil în furtuni, e certăreț, deși are vorba mîngîietoare și grăește dulce. Privirea lui e de culoarea fierului iar mișcarea sa e fulgerul și tunetul... Auzi-l!

Afară coborau cerurile peste București și totul era apăsător de o iute înțepită furtună.

— Ipostazele lui sînt un rege cu sulită, un adolescent cu cunună, un taur, un cerb, un paon, un tufiș. Îmbrăcămintea e azurie cum e cerul la april...

Avea vorba ca mierea, era primejdios, era destrăbălat, cerșea, voia, putea.

Apoi îi arată pe Marte al Zodiacului, lung, diform, roșcat, cu coarne de cerb și unghii de grifon.

— Muge ca taurul, spuse rece, este elanul focului. Ipostazele lui sînt calul, cerbul, un rege ce fugărește un lup.

— Destul! îngîină femeia.

— Ți-e frică?

O tutuia, dar ea nu băgă de seamă.

— Nu, dar nu mai vreau a știre...

— Să-i spui fiului tău ce-ai văzut cînd pleci de-aici.

Pe urmă ridică o altă planșe.

— Spiritele Soarelui. Culoarea lor e sîngele amestecat cu aurul.

Semnul lor: dacă-l rostești te acoperă sudoarea... Un rege călare pe un leu. O regină cu un sceptru, o pasăre, o roată...

Toate aveau un farmec diavolesc căreia nu-i putea rezista, se uita plină de o sete ciudată, de o curiozitate bolnavă.

— Înfățișerile lui Venus, mai zise messerul și ridică iar o planșe. Culoarea este verde, albă. Ipostazele: un rege călare pe o cămilă, o fată goală, iată-i semnul virginal, un triumf din care se poate bea apă.

Zîmbi, avea gura roasă de viciu. Continuă după aceea indiferent:

— Mai sînt și alte ipostaze: o capră, un porumbel, o floare, iarba... iarba pe care călcăm. Îți dai seama, Doamnă, călcăm pe femei tinere...

„E nebun, curat nebun...” gîndea Evanghelina, dar spaima o ținea pe loc. Spaima și acel molcom fișîit al focului.

— Mercur care e umed, rece, frumos, elocvent, afabil, un soldat înarmat.

Soldatul părea transparent, armele stăteau în el, crescute ca ramul dintr-un pom. Înainta pe un nor de argint.

— Dacă-l invoci, te apucă spaima! adăugă messerul. Și duse un deget la gură ca să sporească această mărturie.

Ipostazele lui erau un rege călărind un urs, un adolescent fără sex, un cîine, un sfinx...

— Luna...

Planșa era rece, tenebroasă. Înfățișa un corp mare, larg, flegmatic. Dinlăuntrul lui ieșea un personaj chel cu dinți de mistreț.

— Seamănă cu o ploaie pe mare, spuse messerul, dar Evanghelina nu înțelegea nimic. Ipostazele ei: regele săgetător călare pe o căprioară, un copil, o vacă, o oaie, o scolopendră...

— Destul! repetă înfricoșată femeia.

Messerul ieșise parcă din transă. Se ridică și-i turnă un lichid inco lor într-un pahar mic de lut.

— Bea!

Bău.

— Are numai culoarea *aquei toffana*, dar e un rachiu...

Sîngele îi roși obrazii.

„Acest om trebuie ori îndepărtat, ori ucis. El o să-l vrăjească pe fiul meu, o să-l mintă, pentru că tot ce este aici e minciună. Dar ce e diavolesc în om, totdeauna reușește să facă răul. Și răul trebuie îndepărtat de la el. Cine să-l ucidă? Dacă avea darul divinației? Dacă știa să-și ghicească singur sfîrșitul?”

— Ai să-i spui fiului tău, pe care acum îl temi? Întrebă el cu o privire turbure.

„M-a citit!” gîndi.

— Ce să-i spun?

— Că sînt mai puternic decît astrologul lui, Ioan.

— Cine ştie!

Asta îl înfurie pe messer, dar se stăpîni. Luă harfa iar şi îi ciupi coardele, absent, dus în alte locuri.

— Ce faci? Nu trebuie să plec? întrebă femeia.

— De ce să pleci?

— Nu te încurc?

— Da de unde! Îmblînzesc focul. El tot n-o să-mi dea ce-mi trebuie...

— Poate eu, impură cum sînt, am stricat totul...

— Rămîi! zise Ottaviano, privind flăcările. Deocamdată, încerc mica lucrare: vreau să fac argint. N-o să reuşesc acum, dar poate altă dată. Tu nici nu-mi ajuţi, nici nu-mi faci rău.

— De ce cînti?

— Focul are nevoie de armonie, el este o fiinţă vie. Vorbeşte, nu auzi? Uite, am aici desenat ceea ce încearcă să desăvîrşească creuzetul meu care arde de trei zile...

— Vrei să spui că nu ai dormit, că ai păzit focul?

— Nu se vede?

Nu arăta ostenit, dar obrazul lui era de ceară, o ceară galbenă, transparentă. „Ah, dacă n-aş fi bătrînă, dusă, pierdută, putredă pe dinăuntru cu moartea-n mine, ce i-aş face acestui tînăr!” îşi aminti de cei pe care-i otrăvise ca să nu se mai laude, la fel de tineri şi neruşinaţi, crezînd că totul li se cuvine, cu splendida lor inconştienţă, cu acea insolenţă ce trebuia pedepsită! Cum beau din paharul de argint şi pe urmă o priveau miraţi şi în apele ochilor lor creştea spaima ca un val, mai întîi o uimire, apoi o revoltă, pe urmă un protest şi în cele din urmă ura care o făcea să mai aibe un spasm lung, sugrumat de plăcere, simţind cum din ea răbufneşte o foame nemiloasă şi o durere că nu poate să îl mai ştie viu încă înaintea-i pe cel dat pierzării. Fuseseră cîţiva, căraţi pe năsalii de slugi, acoperiţi cu crengi de cais înflorit, cu inelele ei în degete, vegheate de devotaţi ca să moară în pămînt o dată cu trupul şi cu dragostea, cu taina lor împreună, acum numai nişte schelete în care trăiseră

viermii o vreme, mușcînd din carnea aceea ce asudase, ce țipase, ce lăsase din ea o virginală vitalitate.

Messerul îi arăta Conjunția metalelor din triada elementară: sulful, mercurul și sarea, un rege și cu o regină împreunați indecent, în poziții tradiționale, ceva nerușinat, dar pur pentru că vorbea despre sublimarea metalelor și ea reprezentată printr-o pasăre sburînd.

— Mercurul, zis Nebunul, zis Șarpele, zis Marea lanternă, Pele-rinul, Spada, Hermina și Cerbul la un loc... cel ce devine prin putrefacție, Corbul, Sicriul, Craniul și Culoarea neagră a pămîntului...

Hîrtia căzu grea la picioarele lor.

„Trebue dat pe mîna unor conjurați, trebue să găsesc niște scele-rați, niște sicari să-l dau morții, e prea puternic pentru că are far-mec...” Și o atracție veche, repetată, urca în sîngele ei. Ar fi vrut să-l atingă, dar un sentiment uitat din copilărie, rușinea, o opri, pe neașteptate.

— Iată cele patru simboluri fundamentale: Pecetea lui Solomon, șarpele Uroboros, Caduceul lui Hermes și Oul filozofic... Le știi?

De unde să le știe? Ea numărase toată viața, furase cu știință de la alții, nu avea vreme de semnele hermetice.

Planșele iar se ridicau de pe podele culese de mîna lui subțire și fragilă, ușoară ca un pahar.

— Pecetea lui Solomon e steaua cu șapte colțuri, simbolizînd cele metale din care numai două sînt nobile... aurul și argintul... Șar-pele Uroboros este semnul unității cosmice, el exprimă eternitatea pentru că nu are nici început, nici sfîrșit. Pricepi ceva?

Iar o tutuia ca pe o femeie de rînd, dar Evanghelina nu spunea nimic.

— De ce vrei să aflu toate astea?

— Ca să le povestești fiului tău ce trebue să mă asculte...

— De ce trebue să te asculte?

— Pentru că sînt trimis.

— Cine te-a trimis? mai întrebă Evanghelina aproape fără voință.

— Cine știe...

Pe urmă iar ridică o planșe de pe podele. Focul îi făcea somn femeii.

— Semnul lui Hermes, el voește a împăca principiile contrare: umidul cu uscatul, caldul cu recele, sulful cu mercurul. Umblă prin lume ca androgin. Înțelege?

— Nu este nevoie să înțeleg. Îmi faci frică.

Messerul rîse.

— Doar mă joc cu tine, vreau să te amețesc cu vorbe. Nu știu nimic. Ești proastă ca o țărancă din Piemont. Te superi?

Nu se supăra. O vrăjeau ochii lui și lumina fanatică a inelului din degetul arătător. Îi arătă iar:

— Oul filozofic care închide toate lucrurile. El adună toate elementele vitale. Aici stau animale și oameni în ceea ce prietenii mei numeau compusul...

— Cine sînt prietenii tăi?

Messerul lăsă grelele hîrtii și se miră:

— Cum, nu-i știi? Lucifer, Baal, Moloch, Heliogabal, cel ce s-a căsătorit la Cartagina cu Soarele. Ți-am spus doar că am mai trăit și tu nu mă crezi. Mă numesc Gilles de Rais, Ferdinand de Cordova, Jean Marie Filelfe, Georgias de Leontioum, Jerôme Balbi și Jaques Bonnaventura, Hepburne de Scoția...

Evanghelina se ridică pe neașteptate și cu un ultim zvîcnet de voință ajunse lîngă ușa grea de stejar.

— Fug, blestematul!

— Fugi, dar spune-i!

— Pe rug ai să mori, ca Savonarola...

— N-o să fie timp! Mă vor uide și mă vor rușina, o știu de mult, dar lui, spune-i că sînt puternic. Să vină singur cînd s-o întoarce la mine, altfel o să-l aduc cu harfa aceasta... Sunetele ei chiamă cele 26 de lumini ale lunii și voi nu știți. Nu vă împotriviți, nici tu, nici el. Nu aveți nici o putere...

— Ești diavolul!

Messerul n-o mai asculta. Borborosea acum pe latinește:

— *Hostiles linguas, inimicaque vinximus ora!*

Evanghelina reuși cu greu să deschidă ușa și abia cînd ajunse în iatacul său plin de lumînări aprinse auzi furtuna apăsînd palatul cu valul ei de apă. Se închină iute și căzu în fața icoanelor.

— Hristoase, Dumnezeuul nostru, tu mi-ai vîrît pe Satan în casă, alungă-l!

Nu-i răspunse nimeni. Numai afară tuna ca într-un deșert, depărtat și trist...

LA BISTRIȚA

Drumul fusese greu, către munți șleaurile erau cărate de apă, furtuna trecuse pe aici mai devreme, lovind potecile și risipindu-le. Caii, șase cîți erau cu toții, schimbați mereu, la popasuri urcau greu. Pămîntul argilos într-un loc, roșu ca sîngele, îngropa butucul roților și trebuia pus lanțul. Sta deasupra și un cer mohorît. Ploile izburneau cînd și cînd ca să umple mătcile rîurilor repezi ce se năpusteau în bulboane, ducînd grohotișul și umplînd văile, cu pomi rupți și ei, împinși la vale de furtună.

— Amarnică vreme! oftase Ioan, privind la chipul posomorît al Princepelui.

Celălalt nu răspunsese, privise numai afară, la lăturașii ce puneau umerii la arcurile carîtei domnești s-o scoată din cele noroaie. Țigarii nădușiseră, erau numai apă, strigau și pocneau din bice, dar animalele cu toată amarnica porunceală, abia dovedeau. Suduielile și zgomotul îl iritau pe Princepe. Nu spunea nimic, își strîngea mai bine blana de sîrt în jurul gîtului și se mai uita la chipul proaspăt, neostenit de drum, al celuiilalt. Pe la prînz, bătrînul scosese o legătură, ascunsă cine știe unde sub lada pe care ședea și o desfăcuse. Se iviseră o bucată de brînză, albă și mustoasă, cu sîmburi negri în ea și o ceapă mare cît pumnul pe care astrologul o privise cîteva clipe cu sfințenie, cum te-ai uita la o candelă sau la cine știe ce lucru bisericesc.

— Mîncă Măria-Ta cu mine? Îmi face cinstea?

Hrana proaspătă, atît de neașteptată, scoasă dintr-un înveliș curat de pînză, după obiceiul țărănesc, îi făcea pohtă Princepelui, dar învățase a se stăpînire. Nici nu clipi, spunînd ceva ce semăna cu un „mulțumesc”, greu de înțeles.

După ce-și făcu o cruce mare, gospodărească, Ioan sparse cu pumnul ceapa de apă care odată iuți aerul carîtei.

— Să caut și oleacă de pîine, mai zise astrologul și iar dibui pe undeva pe sub el, în lada scurtă de lemn.

Scoase o lipie galbenă de ceară, moale și gustoasă pe care o rupse în două, întinzîndu-i înaltului om partea lui.

— Ia, Doamne, să primească sufletul și să se bucure inema...

La vremea asta ar fi trebuit să guste niscai lofari sau păstrugă, gîndi Princepele, din cele adunate în coșul de trebuință, la coada trăsorii celei mari, dar nu ceru nimic, voi să-și închipuie cum îi va fi vreodată, dacă, Doamne ferește, o să apuce greaua poteca a amarului, pe care încă tot s-ar mai afla cîte un prietin.

Brînza avea un gust neasemuit, era proaspătă, de parcă atunci ar fi înghețat laptele și-ar fi născut-o. Și ceapa se înmuia în gingii, cu un iz de măr rar, curat.

— Mă bucur, Măria Ta, că-ți place, spuse celălalt, mestecînd cu viincios ca să nu facă zgomot.

Princepele îl privi mai bine. Avea o față ca pergamentul, bine întinsă de vînturile de dimineață. Nu arăta vîrsta ce va fi avut-o și pe obrazul luat bine în brici se iveau vinișoare roșii.

— Nu ai nește vin sau să opresc carîta, să cer slugilor? Întrebă Princepele.

— Dacă simțește Măria Ta nevoia, da. Cît pentru mine, nu e trebuință. Și-apoi înțeleptul spune: nice o picătură de vin înaintea amurgitului soarelui. Dacă šezi la masă nu este lege să judeci, nice să dăruiești, iar dacă te ia beutura pre dinainte, nice să dăruiești, nice să urgisești. Și ce-i mai bun decît mintea de seară a omului, cînd lucrurile se așează și altfel vede cu ochiul minții?

Princepele tăcu. Limbajul acesta care amesteca cuvintele proorocilor cu sfaturile unui învățat Domnitor îi plăcea, dar nu o spuse.

— Și astfelu trăiești domnia ta în fiecare zi? Întrebă în cele din urmă.

— Numai cînd nu postesc, răspunse celălalt repede, fără să se gîndească la altceva.

— Amarnică credință!

— Nu e credință, Doamne, este datoria către sărăcia noastră. Omul tare mai dorește să ia totul de la albină și de la pământ și de la viile ce cu mîna sa le pune. Dar ce-i asta? Unii s-au hrănit numai cu văzduh și-au fost mai fericiți...

Princepele gusta încă din coltucul de pîine, bine prăjit, într-un cuptor de țară.

— Nice bucătarii mei ce mult îi mai plătesc, nu fac o pîine bună...

— Mîna muierii mele e sfîntă, rîse ușurel Ioan, privindu-l și el abia atunci pe Princepe.

Își trase mai bine lunga-i cămeșe albă, de in, spălată cu o zi înainte peste care purta un mundir cu altite negre, să-i țină de frig. Avea picioarele goale, dar nu simțea răcoarea munților ce se iviseră aproape, neguroși, cu păduri nestrăbătute parcă de picior omenesc, aruneînd o respirație neagră într-a-coace. Tălpile erau ocrotite nu de opinci, cum se încălțau cei de pe aici, ci de un fel de sandale cu tălpoaie de lemn, greoaie, legate cu ținte și piele scorjită. „Duc cu mine un sfînt în carîță, dar sfinții te judecă nu după purtările tale, ci după ale lor”! Și asta nu-i plăcea: să i se împotrivească cineva, fie chiar în gînd.

Surugiii scosese rășura la drum bun și chiuiau. Alături seimenii de gardă galopau nepăsători. Acum poteca era tare plină de pietre. Din copitele cailor ieșeau seînte.

— Cînd crezi că ajungem? mai întrebă Princepele, în timp ce celălalt își scutura firmiturile din poale, după care iar făcu o cruce mare.

— Acuș, acuș... Dar nu ți-e foame, Măria-Ta? că stomahul nostru e cît al greerilor, pe cînd înălțimea Voastră e obișnuită cu alte bunătați...

— Nu mai mi-e foame, Ioane, deși aerul e tare. O să ne ospătăm deseară dacă o să-mi îngădui să te chem la masa mea...

— Cum nu? Dorința Măriei-Tale este poruncă pentru mine. Și fără slugi ce fel de Domn te vei afla?

Avea o gură parfumată, cuvintele alunecau ca uleiul.

Princepele tăcu și privi văile sălbatice de-a dreapta și de-a stînga.

Drumul iar se strica, era strîmt și plin de pericolon, dar se bizuia pe robii țigani care făceau gură și îndemneau caii ca pe hipodrom la Bizanț, în vremuri strălucite:

— Haide, hii, haide, băieți! Haide, că vă dau o baniță de orz deseară, să vă umpleți, să vă țină, că v-o fi! Așa, căluților, așa, na, tu, stîngulețule, na, tu, lăturașule! Nu mă supăra că mă dau jos la tine și-ți scot mațele!

Vorbeau cu animalele într-un fel familiar pe care Princepele nu-l înțelegea în ruptul capului. Ce aveau oamenii ăștia comun cu tot ce-i înconjură, fie că era frunză, fie că era vită de prăsit sau de muncă? rosteau o limbă la fel ca a necuvîntătoarelor, ce numai priveau și înțelegeau, primind și bătaia și sudalma.

De sus cădeau bucăți de stîncă. Bura, era rece. Brazilii bătrîni opreau puțina lumină.

— De ce s-au întemeiat domnitorii voștri în locuri atît de îndepărtate, Ioane?

Bătrînul își netezi cămașa de in și își privi genunchii uriași ce ieșeau din cutele ei.

— Și pasărea caută un adăpost sigur. Domnii noștri nu au stat numai în lumină. Unii au domnit tot călare, pe la granițe, n-au știut ce e hodina. Hodina lor era să ridice biserici în cinstea morții ce trecuse și în întîmpinarea celei ce venea peste un repede timp...

— Bine, înțeleptule...

Princepele își mîngîia cu palmele diba cusută cu aur și privea turlele mînăstirii ce se iviseră înainte-le.

— Sălbatic loc! Cine au ctitorit-o?

— Banul Barbu Basaraba. Întîi au stat besearica într-o peșteră, ascunsă privirilor celor rele. Aice au lăcuit Banul Basaraba pînă la moarte într-o dulce schivnicie, după numele său monahicesc, Pahomie, ce au adus moaștele Sfîntului Grigorie Decapolitul, întreg, cu tot trupul, ce pînă și astăzi, stă în mînăstirea Bistriței în cosciug de argint... Mai tîrziu, Mihnea Vodă o au prigonit-o pre ea ca pe o muiere.

— De ce? întrebă Princepele.

— Cine știe! Nazuri domnești.

Trecură o punte de lemn și caii mai întâi se opintiră cu frică, privind adîncurile de dedesubt. De sus se căscau asupra-le guri negre de stîncă. Un mușchi vechi de cînd lumea sticlea magic, ca un geam. La nechezatul armăsarilor o ceată neagră de lilieci întunecă ceea ce nu mai era întunecatul cer. Pe rîpe curgea beteala unor rîuri sălbatice, căzînd cu zgomote mari.

— Mai sînt aice epitrahilele vechi de care mi-au vorbit slugile?

— Sînt, Doamne. O să le vezi, călugării abia așteaptă a le arătare. Sînt și covoare venețiene, epitafuri de la țarul Moscovei, Godunof, policandele și medalioane...

— Aud că aveți și minee și ceasloave ce pe mine tare mă stîrnesc a le vedea.

— Cum nu? Aice au stat învățați ce s-ar bucura a ști că li se prețaluie munca. Sînt și pravili canonice, e și un exemplar al Mineilor elinești de la 1680, al lui Brîncoveanu, sînt psaltiri, vieți de sfinți și cărțile dogmatice ale părinților noștri bisericești.

Sosiseră. Curtea plină de bolovani răsună de opritul scurt al cailor în fața intrărilor călugărești, putrede de ploi sub șita veche. Prin pavelația albă ieșise o iarbă deasă și groasă, verde, verde, ce vătua pașii. Princepele fu întîmpinat de stareț, un bătrîn cu barba colilie, cu ochi ca alga și mîini tremurătoare. Ținea între degete mătănii de la Athos și-l binecuvîntă pe Domnitor după obiceiul locului, apoi îi sărută dreapta. În spate, un pîlc negru de ieromonahi așteptau cu capetele plecate.

I se dădu pîine și sare din care gustă fără silă și îl poftiră în cămă-rile de oaspeți unde aștepta o masă întinsă. Un călugăr îi așternu un prosop de arnici și îi turnă apă dintr-un vas de aramă. Mirosea a frunză de nuc, proaspăt ruptă, de undeva sosea seara de vară, plină de ploaie și umezeală. Pe lavițe atîrnau grele velințe și mițe de oaie cu firul lung și drept. Princepele își spală obrazul și mîinile și se așeză greoi. Ioan aștepta lîngă ușă cu ieromonahii.

— Vrea Măria-Ta să se odihnească, că noi ne ducem.

Se aprindeau opaițe și lumînările de ceară scumpă se încălziră parcă de frumoasa strălucire.

— Șezi, Ioane. Plăcut loc...

Bătrînul stătu. Se aduseră mai întâi păstrăvi, apoi găscă în aspic, rece, și un ghiveci mînăstiresc ca un pietriș. Peștii se rupeau singuri în mînă, aveau oase delicate, albe, minerale. Princepele mîncă cu poftă. Starețul sta în picioare și se uita. Domnul îi făcu un semn cu mîna.

Se așeză și acela.

— Să ierte Măria-Sa sărăcia noastră, zise.

— Mai vin, zîmbi Princepele spre bucuria celor din jur. Aud că ți-neți comori ce-ar mîngîia privirile mele.

— Mîine după slujba de dimineață, de-ar da Domnul Dumnezeu și un sfîntuleț de soare, să vă arătăm visteria și odoarele...

— Bine, Sfinte Părinte, abia aștept...

— Sînt făcute de mîini tinoase, ce au putrezitu, dar de aceea-s și mai frumoase...

— Mi-au vorbit pe drum învățatul Ioan...

— El ne iubește, Măria-Ta, în toată silnicia și netraiul nostru...

Vinul gros, negru, tras din bardace de plop se zidea pe dinăuntru. Marele om simțea că e cuprins de bunăvoință. Terminase cu gustatul păstrăvilor, apucase să încerce ghiveciul cu un gust parșiv de leuștean și de tarhon, cu amestecuri ciudate de piper și ananas, după moda grecească, țelină și cartofi și o mazăre dulce, ținută în oțet mai multă vreme. Ioan mai că nu gustase, îl bucura plăcerea Princepelui, precum și pe stareț.

— Și care-i numele tău? îl întrebă în cele din urmă Domnitorul, că am uitat a te întrebare.

— Nicodim, Strălucirea Voastră.

Sta în picioare cu un urcior din care mai turnă gîlgîitorul vin ce povestea nu alta, cu sîngele lui gros, ivit din linuri necunoscute.

— Are Sfinția-Ta vreo durere, ceva?

— Ar fi multe de spus, dar nu vreau să fac turburare mesii...

— Bine, îngădui Princepele căruia nu-i plăcea să asculte pîrele și le lăsa pe seama oamenilor lui de credință, ușurat dintr-o dată, părăindu-i-se și mai bună găscă în aspic pe care cu degetele o ridica, sfișiind-o în dinții puternici.

Un călugăr nevăzut pînă atunci citea îngînat din Psaltiri, pe sla-

vonește. Avea o barbă galbină, bine pieptănată, era frumos, părea tânăr, îi plîngeai de milă că stă în această singurătate.

— Ce citește? îl întrebă pe stareț.

— Își face slujba...

— Frumoasă carte, ceru Princepele cu o mînă flască, arătînd în lumina lumînărilor și a scumpelor opaițe de argint, inelele sale cu piatră grea.

Călugărul i-o întinse. Era îmbrăcată în scoarțe grele de lemn, acoperite cu piele neagră. Domnitorul o răsfoi distrat, privind minunatele, rarele buchi chirilice. Începutul psalmilor ardea în culoarea roșie a cinabruului.

— Branco Mladenovici a tălmăcit-o și Ioan Azov, teologul o au rescris-o, la Borăci în 1346, zise starețul Nicodim, făcînd o înaltă cruce.

— E un lucru frumos, mai zise Princepele și citi ușor în gînd.

— Știe Măria Ta a deslușire?

— Dar cum? se miră el. Și recită cu glasul său cu care porunea și dulci mîngîieri lăsa supușilor, cînd îi lăsa să înțeleagă că vrea și el ce voiau ei: *„Începînd David a împărți după Saul și-a ales din toate semințiile lui Israel cîte 70 de bărbați, iar din seminția lui Levi patru care au început cîntările; au fost aceștia Assaf, Ieman și Iethan, și Idithum și fiecare aveau cu dînsul alți 72 care răspundeau...”*

Starețul Nicodim rămăsese cu gura căscată. Ioan, astrologul, zîmbea ușure la mirarea celui alt. Princepele se ridicase în picioare și se primbla în jurul mesei, uitînd de cele lumești. Îi plăcea mai ales cîntarea secretă a cuvintelor scrise în limba greoaie, dar plină de măduvă.

— ... *„Aceste patru căpetenii, cîntători luminați ai lui Domnezeu, stînd cîntau lui Domnezeu; unul din ei în cymbală bătea și ceilalți în psaltru, iar alți în lăută și alți în prelude, și alți în trumbiță de corn și între toți sta David ținînd psaltrul care e un organ mai frumos decît lăuta și fiecare dintre sine, de spiritul său mișcat, cînta lui Domnezeu, iar cînd Sfîntu Spiritu se jucau asupra unuia, precum s-a zis asupra lui Assaf, ceilalți stau tăcîndu, în urmă cîntîndu răspundeau lui Domnezeu, zicînd aleluia...”*

Nicodim căută parcă orb o cană de lut și-și turnă fără cuviință din vinul cel gros pe care iute îl dădu preste cap să-și facă curaj.

Princepele întinse psaltirea călugărului celui tânăr ce iute îngenunchie și-o primi.

— Ia-o și fă-ți treaba ta...

Acela se îndepărtă și stătu lângă icoanele și lumînările sale din colțul odăii musafirilor. Afară începuse iar să plouă, mărunț, rece, umezind locurile și cerînd să se facă focurile cele mari, ceea ce ei, ieromonahii, rînduiseră. Lemnele pîrîiau vesele și un miros de fum de brad umplea ca o tămîie sfințită împregiurimile cele atît de bine primitoare.

Princepele mai gustă o bucată de gîscă, umplîndu-și mîinile de grăsime și înfulecînd cu pohtă. Își șterse apoi barba cu prosopul curat, plin de miros de busuioacă și îi întrebă pe Ioan și pe Nicodim:

— Cunosc domniile voastre și din ce cîntau profeții?

— Cum nu? spuse Ioan. Profeții cîntau și dintr-un urcior ce se numea nebel, ce i s-a zis mai pre urmă luth, adecă lăută. Aveau instrumenturi de vînt ugabul, ce va fi fost naiul, nehilul sau fluta, din trestie au din corn, ce frumoase sunete scoate, mai ales într-un loc deșert, hasosera ce era o trîmbiță de metal, înscrisă și pe arcul lui Titus, scopharul ce era o trîmbiță încovoiată precum curtenii Măriei-Tale, kerenul și iobelul...

Princepele bătu ușor din palme, acum udate de o apă aflată alături într-un vas. Se prefăcuse a nu asculta otrava ce picurase bătrînul cînd rostise numele unui anume instrument.

— Mai erau tambura sau topthul, adusă de la arabi, mesithaimul, sistele și triumhiurile siriace din care loveau măsurile...

Starețul Nicodim mai bău o cană, cu gura uimită și făcu și o altă cruce:

— Fericit principe ce are asemenea slugi de-l slujesc pînă în ruptul capetelor lor. Un suflet și-un sfat...

Afară se întunecase bine, o oboseală ușoară îl cuprinsese pe monarh și nu ar fi vrut a-i supăra. Se ridică iar și mulțumi pentru bucate, tare lăudîndu-l pe stareț, ce știa atît de bine a-și primi oaspeții.

– Vezi a nu-l turbura cu grijile tale, mîine de dimineață, îi șopti Ioan, nu-i place să asculte și mai ascunde ce ai de preț, că e în stare să ia cu el la București ceea ce îi folosește.

Princepele nu deslușea șoapta bătrînului, dar tot întrebă:

– Ce-i, mărite Ioane, ce-l dăscălești la cap, acum la ivirea stelelor ce noi aice nu le vedem, că plouă?

– Îl desleg de vise rele, Măria-Ta...

– Bine faci, zise el și ceru să fie dus în încăperile de noapte.

*

A doua zi se arătă un soare curat ce lumina văile și luă aburii de pe munți. Sălbaticul loc se despuia în fața privirilor uluite ale Prințepelui și însoțiților săi. Strigase devreme cocoșul de munte, undeva pe creste, pietrele curții Bistriței străluceau de curățenie, caii țesălați și periați păreau de sticlă. Varul alb al chiliilor orbea. Prin șite străbătea un abur albastru.

– Minunată zi! zisese Princepele după ce-și spălase obrazul și-l uscaseră cu pînza ținută în busuioacă veche.

Pe mese se iviseră iar hartane subțirele, proaspete, să facă foame și un rachiu galbin, ca untdelemnul.

– Nu iai, Ioane? întrebaseră monarhul, mișcîndu-și mătaniile su-nătoare de la Athos, ce păreau oase vii.

Se îmbrăcase în catifea verde și erodiul de stîrc, lung și pufos strălucea prin cerdacurile mănăstirii într-o veselă primblare ce voia a-i alunga negurile încă neostoite ale somnului. Caftanul era dus de slugi pe mîini cerșetoare, cînd va fi nevoie a învelire iluștrii umeri.

– Mergem? întrebaseră vesel Princepele.

– Mergem, primiseră starețul îngrijorat de cele auzite de cu seară din gura astrologului.

Apucară pe o potecă de iarbă mărunță și urcară puțin spre peștera mică ce se afla deasupra paraclisului. Mirosea a mure strivite și a podbal ceea ce însemna că undeva curgea o apă pe care iute o și auziră și o văzură. Părea un vâl de mireasă, argintată cum sta în bătaia soarelui de dimineață. Se auziră lanțuri căzînd și lacăte

ruginite desfăcându-se. O ușă grea de stejar masiv, bătută în piroane, luate în câte patru cu ciocanul de meșteri țigani, se dădu deoparte. Se ivi o minunată încăpere, luminată de cine știe unde, prin horn parcă sau printr-un acoperiș ce ar fi trebuit să lase să strice vremea ceea ce ei ascundeau, dar nu era așa. Pereții albi, parcă dați cu var numai cu o zi înainte, lăsau să se vadă minunate țesături venețiene, arme de preț lucrate, argintării și giuvaeruri, mătăsării și spețerii orientale, filigrane de argint și aur, pasmanterii și obiecte de marmură și mozaic, sticlării colorate și oglinzi coclite numai puțin pe margini, verzi cum e coada paonilor, urmuzuri fabricate la Mureno, cărți cu ornamentații xilografice, cădelnițe așezate pe octogoane de argint, cătui cu două picioare, scaune cu mînere ornate în fier, iconițe smălțuite, tăvi gravate cu acul, smălțuri *champlevés*, chivoturi ca la mînăstirea Snagovului, dacă nu mai frumoase, păsări de metal despre care Ioan îi spusese Princepelui că fuseseră furate de la biserica Curtea de Argeș, despre care și-acum mai credea că nu e un lăcaș al Domnului ci o izmenire în piatră.

Monarhul pipăi cu o curiozitate lacomă vechile covoare de catifea cu minunate desene, în care intrase uzura timpului, rozînd și destrămînd, înfățișînd uriași pomi, cu flori de fir neted și fir încrețit, cu bordură de atlas roșu, pe care erau cusute litere slavone încinse. Mai erau acolo și odăjdii *bellica*, cu desene țesute în mătăsărie de canabesum, gros cu urzeala de cînepă și cu bătătura de mătase.

Sanctuarul bisericesc părea plin de minuni. Inima lui Ioan tremura de frică. Princepele se opri în fața manuscriptului de la Hilindar, cu un text neciteț, așezat pe o veche hîrtie de bumbac, *charta bombacina*, pipăi cu degete pricepute ferecăturile evanghelice și studie împletiturile gracioase ale inscripțiilor paleografiei slavone. Tetraevangheliile îl fascinau cu luxul lor îmbielșugat.

— Îți place, învățate Ioane? întreba din cînd în cînd Prea Slăvitul ca să-și ascundă plăcerea plină de invidie.

— Îmi place, Doamne, au lucrat smeriții părinți, spre cinstea neamului nostru și-a lui neuitare...

Privirea Princepelui se întunecă o clipă, pentru că ghicea sensul ascuns din vorbele bătrînului și iar ghicea că ceva strein, rece, dușmănos, i se împotrivese. Carminul, verdele, literele unciale, frontispiciile și figurile eliptice ale textelor, simetrica împestrițare de culori vii, palmetele și aplustrele, acantele și jocurile de pensulă, rățelele transparente de aur, inițialele de civit, paserile fantastice, plantele desfoliate îi produceau o plăcere dureroasă. Luxul acestei caligrafii îi vorbea de un rafinament pe care nu-l bănuise și pe care voia să-l tăgăduiască, dar puteai s-o faci?

— Cum s-au numit aceste mîini? întrebă Princepele și-l privi pe astrolog ca și cînd atunci l-ar fi văzut pentru prima oară, cu o depărtare parcă a cuprinderii văzului.

— Erau din școala de la Vizanț, de după 1100, înluminatorii, rubricatorii, miniaturişti și pictorii se numeau Panteleon, Simeon, Minas, Mieros și Nestor... Numele ale lor noștri sînt obișnuite, Marin, Petru, Tudor, Pîrvu Mutu... Unii urmași mai trăesc, dacă vrea Măria-Ta îi aduc să scrie cu degetele lor boante...

— Sînt bizari, au un stil hieratic ce ține de orient, adecă ceva ce ne scapă nouă celor ce nu-i știm. Dau dintr-o lume moartă un lucru viu, sînt naivi și grațioși, aspri și schematici, dar fac minuni, ornamentele lor par ale unor copii, dar a unor copii ce au trecut mai întîi prin Rai. Săpătura e maleabilă, uite acest sidef galbin, încrustat și ridică un semn de carte ușor ca o peana, ce delicatețe! Numai la India se umblă atît de firesc cu dălțița.

Lacom pipăia acum rățelele de argint aurit și zalele unei ferecături evanghelice, scobită în zarfuri și cu lăntuguri de sîrmă. Parcă era orb, niceodată învățatul Ioan nu văzuse o plăcere atît de mare pe chipul vreunui om. Starețul Nicodim aduse de prin lăzi, încîntat de fericirea Princepelui, ceasloavele învelite în catifea și cîteva inele vechi de argint scoase din vechile cosciuge ale repauzaților întru Domnul la această mînăstire, pe urmă îi arată argintăriile Bistriței, potirele lui Jupan Barbu, cupele și tavele încinse cu cununi de flori, lucrate de meșteri suabi.

Princepele îl opri:

— Ajunge, sfințite om. Du-mă afară! Plăcerea mă va face să fur și

asta nu s-au pomenit nicăieri în lume...

Vraciul răsuflă ușurat. De la astfel de domni te poți aștepta la orice. În pridvorul bisericii și în curte se adunase lume. Vedeau de aici de sus, o grămadă în cămăși rupte, țărani de bună seamă, și robi țigani ai mînăstirii care priveau la coborîșul lor de pe stînci.

— Ce-i cu acea mulțime? întrebă înaltul oaspe.

— Cine știe, Mărite Doamne, spuse neliniștit starețul.

Ioan ghici mai devreme cu o clipă ce se întîmplase. Pe cap țărani purtau rogojini ce iute le aprinseră cînd Princepele se apropie. El nu cunoștea acest semn sălbatic de solicitare și se sperie:

— Dau foc mînăstirii!

— Nu, au venit cu jalobe...

Se făcu un moment uriaș de tăcere, cînd le auziră respirațiile grele de jos. Princepele coborî și-i privi. Era o mulțime fără față, indistinctă.

— Ce vor? întrebă Domnitorul nevoind să-i privească, cum stăteau desculți în noroi, cu obraze găunoase și ochi sălbăticiți de foame.

— Dreptate, Măria-Ta.

— Am oameni pentru asta, de ce este nevoie să-i văz?

— Nu mai pot răbda. Trebuie să-i ascuți.

Princepele se opri lîngă sfîntul paraclis, ferindu-se secret de atingerea vreunuia mai apropiat. Nu-i vedea, știa numai că are înaintea-i o mulțime ce se numea popor, adică oamenii pe care el îi cîrmuia de mai mulți ani, dar asta i se părea ceva cu totul abstract, un lucru acum înțeles, adică o grămădire de oameni ce murmurau și ședeau cu rogojini aprinse pe cap, lăsînd să-și ardă părul și abia pe urmă zvîrlind în iarbă bucățile uscate de papură făcute cenușă.

— Ia-le hîrțiile! îi șopti Ioan.

— Nu pot, zise Princepele încet, ia-le tu, nu vreau să le ating.

Astrologul strînse cîteva jalbe cu o grabă care îi potoli pe cei din fața lor. Starețul era înfricoșat de mînia ce avea să urmeze a înaltei persoane și căuta cu privirile pe schivnicii săi ce nu vegheaseră ca să-l ferească de o astfel de încurcătură.

— Citește! porunci monarhul.

Ioan desfăcu hîrtia acoperită cu litere mari, întinse de umezeală:
— Prea înălțate Doamne.

Jăluim Înălțimii Tale pentru mare păgubire și supărare ce pricinuește mînăstirea Bistrița satelor noastre din jur, că din vremi în vremi, cu obrăznicie și puteri cuprinzînd fînațurile noastre de mai la vale, ce avem, atît păscutul vitelor cît și făcutul finului ce fac piste a lor trebuință a călugărilor, ei țin negustorie și noi am rămas din aceste price cu puține vite ce nu avem unde a le pășuna, dar și de fînețe este lipsă și de-a pururea noi trebuie să silim a cumpăra fin...

— Așa este? întrebă Princepele mîniat pe stareț.

— Să vedeți, Doamne, noi, aice ne-am străduit...

— Citește mai departe, porunci Domnul.

— Deosebit acei călugări, nice cele 12 dzile ale boerescului nu vor a mai crede că le lucrăm preste an și le întind și le măsoară altfeliu ce noi nu mai putem răbda. Așa că ei dacă țin turme de vite și fac mutările mînăstirii unde le este voia, noi încotro s-o apucăm? Pentru care cu smerenie vă rugăm să aflăm milă și ajutoriu de la Înălțimea Voastră, să fie luminată poroncă să nu se mai facă strîmtoări și să nu fim lipsiți cu totul de ceea ce ne iaste de trebuință.

Să trăiască Măria Sa și să facă dreptate...

— Mai citesc? întrebă Ioan.

— Citește, învățate, doar de la Aristotel am învățat cu toții că binele este dreptatea în politichie. Sîntem aduși aici în fața unor fapte necugetate a acestor călugări ce trebuie sa înțeleagă că noi n-avem vreme să ascultăm ce neînlesniri fac...

Astrologul citi pînă pe la prînz și Princepele ce avea școala răbdării ascultă, cu ochi atenți, dînd din cap și muștrînd mut pe cei vinovați ce nu i se aflau în față, lăsînd însă a se înțelege că el de acum știe și va lua toate măsurile de trebuință.

Țăranii se mirau de răbdarea lui și îl rugară în cele din urmă să-și vadă de ale sale și să nu se mai supere, că dacă acum El a aflat, toate vor merge cum trebuie și vor veni oamenii Măriei Sale să facă dreptatea cerută. Dar înaltul oaspe nice nu se mișcă de pe piatra paraclisului, stînd în soare și ascultînd urgisirile. Numai la urmă chemă

seimenii și, spre a da pildă adună pe călugări și le scoase rasele, înfățișând mulțimii trupurile grase și păcătoase a celor ce se îmbuibau din sudoarea săracilor.

Ioan încercă să-l certe vorbindu-i grecește ca să nu fie înțeles:

— De ce faci asta?

— Pentru că trebuie. Tirania este o monarhie în folosul monarhului, oligarhia în folosul bogaților, iar demagogia ține de cald săracilor. Acum fac demagogie, puteai s-o știi de mult. Acești țărani proști și murdari voiau să sfîșie pe cineva și dacă eu aș fi luat parte acestor nenorociți de călugări, ei m-ar fi sfîșiat pe mine, ceea ce e prea mult...

Princepele privea spinările albe, pline de osînză pe care cădeau bicele surugiilor ȝigani ce scui-pau în palmile lor mari și băteau bine. Ieromonahii plîngeau și se rugau să nu fie umiliți, dar domnitorul părea neîmblînzit. I se făcuse foame, dar nu avea vreme pentru mese. La urmă îi ceru și stareșului Nicodim ce atît de frumos îi primise să-și scoată rasa cea neagră și să-și primească porția.

— Nu pot, Doamne, mai bine ucide-mă. Dacă mă bat ȝiganii, mîine trebuie să plec de aici!

— De ce i-ai lăsat să vie să-mi turbure mie tihna acestei strălucite zile?

Un albanez îi și smulsese vestmintele. Nicodim avea un trup slăbănog, plin de oase care mai mult îi făcea milă. Țăranii nu spuneau nici un cuvînt, credeau că li se dă dreptate și așteptau această dreptate cu o liniște încrezătoare. Și lui Nicodim i se cuvenea pedeapsa, cît era de om sfînt și neprihănit. Încă stareșul se mai ruga de Princepe:

— Maria-Ta, știi ce scrie în cărțile neamului: Nu voi lăsa pierirea omului meu bun! Nimenea pe omul drept să nu-l bîntuiască!

— Oare ești om drept? Întrebă neclintit Princepele, de sus, de pe piatra pe care ședea și lumea aceea amestecată îl auzi și-l adoră.

Țăranii îngenunchiară și-i mulțumiră de-acolo, rugîndu-se pentru sănătatea lui.

— Tu, slăvite, ne-ai făcut dreptate!

Ioan simțea că îl urăște, nu pentru că ar fi vrut ca stareșul să nu

fie pedepsit, dar pentru că știa că Principele nu credea în urgia dată călugărilor și nici în dreptatea oamenilor ce-l slăveau.

Cînd Nicodim fu cărat de un ȋigan milos să fie spălat de sîngele ce-i biruise spinarea și să se trezească din durerile ce-l prăbușiseră, astrologul îl întrebă:

— Crede Măria-Ta că a făcut bine ce-a făcut?

— Cine știe, învățate Ioane?

Stăteau în arhondaric, mulțimea se risipise, mai tîrziu aveau să audă de aice lăutari, ceea ce însemna că ȋțaranii petreceau de bucurie.

— Atunci?

— Nu facem totdeauna ceea ce vrem și ceea ce trebuie, dar sînt lucruri ce ne împacă cu nedreptatea. Eu însumi sînt un jefuitor, am ocne, am peștele ȋării, am vămii, iau vinul și strugurele, am inventat darea calului, am sarea și păcura. Ce datorează Domnul supușilor săi? Hrană și milă! *Defensio et favor...* pentru asta le iau lemnul, le iau pădurile, iazurile, caii și orzul. Rînduiala găleȋii mi-a permis să cer în loc de grîne, bani. Să alerge ei, nu să alerg eu. Stupăritul și goștina, nu din capul meu a ieșit, fumăritul da, zeciuiala la porci e veche, albinăritul și dijma pe brînză era rînduită parcă de pe vremea lui Cantemir în Moldova, camăna pe ceara de albine nu am scos-o eu din mintea mea întunecată, catastiful de cisle a fost născocirea altuia, ruptoarele și birul breslelor le-am moștenit de asemenea, sataralele și mîncăturile alȋii le-au scris în datoriile poporului față de mine. Ce, trebuie să-ȋi amintesc că un călător scria despre înaintașul meu, Brîncoveanu, că jupuia oaia fără ca ea să zbiere? Nartul s-a născut la una mie șapte sute șase zeci și șase, nu eu am sigilat pentru prima oară cepurile și nu eu am luat întȋi pomul cel mai roditor din zece, rînduiala cailor și a fînului aici le-am învățat. Eram copil cînd știam dreptul care spunea că există un *dominium eminens*, numai al meu, al Domnului, și pentru asta m-am pregătit o viață, să iau, nu să dau socoteală! Haiafeturile și gloabele sînt născociri ale slugilor mele credincioase. Eu am un singur scopos, să domnesc. Restul e deșertăciune. Ce-mi pasă mie că nu există dreptate? Mă silesc să cred c-o fac uneori. Astăzi am vrut să

fug, să nu văd această mulțime vulgară, dar ar fi fost o prostie. În timp ce tu citeai jalobe, eu mă gîndeam la minunile vistieriei Bistriței, numai aceia meritau să trăiască, aceia care au înflorit minunile ceasloavelor legate cu filigrane, dar pre ei cine i-au născut, mulțimea asta oarbă care dă din gloata ei cîte un astfel de meșter ce înfrumusețează viața noastră? Puteam să-i împrăștii cu seimenii, să-i bat pre ei, nu pe acești călugări slinoși, dar mie supusul îmi este indiferent, el este o țifră, nu altceva. O posibilitate. Nu am făcut războaie, dar s-ar putea să le fac. Pămîntul e nesigur, atunci aș avea nevoie de aceste țiFRE ce se roagă, cred în Dumnezeu și petrec, au vite și nevoie ca vitele lor să pască, după cum au nevoie să creadă că azi li s-a făcut dreptate. Crezi că după ce vom pleca noi, starețul nu o să le ia pășunile înapoi și nu o să-i alunge de la ușa mînăstirii? Dar ce-mi pasă mie de toate fleacurile astea? Stau pe un mare catastif al durerilor, dar voința mea dorește un singur lucru: să scap. Tu mi-ai vorbit de țară și de dreptate. Nu cunosc aceste noțiuni pe care pînă și filozofii cei mai umaniști le-au renegat. Capul meu pe care îl vînează capugiul e mai prețios decît dreptatea nemernicilor. Statele nu se pot ține cu conștiința, spunea un talian. Să mergem spre București, că mi-au trecut și foamea și setea și uite iar se întunecă în aceste locuri și vine ploaia...

După care plecară lăsînd goală mînăstirea cu oamenii ei batjocoriți, ce așa cum erau, cu spinările rupte, îi duseră pînă la porți binecuvîntîndu-i cu spaimă.

INIȚIERI

Chiar cu aceste îndepărtate călătorii pe la moșii și mînăstiri Princepelui viața i se părea monotonă, fără plăceri neașteptate, cum își dorea din tinerețe. Într-o dimineață văzuse mîinile nevestei sale, Haricleia și înțelesese că îmbătrînise. Erau lungi, uscate, nu mai aveau delicatețe, nu mai erau albe, gracile, ca lujerul de crin. Fața întinsă a femeii mereu unsă cu dresuri de dimineață, nu o trădase încă, dar sub ochi i se așezaseră pungi ușoare de grăsime, vinete pe la margini, privirea ei nu mai părea ageră ca altă dată, ascuțită, parcă tăind văzduhul. Dormeau în iatacuri separate, rar întîrzia în odăile ei, în fața icoanelor, stingînd tîrziu și cu silnicie lumînările. Haricleia avea sîinii lăsați, mari, lipsiți de puterea cărnii, tăcea îndîrjit sub el, ca și cînd ar fi profanat-o. Nu fusese niciodată ceea ce își dorește orice bărbat, o destrăbălată. O țineau credințele, buna creștere și spaima de păcat. Avea destui ani, umbla călare, sta în strănă cît țineau slujbele cele lungi, socotea, semăna lui taică-său pe care Princepele nu-l mai vedea de multă vreme pentru că se certaseră. Nici așa Princepele nu îndura să aibe în apropiere rude. Și pe-ai lui îi alunga. Pe copii nu-i suferea și cînd își vedea lingavele fete, că Haricleia două îi făcuse și un cocon străin ce țesea și el la gherghef, cu ele împreună, îl apuca o disperare fără margini. Nu-i dorise, dar legea creștinească îl obliga să aibe moștenitori. Mai grea era datoria lui de a-și înmulți familia, să lase stirpei sale puțința de a curge în spița următoare. Or Hristanti, că în el îi sta nădejdea, ce nu era și-al lui, nu arăta a fi ceea ce dorea și maică-sa și Evanghelina. Băiatul crescuse mare, umflat, cealău, gîngav, prost, îngînînd cuvintele. Era lacom, pîndea pe la parastase, la bisericile domnești și mînca coliva cu amîndouă mîinile, primea de pomană de la oricine și lăsa prilej de batjocură, ceea ce mîndrei Evanghelina nu-i

venea bine, cum nu-i venea bine Haricleiei ce-i prigonea aspru pe cei ce se lăsau pradă lăcomiei coconului domnesc. De aici o veșnică ceartă, că de iubire nu mai putea fi vorba de multă vreme, că prea se amestecaseră toate laolaltă, și cele urâte și cele bune și Principele nu suferea să aibe în casă apropiați. Unde mai pui că la curte mai apăruse și un fel de cumnat, unul dogit și umflat, neamul lor parcă, deși venea de prin Ardeal, adus de vînturi și de întîmplări, pre nume Hetcu, fără meserie, cu ceva carte dăscălească, cu o privire în jos, tot agăruiind țărîna, ascuns și pizmos, un fel de bute fără fund ce seară de seară se umplea cu bere și cerea carne proaspătă, că nu-l lăsau stomacele fără număr ce le ascundea în pîntece. Acesta vorbea puțin în față, dar ducea vorbele, pizma lui față de Principe nu avea nice un motiv, creștea ca un aluat în fiecare zi. Ar fi vrut să aibe os domnesc, dar asta nu se capătă, nu-l ținea nici mintea găunoasă, era de tot neîndemînatic, cu gîngăveala lui și cu lipsa de ascuțime a creierului îl trăgeau cu toți pe sfoară și-l aruncau de colo, colo. O ținea pe sora Haricleiei, mai tineră, zăludă, neînfrînată ce înșirase bărbați ca mărgicele pe sfoară și terminase prin a sta, cît avea a stare, lîngă prostălăul ăsta, chinuit de foamea lui nestinsă și de setea de bere. Familia nu era numeroasă la urma urmelor, ai lui muriseră demult, avea rude depărtate, dar nu le chema la curte, prefera să stea cu streinii, ce nu se ghiloseau și nu-și dădeau aere de apropiați, căroro putea să le poruncească, ori să-i alunge fără multă gîndire, cînd îl plictiseau. Ori neamurile nevastei nu-l încercau cine știe ce, îl supăra numai foamea lor ascunsă de avere și un fel păgubos de a folosi banii. Parcă nu le-ar mai fi ajuns, deși aveau destul. Ori locul nesigur, ori zvonurile că puterea pe aici e iute trecătoare îi făceau apucători, nu se știe, oricum ei simțeau disprețul ascuns al Princepelui ce chiar atunci cît stătea cu ei la masă nu prea îi îndemnase la intimități, ori dragoste, dar în care familie e dragoste, că fiecare vine cu ai lui și nu se înțeleg unii cu alții, sîngele nefiind apă, sa semene. Mai dureros pentru monarh era faptul că odată cu această ceartă și-o îndepărtase pe Haricleia care ținea partea familiei, cum era și firesc, ori sentimentul ăsta de singurătate nu putea fi suportat de Principe. Părea greu să mai

schimbe ceva, legile erau fixe și imutabile, celelalte femei care o urmaseră în pat, la ocazii, nu aveau distincția și delicatețea aspră a Haricleiei, pentru că, fără să mărturisească ceea ce îi mai plăcea Princepelui la ea era tocmai firea sa bărbătească ce amarnic avea să i-o dovedească cu vremea. El ar mai fi îngăduit unele lucruri, dacă nu ar fi aflat că ticălosul de cumnat umbla cu vorbe și că pizma lui îmbrăcase forme nemernice. La sfat cu socru-său lăsaseră svonuri în Bucuresci și asta nu putea să le ierte Princepele, nice socrului, nice acestui tîrîie brîu ce trebuia pedepsit la vreme, ori cu tăierea limbii, ori cu aruncarea în vreo umblătoare noaptea, să-i mai astupe gura cea spurcată în refectoriul comun al domesticității, în *il tinello*, cum îi spuneau talienii. La drept vorbind, Princepele ar fi înțeles cîte ceva din ura nejustificată și prostească a cumnatului, pentru că acesta favoruri cerșea în limba lui mută, dar și favorurile nu se dau oricui și ele mai întîi se merită. La urma urmelor ca monarh făcuse destule și oricui, îi plăceau oamenii isteți, cu mintea ageră, ori acela era departe de așa ceva. Venise într-o dimineață în odăile lui, tot cu ochii în pămînt, cu o devoțiune de tot slugarnică, mai mult decît cerea buna cuviință, ceea ce Princepele nu suporta. Îi dăduse cahfea și voise a-l asculta. Ce voia? Să ocupe un loc la cancelarii, adecă acolo unde se întocmeau acturile cele mai osebite. Pentru asta se cerea instrucțiune și chiar o caligrafie mai ca lumea, oamenii domnești avînd școli bune, de la Italia, de la Francia, ori de la Alemania. Îl întrebuse dacă știe latinește? Știa. Dar turca? Dar elina? Nu. Avea niște școli de tot obscure, vorbea și prost, dacă-l ascultai cîteva minute trebuia să deschizi ferestrele. Îl pusese să scrie. Ținea peana ca pe un topor, literele ieșeau strîmbe și cînd se uită Princepele mai bine îi văzu și greșelile cele grămăticești ce el nu le îngăduia, fiind om de litere cît se ocupa cu cele politicești. Îl sfătuisese cu blîndețe să mai învețe, ori să mai aștepte, să meargă la Academia grecească de la Sfîntul Sava, să mai cetească și pe urmă să mai vie, să vadă dacă se poate face ceva. Asta o știa și Hetcu, dar el sperase la protecția domnească, doar erau din familie și timp n-avea, că nu se știe nici cît o să-l țină norocul, pre el, Princepele, și dacă nu apuca acum cîte ceva, atunci cînd? Asta gîndise, dar nu spusese nimic.

Plecaseră tot cu capul în jos, tot spăsit, tot cuviincios. Pe urmă înalta-i ureche auzise vorbele date prin târg. Nu erau mai spurcate ca altele, dar nice mai bune. Princepelui puțin îi păsa despre ceea ce se vorbea despre el, dar dacă streinilor le era îngăduit să facă orice, unuia care mîncase la masa lui, nu i se cuvenea. O chemase pe sora Haricleiei și o așezase în față.

— Aud că nevolnicul de bărbat ce ți l-ai găsit în târgul spart vorbește pe la colțuri. Aș zice să-l lași...

Capra, că o capră era aceea muiere, îl privise aiurit, cu nește priviri bete.

— Adică cum? L-am luat cu preut. Nu pot a-l părăsi. Unde mai pui că am copil cu el. Sînt în trei luni.

Princepele se ridicase de la masă și spusese neted:

— Dacă pînă mîine seară aud că nu ai mers să faci cele de trebuință, în casa mea să nu mai calci. Și de e nevoie de deslegări bisericesti, să fie convocate dicasteriile și să-ți dea mitropolitul ușurinți..

— Nu pot, Doamne, zisese aceea cu mare convingere, dar el n-o crezuse și iată că de-atunci ea nu mai calcă în palat.

După mai multe luni Haricleia începu a cîrtire. Că ea stă departe de familie și că o mănîncă singurătatea și că așa nu mai se poate, că ar trebui să se gîndească bine la ce face și la toate nedreptățile ce le săvîrșește cu ai ei, ce oameni de bună credință sînt. La început Princepele nu luă în seamă vorbele femeii, era și prea ocupat de trebile cele de fiecare zi, nici nu voia să se supere, așa că tăcu. Dar gura muierii nu are hodină și, după ce mai stătu, Haricleia iar veni cu usturate cuvinte. „Domnia Ta face mare păcat cu ai mei. Ei plîng și suferă și pentru asta sufăr și eu...” „Și de ce mi-o spui mie?” întrebaseră Princepele. „De ce nu le-o spui lor, ce mi-au înșelat credința?”

Se aflau într-o carîță, undeva lîngă Hurezi, că era vară. Frîurile le ținea ea, Haricleia, cu firea-i cea bărbată, el, Princepele, meditănd la drum, stînd într-o tăcere obișnuită, cum ai sta într-un zid.

— Ce-ai zis? se întoarse femeia cu fața toată plină de ură. Adece tot îi mai urgisești?

Și biciuise caii sălbatic. Erau doi armăsari focoși de Arabia, care o luară nebunește la drum, aruncând scînteii în urmă.

Apucată cum o știa, Haricleia îi lovea să-i rupă în două. Drumul se îngustă – în față o punte de lemn în care armăsarii aveau a-și rupe glesnele, dar ei nu-i păsa. Princepele nu era fricos, dar nebunia nu-i plăcea, or asemenea fapte arătau că nu se înșelase cînd o bănuia și pe această ființă, gata să se prăbușească în căderi fatale. Știa că nici tatăl nu era ferit de accese neașteptate de cruzime, că-și bătuse fetele cu biciul în tinereți și-și prigoniase nevasta.

Trăsura apucase nebunește pe îngustul șleau ce ducea la o moarte sigură și Princepele vru să ia hățurile, dar Haricleia îl aruncă pe spate cu un ghiont de surugiu.

— Vreau să ne facem praf! urlașe în acea goană dementă.

Princepelui îi veni să rîdă, deși tot stomahul i se întoarse pe dos de furie. Dacă era să moară, să-și fi ales singur sfîrșitul, nu să piară prosteste lîngă o scoasă din minți. Așa că o plezni peste față cu marele lui inel ce-i sfișie obrazul de sus și pînă jos.

Trecuseră puntea. Calul din stînga zăcea în sînge cu glezna secerată. Princepele coborî încet din carîță și privi locurile cele depărtate în care vara puneă o frumusețe sălbatică. Mirosea a fin proaspăt cosit, totul părea perfect armonic. Era bogat, puternic, ar fi putut să aibe orice, să ceară, să ia, numai că nebuna de lîngă el îi arătase într-o clipă cît de singur se află, chiar dacă aveau copii împreună, chiar dacă erau laolaltă ceea ce numeau unii o familie. Porni încet pe jos și ajunsese tîrziu, singur, în vechiul cerdac al Hurezilor. Se auzea roata olarilor învîrtind lutul cu vrednicie. Ținutul era plin de pace, sfișiat numai de strigăte mici de paseri. Nu mîncă, dormi singur, nu înainte de a cădea la icoane și a spune Dumnezeuului în care nu credea bezmetic, precum alții:

— Doamne, cît sînt de singur! Și dacă tu mîine mă iei la tine, va fi odihna și bucuria mea, pentru că viața nu mi-a dat nimic decît putere și avere, dar la ce folosesc ele, dacă nimeni nu te vrea și nimeni nu suferă la suferința ta?...

Avea de atunci un sentiment ciudat al zădărniceii, ceva se surupase în el, cum ai prăbuși clădiri de nisip. Își spunea că nu pier-

duse nimic, dar pierduse totul. Pentru că ceea ce avea să urmeze era nefolositor, și bucuria și durerea ce nu o mai simțea și din care tot se mai înălța cîte ceva...

Toate acestea se petreceau înaintea venirii messerului. Ottaviano fără să știe, găsisese nu numai o *corte morte*, cum spunea cui voia să-l asculte, ci și un Principe mort pe care încă nu-l ghicise pentru că educația lui aleasă îl oprea să arate ceea ce numai el trebuia să știe. O îndepărtare rece față de oameni putea să pară cuiva numai neglijență, dar în realitate sentimentul față de ceilalți era ceva mai puțin decît disprețul – *sprezzatura* – acesta era cuvîntul îndulcit de limba lui Petrarca. Și doar învățase de mic, nu i-ar fi trebuit încă această aspră lecție, că prima mișcare a unui monarh față de oameni trebuie să fie neîncrederea – *mimneso-apistein* – cum spuneau grecii. Numai că messerului nu-i trebuia mult ca să ghi-cească nenorocul ce se cuibărise ca o sămînță în inima Princepelui. De la ferestrele chiliei lui îl privea cum umblă prin curțile pustii la ora cînd ar fi trebuit să spună vorbe plăcute nevastei sau să-și mîngîie copiii, chiar nevoia aceasta de a umbla în locuri depărtate, de a vedea conacurile și mînăstirile, trădau singurătatea Princepelui. Nu-l ajutau nici vînătorile, nici goana pe cîmp după iepuri și nici prăbușirea mistreților. Îi plăceau schimbările, ploile urmate de zile frumoase, furtunile de iarnă cînd în sănii fugea înaintea viscolului celui mare căutîndu-și parcă moartea. Și o căuta într-adevăr. Pleca singur să înfrunte fiarele și de cîteva ori căzuse în capcane. Se salvase singur cu hangerul său ce bine tăia și pentru că-i plăcea bărbăția și pentru că nu înțelegea să piardă o luptă. De aceea se scula la miezul nopții și cerceta turnurile de pază, de aceea pedepsea pe seimeni pentru lipsa lor de disciplină, de aceea bătea grăjdarii cu biciul, cînd nu aveau grijă de animalele lor ce le erau date în priveghere. Interior, Principele urmărea ceva perfect, imobil, desăvîrșit, dar nu găsisese calea spre această perfecțiune. Nu-i plăceau legile, nu-i plăceau lucrurile, nu-i plăceau oamenii. Făcea favoruri fără să se gîndească la consecințele lor, după cum era nedrept și cînd nu trebuia. Între primele vorbe pe care i le spusese Ottaviano de la venirea lui la curte fusese și aceea mai veche

atribuită unui Medici: „Cruzimea trebuie folosită o singură dată!” Dar atunci această cruzime trebuia să fie exemplară, să înspăimînte, să bage groaza în cei ce-l încongiurau. Ori el, Principele ce făcea? Speria niște slugi nemernice și credea că este puternic. Să pui să fie bătută țigania sau să trimiți un boer în surghiun asta putea să o facă oricine. El mai curînd părea dus de puterea maică-si care veghea ca la toate sărbătorile să-i stea în dreapta și să-i șoptească mereu ceva. Asta îl supăra pe monarh, dar se potolea, pentru că mai presus de toate, calitatea sa cea mai înaltă era aceea de a ști să se stăpînească. „În locul lui, gîndise messerul, cu ea aș termina înții. Lipsită de bun simț, cum e orice bătrîn, uită că el hotărăște totul...” Vrusese să i-o spună, dar situația lui de curtean nu-i permitea să meargă atît de departe. Auzise de la unii boeri că aceștia cugetau la fel. Unul dintre ei îi dăduse să citească Cronica lui Azarie și anume cartea în care scria că pe vremea minorității lui Bogdan, fiul Lăpușneanului, Doamna Roxandra era *pravitelniță*. Ori el, Principele, se afla la jumătatea vieții și încă nu se hotărîse să facă o mare și strigătoare nedreptate, care e de fapt forța și măsura oricărei domnii.

Vorbele se duc, aflase și Principele, îl chemase și-l întrebuse:

— Cine au spus că pe mine mă duce încă de mîna Evanghelina?

Putea să-l piardă pe acela, dar Ottaviano nu voi. Nice să nu spună un nume nu se cuvenea pentru că monarhul era neiertător. Așa că se folosi spre a-l înfunda pe omul de care se temea cel mai mult.

— Mi se pare că Ioan au spus-o la o mînie, dar nu face, Magnifice, vreun păcat. E bătrîn și gura lui nu mai știe a se ține. Vorbele nu ating obrazele cele subțiri.

Principele tăcuse privind spătăriile și stîlpii cei împodobiți ai palatului. Pe urmă întrebuse de vremea de a doua zi.

— O să plouă, zisese messerul. Am știre de la oasele mele cele ținute prin temnițe...

— Atît de tînăr și ai cunoscut pușcăriile?

— Ți-am spus doar că am stat în temnițele florentine unde păduchii erau mari cît fluturii...

Principele îl scrutase mînios:

— Iar minți, sceleratule! Asta ai citit-o în sonetele lui Machiavelli,

ceva mai nou nu știi?

Dar parcă rușinea lui avea vreo margine? Cuvîntul acesta nu-l învățase messerul nicăieri.

*

La întoarcerea de la Bistrița, Princepele fu întâmpinat în bariere de boeri, adunați cu mic cu mare sub un portal de triumf ridicat peste noapte de slugi harnice.

— Bine a venit Măria Sa, să-i tihnească! spuneau cu toții, înghesuindu-se care mai de care mai în față. Nu lipsea de la ceremonie vel banul Radu Golescu, înalt, flocos ca un mistreț, lăsînd în urmă un praf gros pentru că-și tîra greul caftan împodobit cu lastră, bătînd cu toiagul lui de argint în față ca și cînd ar fi fost orb; era de față dumnealui vel logofătul Manolachi Crețulescu, slăbănog, iute la mers, strecurîndu-se prin grămada de demnitari ce voiau a strînge mai degrabă augusta mîină a Princepelui nemai-țînînd seama de ceremonial și de datină; dumnealui Manolachi Grădișteanu, vel logofăt, cu un obraz puhav, dumnealui vel vornicul Ștefan Pîrșcoveanu, mic, iute, plin de sudoare și praf, de parcă ar fi venit dintr-o mină de sare; dumnealui Costache Ghica, cel cu vorba ca aluna: dacă o spărgeai găseai într-însa un sîmbure, vel hatmanul Costache Caragea, unsuros cît se poate, tîrîndu-și papucii și făcîndu-și loc cu bastonul argintat în cap cu care-și mai lovea nevasta la vreo cea petrecere, cînd aceasta se întrecea cu gluma și bea prea mult; dumnealui vel postelnicul Ianachi Moruzi, om de taina al Princepelui, mereu așezat în rîndul al doilea și prefăcîndu-se că e modest și nu vrea să intre în sufletul monarhului, cum stă bine oricărui exaporit; vel logofătul streinelor pricini, dumnealui Petrache Ritorides, înalt, cu chipul ars de soare și părul albit sub calpacul de postav roșu, călăreț și bun mînuitor al rachetei la *il giuoco di palia*, căruia mulți nu-i vedeau un viitor strălucit pentru că era mai sprinten decît Princepele la ceremonii; vel spătarul Dumitrașcu Topliceanu, negru ca un staroste de căldărari, om al înfri-coșatelor taine, ce făcuse totul ca să obțină de la fiecare Domnitor

cedola segreta, fără să reușească vreodată, nu lipsea vel vornicul obștirilor, dumnealui Ioan Știrbey, vel paharnicul Scarlat Greceanu, unduios ca o salcie, cu barba pieptănată de cu dimineată și dată cu ulei ca să mai scoată petele de tutun ce amarnic îl urîteau; vel vistiernicul Constandin Dudescu în giugiuman de samur, cum numai Domnul purta, parcă tîrîndu-se sprijinit în toiagul ce avea în capăt armele și insemnele familiei sale; vel stolnicul Nenciulescu ce-și cumpăraseră unele favoruri vîrînd la cine trebuia în așternut cîte o mîhnită nepoțică; vel comisul Alexandru Văcărescu, drept și țeapăn, ținîndu-se departe de cei ce sărutau cu mare zel mîna domnitorului, lîngă Mitropolitul Neofit, bătrîn și dogit, ce abia îl mai țineau de umere episcopii și arhieriei, ca se sculase de dimineată și arșița așteptării rău îi mai făcuse.

— Multă grijă ne-ai mai pricinuit, Doamne, spusese el, cu buze vinete cînd apucase să-și facă loc lîngă Principe. Credeam că te-am supărat cu ceva și că în bunătatea ta fără margini astfeliu ne pedepsești, lăsîndu-ne fără soarele nostru lumesc.

Avea vorba plină de miere, a fețelor bisericești, ce se pricepeau ca nimeni alții să miște sufletele cele mai împietrite. Mitropolitul privea cu răutate la Ioan, nemișcat din locul său și care în suflet se scîrbea de acest spectacol omenesc al lingușirii. Mai veniră spre înalta carîță, vel medelnicerul Slătineanu, vel clucerul Dumitrachi Asan, șchiopălăul, tîrîndu-și un picior, cu gura numai smalt, arătînd o mare bucurie că i se înfățișase cu multă podoabă, Principele; vel serdarul Oteteleşeanu, înfoindu-și caftanul larg și fără guler din stofă de Țarigrad; vel slugerul Grigore Băleanu; vel căminarul Mihai Mano și ceilalți mai fără nume ce nu îndrăzneau a se înghesuie mai în față de frica vreunei nefavori, boieri de-al doilea rang, ce era bine să nu se arate oricum și oriunde, dar să fie știuți, că cine știe, norocul e mare și lumea duce o viață grea. În spate străluceau echipajele, cu țiganii robi pe capră, trăsuri de Beci, înăuntru cu catifea roșie și pe afară cu vergi de aur sau de smalt verde, în spate, în locul unde se puneau poverile și masalele pentru noapte, vegheau ostași albanezi, după rang. Caii arăbești, cîte patru și cîte șase, luceau frumos în soarele amiezii și roțile proaspăt văp-

site la spițe arătau lucru țeapăn, englezesc. Poleite cum erau, goale, așteptînd buclele cele bine hrănite ale înalților demnitari, cupelele păreau niște saloane, așa luceau postăvăriile și mătășurile, bine cusute în feluri și feluri. Arnăuții pregăteau de-acum ciubucele pentru că ceremonia era pe sfîrșite și înaltele fețe ar fi avut pohtă să tragă un fum, două, pînă la poarta palatului, unde, dacă Princepele o să fie bine dispus, avea să întindă o masă în semn că a înțeles recunoștința primirii ce i se făcuse. Garda monarhului se strînse în rînduri bine aliniate și dădu semnal pristavilor să facă loc strălucitului cortegiu prin mulțimea de gură casă ce nu putea lipsi de la asemenea ocazii. Nu se trăsese cu puscile și cu flintele ca la serbările cele mari și pînă la palat, sfetnicii cei mai apropiați îi spuseră la ureche domnitorului noutățile zilei. Ioan coborîse și luase altă butcă, făcînd loc prea plecaților, nevoind să fie de față la aceste mărunte îndeletniciri. Era încredințat că Princepele o să uite primblarea și o să intre iute în vîrtejul zvonurilor și-al jocului politicescu. Bucurescii, sub focul lunii lui Cuptor i se părură monarhului un oraș urît și strîmt. Ulițele păreau pustii, puțina lume strînsă de oamenii stăpînirii, în frunte cu aga Matei Bălăceanu, aclama sfîrșit, cu priviri necurioase, alaiul. Ploile stătuseră și sub poduri se aduna murdălicul și noroiul gros. Vîntul ce bătea anapoda spulbera cenușa focurilor de pază, rămasă în piață. Salcîmul înflorise a doua oară și dinspre cîmpiile den margini venea un miros de cereale și guzgani.. Magaziile se dărăpăneau și trebuiau scînduri noi, alți bani, gîndi Princepele și se uita la cei ce-l înconjurau, oameni de nimic, gata să-l vîndă la primul prilej, mirosind cu toții a pătrunjel, că băuseră de cu noaptea și nu voiau să-i simtă El.

Trecuseră de fîntîna Boului și apucaseră pe podul Mogoșoaiei. Trecu o nuntă în rădvane împodobite, pline de cucoane ce salutau cu mîna. În față, două slugi țineau un berbece viu, legat cu o funtă roșie ce mai mult îl sugruma decît îl lăsa să bea aerul încins. Blana grea de lînă atîrna în floace bogate pe umerii purtătorului și din cînd în cînd scotea cîte un behăit neauzit. Celălalt ducea și el la subțiori, doi miei vii, urmați fiind de cîteva femei ce arătau plocounul nașului: o cușcă cu curcani vii, frumos podobiți, în pene și în-

foindu-și mărgelele roșii. Într-o căruță, o lume beată călărea o balercă cu vin negru, din care curgea un șip, iute lins de doi țigănuși.. Cîntau niște viori parcă a pustiu în această tristă petrecere.

„Urît oraș”!, gîndi Princepele. I-ar trebui statui și un munte, o apă repede și lată, în care să se vadă la amurg grădinile și casele mai răsărite”. Avea de multă vreme un gînd pe care nu îndrăznise să-l spună și altora: să puie la toate barierele păzitori, și cum ar intra careva în București, să lase la vămi cîte un pietroi. În zece sau în douăzeci de ani, ar fi avut muntele care-i lipsea și cu nește robi țigani l-ar umple cu pămînt, ar aduce apoi copaci și-ar schimba aerul bîhlit de vară. Pentru asta însă i-ar mai fi trebuit două domnii or așa ceva el știa bine că nu se poate, cît ar unge mîinile lacome de la Stambul. Zîmbi trist și mai ascultă vorbele curtenilor ce nu mai isprăveau...

Ajunseseră. Porțile cele mari ale palatului erau deschise, garda dădea onorul, el nu privi. Curtea cea mare părea pustie și zări numai mișcarea papagalilor regali pe trapezele din sera fără geamuri. Cocoșatul lui, care-i înveselea unele zile și seri, sări să oprească armăsarii. Nu ajungea la hamuri și surugiii despuiați pînă la brîu, cu mari brîuri roșii în care țineau pistoale, rîdeau de el, strigîndu-i măscări.

Din spate se auzi duruitul celorlalte echipaje ce iute încongiu-rau curtea. Caii bine hrăniți scoteau scînteii din dalele de piatră și se opriseră, într-un zgomot ce dărîma zidurile.

Princepele coborî susținut de cei doi paici ce se iviseră ca din pămînt să-l țină de subțiori. Erodul de stîrc strălucea în minunea acelei amiezi de vară. Era ostenit. Răsuflă ușor și își îndreptă statura potrivindu-și hangerul plin de briliante de la brîu. Giubeaua albă, schimbată încă de la intrarea în București umplea curtea de o umbră nemaipomenită. Se auzi un murmur de admirație și boerii își plecară capetele, simulînd cu mîna la buze sărutul de umilință.

— Doamne, te văd, te-aud, te caut, spuneau cu buze abia mișcate într-o adorație fără seamăn.

În liniștea care urmă Princepele desluși apele fîntînilor sale arti-

zicești în căderea pe marmurile ce scoteau cîntece și murmure dulci. Bătu din palme și poronci ca într-un ceas, după ce se va spăla de praful drumului, boierii să fie poftiți în spătăria mare, la o gustare.

În curte, zvonul fu prins repede de urechile atente și mulțumirea curtenilor se auzi în lovirea repetată a pavelelor cu toiegele de argint umplînd locul de sclipăt.

Și pînă a venire Princepele, dumnealor se apucară la lafuri, după ce străbătînd coridoarele susținute de pilaștri roși de vreme, pătrunseră în vechiul palat, glumind cu cămărașii ce-i întîmpinau și așteptînd vutca. Slugile aduseră repede căzănelele cu apă de spălat și împinseră ligheanele. Turnau și glasurile se încrucișau într-o veselă conversație. Însemna că Princepele era bine dispus și puteau spera și ei la unele înlesniri ce demult așteptau un asemenea prilej pentru a fi spuse. Spătăria joasă, cu bolți pictate în stele și cu bîrne afumate, ținea răcoare. Dumnealui Radu Golescu și dumnealui Manolachi Crețulescu aveau încurcate treburi de lămurit așa încît întoarseră celorlalți spatele și-i lăsară să guste ei mai întîi vutca. În mijlocul spătăriei fusese așternută o masă lungă, legată în fero-nerie de Brașov și pe fața-i grea de nuc se întinseră brocardurile cele scumpe. Ștergare lungi atîrnau deasupra lăsînd numai ciucuri aurii pe margini. Farfuriile și tacîmurile erau așezate în liniște de oamenii de trebuință.

Înaltele fețe se mai descheiau pe la anterie, prinzîndu-le numai în copci, ca să răsufle, dînd mînele la spate. Mitropolitul încă nu spusese Tatăl nostru și nu binecuvîntase masa pentru că aștepta ivirea Princepelui. Acesta se arătă exact la un ceas, cum fusese vorba, împrăspătat, cu barba luata ușor cu foarfeca, parfumat și vesel. Se așază în capul mesei, îl pofti alături pe Mitropolitul Neofit care atîta aștepta și acesta închină după ce spuse marea rugăciune în grecește în cinstea monarhului. Boerii ocupaseră locurile după rang, geloși să nu le ia alții partea de masă ce li se cuvenea, pîndindu-se cu priviri ucigașe și visînd să ajungă cît mai aproape de Cel Iubit. Intră și muzica palatului care sună din trîmbițe și bătu tobele ușor, mai mult ca să mîngîie auzul ostenit al celor de față.

Cîntau ceva moale, un fel de marș turcesc. Afară se însera, se făcu și mai răcoare și gurile se deslegară.

Domnul se ridică și închină în cinstea celor mai apropiați, spunîndu-le numele. Locul muzicii militarești îl luaseră ȝiganii ce veniseră cu cobzele, gata să înveselească mesenii. În curînd se auziră ȝambalele și se aprinseră lumînările.

Se aduse păstrugă de Dunăre ȝinută în ghiață, pui cu stafide — *Capama* și pe urmă felurile se încurcară după obiceiul pămîntului.. Nu era o masă mare, ca la praznicele domnești, era numai o gustare, terminată cu servirea plăcinte ce avea ca totdeauna bilețele într-însa pe care erau scrise diferite cuvinte ce stîrneau hazul cînd erau citite cu glas tare: bețiv, înfumurat, fățarnic, rîvnitor la domnie și altele. Rîseră cu toții de încurcătura vel pitarului Teodor Emandi, un om cu frica lui Dumnezeu, căruia îi căzuse această din urmă belea pe cap, aceea de a fi bănuir de sorți că dorește scaunul domnitorului. Slab, cu ochii scurși, fără două degete la stînga, se ridicase în picioare și rostise cuvîntul infamant. Princepele îl fixase cu o privire rea tocmai din capătul celălalt al mesei și glumise cu o falsă supărare:

— Tu stîrpitură, vrei să-mi iei tuiul?

— Eu, Măria-Ta, zise acela după datină.

— Ian să mi-l scurtăți puțin, rostise Vodă și ceilalți în beția ce începuse să pună stăpînire pe ei izbucniseră într-un rîs gros.

— Să-l iertăm, Măria-Ta, propuse tot în glumă vtori logofătul Barbu Merișanu, nu vedeți că abia e coprins de vestminte și-l doboară greaua răspundere?

Boerii cei mari se prăvăliră pe masă de rîs, dar Princepele părea hotărît să-l dea pe mîna seimenilor.

— Smerește-te, îl sfătui tot în glumă de alături vel cămărașul Ștefan Văcărescu.

— Mă smeresc, zise vel pitarul Teodor Emandi și căzu, mic, cum era din scaunul lui, tîrîndu-se pînă la capătul mesei în genunchi ca să sărute papucul domnitorului în văzul ȝiganilor ce nu mai cîntau acum.

Veliții boeri bătură din palme cu bucurie și nefericitul fu cărat de

prieteni la locul său, vtori postelnicul Matei Huzum și treti-logofățul Cristea Voinescu, ajutându-l să-și șteargă lacrimile ce cu adevărat izbucniseră pe fața-i speriată.

După aceea se traseră în cămărilor apropiate, la cahfea și la dulceață unde, acolo, se întocmeau lucrurile cele mai de taină. Slugile cărau vinurile abia începute și aduseră lichiorurile de ananas să le spele cerul gurii. Se traseră ciubucele mai aproape și începu a se face politichia. Numai că de la o vreme ochiul monarhului căuta ceva ce nu știa ce. Vorbele se stingheriră și veliții boeri așteptau cu frică ce avea să urmeze.

— Pe Ioan, unde l-ați uitat? zisese, dar gândul lui la celălalt era, știură numaidecât.

— El nu se înghesuie, Măria-Ta, la astfel de petreceri. Se hrănește cu văzduh, rosti careva, să umple tăcerea.

— Dar messerul unde umblă de nu l-au văzut ochii mei osteniți de drum?

Urmă o tăcere stingheritoare care-l asurzi pe Principe.

— De ce nu răspundeți?

— V-au părăsit, îngînă aga Matei Bălăceanu cu spaimă.

— M-a părăsit? Dar cine i-a îngăduit lui una ca asta, că doar aicea este un stăpîn...

Iar tăcură cu toții.

— Și mă rog, de ce m-au lăsat? întrebă cu un haz amar monarhul.

— Pentru că ați plecat la Bistrița cu astrologul Măriei Voastre și pre el l-ați uitat...

— Să fie adus și bătut cu bicele, hotărî Principele iute scos din sărite. Unde este?

— L-au tocmit dumnealui baron Meitani pentru vrăjitoarești trebuințe. Stă la el în grădini și o face pe magul Balthazar.

— Cum au îndrăznit? întrebă uluit monarhul.

Vel vistiernicul Constandin Dudescu se plecă la urechea Prinselui și șopti ceva. „Îl sfătuiește să se astîmpere, gîndiră toți ceilalți de față în același timp, pentru că cu bancherii și cu oamenii cu bani nu e bine să te ai rău”...

Princepele bău din cupă un rest de vin și se răzgîndi. Spuse Bălăceanului peste umăr:

— Știi ce! Mai bine lasă-l în seama mea, că-l învăț eu minte! Cîine slujnicar am să-l fac! Ce, și-a luat nasul la purtare, ori nu știe în ce colț de lume trăiește?

Masa se sfîrșise, cafeaua era rece, vorbele înghețaseră, pe buzele tuturor sta o bucurie sleită, taman acum la urmă cînd mai sperau și ei să le fie auzite durerile. Plecară deci, fără să mai stăruiască, pretinzînd fiecare că destul l-au ostenit pe Măria Sa – și că ar fi mai bine să-l lase să hodonească...

Palatul se pustii într-un ceas. Princepele știa că n-o să doarmă bine. La capătul coridoarelor de lemn îl aștepta Evanghelina. Era îmbrăcată de noapte, își pusese numai deasupra trupului înalt și puternic un șal auriu în care bătea vîntul pren ferestre.

— Nu dormi? o întrebă.

— Încă nu. Ce ai? Nu arăți bine. De ce nu te culci?

— Nu mi-e somn.

— Îl cauți pe messer?

— De unde știi?

— Ghicesc...

— Bine...

— Știi unde este?

— L-a luat baronul Meitani la el.

— De ce l-a chemat?

— Îi face bani.

Princepele o privea uluit.

— Da, e un vrăjitor. Cît ai lipsit a aprins focurile cele mari — și-acum sînt pereții calzi.

— Ai fost la el?

Evanghelina dădu din umeri.

— Nu se cuvenea...

— Multe nu se cuvin.

— Ești femeia și mama mea.

— Doar nu am 20 de ani, sînt bătrînă. Ce-ți trece prin gînd?

— Nu-mi trece nimic, dar nu se cuvenea. De unde știi că face

bani?

Asta îl rodea mai mult decît orice pe Princepe.

— Mi-a arătat cuptoarele lui. Toarnă plumb și scoate taleri. Avea o oală de guruși și zloți turcești.

— Rubiale avea?

— Avea și rubiale de funduc și rubiale de stamboliu, tot ce vrei și nu vrei.

— Da ruble?

— Și ruble...

— E vrăjitor sau numai șarlatan?

— Cine știe! Se lăuda că el e mai tare și te certa că l-ai uitat aici și ai plecat cu astrologul Ioan.

— Îl învăț eu minte!

— De...

— Crezi că baronul Meitani îl plătește mai bine?

— O să te despăgubească și o să te lase cu buza umflată. Cine nu are un asemenea om, și-l cumpără...

— Crezi că bancherii țin fiecare cîte un astfel de pungaș la ușa lor?

— Chiar dacă nu țin, le-ar trebui...

— Și baronului nu-i e frică de puterea mea domnească?

Pe chip i se ivise ceva rău, ascuns, pe care maică-sa îl cunoștea demult.

— Oamenii cu bani au mai mare putere ca domnii. Ca mîine o să ne rugăm de el să ne împrumute pentru trebile mucarerului. Cu sărăcia asta din țară nice odată nu știi cînd ai vreo nevoie.

— Bine vorbești, culcă-te, o să mă mai gîndesc pînă mîine...

— Dormi, nesomnul scurtează viața...

— Și-așa viața noastră e scurtă.

Princepele răbdase o săptămînă. Trimisese apoi vorbă că-l vrea înapoi pe exaporit, dar slugile baronului Meitani răspunseseră politicoasă că nice nu poate fi vorba de așa ceva întrucît messerul era străin și avea legile lui care-i îngăduiau să stea în slujba cui vrea.

— Da, dar nu cînd e dator vîndut mie! răcnise Princepele, uitînd că încă nu-i dăduse suma promisă, cei 4.000 de taleri.

Vorbele se încrucișau, vremea trecea. Nu mai putea să-l lase de capul lui. Așa că se urcase în carîță și poruncise să fie dus în marginile Bucureștilor.

Nu era devreme. Aripile morilor de la Radu Vodă scîrțiau jalnic în căldura verii. Copacii se pîrliseră de focul lui iulie și el nu mai știa ce așteaptă și nu se trage pe undeva pe la cule. Încurcatele trebi ce nu-i mai dădeau pace îl legau parcă de puturosul de oraș. Lăsă biserica Zlătari de lîngă Dîmbovița și apucară spre mahalaua Tabacilor, unde aprig mai duhnea a lume înghesuită. Mirosea a piei argășite și Princepele care nu ieșea prea des, putu să-și vadă orașul, în toată înfătoșarea lui nemernicească. În curți băteau baroasele țigani fierari și fumul de copită încinsă cu fierul roșu făcea aerul de nerespirat. La cîrciumi petreceau țărani cu cojoace și căciuli pe cap, chiar în căldura aceasta ce smulgea pielea de pe om. Morile mari pe piloni putreziți, dați cu catran de multă vreme scîrțiau amarnic și copiii goi pușcă se scăldau în apa puțină, plină de cai morți. Hur-dubăile mari, mirosind a făină zăcută, se clătinau la vîntul ușor, parcă goale și părăsite. Pe malul celălalt stăteau negustorii și han-giții, în stîlpii scurți atîrnavu brîie de mătase, urlama de țară de lîna albă cu usuc. Se vindeau ghermesituri, cîrpeturi, fesuri și palamuturi. Negustorii de parfumuri urlau cît îi ținea gura, arătînd borcanele lor cu colonie de Francia. Covoare aprinse în desene subtile, orientale, stăteau în soare, înveselind tristele locuri. În urloaiile secate curgea o apă murdară din care beau măgărușii sacalelor. Limonțeriile erau deșerte și în geamuri juca musca mare cît unghia. Un miros dulce de șerbet, de rahat dat prin zahăr și de simigerie umplea aerul. Totul era leșios, pe cer se țirau nouri albi, cît nește butii. Doi turci așezați pe vine se scîrpinau în nas. Făgădăurile secate puteau în bezestemuri, gunoaiele își mutau nările. Pe tarabele joase zăceau pepenii despicați, primii pepeni ai aceluia an, cu miezul roșu, sau boșari. Pe frigăruile de aramă ardeau seuri groase ce lăsau un fum trăsător, unde în curți se înjunghiau berbeci scoțînd strigăte sugrumate. Trăsura ajunsese în ulița Șelarilor, dădură la spate ulița Zarafilor și ajunseră în mahalaua Scaunelor pe care o vestea mai întîi un miros năpraznic de carne veche. Pe butucii plini

de sînge închegat Princepele zări bucăți de carne sfîrtecătă cu toporul. Muștele bîzîiau amarnic, lovindu-se de sticla carîtei.

Mai încolo ieșiseră curvele podărese arătîndu-și cele de trebuință în porți și îndemnînd pe privitori cu gesturi deocheate să intre în curțile acoperite cu viță.

— Mîină mai repede! porunci Princepele, ca să nu mai vadă ce vedea.

După un timp lăsară mahalalele în urmă și ajunseseră la un loc mai ferice, plin de grădini și parcuri. Înaltul oaspe nu cunoștea curtea baronului Meitani pentru că nu vizita pe nimeni, dar acum, fie ce-o fi, s-o cuveni, nu s-o cuveni, o să năvălească peste el și o să-i răpească podoaba.

— Știți unde mă duceți? strigă la surugii.

— Da, Măria-Ta, zise arnăutul de pază din spate, nice o grije. Acuș ajungem...

Se ivi o uliță pavată cu dale mari de piatră și cu copaci bătrîni care aruncau umbre mari asupra porților înalte de fier. O spaimă pe care nu o cunoscuse niciodată îl cuprinse pe Princepe. Nu știa ce o născuse, dar simți că asudă. Îi venea să sară din carîță, ori să strige la surugii să oprească. Ulița se înfundase pe neașteptate, în jur nu mai era nici o locuință, parcă s-ar fi aflat într-un loc pustiu, deși era sigur că abia trecuseră pe lîngă mai multe case cu cîteva caturi, bine ascunse dincolo de frunzișul des al copacilor.

— Unde sîntem? întrebă tulburat și parcă nu-și mai auzea vocea.

Ceilalți nu-i răspunseră și trăsura plecă în galop ușor, mai departe de locul unde-l lăsaseră, în fața unei fîntîni părăgenite, din care nu mai curgea nici un fir de apă. Gardul înalt de piatră ascundea vederii lunga curte întunecată care începea. Între pietre crescuseră asfodelele, pălite și ele de secetă și iarba era necălcată de multă vreme. Se azeau păsări sfîșiind un frunziș bătrîn, undeva în fundul plin de ecouri al misterioasei grădini.

Înainta ca și cînd ar fi călcat pe un covor ce-i înăbușă pașii. În față văzu o poartă grea, înverzită, cuprinsă de mușchiul ieșit la acest loc umbrît. În locul clanțelor, Princepele zări un inel de fier rotund, neîncheiat, cu un rubin roșu, încastrat în ciocul metalic.

Cînd îl atinse simți ceva rece și solzos în palmă, se cutremură și lovi cu el într-o placă ruginită care sună ca un clopot stîrnind ecouri depărtare. Parcă cineva ar fi atins în același timp mai multe gonguri. Balamalele scîrțîiră și Princepele își făcu loc. Umbrele copacilor ascundeau deocamdată totul, tufişuri de iasomie și o grea verdeață lucioasă închideau perspectiva. Frica încă nu-l părăsise. Nu rugase pe nimeni să-l urmeze. Voia să fie singur. Nu se întoarse, merse numai prudent prin iarba sălbăticită din care țîşniră guşteri. Locul se deschidea pe măsură ce înainta. Curtea părea la început un imens cimitir fără stele și fără cruci, loc deșert, acoperit de strigăte ciudate. Pe urmă se ivi din acea neclaritate un fel de arc de piatră înnegrită, năpădită și ea de mușchi, o *porta magica*, cum văzuse la Italia, demult, cu semne zodiacale și inscripții nelămurite săpate în trupii ei odată falnici, ce se vor fi scufundat în pămîntul umed și lunecător. Se opri lîngă un leu de marmură ce rostogolea un glob, fără o labă, cu chipul parcă schimonosit ce trăda o durere veche. Alături, în stînga porții, abia izbutind să scape de întunericul verde al plantelor ce-o năpădeau, o broască țestoasă de malahit purta pe spate un stîlp rostral. În mijlocul porții era semnul Tetragramei, sub el un ochi și cifra 5. Un pentagon, un triunghi și un cerc abia se mai zăreau în rana pietrei bătrîne. Stătu cîteva clipe și ascultă. Nu se auzea nimeni. Trecu dincolo de arcul de piatră. Dedesubt începeau peluze mai îngrijite și alei de pietriș alb. Poteca coborî ușor. La capetele drumurilor încrucișate erau cipri funerari, tăiați de curînd cu o foarfecă. Se întoarse și citi pe spatele porții *skinul*, semnul lui Christ în ebraica veche. Poarta lustruită pe partea aceasta de parcă ar fi bătut-o soarele era albă ca laptele și, ciudat, pe fața de piatră nu urcase nici un pic de verdeață. O luă spre stînga și în față zări statuia Sfîntului Christofor, cel cu chip de cîine. Parcă rînjea și ținea ca Salomeea un cap omenesc pe o tavă. Lîngă el încerca să se elibereze din îmbrățișarea rece și nemiloasă a unei marmuri mai proaspete, pasărea Calandrion, cu aripile desfăcute amenințător. În locul ochilor scoși, din găvane curgea nisipul, ca și cînd ar fi plîns. Princepele se opri uluit pe loc. Mai văzuse o minunăție dintr-astea

în sudul Italiei, în grădina vilei Palombara. Se auzea iar clopotul acela depărtat. Îi fu frică. Dacă îl urma cineva? Dacă fusese atras într-o cursă? Nu venea nimeni. Aerul era molesitor, fierbinte, zăcut sub coroanele copacilor bătrâni, ce țineau numai întuneric, nu și răcoare. Înainta șovăind. Pe o peluză zăcea în soarele strecurat cine știe cum în acest infern, un leoncorn lîngă o femeie goală. Umbra lor se întinsese lungă spre un loc mai nevăzut ce cobora. La dreapta și la stînga, drumul era străjuit de Gorgone cu șerpi răzvrățiți în păr. Pe un pat de fildeș ros de vreme, galben ca ceara veche se odihnea Nemrod-regele vînător cu arcul abandonat la picioare. Era frumos, cu un zîmbet ambiguu, cu chipul tragic. Puțin mai departe, în mijlocul unui cenotaf de pămînt zări o fîntîna. Doi șerpi cu aripi voiau parcă să cuprindă ghizdurile roase ce scîrțiau la vînt. Princepele se aplecă peste cupa de piatră și văzu jos, nu departe, o apă verde, moartă, ce-i reflecta chipul spectral.

Iar bătură acele gonguri și cînd se uită înapoi văzu spatele alb al porții magice. Soarele îi lumina mijlocul și se ivise o nevăzută pînă atunci pecete de aramă, ieșită parcă din reverberația luminii neașteptate. Cadranul diurn arăta cu o săgeată orele șapte. Se însera.

Porni spre cele cîteva trepte, zece la număr, care-l duceau acum spre o altă peluză. Cînd ajunse sus văzu casa baronului Meitani, singură, dreaptă, pătrată în mijlocul unui loc deschis.

Pe peretele dinspre soare era scris cuvîntul *Agla*. La un colț stăteau semnele apelor pluviale, S-ul sigilar, precum și un triunghi. Nu se auzi nimeni, numai gongul acela ce răsuna acum dinspre poartă.

Șovăi o clipă, pe urmă înaintă iar. Urcă scările, alte zece, și se trezi în fața unei uși în care era implantat un cap de cal de argint. Între ochii animalului sta o palmă deschisă ținînd o cheie mică și grea, lucind mort în strania lumină a acestui loc. Descuie fără să șovăie. Și auzi iar sunetul clopotului, plutind ușor peste încăperea tăcută ce se deschidea goală, dinaintea-i. Nici un covor pe jos, numai o piatră răcoroasă, calcar poros, lustruit cît trebuia ca să nu aluneci. Drept în față drumul era curmat de o altă ușă, deasupra căreia se înșirau semnele zodiacale consacrate. Acest mare salon nu făcea impresia nici că e locuit, nici că e nelocuit. Praful nu se strînsese pe

jos și nici în ferestrele fără perdele, doar aerul mirosea ca în cavouri. Princepele privi vasele de aramă în formă de scoică în care putrezeau smochine, lăsînd un iz acrișor în jur. Pe pereții drepți erau pictați sfincși și abraxaxuri cu cap de cocoș, de leu și de șarpe. O piatră neagră, imensă, pătrată veghea în mijloc pe un soclu.

— E cineva aici? întrebă tare Princepele, iar înfricoșat.

Nu-i răspunse nimeni. Deschise și a doua ușe care dădea spre altă încăpere mai strîmtă, de formă hexagonală, parcă mai înaltă decît prima, poate și din pricina proporțiilor schimbate. În locul ferestrelor, vitralii roșii ca focul, albastre, verzi, aurii, opreau lumina. Deasupra lor Princepele citi în persienește:

Dumnezeu a spus măslin care nu se afla, nici la răsărit, nici la apus. El este între genunchi și buric! Toate adevărurile sînt Kaf și Sin.

Un sentiment ciudat îl luă în stăpînire. Crezu cîteva clipe că visează. O asemenea casă nu se putea locui, surugii greșiseră și-l duseseră cine știe unde. Dar cunoșteau oamenii lui de la agie ce se ascunde sub acest acoperiș? De undeva simți un curent care arunca în încăperi miros de fîn proaspăt cosit. Pe o ușe deschisă intră un țap cu un cap omenesc ce semăna cu al cămărașului Canaano, ce-i aducea dimineața pîinea cea proaspătă și laptele. Animalul mesteca o iarbă plină de zeamă ce i se scurgea pe botul roz, lăsînd pete pe dalele de piatră pe care pășea. Se întoarse, părăindu-i-se că cineva îl privea. Nu era nimeni. Deasupra ușii prin care pătrunsese sta încas-trat un verset ebraic:

Otrava e-n fruct, în floare, în sărut...

Mai mult fugi înainte, pe unde intrase țapul care rumega nepăsător. Pătrunse într-o altă încăpere străjuită de patru candelabre, fiecare într-un colț, fără lumină, cu lumînări stinse demult, pline dedesubt de o ceară încrețită, macerată, mirosind a pustiu. Pe pereți erau pictați arbori și paseri exotice, mamifere, monștri hibridi și arborele filozofic despicat în două: arborele nopții și arborele diurn, unul cu fructe de argint, altul cu fructe de aur. Sub el, un text siriac indescifrabil. Un cîine uriaș, viu, nemișcat îl fixa fără curiozitate.

Princepele se opri. Animalul avea o privire magnetică. Nu lătră, nu făcu nici o mișcare, părea că suferă de o tristețe fără leac, capul îi cădea pe labele uriașe și moțăia, îi fu frică să treacă mai departe dar saxonul căzu într-un somn de plumb pe neașteptate și oaspetele făcu un pas mare peste el. Înapoi nu putea da. Ceva îl mîna spre ultimele odăi ale acestei case. Nu putea nici să strige ca să nu trezească animalul, dar nici nu se opri. Intră într-o altă încăpere pantaculară, plină de picturi ciudate care umpleau pereții într-o aglomerare dementă: pești zburînd peste lebede, tauri care alergau spre un ou uriaș, pasărea sublimării odihnindu-se pe caduceul lui Hermes, Androginul lîngă Acefal, spate la spate priveau bestiile aeriene ale unui Paradis pictat de o mîină genială care făcea ca aceste panterbe, animale și ființe mitologice să se înfrățească într-o țesătură de culori indescriptibilă. Predomina verdele luxuriant al ierbii de primăvară și un albastru sticlos. Ici, colo izbucnea focul unui carmin din ochii leului mercurial, într-o confuzie extraordinară. Bestiile terestre mîncău pelicanul și un cocoș asimetric, prea gros și prea sălbatic, avînd în el ceva de rinocer, devora celălalt simbol al focului: salamandra! Foc pe foc se istoveau, ce taine, ce mesaje neștiute izbucneau din acești pereți!

Dincolo de ușa grea de stejar prin care trecuse se auzi rostogolirea leneșului cîine în somn. Căska precum un om, parcă rupîndu-și fălcile. Afară era soare, printr-o singură, unică, fereastră, lungă și îngustă pătrundea o fișie de lumină albă. Paoni și lebede înaintau spre tavanul rotund, șarpele tricefal se pregătea să înghită un dragon. Pe colonetele împodobite cu frunze de acant fuseseră pictate maimuțe cu cozi interminabile, avînd în vîrf trandafiri roșii ca sîngele. Un androgin aripat ținea în mîină o oglindă circulară, sferică ce arăta deșartă încăpere. Pe un perete atîrnau chei și gravuri de aramă. Pe una scria în ebraică:

Împreuna cu pămîntul, cu soarele și cu sarea, taci!

De fire nevăzute, sus, acolo unde bătea un curent nevăzut, atîrnau cristale transparente și pietre colorate care la cel mai ușor vînt scoteau sunete muzicale, abia auzite. Din pereți se ivi desenul unor statui colosale: *Lenea*, *Furia*, *Orgoliul*, și *Invidia*, sub chipul spectral

al unor femei, cînd frumoase, cînd înspăimîntătoare. Curentul smuci o uşă dintr-un perete lateral. Princepele crezu că cineva pătrundea furios dintr-acolo. Inima îi bătu mai tare, dar parcă nu-i mai era frică. De undeva trebuia să se ivească messerul, era felul lui de a se purta. Stătu cîteva clipe, dar nu se întîmplă nimic. Pătrunse într-o altă odaie, cu pereţii acoperiţi de embleme, şi planşe anatomice. În mijlocul acestei încăperi cu cinci pereţi pe o coloană de marmură spînzurau spade masonice, şorţuri şi filacterii de plumb. Un deget uriaş acoperea jumătate din stîlpul de piatră care avea în desenul lui conturul unor buze. Era înspăimîntător. Echere şi mistrii de argint atîrnau de tavan. Într-un cerc Princepele desluşi secreta şi vechea deviză: *Non serviam!* Pecetea lui Solomon veghea dintr-un colţ şi cîtăva vreme monarhului îi fu frică că nu va mai găsi ieşirea. Îl înşelau uriaşele desene copiate după *Tratatul de disecţie* al lui Charles Estiennes şi după *cărţile de Anatomie* ale lui Valverde, înfăţişînd cruciaţi în supliciu, muşchi care atîrnau ca nişte fişii de mătase zdrenţuite sau ca petale monstruoase, carnasiere, cum au unele plante. Totul îţi făcea groază, dar o fascinaţie nebănuită îl ţinu pe Princepe încă multă vreme în faţa emblemelor lui Paracelsus.

Trebuia să vadă cu orice preţ totul şi abia reuşi să se urnească înaintînd către ultima uşă. O împinse cu greutate şi se împiedică de un glob de plumb, înfipt într-un ax uitat chiar lîngă intrare. Acesta se învîrţi greoi cîtăva vreme atrăgîndu-i privirea fascinată. Pătrunsesese într-o mare încăpere cu pereţii acoperiţi de cărţi şi manuscrise învelite în piele sîngerie, în cotoarele cărora se putea citi titlurile în elineşte şi ebraică. Tavanul jos era şi el plin de picturi monstruoase. Tauri uriaşi cu virilităţi exacerbate năvăleau spre preoţi ai lui Baal, goi, epilaţi, unşi de parcă ar fi ieşit dintr-o baie de ulei. Astarteea indecisă, trăgîndu-şi cele două sexe, măsura silvanii şi nimfele din jur. Saturn îşi devora copiii cu o expresie de lăcomie maximă.

În încăpere era foarte cald. Undeva în fund, un uriaş cuptor spagiric adăpostea un foc potolit. Princepele zări mai întîi harfa de lemn a messerului, aruncată lîngă un pat jos, acoperit cu o blană de urs.

Un baldachin de mătase îl acoperea. Dincolo de pînza subțire atîrneau două picioare lungi, într-o abandonare ce trăda o mare oboseală. Princepele se apropie. Messerul dormea. Respira ușor ca un copil. Monarhul îi contemplă chipul frumos și părul auriu căzut pe frunte. O ușoară nădușeală îi inunda obrazul. Rostea cuvinte neînțelese în somn. În jurul patului, pe jos, erau risipite pene de scris și călimări, jumătate golite, cenușare scurse, lupe, cuțite și o balanță mică. Mai încolo, pe rafturi, stăteau risipite talismane astrologice, talismane matematice și talismane sacrilege. Flori de granat, culese de mult, macerate de timp, umpleau încăperea de un miros de putrefacție vegetală insuportabil. Pe jos căzuseră zaruri, cristale de sare, pietre albe și negre tăiate cu un fierăstrău subtil, perle, corali, scoici și colane de scarabei mici, albaștri. Ridicînd privirile Princepele tresări. Deasupra atîrneau fructe de ceară cu chipuri omenеști, ciudat de vii. Iar simți nevoia să fugă, dar se stăpîni. Îl încînta mulțimea obiectelor din jur peste care calcă cu grijă: cilindri chinezești de metal, bastoane cu clopoței, și *diadema thorah*, arce metalice, *pietra di pavone* cu incrustații, amulete cu cei 28 de ochi divini, un japs reprezentînd sexul zeiței Isis, lemne ciudate, rupte la colțuri, agate și porfir, amulete hinduse *kavac*, cum văzuse la Roma, plante presate culese de la India în noaptea *Amabasya*, talismanele celor 72 de stele malefice și cele ale stelelor benefice în număr de 36, sigiliuri din lemn de piersic, discuri circulare de jad, semnul demnității hieratice imperiale, canalul influențelor celeste *tung* din jad galben, un *yang* phalic, tablete de jad roșu, ce simbolizau focul divin, evantalii malefice, trigrame, bucăți de corn, ierburi solstițiale, meteoriți și pietre: piatra Alectorius, Kelovita, piatra Rajana, Dracoinita, Gamahezuri, alaun și ambră, toate cum le învățase cîndva după *Tratatul lui Zosima*.

Nu le atinse. Înconjură odaia în vîrfurile picioarelor ca să nu-l trezească pe messer și citi cotoarele aurite. Se aflau aici: romanul *Hymnerotomachia*, atribuit lui Francesco Colona, *Emblemata Amorum* a lui Vaieninus din Anvers, copii după *Libri fulgurales*, *Theatrum Chymicum*, *Crysopea* lui Johanes Konradus Barchausen și a altor lucrări al căroră nu-l mai citi pentru că auzi în spate o

ușoară mișcare.

Messerul se trezise. Rîdea ușor cu dinții lui ca boabele de porumb de lapte. Avea iar expresia unui copil necorrupt.

— Tu ești? îl întrebă. Ce făceai? Cum ai ajuns aici?

— Dar tu, șarlatane?

Voia să fie mînios, să pară autoritar, dar Ottaviano nici nu se mișca de pe locul lui. Își așezase palmele sub cap și-l măsura pe Principe de jos pînă sus.

Era foarte cald. Monarhul se îndreptă spre îngusta fereastră ca s-o deschidă.

— Nu! îl opri messerul.

— Mă-năbuș! zise celălalt și își descheie la gît vestmîntul somptuos.

Se simțea mirosul înnăbușitor al plumbului topit.

— Lucrezi pentru baronul Meitani?

— Da.

— De ce?

— El mă plătește. Tu doar promiți...

Ottaviano rîse iar, arătîndu-și dinții.

Se auzi clopotul acela îndepărtat și trist ca de dincolo de lume.

— De ce mă cauți? întrebă messerul.

— Vreau să știu, am văzut totul și am înțeles...

Ottaviano se ridică în picioare și-i luă mîna într-a lui.

— Vrei să mă slujești?

— Da, spuse încet Principele. Nu ne-aude nimeni?

— Nimeni.

— Atunci?

— Vei avea răbdare?

— Da.

— Consacrarea se face prin virtuțile tale. Te legi să nu vorbești cu nimeni? Te voi pregăti timp de patruzeci de zile. Vrei?

— Vreau.

— În acest timp trebuie să rămîi cast, pregătindu-te pentru invocare. Vom aprinde două lumînări ce nu trebuie să se stingă în tot acest timp. O să mănînci pe o pînză curată, o să te ung cu ulei pe

ochi, pe tălpile picioarelor și pe genunchi. Îți voi face semnul Tetra-
gramei pe frunte, îți voi da un inel, o să dormi sub cap cu textele
sacre, în somn vei primi oracolele când luna va fi în a 9-a casă, a
nativității. M-auzi?

— Te-aud...

— Repetă după mine invocația ca s-o ții minte...

— Repet...

— *Eu sînt Alfa și Omega, Începutul și Sfîrșitul, Acela care este, era și
care trebuia să vină...*

— Eu sînt Alfa și Omega, începutul și Sfîrșitul, Acela care este, era
și care trebuia să sosească.

— *Atotputernicul...*

— Atotputernicul...

— *Eu sînt Primul și Cel mai Nou, Cel Viu, Eu sînt mort și iată ca sînt
vii... pentru secole și secole...*

— ... și iată că sînt viu... pentru secole și secole...

— *Am cheile morții și ale Infernului...*

— ... am cheile morții și ale Infernului...

— *Spune acum zece nume ale lui Dumnezeu ...*

— Spun zece nume ale lui Dumnezeu...

— *El, Elohem, Elohe, Zebaotb, Elion, Escerchie, Adonai, Jab,
Tetragramaton, Saday...*

Messengerul tăcu. Părea istovit, ca și Principele.

— Numele lui corespunde celor zece Saferoți ai Cabalei și aduc
binele dinspre Dumnezeu. Platon le socotea mai sacre chiar decît
templele... Totul e scris... mai adăugă messengerul, arătîndu-i cărțile
din jur.

— *Claviculele lui Solomon*, copiate din auzite de învățați, *Cabala*,
se află aici, își arată timpla, ca și *Zoharul*, ca și *Sepher Yetsirah*. Dacă
avem timp o să-ți citesc manuscrisele și *Comentariile despre Ge-
neză* ale lui Johanan Alemani și opera favorită a lui Pic de la
Mirandola: *Heptaplus*, cel care a trăit după cum știi într-o stare de
grație... Vrei?

— Vreau!

— Am în sacii mei opera lui postumă, *Comentariul*, copiată de

mâini harnice, și *Tractato contro li astrologi* care e un fals, compus de frică, pentru că niciodată cei puternici nu permit celor ce știu să spună!

Obosise, luă harfa de lemn și îi smuci ușor coardele, privind cuptorul.

— Focul a ostenit, spuse. Cîntă și tu...

— Ce să cînt?

— Ce știi?

— Nu știu nimic...

— Ba da, psalmi sau Cîntarea Cîntărilor, versul îmblînzește focul, și dă materiei căldura care-i trebuie, nici mai mare, nici mai mică...

— Nu păcătuiesc împotriva legii mele?

— Nu păcătuiești!

— Nici împotriva focului?

— Nici. El este o împreunare de materii. *Conjunctio*... Mercurul se unește cu sulful, ca să nască copilul filozofiei, aurul. Lui o să-i placă cuvintele sublime ale înțeleptului...

— Bine, voi spune...

— Spune...

Princepele recită în grecește:

— *Sărută-mă cu sărutările gurii tale, căci sărutările sînt mai bune ca vinul... Miresmele tale sînt balsam mirositor, mir vărsat pe numele tău, de aceea te iubesc fecioarele.... Răpește-mă, ia-mă cu tine, hai să fugim! Regele m-a dus în cămărilor sale, veseli-ne-vom și ne vom bucura de tine....*

Era istovit, un sentiment de rușine îl doboră. Mereu credea că visează, că băuse mult și că se întîmplă cu el lucrurile neobișnuite.

Messerul aruncă un pumn de praf în foc și flăcările se întesiră. Ardeau diavolește, umplînd pereții de lumină. Ridică după aceea niște hîrtoage de pe podele.

— Iată manuscrisele lui Trismosin, *Splendor solis* și primul tratat alhimic *Aurora consurgens*, uite tratatul *Della transmutazione dei metalli*, iată manuscrisul latin *Turba philosophorum*, cu patruzeci de embleme care descriu copulația Regelui cu Regina....

I le vîra în ochi, strîngîndu-le în pumnul său mic și Princepele

văzu uluit că erau doar niște foi aproape goale, nescrise sau începute numai cu litere necitețe.

— Aici am scrisul *Ripley scrowle* în care sînt descrise cercurile zodiacale, l-am furat la Londra, acum 200 de ani...

Părea nebun, dar convins, vorbea despre el ca despre altul, mort și înviat, și Principele se îngrozi și mai mult cînd îl auzi continuînd:

— Am și *textele lui Senor Zaditb, Apocalipsul chimic, cu Măduva Albimică, Dorința dorită*, descrierea mormîntului lui Semiramis deschis înțelepților și *Salamandra strălucitoare*...

Se opri și scotoci pe sub pat cu o mîină de orb.

— Aveam și cartea imprimată pe scoarță de copac dată lui Nicolae Flamel care avea cheia marelui secret sculptat pe ușa bisericii Saint Jacques de la Boucherie...

Respira greu, părea că se înăbușe, era ca într-o transă, căuta aerul puțin al odăii și așa prea înghesuie și pline de fum.

— Am să te învăț cum să vindecii ciuma neagră și o să fii cel mai mare domnitor. Ți-am promis că te voi iniția în hrematică și o să mă țin de cuvînt. Știu să fac bani, am elixirul vieții care e pregătit după rețetele *Culegerii secretelor excelente*... Sînt Bombast vob Hohenheim, am studiat secretele tartarilor, umblînd la Egipt și la Bizanț. Am îngrijit pe Erasmus și am profesat chirurgia. Am lăsat în altă viață o operă capitală numită *Cele 7 cărți ale Arhidoxului magic*, zi-mi în intimitate Paracelsus, că nu mă supăr...

Pe buze îi înflorise o spumă subțire și tremura din tot trupul. Ar fi trebuit să-i lase cineva sînge, dar Principele nu îndrăzni să se miște. Sta și-l privea. Cuvintele cădeau încă din gura lui ca un torent.

— Lui Alfons de Castilia i-am dat atîta aur că nu mai știa ce să facă cu el. Mă numea Marele său Magister și mi-a oferit o fiică să mă culc cu ea...

Era nebun fără doar și poate, dar nebunia asta îl fascina pe Principe. Dacă l-ar fi întrerupt, îl omora.

— Am sub căpătîi *Dicționarul Infernal; Micul Albert* și Marele Albert sînt aici, iată-le le-am udat la un naufragiu și literele numai eu mai știu a le citi. Sînt un om prețios. Crede în mine și ascultă-mă!

Se opri, își șterse buzele și fața cu o batistă de mătase pe care

apoi o strânse în pumnul lui mic și asudat.

— Mă crezi?

— Te cred.

— Dă-mi mîna...

I-o luă, îi întoarse palma cu fața în sus. Nu o privi.

— Mi-e frică, zise încet.

— De ce?

— Să-ți spun adevărul...

Îl fixă drept în ochi.

— Mai m-am numit Vittorino da Feltre, Fidelfo și Mario Equicola. Am trăit la Mantova și la Ferrara, unde am mai trăit? Uite că am uitat... Magnifice, rămîi cu mine noaptea asta, am încă atîtea să-ți spun...

Se ridicase pînă lîngă fața lui și-l ardea cu privirile. Avea o mîină fără oase, moale, flască, lipsită de greutate.

„Dacă e mort?” gîndi Princepele.

Vru să se smulgă, dar el îl reținu cu o forță nebănuită în palma aceea mică și asudată.

— Rămîi! îi porunci.

Și Princepele rămase.

SABATUL

La cristovul viilor din acel an, aiubitul și înțeleptul Principe dădu o mare serbare la Mogoșoaia. Se făcuseră pregătiri, umblau vorbe că se vor vedea lucruri nevăzute, boierii scodoliseră pînă în fundul buzunarelor ca să potolească neasemuita pohtă de a străluci a soților ce abia așteptau asemenea prilejuri ca s-arate, care cum putea mai bine. Se povestea că va fi un carnaval păgîn, ca la Italia, după indicațiile messerului, ce el închipuise toată această ne-maipomenită petrecere. Fuseseră tocmiți oameni, umblau ștafete, totul fiind departe de Bucuresci, multe lucruri rămaseră tănuite, pentru că aceia ce făceau cele de trebuință se juraseră să-și țină gura cusută și fugeau să stea la farmute întru care tare îi mai ispiteau curioșii.

Oricum, bani curseseră gîrlă, croitoresele nădușiseră alergînd după materialele aduse din vreme de la Beci și din Francia, pe căile știute. Dacă te-ai fi pus la mintea boeroaicelor ai fi făcut avere în acel timp, pentru că mințile li se aprinseseră și nu-și mai stăvileau pornirile diavolești ale luxului. Nu ședeau deci mîinile cusătorese-lor, slugile își găsiseră beleaua, se dusesse lenea și trîndăveala, lumea părea apucată de streche. Se potcoveau caii, grăjdarii sucăleau la trăsuri, băteau stîlpii și măciucile poleite, rădvanele cele mai păguboase cu cămări ferecate, cociile de Viana, toate arătau ca miresele cu trei zile înainte de ziua dăruită petrecerii. Valtrapurile verzi și albastre fuseseră pieptănate cu grije, perinele de frînghie, acoperite cu catifea, dată cu peria, roabele cu care se ajutau robii țigani să încalece caii înaintași vopsite și ele luceau de-ți luau vîzul. Seimenii în haine de postav roșu, împodobeau cu crengi de brad podul Mogoșoaiei. Numai la venirea Vezirului, a Pașilor și a generalilor se mai găteau astfel căile lumești, se pregăteau și elcii,

curioși de moarte a știre ce pregătise strălucitul Principe ce voia a arăta lumii cât se bucură de încrederea Măritei Porți și cum înțelege a răsplătire această înaltă dragoste.

Cu o noapte înainte careva văzuse turma de vite ce trebuia să fie sacrificată la acel înălțat ospăț și spunea cui voia să auză că ea asurzise pământul de atîta ramăt ce numai la zilele Zalhanalelor se mai auzea.

Cînd, în sfîrșit, sosi daurita zi de septembrie, cu un soare molcom ce mai mult mîngîia decît încălzea, lumea răsufală ușurată. Pîna pe la prînz cerul se mai posomorî de cîteva ori spre spaima cucoanelor ce se rugau în gînd bunului Dumnezeu să nu le lipsească de timp frumos tocmai la o asemenea petrecere, dar de pe la patru cerul se zidi într-un albastru ca marea, de tot seninos. Se pregătea a răsări o lună cît o căldare și venise și o părere de vînt ce aducea miroasne frumoase de pe cîmpuri. Echipajele se puseseră în mișcare, lucind din spițele roților și se auzeau strigăte întăritate. Masalagiii își pregăteau faclele deși pîna la întunecatul serii mai aveau. Caii arăpești străluceau cu rafturile, șeile și scările lor de argint. Coconii cei mai tineri călăreau alături, pe lîngă carîte, să s-arate viteji și frumoși. În balcoane se așternuseră covoare ca la zilele mari și felinarele se aprindeau fără folos încă dinaintea apusului soarelui. Prin ușile și ferestrele deschise sclipeară oglinzile de Veneția cu pervazurile lor masive de aur. Cei rămași acasă făceau semne cu mîna celor plecați, multe lacrimi mai curseseră și în această zi de pomină că palatul de la Mogoșoaia nu-i încăpea pe toți și ighemoniconul era strict. De sus, priveliștea acestui convoi nesfîrșit de trăsuri se arăta măreață. Luceau calpacele cu blăni scumpe și lungile haine de la Orient, numai mătăsării și atlaze în culorile nebune ale paonilor, sarvanele de canavăț ghiulghiuli, gulerele și samururile ca fumul cel sfînt, ceaprazele și felegelele de canavăț turungii, pîntecelele de cacom și rîs, conteșele de postav, limiile de samur, serhatlîcurile de canavăț cu paceale de samur, asta în ce privește grelele haine ale bărbaților, că dacă te-ai fi uitat la rochiile femeiești și la blănilor și bijuteriile lor ai fi orbit. Sunau lesele de mîrgăritar în trapul cailor de ai fi zis că ieșiseră arhanghelii din a

doua viziune a lui Ezechiel, cu zalele lor ușoare de metal ceresc, mătăsăriile făceau valuri albastre și verzi în acel amurg, dulamele cu lastră grea cădeau pe șoldurile pline, nasturii de argint păreau stele divine bătute între sînii bogați sau buricele îngerilor savaoți. Scînteiau pietrele grele, scumpe cît o moșie ori o mână de sare, năucitoare, fanatice, cu o grea și mohorîță strălucire, ori de pucioasă, ori de foc mocnit, toate strîngînd în ele păcate grele ce aveau a fi ispășite în vreo zi sau în vreo viață. Sarasirul greu, cu limii de samur ori de sobol sau canavățul cu flori de fir brodau desene podobite pe acele trupuri bine hrănite și leneșe, sfidînd mulțimea ce sta și se uita cu gura căscată la cine-i conduce, sucnelele de tabin, de hatai, și de belacoasă, cu sponci de aur făceau o risipă haină în acei ochi flămînzi de frumusețe. Gurile de mărgăritar, rochiile de terțanel, ghiordiile, zăbunelele de sandal de Veneția, în zăvase de șapte foi, de lastră, căptușite cu tafta leșească suceau mințile fetelor tinere ce se și gîndeau în acea seară cu ce baș beșliu de negustor să se culce ca să dobîndească și ele o asemenea strălucită podoabă, ce le-ar înlesni drumul spre paturile și mai nesătule ale lumii mari. Mijloacele subțirele ori mai pline de grăsime erau încinse cu brîne cu căpătîie de fir, în degete sticleau inele mari, grele ca lanțurile Iadului, iar în urechi mișcau ușor cercei cu picioare de paing, lucrate la Vizanț demult. Lanțuri de aur, cu nasturi de jilalt, leftșori subtili, în chip de gripsori, sălbile de zloți roșcați, brățările împletite parcă trăgeau cu ochiul singure de la gîturile, urechile și brațele femeilor. Diamanturile, rubinele, smaragdele cît oul de porumbiel se răsteau unele la altele într-o ceartă mută, secretă, plină de pizmă. Ancuța Grădișteanu, legată cu un turban de tulpan cu zăbranic se uita la Haretia stolniceasa, și o măsura cu cît mai îmbătrînise anul de cînd n-o mai văzuse. Neacșa Prișcoveanu, nevasta Marelui Vornic, ascunsă după un marabù, trăgea cu ochiul la Sofica, fiica hatmanului Costache Caragea, plină de fulii de diamant ca o vitrină de bijutieri de la Beci, Catrina Greceanu, soața marelui paharnic se uita sfîșiată la greul trup, frumos podobit al Sandei Done ce-i surîdea din carîță, trecînd repede înainte, ca să tragă cu ochiul și ea pînă la Mogoșoaia, ce anume purtau celelalte femei, să mai dreagă

ce se mai putea drege, pentru că adevărata petrecere a acestor muieri era aceea de a arătare cât au, nu de altă ceva. Catrina Moruzi, verișoara marelui postelnic Ianachi Moruzi, venea mai la urmă, nepăsătoare la cele ce vedea. Erau toate, ce mai: și Elena Balasaki și Măria Văcărescu și Smaranda Grădișteanu și nemaipomenita Păuniță Cantacuzen, ce sta tolănită pe pernele trăsorii ca o fiară la pîndă, toate cu ai lor, prietini, soți și verișori, care mai de care mai bine dispuși, gata să petreacă.

Mai la urma cortegiului nu lipseau nici boerii de mîna a doua, mazilii și rudele lor, și ei făloși sperînd că la o astfel de zi, Princepele o să uite cele necazuri și o să-i mai ierte. La urmă de tot, în trăsuri închiriate, soseau, chemați de voia domnească, grămăticii și dascălii de la Academia elinească, scribii și poeții cu plete lungi, spălați numai cu acel prilej, cu bărbile potrivite din brice știrbe, ținute la locuri ascunse, pleava aceea inteligentă, plină de vorbe și bășini, lingavi, urduroși, nemîncăți, mustind de grele snoave, cu ochii în patru, ca să aibă ce rumega o lună și să umple cafenelele cu glume deșuchiate. Nu lipsea smeritul Macarie Cuful, cu fața lui zmeadă de delator, onctuos, respectuos din frică, cu o vorbă cîntătoare, cel ce se tîrîse la picioarele tuturor tronurilor și era ținut ca un lăutar la cele petreceri unde cu meșteșugite vorbe scuipa pe cine trebuie, ori lăuda la comandă, cu sîrg, fără alegere, scoțînd iubitele cuvinte ca din butoiul Danaidelor, însoțit ca de obicei de prietinul său bun Antonie Spadone, cu care lucrase pentru agie de cînd se știau, pîrînd cu vorbe ticluite pe cine voiai și nu voiai, nelipsit de la nici un maslu, de la nici o înmormîntare. Într-o altă droșcă, mai de trei parale, veneau cei patru cavaleri ai Apocalipsei, cum își spuneau ei înșiși: Neftiotache Buhuș, gros, greu, șișcar urduros, puțînd a căcat cînd nădușea, beutor cu butea, meșter în cuvinte, om cuprins de minte, cu nedespărțitul lui amic, unul prizărit, fără glas, bîlbîit, repezit și plin de idei mici, Gheorghe Crisogon, autor de articole pentru fogliete și dramaturg, cum pretindea cînd i se jucau neroziile pe scena de la *Ceșmeaua Roșie*. Garda lor era formată din doi zdrahoni beți de dimineața pînă seara; unul abia mai mestecînd vorbele în gură: Agafet Cușcungachi, cu un ochi rătăcit prin mijlocul

obrazului și altul vîrît taman sub păr, ținut de mînă de Lazăr Scriba de Trapezunda, vestitul făcător de răvașe de plăcinte ce se vindeau în Tîrgul de afară cu două parale, în care scriau ziceri de rîs, usturătoare.

Chiuiau cu toții, urmați de o ceată de zurbagii mai mici, fără nume, în fruntea cărora se afla Iacub Giacomi, bărbat frumos de 35 de ani, cunoscut pentru curajul de a fi trăit cu cea mai urîtă femeie din București: una zăludă, troală, cu un cap de cal, de i se spunea Dante, nu pentru că ar fi avut talentul acestuia, ci pentru că bocîrnă, lată ca un cal de gloabă, vorbind în eresuri la beție – părea mai mult un bărbat decît o femeie. Erau beți de pe acum, cu sticle de vin între picioare, golite pe jumătate, să ajungă cu damf între fețele bogate, să poată spune de cum intrau în turmă cuvinte de spirit care făceau să rîdă pe curteni, de unde la o nevoie nevoita mai ieșea cîte o înlesnire, la chiriile gazdelor nemiloase, la vreo aprobare de lemne, mai o invitație la mesele de sîmbăta, nu strica să ai și niște bufoni la cîte o tîrnosire. Inculți, invidioși, nespălați, se arătau arțăgoși și plini de ifose lumii privitoare.

*

Princepele, cu Mitropolitul Neofit, privea toată acea bulucire de trăsuri și zîmbea cu plăcere la salaturile boerilor veliți. De-a stînga sta maică-sa Evanghelina și Haricleia soața, cu cei trei coconi. Monarhul prezida gustarea ce se așezase în saloanele de jos ale palatului și pe urmă avea să-i poftească pe toți pe balconul ce da cu fața spre lac, să stea în priveliște.

Deocamdată lumea se înghesuia spre saloanele de gios, încărcate de oglinzi. Se aprindeau lumînările, pentru că afară ziua murea pe zidurile roșcate cu o ultimă strălucire de blîndă toamnă de țară. Paonii Princepelui, la atîta vînzoleală și lume multă, strigau înspăimîntați de moarte și se urcau pe ziduri, surpînd iedera. Erau nervoși, isterici, aveau parcă glasuri omenești. Dar frica lor nu turbura acea mulțime gata să guste vutca și nisetrul ce sta în piramide pe tăvi de Danțca. Talerele grele, ținute de slugi voinice, cărau pahare

de cristal și cupe. Pe masa luminată de sfeșnice de argint se așezaseră melci colarobi și raci, din cornuri poleite curgeau șipuri de vin trandafiriu, la cerere. Jilțurile și scaonele frumos sculptate fuseseră ocupate de femei ce-și arătau ferice dinții. Domnitorul, după ce intrase, dăduse împreună cu Mitropolitul, binecuvîntarea mesei. La dreapta, un cor de dascăli șoptea cîntece eclesiastice. În colțuri, pe mese ajutătoare stăteau grămezi de carne de curcan, pastramă, cîrnați, hălci de batal, atunci fripte pe nește grătare aflate în bucătăriile cele mari. Se mîncea la întîmplare, cucoanele se și înfipseseră la cele dulciuri, la smochine și prezantină, bărbații luptau cu chefalii și cleanii proaspeți, rostind sentențe despre cumpătare într-o mare batjocură. Dumnealui Scarlat Greceanu iute se făcuse, pentru că o ținea de la prînz în bucuria așteptării acelei petreceri de seară și se ierta cu Andronache Gane, un văr cu care stătuse certat mai mulți ani. Dumnealui Radu Golescu se apropiase de Principe ce mai mult gusta decît mîncea, cuprins de o neliniște ce nu scăpa nimănu. Vorbea repede, la ureche, voia să-l amuze, povestea ultimele snoave și nu-l scăpa din ochi pe protivnicul lui neîndurat la grația domnitorului, vel logofătul Manolachi Grădișteanu, ce-i umplea cealaltă ureche cu ale lui și mai și...

Într-un colț, mai la nevedere, căuțînd cu mîini lacome printre cele tingiri și tave, ceata celor patru cavaleri ai Apocalipsei lua cu dragoste din grămezile de icre de chefal, scuipînd sîmburii de măsline și turnînd bine în foalele neostoite. Lazăr Scriba de Trapezunda încerca niște lofari, proaspeți ca dimineța și întorsese spatele celorlalți trei care simțeau mai puțină foame cît o sete ce nu putea fi stăvilită. Neftiotache Buhuș, ținîndu-și cel de al doilea pîntece cu amîndouă mîinile din cînd în cînd, cerea cu glas milos paharnicului să-i toarne de două ori, să nu se mai încurce că avea o cupă îngustă, mai mult fasoanele de ea și intarsiturile. Cătase ceva potrivit în jur, dar ia de unde nu-i! Acum sughița și umbla cu privirea în ochiul cel rătăcit al lui Agafet Cușcungachi și el țapăn de greaua încercare prin care trecea, dar gata s-o dovedească, pentru că așa avea obiceiul: se destrezea bînd într-una. Glumeau amîndoi, amintindu-și de un An Nou cînd umblaseră pe la toate scările cu o

varză în mînă, cerșind bani, că-i terminaseră ca să țină încă un chef scăzut, pe la marginile păcătosului de București. Acela, Agafet, cu mutra lui buimacă, numai bună de plîns de milă, spunea celor ce le deschideau că i-a murit un frate de oftică și n-are cu ce să-l înmormînteze, minciună ce se prindea la doi din trei. Acum, că era de unde și nimenea nu se ocupa de ei, băgau într-înșii cu sîrg, cu o singură spaimă, să nu borască pren saloanele Princepelui, că atît le-ar mai fi trebuit! Și așa aveau un nume prost, ori să faci una ca asta la o masă de zile mari, însemna să te cureți de-a binelea, cît erai de crezut crema intelighenției.

S-aduseră poligalele, anghinarele, guadalupii și strugurii. Începerea carnavalului se apropia. Afară căzuse noaptea și luna, cît o pecete mare împărătească, poleia toată Mogoșoaia ce răsuna de strigăte de broaște și de bocănituri înfundate, acolo între stuf și trestie, unde messerul cu oamenii lui, pregăteau surprizele. O slugă de taină șoptise Princepelui că poate să poftască lumea în loggie, în priveliște. Monarhul bătu din palme și suita îl urmă foșnind din grelele vesminte. Lîngă scaune și sofale așteptau ciubucele și ibricele, alte talgere gemeau sub ciorchini grei de struguri brumați.

— Va fi ceva de basm! șusoteau gurile muiereshi.

Într-acestea, Păunița Cantacuzen dispăru pe neștiute după o învoială cu cei ce puneau la cale ticluitele trebi. Mai tîrziu, însuși Princepele avea să plece, fără ca lumea a băgare de seamă.

*

Lacul părea mort sub lumina rece a lunii. Se răcorise și femeile strîngeau mai bine blănila în jurul delicatelor gîturi. Pe deasupra umerelor se șopteau vorbe viclene în spatele soților ce și ei tot după carne streină se uitau, plictisiți și burdușiți de vorbele nevestelor, în acel mohorît întuneric, numai perlele, leftii și mărgeanul sticleau sub privirea regală a diamantelor. Princepele se ridică în picioare și făcu un semn cu erodiul său fastuos de stîrc, plecîndu-se numai puțin și mișcînd capul de la stînga la dreapta. Culahul persian din pîr de capră îl înălța și mai mult. Boerii și nevestele se ridicară o dată

cu el în picioare, înclinînd capul cu mare devoțiune spre locul monarhului, al mamei sale, Evanghelina și-al soaței cu coconii, ce mulțumiră tăcut.

— Ce istorie mai e și asta? întrebă cuprinsă de presimțiri Evanghelina.

— O să-ți placă, șopti la rîndul său Princepele.

— Să nu strici datinele. Stăm pe un scaun creștinesc.

Lîngă o coloană privea tăcut, în cămeșa lui albă, țeapănă, de in, Ioan astrologul. Nu scosese seara întreagă o vorbă.

— Numai lui n-o să-i placă, zise iar Princepele. El este Cato Cenzorul, dar am să-l vîr în temniță, dacă nu-și ține limba!

— Ba, păcatul ăsta să nu-l faci! îl povățui maică-sa.

Din spate se auzeau grohăiturile celor patru arhangheli ai Apocalipsei care șușoteau cu boer Hristea Belivacă și cu paharnicii, să le mai toarne în cupe că dacă era petrecere, măcar să se sature și ei de vinurile cele mai bune.

— Ți-am spus să nu-i mai chemi! șopti și Haricleia, soața. Ce pildă dai fiilor tăi cu acești bețivi?

— Și filozofii se îmbată, Doamnă, vezi-ți de trebile domniei tale. Fiecare curte se podobește cu oameni de spirit...

— Oamenii de spirit nu fac ca porcii, mi-au pătat fețele de masă cu necreșterea lor. Nu știi să mănînce, nu i-ai văzut?

— Ferește-te, Doamnă, să nu te-auză sau să afle că-i disprețu-ești. O să-ți crească urzici în urechi, după aceea...

Undeva deasupra lacului izbucnise focul de artificii. Stele roșii și galbene cădeau peste fața apei. Făceau bolți lungi și păsările ascunse în copaci se speriară, filfîind amenințător pe deasupra, apoi pieriră.

În fund se aprinseră facile. Pădurea Mogoșoaia ce se afla dincolo de lac, nu departe, luă parcă foc. Se auziră, mai întîi strigăte nedesluite, ceva ce semăna cu boncăluitul cerbilor în rut, apoi lovituri repetate în trunchii copacilor, ritmat, magic. Aerul se înfierbîntă pe neașteptate, tot acel loc, apăsător de caldă seară de toamnă, nădușa devenea insuportabil. Aerul era greu de fumul facilelor, parcă respirația clocită a apelor venea într-acoace, dar nu făcea scîrbă, nu

era neplăcută, dimpotrivă, parfume amestecate încercau să risipească aerul cel stricat. Cerul luminat de lună era ca un vin vechi subțiat cu clei de morun. Orăcăiră pe neașteptat broaștele, mințite de acele sgomote lubrice, apăsate, repetate, adânci, sosite din fundul mlaștinilor. La lumina faclelor se iviră mai întâi cei vînați: cerbii și căprioarele, în piei proaspete, luate după animalele sacrificate încă în acea dimineată. Mirosea a sînge de departe, carnea aveau s-o guste cu toții la urmă după ce tot acest carnaval trebuia să degenereze într-o nesfîrșită petrecere. Grămăticul Enache șopti vel slugerului Grigore Băleanu:

— Începe ca la păgîni...

— Astea se numesc la Italia *moresche*, nătărăule. Lumea se mai distrează și mai învață... îi răspunse celălalt peste umeri. Stați în grajduri în loc să călătoriți și vă mai numiți luminători ai poporului..

Dumnealui Dumitrache Aslan, vel clucer, îl trase de mîneacă:

— Iartă-l și dumneata acuș și ațin-te că o să avem ce vedea..

Soitarii din Mogoșoaia îmbrăcați în piei de căprioară căzură în patru labe și se făcură că le este frică. De aici nu li se vedea chipul aveau pe cap măști de carton și urlau înăbușit, se adunau grămadă și se risipeau la lumina faclelor. Din pădure se auzeau alte răcnete teribile, anunțînd sosirea vînatărilor, și ei îmbrăcați în piei de animale, cu urme de sînge pe trupurile goale. Țineau în mîină sulii și împungeau văzduhul acela nedeslușit în lumina incertă a torțelor. Dădeau tîrcoale urlînd vînatului și dansau sălbatec ca la călușari. În stolniceasa Maria intră un frig privind acele trupuri, pline de mușchi, unse cu untdelemn, acoperite prin locurile rușinoase cu labe și copite de animale. Hăcuirea se făcu în sunete ciudate de corn ce sunau din ce în ce mai aproape. Alți oameni cu tîrgi strînseră atîta moarte și o cărară spre frunzișele cele mai ascunse. Boerii bătură din palme și mai cerură vin.

— Ei? întrebă vtori logofătul Barbu Merișanu pe nevastă-sa cum ți s-au părut?

Aceea, femeie la locul ei, șopti pe după evantaliu, să nu fie auzită de vreo ureche spurcată:

— Stai să vedem ce mai vine...

Nu trebuiră să aștepte mult. După o scurtă tăcere, din tufișurile de papură aflate mai în față, izbucni un zgomot îngrozitor de talgere lovite. Aerul iar se încinse de parcă ar fi luat foc. Dinspre pădurea Mogoșoaiei se deslușea un galop ce cutremura pământul. Iar se băteau trunchii copacilor ca la vînatul iepurilor și un strigăt de surpriză acoperi hărmălaia. O turmă de măgari speriați se aruncă în apă, cătînd să-și găsească scăpare de acel zgomot ce nu se putea suporta. Erau întăritați, își pierduseră blîndețea, ori încăpățînarea, ar fi rupt ceva, moartea apropiată îi făcea sălbatici, răgeau înspăimîntător și negăsind scăpare iar se aruncau spre apă. Se iviră zece sau doisprezece haidamaci cu ciomege și începură să-i lovească sălbatic. Erau goi pînă la brîu, pe piept aveau tatuaje înfățișînd soarele, deasupra chicilor sălbatice țineau pene albe ce se mișcau agitat pe fundalul nopții.

— Ce fac, îi omoară! strigară cîteva femei.

Se auzeau loviturile seci în capetele animalelor și strigătele expietoare. Se înecară cei mai mulți umplînd apa de sînge. Aveau țestele zdrobite și încercau să scape de nămolul și planctonul ce li se agăța de copite.

Catrina Balș leșină în brațele vărului său, care abia aștepta s-o caute în sîn, s-o deschidă pe la lăntuguri și să-i mai vadă sfîrcurile cele după care umbla besmetic de două luni. Șireata, beată și de spaimă și de o cutremurare secretă, ce-i dase mare ușurare unde-i este omului mai bine, se lăsa purtată spre scările din dos unde, acela, Iordache, avea s-o întindă pe iarbă și s-o sărute pe gura deschisă ca un boboc de trandafir.

— Ăsta-i tîrgul cel mare al Sabatului! strigă, de lîngă coloana de care se rezemase, Ioan astrologul. Cosimo întîiul cel puțin stropea catîrrii cu parfum și nu-i ucidea!

Lîngă el se afla dumnealui Costache Ghica, om învățat, subțire ce știa și el multe. Se dădu mai aproape și-i șopti:

— Taci, mărite Ioane, vorba e prea de tot primejdioasă, o să te coste.

— Cultul lui Apollon despre care pomeneste Pindar, la curtea Valahiei! Prea-i de tot! Nu mai lipsește decît să ne punem peane în

cur! Țara arde și baba se piaptănă!

— Taci, pentru Dumnezeu! zise și mai înspăimântat celălalt.

— De ce nu scoate ȣiganii lui la secetă, să-i puie să facă pe pa-parudele, dacă-i place atît mascațoneria? Măcar după aia ar ploua!

Ca *intermezii*, trecu o plută luminată de felinare din bostan în care ardeau lumînări. Pe ea dansau fetele baronului Buller, cunoscute în București pentru plăcerea de a se arăta desbrăcate pe unde apucau. Aveau trupuri bine alcătuite, cu șolduri ce făceau să dea strechea în bărbați. Un Pan, ce-și acoperea dinaintea-i cu frunze, cînta din flaut. Ele, mai mult desvelindu-se decît acoperindu-se cu sălcii cătau să nu cadă în apă, în lumina scursă ce nu le îngăduia să știe unde termina pluta și unde începea linta.

— Dacă nu s-o arăta și Păunița Cantacuzen, să nu-mi mai spui pe nume, șopti stolniceasa Haretia, Neacșei Pîrșcoveanu, care se afla ținșă ea, făcîndu-și vînt cu evantaliul, fără să-și ascundă furia. Și aia n-o să se joace, o să se arate cum a făcut-o mă-sa, în pielea goală, Doamne ferește, că bine am mai ajuns...

După care ceru un pahar cu apă slugilor ce așteptau la spate. Acum, pe apele argintii ale Mogoșoaiei, treceau feluci și caicuri, ca la Vosfor, încărcate cu nuferi, trandafiri de toamnă, albi și roșii, ceea ce iscă aplauze slugoase voind să arate afecțiunea pentru Înalta Poartă. Pe o altă plută, patru ȣigani, unși cu ulei, ca niște *corai*, purtau vase în care se aflau virilitățile căpriorilor uciși de dimineață și fudulii de berbec.

— Da astea ce-s? se mirau coconițele mai tinere, prefăcîndu-se că nu înțeleg.

Bărbații rîdeau în barbă și-și dădeau ghionți. Răspundeau în doi peri, ca să pară cuviincioși:

— Ceva ce ne-ar trebui și nouă!

Boeroaicele bătrîne își făceau cruce și scui-pau în sîn:

— Sfirșitul lumii!

Pe pluta ce avea în capete *mascaroni* de ipsos proaspăt, turnat de mîini dibace, fu tăiat un cocoș viu și putură să vadă cu toții, cum un băiat de zalhanale, dibaci și crud îi scoate inima dintr-o lovitură și mușcă din ea, scui-pîndu-i sîngele încă viu.

— Au! făcură femeile, ascunzându-și ochii, nemaiputînd să suporte...

— Plec! zise Ioan lui Costache Ghica. Aici se va ține o messă neagră.

— Stai! îl rugă celălalt, Princepele o s-audă și-o să se supere.

— Să respecte mai întîi legea și pe urmă să se supere!

Și-ntr-adevăr plecă, turburînd petrecerea celorlalți. Se auzeau trîmbițele cele mari și dinspre moara de hîrtie a Mogoșoaiei se ivi în ceața albastră a faclelor arse, o plută mare, abia înaintînd. Se băteau țimbale și alămuri, aerul era sfîșiat de corni care mugeau ca vitele și în față văzură un uriaș țap viu care avea legată cu sfori nevăzute două coarne și la spate. Între cele din față spînzura o perucă de femeie cu un păr negru și lung. Pe frunte i se lipise o lumîinare care ardea cu o flacără mică, șovăitoare.

— Țsta-i dracu! se înfiorau cucoanele și iar mai leșină una, Ioana Mavrocordat, ce n-avea nici ea inemă mare.

Dracul însă ședea alături pe plută. Spoit cum era cu funingine, doar puțini îl recunoscuseră: era Iordache Ruset, ginerele marelui negustor Alexie Balaban, cine știe cum ajuns între prietenii messerului. Gol tot, frumos și înalt, își atîrnase doi saci pe piept ca să pară că are mamele de muiere. Peste părul lui creț de plăcintar spînzurau plete de rafie, înnegrite, o bonetă șuie îi cădea pe un ochi. În față, la vedere legăna un mare phalus de lemn, roșu, solzos, plin de serpentine de hîrtie. Partea femeiască făcu iar: Au! și își ascuseră cu toatele, fețele în evantalii. Iordachi Ruset sta răstignit pe un tron aurit, înconjurat de un cor de suplicați: dascălii de la biserica Darabani, cine știe cum strînși și aduși la această păgînească petrecere ce sperie și pe Mitropolit care iute se trase în cămările de taină, să nu mai vadă comedia. Și pentru că cei din loggia palatului băuseră destul și nu-i mai speria nimic, bătură din palme, cu o fericire bețivă, cînd dracul se ridică în picioare și-și arată spatele acoperit de o mască rîzătoare pe care pedepsiții o sărutară pe rînd cu mare dragoste. Băteau tambure, se auzeau viole și chițăit de șoareci parcă, clopoței nebuni se agitară pe apă și sparseră toată acea liniște a nopții. Suplicații se apropiau de

Iordachi Ruset cu spatele, nu mai îndrăzneau să-l privească și tobele asurziră delicatele urechi.

— Asta, da, îmi place! făcu dumnealui Dumitrașco Topliceanu, mai vedem și noi ceva, un carnaval ca la Urbino, că prea ne plictiseam. Ce spui, iubite Mihai?

Mihai Mano dădu din umere. Nu înțelegea astfel de *burle*, el trăise între mavrofori și avea alte obicei.

Patru femei, între care nu lipsea Sanda Done, cu țîțele afară dintr-un vestmînt de tot transparent ce-i arăta trupul care omorîse cîțiva bărbați și avea să mai omoare, aruncau cu fructe din mari coșuri, piersice și mere roșii, în apă. Bacantele aveau pe piept ciorchini de struguri și-acolo unde-ar fi trebuit să ascundă vatra lor de foc și pierzare, atîrnau lanterne mici ca nește rubine. Bărbații începură să grohăie ca porcii lîngă muieri, mai bînd cu sete și nerușinare, închipuindu-se fiecare cu burțile, cu puturoșenia lor lîngă acele cupețe ce nu se rușinau nici de apă, nici de cer, nici de cei ce le priveau cu atîta pohtă.

Costache Ghica îl asculta pe grămăticul Enache, care fugise mai într-acoace. Acesta îi spunea ceva la ureche.

— Țștia au jurat pe Scriiturile negre ale Prințului Tenebrelor! Mîine va trebui să aducă Mitropolitul crucea cea de aur și s-o înnece în apă ca să alunge pe Satan...

— E numai o joacă...

Dinspre moara de hîrtie a Mogoșoaiei se mai ivise o plută, mai mică și ea plină de nuferi și de trandafiri roșii. În mijloc era ridicat un fel de templu: *Sicca Veneria*, pentru cine știa, cu coloane de carton de care spînzurau simulacre *fascinum* și *fascina*. Pe un tron, acoperit cu o piele de țap, se arătase la apropiere divinul trup al Păuniței Cantacuzen, fără mască, numai cu o coroană de aur. Ținea brațele desfăcute și pe umeri doi broscoi, acoperiți cu catifea neagră, ca dona Martibal Sarrena.

— *Necata*, marea vrăjitoare a Scripturilor diavolului! spuse Costache Ghica.

Patru histrioni, și ei podobiți cu papură, rupseră broaștele în bucăți și le aruncară măruntaiele în lacul luminat de facile.

— Filip! Filip! strigau, cu glas țigănesc.

— Ah, ce i-aș face! Ah, ce i-aș face! juruiau bărbații cumplit în sinea lor și mai priveau și se mai holbau la acei sîni divini ai Păuniței Cantacuzen care numai îi scutura pre ei.

Muierile se închinau și trăgeau cu ochiul spre scaunul Princepelui ce era gol. Haricleia, țeapănă, privea neturburat pluta. Evanghelina plecase demult, dupăind cu pașii ei grei pe galerii. Coconii domnești rîdeau și nu înțelegeau nimic. Numai din rîndul boerilor de rangul al doilea se auzea sughițul lubric al lui Neftiotache Buhuș, turbat la vederea acelei minunate femei.

— Mă duc și-i fac! spunea cu voce astupată de prieteni.

Agafet Cușcungachi îi umpluse gura cu pumnul lui mare, să n-audă cinstitele fețe asemenea făgăduieli, dar scribălăul tot mușca și scrîșnea:

— Mă duc și-i fac!

— Taci, nebune! îl rugau ceilalți și-l traseră afară cu greutate, că atîrna cît o turmă mare de porci.

Pluta cu Păunița Cantacuzen se dusesese ușor pe apă. Îi mai vedeau numai spatele regal pe care unii se cățăraseră ca pe o scară și gemeau acum în gînd la amintirea caznelor celor nebunești.

— Ce iapă! Ce iapă! făcea, în mintea-i, Hristea Belivacă, turnînd în el lichioruri. Odată să mă lase numai! Două moșii îi dau și-un diamant, că degeaba am trăit dacă nu i-am pisat țîțele...

Dinspre insulă se aruncară iar cu artiști. Cerul se lumină și putură citi pe calmele ape, orologiul florilor, tîrît pe dedesubt de notători ascunși: boboci de trandafir ce simbolizau neliniștea, rezeda care purta consolarea, violete albe de seră, arătînd speranța, rozmarinul cu fidelitate și o cunună de *camomillia* ce voia să spună că cineva era cuprins de melancolie. Nu se daseră pe ape maci și *thymul* ca să nu se cheme duhurile fatale. Închipuirea unui cadran arăta orele dragostei interzise: 7, din nenufari; 12 din ficoida glacială; 1 de noapte-garoafa prolifera; 5 de dimineață-frumoasa nopții; 6 în zori-geraniul trist; 9 cînd soarele a pornit cu carul lui de foc - nictantul de Malabar...

Ca timpul, aceste flori veneau din infinitul nopții și se duceau în

infini. Femeile care înțelegeau mesajele secrete bătură din palme ca la o minune. Cel ce le trimisese putea fi mulțumit...

Se auziră iar trîmbițe și se făcu pe urmă tăcere. Ultima plută se ivi ca din adîncul lacului, luminată pe neașteptate de facle. Spre balconul brîncovenesc, înaintau acum, drepti, fosforescenți, goi, cu trupuri statuare zeii Tet și Horus. O muzică bolnavă de flaut însoțea lenta plutire. Tăcură cu toții, uluiți de ceea ce vedeau. Alături, unul lîngă celălalt, messerul, cu chipul său de copil, cu părul ca pa-iul copt ținea mîna Princepelui. Erau frumoși, fabuloși, ca doi arhangheli, era sfîrșitul lumii. Costache Ghica porni la fugă pe scările cele întortochiate. Acum știa...

*

Tîrziu, aproape de miezul nopții locul suna de muzici și de țipete. Petrecerea se răspîndise pretutindeni, în tufișurile de iasomie, pe aleile prăbușite sub pașii repeziți ai vîntătorilor, în felucile pline de nuferi smulși de lîngă mal de cei întreprinzători. Ardeau focuri mocnite ici și colo, pădurea Mogoșoaiei avea să ia foc în zori și n-o mai stinsese nimeni timp de o săptămîină, dar acum era plină de trupuri. Soațele își căutau besmetice bărbații ce se încurcaseră cu muierile șătrarilor de la Mogoșoaia ce gătiseră toată ziua pentru cinstitele fețe, și-acum, bete, se lăsau tîrîte prin tufe, cercetate de mărețele bărbi boerești prin locurile cele mai ascunse. Acei oameni parcă rîmau, porci erau, dar ce le păsa? Pe insulă, unde o căraseră cu pluta, Păunița Cantacuzen striga zadarnic în brațele a șapte căldărari ce o răstigniseră pe iarbă și se deșertau în ea pe rînd. Îi sgîrbiase, îi lovise cu picioarele în pîntece, le mușcase obrazele murdare, nu mai avea ce le face, acum striga de plăcere, că o luaseră de la început și nu se mai istoveau.

Catrina Balș îl palmuia de zor pe văru-său care o disvirginase după multe împotriviri și se ruga de el să-i aducă altă rochie de unde a știre, pentru că aceea pe care o mai avea pe ea, era făcută ferfeniță și-o s-o rîdă lumea.

Sanda Done, ce nice ea nu ierta, plecase cu doi bucătari pe care

amarnic îi mai batjocori pînă îi lăsa să facă ce voiau cu ea, pe rînd, fără mare zarvă și cuvinte, că nu vorbe proaste îi trebuiau, ci altceva.

Departate de toată această învălmășeală, Princepele sta istovit pe o plută lîngă umerii dulci, de fată, ai messerului. Mirosea a gîrlă, a nămol, a pește. Un fluture rătăcit în acel început de toamnă și în acele nebune lumini ale nopții ce se sfîrșea, bătu cu aripi uleioase deasupra lor. Princepele îl înveli pe Ottaviano cu toga de postav alb în mijlocul căreia scînteia un mare scarabeu din diamante.

— Am trecut Styxul? întrebasese messerul.

Celălalt nu-i răspunse. Privea cerul cu o mîină abandonată în apă.

— Sămînța ta e rece și sterilă ca a diavolului! mai adăugă Ottaviano și surîse trist cu buzele lui de copil necorupt.

Se lumina. Fusese o noapte mică...

PARTEA A DOUA

TREBURI DOMESTICEȘTI

În acel octombrie, de după noaptea Sabatului, când arsese pădurea Mogoșoaiei și în târg se spuneau vorbele cele mai necurate despre Domnitor, messerul fusese pîndit pe podul Caliței într-o noapte de trei scelerați ce voiseră a-l înjunghia. Ottaviano scăpase cu o fugă rușinoasă, dar Princepele aflînd, se mîniase. Aga Matei Bălăceanu nu dăduse de urma necunoscuților și nu lipsise mult să-și piardă slujba.

— Ce târg e ăsta de nu poate omul ieși să se primble fără ca cineva să nu încerce să-i ușureze punga? îl întrebă mînios pe slujbașul său, ce dăduse din umeri, spunînd că de mult ceruse înmulțirea gărzilor, dar că nimic nu se făcuse pentru aceasta.

Numai că monarhul se înșela crezînd că cei trei năimiți voiseră banii messerului și nu viața lui. De unde să știe Prea Luminatul că zurliul, nebunul, se apucase a umbla prin târg după muieri streine, că strica rînduiri de case și ieșiseră bărbații să-l termine. Frumos cum era, putred pînă în măduvă, Ottaviano numai ce se uita la vreo fată sau femeie și acelea umblau ca bete pe urmele lui. Bea nopțile pînă tîrziu pren tavernele de la margini, cu lăutarii, și petrecea și spunea vorbe urîte. Încetul cu încetul totul se afla, dar cine să îndrăznească să-l pîrască Princepelui, ce se știa că e omul său de taină, ce-l are în mînă, femeia și exaporitul său...

Într-acel octombrie galbin, plin de rod, monarhul îl luase cu el pe la moșii, uitînd necazurile și pricina acelui atac. Umblau pren țară. Pe cîmpuri și pe drumuri, spre schele și pe la magazii, plezneau

carele de saci. Se aducea grîul verii, dijma oilor, zeciuiala la pește și la pomăt, turme întregi de porci umpleau aerul de strigăte, vitele băuneau spre staulele domnești. Se încheiaseră socotelile vămilor, umblau slugile cu catastifele sub braț, parcă apucate. Ici și colo răsunau bicele pedepsitoare și se auzeau vaietele muierilor cu mulți copii ce nu putuseră să plătească cît era de trebuință. La crame se trăgea vinul în linuri și tot văzduhul mirosea a tămîioasă, era un belșug în toate ce prevestea și a doua domnie, tot atît de bogată și plină de fapte puternice. Dinspre ocne soseau căruțele cu sare, minate la Brăila pe vase, era vremea cea mai plăcută domnitorului, cînd simțea toată puterea pămîntească și dumnezeiască asupra supușilor săi. Călăreți de taină duceau plocoanele unde trebuiau, belșugul acela se revărsa și spre afară. Sataralele și mîncăturile, luate uneori cu sila se făceau bani grei la menzil schimbați prin misiți și zarafi. La carvasaraua domnească nu dormea nimeni, ziua și noaptea. Nemernicii erau sucăliți de oameni ai agiei, nu scăpa nice pasărea din cer fără să plătească ceea ce era de trebuință. Datornicii erau bătuți la falangă și mai scoteau, hoții arși cu fierul roșu, Bucurescii miroseau a carne prăjită, a pepeni și a fum. Soseau și banii luați pe vînzarea slujbelor, miluiți de mîini dibace și strecurați în buzunarul marelui vistiernic Dudescu, ce știa a arăta Prințepelui recunoștința sa, la o sumă bună. Mergea moara dracului fără oprire într-o mare și neoprită vreau. Gelapii treceau barierele cu vitele lor, umplînd ulițele de mugete și baligă, erau niște nopți coapte ca o bubă, pline de miroasne și taină, răsunau împușcături din întuneric, se auzeau svonuri, lumea petrecea nebună, se făceau nunți și lăutarii erau cărați cu roaba pe la bordeiele lor, după zile și nopți de istov.

— Cine spune că poporul meu nu petrece? întreba Prințepel, auzind toate acestea.

Messerul rîdea mînzește și asculta trapul cailor care-i duceau din loc în loc. Se făcuse parcă mai frumos, avea un chip livid, scurs de vicii și ochii aceia albaștri parcă se mai întunecaseră.

După vreo trei săptămîni se opriseră amîndoi la Mogoșoaia, privind munca unor oameni ce strînseseră cenușa pădurii arse în

noaptea de pomină și plantau o livadă de piersici delicați aduși de cine știe unde.

— Ce fac? întrebese messerul.

— Acoperă ceea ce a distrus focul purificator.

Stăteau amîndoi în loggia de piatră și priveau nemișcarea lacului plin de un stuf pălit. Soarele unei dimineți de sfîrșit de toamnă mîngîia vag locurile. Mirosea a vrană, a strugure strivit. Bucătarii coceau pîinea cea de toate zilele, se zăreau focurile și trupurile lor despuiate în fața cuptoarelor. Se ivise de undeva, dumnealui bi vel vornicul Ștefan Pîrșcoveanu, mic, iute, slugos ca totdeauna, plin de anatefterele în care erau trecute gloabele și haiafeturile domnești.

— Ce-i? întrebese Princepele.

— Are Măria-Ta vream?

— Mai încolo, iubite bi vel vornice.

Era urmat de trei ispravnici, toți cu pecețile și călimările în brîu, gata să dea socoteala de cele lucrate preste an.

Într-o clipă pieriră și-i lăsară singuri.

Un ceas sau două nu spuseră nimic, privind numai la acei robi ce strîngeau cenușa fostei păduri, grămăjoare, grămăjoare și săpau cu grije alături, așezînd puieții în gropile proaspete.

— Va fi întru amintirea unirii noastre, zisese moale monarhul, fără să-l privească pe celălalt.

— Cînd vor da primele fructe vom mai fi împreună? întrebese șiret messerul.

— Dar cum? se mirase celălalt.

— Cunosk capriciile Domnilor și ceea ce face puterea din ei.

Se stîrni un vînt iute ridicînd praful de cenușe și aducînd miros de ars. În curte scîrțîiau care doborîte de greutate, se auzea un bufnet de saci spre magazii și glasuri amestecate.

— Îmi place toamna, spusese Princepele. E un anotimp vital, al puterii și al bogăției.

— Dar ești oare bogat? întrebese Ottaviano.

— Cît poate fi cineva bogat prin aceste locuri...

— Domnitor asupra unor bordeie! zisese messerul batjocoritor.

Ți-ar trebui o țară sau o cetate, nu un stobor de sate păgubite.

— Să taci, că-ți retez limba cea afurisită!

Se și certaseră într-un minut. Dar iute le trecu.

— Ce-ai vrea să fac? Întrebă în cele din urmă Principele simțindu-se singur dintr-o dată.

— Ți-am mai spus. Trebuie să-ți dovedești ție însuși puterea...

— Vorbești prostii...

— Nu vorbesc prostii. Dacă ai fi citit măcar cărțile acestor locuri ai fi aflat.

— Ce vrei a spune?

— Ce-a rostit gura mea...

Îi arătase o cărticică.

— Asta ce mai e?

— *Hronicul lui Chesarie Daponte*. Să-ți citesc? N-au trecut o sută de ani de la întâmplările ce vei afla...

Deschise și desluși din grecește cu vocea lui proaspătă: „*Se turcește Ienache Capi-Chehaia și se face chiugiuc tefterdar... Pe acest Ienache când s-a înfuriat împăratul pentru răsvrătirea lui o poroncit să-l preumbe împreună cu alți capi-chehai ai lui în piață cu Ghel-Mumia și după aceia să-i scurteze de cap. Atunci Vizirazemi, fiind prietin cu Ienache i-a dzis că dacă s-ar turci ar putea să mijlocească pentru el să-i scape viața sa, dar pentru alții nu poate...*”

— Destul! poruncise Principele, ce să înțeleg?

— Umblu, aflu, vreau să-ți spun. Nu ai de ales. Ori îi scurtezi, ori vei pieri. Zice lumea că alți boieri rîvnitori vor să-ți urmeze în scaon, că au bani mai mulți...

— Nu-i adevărat. Aș ști...

— Dormi, Magnifice, iartă-mă că ți-o spun...

Fața Principei se înnegrise.

— Nu-i adevărat!

— Și dacă o s-o afli mai încolo?

— De la cine?

— Știu eu? Nu cobesc...

— N-o să am milă!

— Să nu fie prea târziu!

Acea fusese prima întunecare a acelei strălucite zile de belșug.

— Trebuie să vii tu ca să-mi spui toate astea?

— Am fost trimis!

Monarhul l-ar fi biciuit, dar se stăpîni. Iar delira sau cine știe? Rupse mătăniile în pumn și-l chemă pe vel vornicul Pîrșcoveanu cu o bătaie de palme.

— Atunci eu mă duc, spusese Ottaviano.

— Da de unde! Stai să privești la treburile cele domesticești. Și în timp ce ei îmi vor spune ce-au mai strîns și-or socoti, tu să-mi mîngîi urechile cu știința ta. Pentru asta te plătesc...

Messerul rămăsese.

Se arătară iar ispravnicii, cu condicele lor. Dumnealui bi vel vornicul Pîrșcoveanu trase călimările și o masă pregătită și începu a citire sumele scoase la vămi, la prisăci și la iezere. Erau numai cifre moarte, Principele asculta cu o ureche distrată. Se înșirau textele anaforalelor domnești pentru ocrotirea pădurilor, ale prădalicelor – să fie să nu fie – și pentru care sumă, acturile de danii domnești pentru besearici și mînăstiri, precum și averile lor crescute, spre știința sa ce trebuia să cuprindă totul.

Slugile aduseseră talgere pline cu mere sunătoare și alune. Cupe cu vin așteptau alături. Nu gusta nimeni pînă la încheierea soco-telilor, dar trebuiau să fie...

Ispravnicii asudaseră citind:

— La mînăstirea De un lemn au crescut satele de la 13 la 17, au trei mori, nu una ca mai an, un munte și cinci vii. Cu bani buni au cumpărat și o braniște pentru vînat din care se cuvine să dea Domniei Tale 300 de iepuri și 200 de pielicele de vulpe, au oi și miere, ceară și porci den care se cuvine mai mult la anul pentru haznaua noastră.

— Strînge-i atunci bi vel vornice, ce mai aștepți?

— O să-i strîng, Măria Ta, dar cum?

Principele lăsase mîna lui flască într-un talger și luase un măr. Ottaviano mușcase și el dintr-unul, rotund, mare și roșu ca o inemă. Aerul se umplu de parfum.

— La curăturile de fîn sînt strînse peste 470 de care, avem 810 burdușele de brînză, o mie și patru sute de burdușele de cașcaval și

230 burdufe de vin...

— Negustorii au dat postavele de trebuință?

— Au dat, Măria Ta.

— Bine, mai departe...

— Cele 83 de sate domnești au lăsat preste patru mii de găleți cu grâu, ceea ce face...

— Ai zis ceva? îl întrebase Princepele pe messer care tăcea.

— Nu, mă gîndeam numai la filosof: *Nu numai că toate lucrurile sînt întru Dumnezeu, dar toate lucrurile care există, cu atît mai mult cu cît sînt întru Dumnezeu și purced de la el, cu atît nu sînt decît o singură faptă...*

— Frumos grăește bi vel vornice...

Ispravnicii, ființe nemernicești de la cancelarii, trăite numai între țifre, fără să aibe habar de Platon, încurcaseră catastifele.

— Ce v-ați uluit așa? îi certase Princepele cu moliciune, mîndru că ține lîngă el o ființă ca a messerului, ce știa să-i îndulcească această caznă a socotelilor...

Cu greutate trecură la adunarea plăților meșterilor cojocari ai curții, croitori și potcovari. Erau sume de nemic, dar trebuiau adunate, rînduite, să nu iasă pagubă, că fiecare suflet avea preț.

— Au scumpit fierul, au scumpit potcoavele sau ce fac ei acolo? întrebase mai încolo monarhul.

— Nu, Mărite Doamne, dar au fost și pagube...

— Bine...

Și măcelarii costau destul, hotărî să-i mai împuțineze. Pe urmă află că torcătorii de lînă străduesc cu laudă și le mai lăsă ceva în taler. Olarii aduceau și ei binișor la tîrguri, se făcuse economie la văpsele și la lut, cînd ajunseră la treaba sladnițelor de bere, o ușoară mînie îl cuprinse pe domnitor.

— Aud că nemții aceia cer cît nu li se cuvine. Ce să înțeleg din necugetarea lor?

— Alții nu-s...

— Să găsiți, ori ce treabă aveți?

Tăcuseră cu toții. Princepele aruncase jumătatea de măr pe care o avea în mînă și luase un pumn de alune. Nu știa de fapt cît

păgubea, dar îi plăcea să arate că află totul. Messerul surîse.

— Să faceți o condică de răfuială cu ei și să-i luați din urmă hotărî în cele din urmă.

Pe urmă trecură la veniturile schelelor trecătoare, socotiră para cu para cît i se cuvenea lui, Prea Măritului, pentru arderea fiecărui cuptor de pîine și fu mulțumit de cele aflate. Mămularii îl înșelau și el o știa bine, dar trebuiau puși spionii agiei, să-i afle și să-i dovedească pentru a-i scutura și mai bine și a lua tot ce era al lui. Sigilarea cepurilor se făcea pe ochi și pe sprinceană, el, bi vel vorncul Pîrșcoveanu, ce avea de zis?

— Eu socotesc, Măria Ta, dar mai scapă!

— Să nu scape...

— N-o să mai scape... promise cu gura pungă, mirat în sine de această nouă lăcomie, care lui, slugă credincioasă, nu-i mai lăsa nimic.

Trecură apoi la venitul morilor, al poenilor și prisăcilor. Sumele erau frumoase, îl mulțameau, spre liniștea ispravnicilor. Pînă aceia socotiră ceea ce cîștigaseră de la birul zalhananelor, Principele glumi cu messerul:

— Ce spui, iubite Ottaviano, de trebile acestea obișnuite, vulgare?

— Cînd a fost zămislit omul, era înger de fapt, faptele l-au prăbușit la trup și la spirit...

— De ce?

— Pentru că Dumnezeu l-a învelit în carne.

— Și de ce-ar fi făcut-o?

— Pentru că a dorit să afle. Vreau să știu binele și răul, spune el, dar această sete de a cunoaște nu era decît foamea unei bestii.

— Mă mîhnеști...

— Tu de ce socotești cîți porci ți se cuvin și cîte vite?

— Ca să trăiesc!

— Nu, ca să ai puterea.

— Iar ne certăm?

Messerul nu-i răspunse. El nu putea răbda să stea mai mult de un ceas lîngă acești oameni cu condici. Ar fi vrut să plece, dar trebuia să-l amuze pe Principe. De la sosirea sa mutul acela cocoșat, mic la

stat și caraghios ofta pren unghere. Într-un fel se simțea un bufon și voia să se răzbune.

Socoteala nartului era încurcată, slugile domnești se bâlbâiau, îi apucase o frică, dar Princepele era pornit, avea chef să discute.

— Domnii, ca și zeii, sînt viziuni ale atributelor eterne sau nume divine, care atunci cînd sînt ridicate la rangul de zeități, devin distrugătoare pentru omenire. Ce-ar trebui să facă?

— Ar trebui ca ele să fie slugile, nu stăpîinii oamenilor, spune careva, dar asta este o gîndire de om slab.

— Poate că nu ai dreptate. Dacă ei ar aduce sacrificii Omului ar dobîndi mîntuirea...

— De care mîntuire ai Tu, Magnifice, nevoie? Să lăsăm vorbele. Fă ce-ți spun. Arată-le că ești puternic și dovedește-o!

— Nu-mi ajunge cîtă putere am?

— Ți se pare că ai putere. Ți-am spus, dacă va veni unul cu o sută de mii de taleri mai mult, puterea ta se va șterge...

Biv vel vornicul Pîrșcoveanu trecuse la darea orzului și-a ovăzului, care-i mai luă un ceas monarhului. Veniră socotelile pentru turmele transumate și chivernisirea pentru sulgiul oastei. Aici se ducea mult, nu putea să se grăbească. Ottaviano mîncă liniștit al doilea măr, arătîndu-și dinții. Săpătorii umpluseră livada cu piersicii cei acoperiți la rădăcină cu cenușa vechei păduri. Aerul se împînzise de ramurile lor tinere ca nește coarde, roșcate și viorii în acel amurg ce se lăsa peste locuri. În apele zăcute ale Mogoșoaiei începuse a sări peștele viu, ca niște pumnale. Era frumos, odihnitor, vechi de cînd lumea. Trudnicele ființe își strîngeau uneltele și se sfiau știindu-l pe domnitor în cerdacul de piatră. Abia pășeau să nu li se audă pașii desculți. Pietrișul răsuna sub cozile paonilor ce începură a se striga. Messerul ar fi vrut să fugă undeva, departe de slujnicarii ăștia asudați, mirosind greu, dar unde să pleci cînd spiritul înaltului om trebuia mîngîiat?

Birul breslelor mai luă cîtva timp Princepelui. Monarhul vru să știe dacă i s-au trimis șoimii de vînătoare, de mult promiși și cînd află că îi aduseseră ceru ca nu peste mult timp să fie încercați.

— Sînt paseri mîndre, spuse. Îmi plac, au cruzimea mea.

Messerul iar rîse fără să se stăpînească.

— Te lauzi, Magnifice!

Bi vel vornicul Pîrșcoveanu înghețase cu catastiful lui cel mare în poale.

— O să ți-o dovedesc...

Era prima făgăduială pe care i-o făcea și cuvîntul domnesc trebuia să fie lege.

Ispravnicii socoteau acum scutelnicul mînăstiresc.

— Sfinții părinți cer să lase mai puține ocale de ceară, mierea voi a o împruțina, dar putem noi, Doamne?

— Să-l strîngă pe Dumnezeu cu rugăciunile lor și acela să le dea mai mult, noi nu avem milă!

Princepele era mai bine dispus, avea chef să-l facă să petreacă pe messer, ce nu mai asculta cu urechea lui profană, bucurîndu-se că legile creștinești sînt batjocorite.

Pîna socotiră și catastiful de cisle, monarhul mai zise:

— Nu spunea Proclus: mintea însăși de n-ar fi avut ochi, ar cere ochi, pentru ca să poată pricepe lucruri din afara ei și ar face legea ea însăși?... La ce-mi trebuie toate acestea? Vreau să știu, atît, dar îmi folosește? Messer Ottaviano, vorbește-mi despre lucruri eterne. Ce zice înțelepciunea cărților tale?

Se ridicase și îi ridicase și pe ispravnici în picioare, făcîndu-le un semn că terminase cu ei. Aceia se mistuiră în seara de toamnă pe scări. Se aprinseseră focuri de frunze uscate și văzduhul fu împînzit de fumuri mirositoare. Princepele luă un măr din talgere și-l privi:

— Stăm pe o îngrămădire de pămînt. Fapta noastră e rotundă ca acest măr? Du-mă prin grădină. Ține-mi brațul și spune-mi cuvinte frumoase...

Ottaviano îl luă de braț și coborîră. Lumina amurgului era ca mierea.

— Într-o descriere a globului arhetip se spune că voința eternă a lui Dumnezeu privindu-se pe sine și nevăzînd nimic decît pe sine și-a pus sieși capăt; și astfel începutul încheindu-se cu sfîrșitul, ai format un cerc numit globul...

— N-au spus-o și Paracelsus și Agrippa?

— Inițial ideea se găsește în Suso. El zicea că ochiul esențial al lui Dumnezeu, privind în sine însuși și nevăzînd nimic decît pe sine însuși se constitui în începutul și sfîrșitul său, pătrunzîndu-se și contopindu-se. Acest lucru a format Globul Eternității care nu e nimic altceva decît dilatarea Ochiului Eternității din Centrul Circumferenței.

Pe urmă vorbiră despre faptele Apocalipsului, și despre erele lumii în viziunea lui Ezekiel, pînă se lăsă întunericul, numai și numai ca Principele să uite murdarele socoteli ce-i întunecaseră ziua, mai întîi cu bucuria acelui belșug și pe urmă cu plictisul de a fi silit să trăiască atît de lumește, între hîrtoage și condici, cot la cot cu cei ce-l slujeau...

PRAZNIC DOMNESC

Într-o seară din primăvara următoare, Principele chemase pe comisul Velea și-i ceruse să-i pună caii la trăsură, c-ar fi avut așa pohtă să se primble puțin prin București, să mai lase cele saloane și cămări și să vadă singur cum își dorm supușii somnul. Orașul zăcea sub grădinile lui grele de frunziș, se răcorise vremea și dinspre marginile sale veneau arome necunoscute. Pe masalagii îi lăsase, carîta era păzită doar de doi arnăuți și de surugii înarmați. Era târziu, cînd toți dormeau și praful se așternuse în scocurile lui, doar gîrlele gîrîiau moale pe sub podurile de lemn, cernind timpul într-o tăcută, neștiută, măcinare.

— Să mergeți domol, spusese monarhul, trăgîndu-și mai bine hainele pre el, înfundîndu-și fața aspră în gulerul de samur. Remizele, grajdurile și curțile păreau pustii. Trecuse și ceasul slujbelor de seară, țiganii robi se mistuiseră sub acoperișuri. În preajma bisericii despre Doamna, mai ardeau opaițe moi, cu o lumină jucăușe și se auzea un glas pustiu, de femeie. Casa domnească, pe stîlpi scunzi de piatră, răsuciți, părea că e părăsită. Pe acoperișurile ridicate din șapte și din nouă, șindrila strălucea în pișcătura lunii. Prin deschizătura ușii paraclisului, se tîrau lumini șovăitoare de lumînări.

— Cine au uitat să stingă? întrebese mînios Domnul îngrijorat, au nu sînt de ajuns cîte focuri au isprăvit Bucureștii?

— Se priveghează un mort, Măria-Ta, zisese comisul Velea, ce sta la spatele înaltei sale persoane, veghind împregiurimile.

— Bine, să fie cu fereală și grijă, că nu-mi trebuiesc scrumuri în

curtea mea...

Din fugă, Princepele se mai uitase o dată la meremetul caselor domnești zăcînd într-un întuneric ce ascundea arhitectura sa vagă și neterminată. Palatul era întunecos și prost luminat, părea mai curînd un loc pe cale de desăvîrșire cu bani mulți și cu muncă a țiganilor de dîrvală, cu adusul meșterilor greci de la Stambul, cu punere de alți pălimari și mermer. Mai lipseau și alte fîntîni neconținut curgătoare la care Vodă visa de multă vreme, pentru că înfrumusețata zidire mereu fusese părăsită sau arsă sau umplută de sîngele Domnilor ce aici locuiseră cu ai lor, copii și neveste, iute și pe rînd părăsind mărețul loc.

— Ar mai trebui făcută o scară cum a fost cea aridicată de arhitectul Spiridon Macri de la Italia, zisese Princepele peste umăr comisului Velea...

— Altă cheltuială, Măria-Ta. Fără zece pungi cu galbini, dacă nu mai mult, nu se mișcă nice un meșter zidar, că de meșterul ăsta ce să mai vorbim...

— Trebuiește, Veleo! Cu cît urci mai multe trepte pînă la Divan cu atît crește respectul, că noi aice, pe ghiață trăim...

— Știm, Doamne, înțelepție să fie că vine și restul...

— Am nevoie de bani și oamenii mei sînt slabi, ei sub haine țin o inemă, uitînd că sluga Domnitorului trebuie să nu simțească!

— Drept agrăește Luminăția Ta...

— Baș beșliu Ahmet trece mîine în taină pe la Curtea noastră și nu de sănătate ne întreabă. El are treburi politicești la Iași, ce și pe noi ne privesc...

— Se întunecă mintea mea, Doamne...

— Să nu se întunece, comise, am să-i scutur pe boeri în Divan și dacă s-o simți nevoia am să-i și scurtez...

Princepele spunea toate astea tocmai pentru că știa că dulcea gură a slujitorului său le-o va mărturisi celorlalți mîine dis-de-diminează la luatul cafelei, făcîndu-i să le piară pohta de a mai întîrzia cu întăritul huzmetului, ceea ce l-ar fi scutit pre el de a mai spune vorbe grele și cînd era de trebuință și cînd nu...

Trăsura lăsase casele coconilor în urmă, trecuse de chioșcul de

piatră învăluit în iederă pălită și apucase spre turnul de la nemți. Jos, dincolo de fiarele îndoite ale cremenalionului și ale pușcării zapciilor se auzeau murmurele seimenilor ce atunci schimbau gărzile. Surugiii apucaseră spre poarta dinspre Podul Calicilor, pe unde nu era lume multă la ceasul acesta târziu. În geamurile logofețiilor și ale hătmăniei nu ardea nici o lumină. Pe galeriile de lemn nu se mai auzeau pașii slugilor și în foișoarele de la intrare băteau pasul arnăuții, privind în curtea luminată de lună. Porțile fuseseră dat de perete și înainte se zăriră ulițele Bucurescilor.

Princepele îi spusese din vreme comisului Velea pe unde s-apuce: să ocolească drumurile cu chioșcuri de stăteau în priveală, să o ia spre gura Păscăriei, spre prăvăliile Vladului, către besearica Sfântul Ioan din podul Beilicului și pe urmă îndărăpt spre Bărăție, către hanul lui Piper, de-acolo s-o apuce pe ulița ce mergea de la consulul nemțesc pînă la Ghiulolo, pe ulița marchitanilor pînă la hanul lui Filaret, trecînd două poduri de lemn peste Gîrlița, pînă la casa lui Ianachi Moruzi, unde avea o întîlnire de taină. Drumul era ocolit taman pentru a înșela pe careva de ar fi vrut să știe încotro mergea Princepele și ce treburi încurcate descurcă el după miezul nopții acesteia.

Zidurile albe, date cu var proaspăt, ale caselor ascunse dincolo de grădini, luceau stins în lumina palidă a nopții. Cișmelele Bucurescilor, cu șirurile lor de urloaie, erau oprite sau stricate. Suiulgiul nu fusese de mult plătit cu cei 60 de taleri ai lui și-și luase cîmpii, lăsînd orașul fără podoabele sale cele mai de preț. Din optsprezece cișmele mai clipea una: cea de la baia mitropoliei de care se îngrijea un călugăr nebun ce aiurea învățase să umble cu tulumbele de la prundul Dîmboviței. Sacagiii aduceau apa taman de la cișmeaua lui Filaret, pentru că aceea scursă pe olane de la Giulești cu mare cheltuială pentru a adăpa obștea cu apă curată, limpede, mai ales la vreme zlotoasă cînd poșirca ce se scurgea între malurile de pămînt, era turbure și avea necurățenii. Trecuseră de casa lui Hagi Moscu, trăsura apucase pe o uliță veche și plină de praf. Lătrau cîinii și din salcîmi cădea un miros greu. Și pe aici se ascundeau sub șindrile odăi bogate de dreapta și de stînga, cu tinzi în cruce și cu sala mare,

de colo pînă colo, împodobite cu lavițe, cu talere de cositor, garafe și pocale. Sub aceste coperișe complotau boerii lui visînd la alt domn, aici se încheiau pacturi secrete și legăminte călcate la primejdie. Sub fiecare polog dormeau dorințe și ambiții nemăsurate, stinse numai de nemoartea somnului plin de vise umplute cu groază și plăcute făgăduieli. Pe divanele lor moi pe care se fuma, se sta la taifas, și și drăgosteau tinerii și mai bătrînii, se aduna lumea aceea, lui streină, plină de dușmăanii și enterese. Beciurile și podurile ascundeau taine ce oamenii lui de la agie abia le miroseau, mai mult bănuindu-le decît știindu-le. Pe cărămizile puse în muchi se frecau papucii de safian și se tîrau pași tainici de vînzători. Fumul albastru al ciubucelor și aroma cafelei nu părăsea acoperișurile și tavanele spoite sau înfrumusețate cu picturi stîngace. Casele aveau scosuri în toate părțile și sacnasiu. Ferestrele priveau spre trei părți ale lumii, semn al fricii și al prevederii, pentru că într-un astfel de oraș și într-un astfel de loc, trebuia întîi să-ți pregătești fuga pe neștiute. Casele se și locuiau, dar erau mai mult un loc între două plecări unde mai găseai femei și dulcețuri, vorbe și făgăduieli nemaipomenite. Cîteodată, duși din odăi, stăpînii acestor curți și ziduri nu se mai întorceau. O istorie sîngeroasă și nesigură îi învățase pe toți cu trădarea și cu ascunderea gîndurilor. Din ocnite și pe după stucaturi vorbele scăpate din gurile slobode, lîngă locurile ferite soseau în urechi curioase ce în alte încăperi ascultau. Vorba costa în acest oraș al deliciilor, numit de mai vechii oameni cînd Hilarii, cînd Bakurii, cînd Bukurlii, cînd Hilariopolis, vestind în aceste versete plăcerea, rîsul și nepăsarea, dar cel mai ades o moarte neașteptată. Streșinele scoase în afară cu jumate stîngen, ascundeau ferestrele prin care ochi curioși pîndeau ulița fără să fie văzuți. Dincolo de zidurile cetluite se ridica ziduri bolovănite, înalte și groase, păzite de foișoare în care vegheau ziua și noaptea paznicii. Cîte două rînduri de uși de stejar, încastrate cu piroane, opreau drumul grăbit al nepoftiților. În ferestre înflorea fierul împletit de către meșterii țigani, dibaci în încovoierea și supunerea lui după trebuinți. Chei mari, ascunse, deschideau tîrziu. De sub portalurile de la intrare răzbea un miros de oțet ce te puneja jos

venind din cămările pentru pazarghidean, anume alcătuit pentru timpul ciumii. Din pridvoare, pe galeriile de lemn pași tainici se retrăgeau la vreme spre paraclisurile aflate în coasta caselor. Sub tavanele de stejar se puneau la cale hicljeniile cele mai alese și neștiute. Pe covoarele neprețaluite de Agem și de Uşak, pe rogojinile fine de India, călcau strimfii boerilor vînzători. Macaturile și perdelele groase de mătase de Alep și Damasc, ascundeau slugi cu băgare de seamă la cele ce se spuneau și putea să mai scape stăpînului casei, ce iute erau trecute pe hîrtie și mai apoi citite de ochii Princepelui ce cu mizeria asta omenească a pîrei se hrănea pentru că altfel nu putea să stăpînească. Sub policandelele aurite, între valurile de lumină ale marilor oglinzi de Veneția dansau femeile cele mai frumoase ale acestui colț blestemat de pămînt, fiice sau neveste de voevozi maziliți, decăzuți din rangurile lor boerești, dar tot mai sperînd la minuni ce nu se mai îndeplineau. Sub tavanele împodobite cu girandole și pe scaunele legate în piele de Cordova, rezemîndu-se de rafturile cu cărți rare, ceasloave învăluite în capră și sub candeleroșii se auzeau în șoapte cele mai îndrăznețe cuvinte rostite de gurile pofticioase ale jupînițelor ce nu numai că spuneau ce au de gînd să săvîrșească după cele ce vor vorbi, dar și arătau cît se putea pieile lor macerate de parfumuri grele. O turbure, o grea nerușinare stăpînea casele și încăperile. Divanurile erau pline de trupuri răsturnate și odăile se aprindeau de priviri pohticioase. Sîni albi cum era marmura de Carara suspinau prefăcut sub vălurile de mătase străvezie, în mîinile lungi sunau șiragurile de mătănii a pocăință, dar ochii codați și văpsiți promiteau flăcările iadului. Pietrele uscate luate între degete grăbite și mișcătoare aveau un grai al lor. Peste nepăsarea celorlalți sau sub ochii soților bătrîni, nevestele puneau la cale întîlniri tainice în locuri depărtate. De sub evantalii izbucneau lumini din diamanturi, mărgăritarele și aurul vorbeau despre plăcere și lene, despre îmbrățișări scurte și înfricoșătoare, de ruptul urechilor cu dinții lacomi ai jupînițelor ținute în dîrdora măritişului și înșelate că le venea ceasul ce mereu se amîna. Bărbații făceau politică lor încurcată mereu umplînd cu tutun ciubucurile de iasmih și aruncînd fumul în aerul odăilor.

Princepele știa aceste saloane, de aici și de la Stambul, de pe vremea cît rîvnise la tronul ce cu greutate și primejdie îl dobîndise și tocmai de aceea, casele îi erau acum ca niște dușmani ce ticluiau și puneau la cale nevisate mîrșăvii. Sub acoperișurile lor curgeau vinuri nemțești și franțuzești, vinuri spaniole sticlind în pahare ca oțelul de Toledo, vutca și rachiul. Mințile se aprindeau, dorințele de asemenea și, un val de ură creștea din invidie și speranță, ducînd pînă sub porțile palatului lui un preș nevăzut de nenorociri viitoare. Vorbele messerului lucraseră. Trebuia să vegheze, să se pună bine cu streinul și să știe mai ales totul: ce gîndeau acești oameni nevăzuți ce una spuneau zioa în Divan și alta unelteau acasă, cu prietenii și neprietenii.

*

Trăsura opri pe neașteptate. Ajunsese în fața casei boerului Ianachi Moruzi, după o înțelegere de mai demult. Porțile erau date de perete și surugiii potoliră caii. Princepele coborî. Slugile cu capetele plecate îi arătară drumul. De pe o scară, gazda surprinsă că nu-și controlase bine ceasornicul englezesc cobora nădușind.

— Fii bine venit, Măria-Ta.

Pătrunseră amîndoi într-o odaie de sub treptele de lemn de cireș și Ianachi Moruzi închise bine ferestrele. Era un bărbat ca de 60 de ani înalt, dugos, cu o barbă albă strălucitoare. Capul ras lăsa să se vadă perii aspri ce făceau mîndria unui om ca el.

— Ne-aude careva?

— Nici pasărea din cer, Măria-Ta.

— Atunci e bine. Iată de ce am venit. Îmi ești om de trebuință. Mîine trece pin Bucuresci Strălucirea sa baș-beșliul Ahmet. Are treburi la Iași...

— Știu ce fel de treburi. Întunecate treburi...

— Soarta domnilor nu-i la îndemîna prostimii și trebuie să știm să primim ce ni se cuvine...

Princepele își scosese cuca și o așezase lîngă el pe un scaun împodobit cu pietre de matostat ce aruncau raze ca niște ochi. O

lumânare ațîta pietrele și le făcea să agrăiască în limbajul lor mut.

— Și mai bine este, Măria-Ta, a știre să ne ferim...

— Oamenii mei i-am trimes la Giurgiu să-l întîmpine pe Ahmet. Sosește în taină, mîine pe seară. Nu vrea să se știe că a fost pe aici. Îl ții în beilic la tine pînă a doua zi, cînd îl aduci la palat sub pază bună, că am a-i cere ceva. Vreau să-l înduplec și să-mi spună cum mai e vîntul pe la Poartă și ce gînduri are Strălucirea Sa, Sultanul în ce ne privește...

— O să te coste, Măria-Ta...

— Totdeauna m-a costat. Viața nu-i de pomană, cine nu știe asta, iute și-o pierde...

— Păi, nu? Înțelept ești, înălțimea Ta, deie-ți Dumnezeu sănătate...

— Așa că îndoapă-l, lasă-l să mănînce și să bea, aibi grije și de niscai copii depravați, dintr-aceia, ținuți de greci, care mult îl desfată cînd are trebuință...

— Știu ce am de făcut, înălțate Doamne...

— Vrei bani pentru vreun dar, cumva...

— Bani am, Măria-Ta...

— Știu, dar e bine să-i sporești și nu vreau să te păgubesc...

— Mi-i scot eu, n-aibe Înălțimea-Ta grijă...

— Sosește cu imbrohorul și cu un capugiu. Ca să nu le vină vreun gînd rău pînă la trimiterea haraciului, dă-le cîte șase cai, cu tacîmuri, din cei împărătești de-i ții parcă cu flăcări în grajdurile domniei tale...

— Și cele de trebuință. Am înțeles, Măria-Ta. Să n-aibi nici o teamă. Vor fi mulțamiți. Bani am să le scap în largile lor buzunare și-o să-i mai și trag de limbă, să văd ce ascund în capetele cele nerușinate...

— Bine faci, acuș mă duc că nu vreau să știe nimeni că am fost la tine.

— Mormîntul grăește, Doamne?

— Ți-aș fi spus la Divan cum este treaba și socotința, dar acolo era prea multă lume și nu-mi place. Unde mai pui că e și o noapte blestemată de n-am să pot dormi.

Își strânsese giubeaua albă, trăsesse hangerul cu briliante mai pe șold și se ridicase fără să ducă la buze măcar ce era pe masă. Gugiumanul de samur filfii între ei a pornire.

— Ai tăi ce mai fac? Sănătoși? mai întrebă monarhul ca să nu plece fără o vorbuliță ca lumea.

— Mulțumesc lui Dumnezeu, bine...

— Și prietenii dumitale ce mai șoptesc?

— Vorbe, Măria-ta. Ar trebui să-i mai strângi nițel, să nu creadă că e numai pace pe lume...

— Nu avea grije, mă duc...

Și ieșise. Afară parcă era și mai răcoare. Venea vara cea capricioasă, cu ploi și călduri, mereu neașteptată. Se urcă în trăsură și făcu semn surugilor. Ianachi Moruzi îi mai sărută mîna o dată pînă a nu porni caii...

— Nici o grijă, Măria Ta. O să fac cum ne-a fost înțelegerea.

— Nici la ai tăi să nu spui, că muierile știi cum sînt.

— Pe nevastă-mea am trimis-o cu copiii de mai dimineată la Potlogi. Nu mi-am oprit decît slugile de trebuință, cele mai de credință ce pînă acuș nu m-au vîndut...

— Bine ai făcut. Noapte bună...

Trăsura dispăruse într-un nor de praf și porțile se închiseseră în urmă-i. Princepele căzu iar în gîndurile lui. A doua zi avea treabă cu un sculptor, Schmutzer, pe care-l tocmise pentru sălile cele noi ale palatului și se gîndea dacă actul încheiat pentru 3.000 de taleri nu era prea piperat. Acela se învoia să facă 46 de figuri barileu, deasupra ferestrelor de sus a noii spățării, 29 de figuri rotunde deasupra ferestrelor de jos, în altorelief și 5 figuri rotunde la fereastra de la balcon a iatacului Doamnei, văpsite toate cu văpsea de ulei. Mai erau de ridicat împodobirile interiorului, muncă nu glumă, așa că, la drept vorbind, nu strica banii degeaba. Sănătos să fie și să stăpînească tot ce i se cuvenea. Așa ar mai fi trebuit tocmi și un grup de statui, niște balcoane și portaluri, dar vistieria trebuia acum să facă față cerințelor sporite ale stăpînului de la Stambul ce-și trimisese emisarul negru înapoi, ca să-i arate ce-l aștepta și pe el dacă n-ar fi îndeplinit dorințele Padișahului...

O neliniște turbure îi stăpînea sufletul. Se afla în ceasul de cumpănă spre cea de a doua domnie. Principele reintră prin poarta cealaltă, poarta de jos, cum fusese învoiala comisului Velea cu seimenii, ca să nu știe dreapta ce face stînga.

Curțile păreau de tot părăsite. Monarhul urcă scările din dos spre iatacul său, cătînd să nu facă zgomot. În prag îl întîmpină Doamna ce somn n-avea, simțind și ea că ceva nu-i cum trebuie.

— Nu dormi? o întrebă, sărutîndu-i obrazul rece și mîna vînată.

— Cum pot dormi, cînd Măria-Ta te frămînți?

— Nu-i mare lucru. Am avut o treabă. Mîine trece spre Iași baș-beșliul Ahmet. Trebuie să-l țin o zi și să vorbesc cu el, făgăduindu-i ce-i cere sufletul...,

— Bine faci, înțelept ești, Doamne, ajută-te cel de sus...

— Acuș ar trebui să dormim puțin, nu?

— Eu mă mai rog, cu îngăduința Măriei-Tale...

— Cum vrei...

Era tîrziu, deasupra Bucurescilor umbla o lună rătăcită, mică și covrigată ca un cosor de aur...

*

În urmă cu o săptămînă un logofăt de taină îi adusese Principelei o scrisoare de la baș-beșliul Ahmet care suna îngrijorător:

„Ca unul care am simțit totdeauna urmările bunăvoinței Măriei-Tale față de mine și temîndu-mă ca treburile între cele două Curți, a Măritului meu stăpîn, Sultanul și a Măriei-Tale, să nu se mîntuie prin vreo ruptură în împrejurările de față, văzînd primejdia la care trebuie să fiu supus prin aceasta, eu îndeosebi, dacă ar afla Măritul Sultan că am de gînd a-ți da de veste despre primejdiile ce te pîndesc, îmi iau îndrăzneala să te rog a mă primi fără știința cuiva la trecerea mea spre Iași pentru a vorbi dimpreună despre cele mai neprevăzute trebuinți ale Măritului meu stăpîn ce te privesc și pe Măria-Ta...”

Și iscălise. Niciodată nu văzuse Principele o slovă turcească mai neagră și mai amenințătoare. De atunci somnul nu-l mai cuprinsese.

Avea scurte coșmaruri în orele când oboseala îl învingea. Se trezea nădușit tot, căutînd cu ochii în jur, mulțumind lui Dumnezeu că-și vede Doamna și coconii mișcîndu-se prin galeriile Palatului. Se credea o clipă în turnul de la Edikulé și auzea în urechi vîjîitul săbiei ce-ar fi trebuit să-i reteze capul în întunericul micei încăperi a gîdelui. Știa cunoscutul zgomot al valurilor bătînd în zidul de piatră și simțea vechiul și cunoscutul miros al orașului albastru din diminețile de vara când totul scînteia, de la turnurile subțiri și ascuțite ale Aiei-Sofia și pînă la lespezile așezate una peste alta în largile, încăpătoare și liniștitele cimitire turcești din fața Cornului de aur sau dincolo de Rumeli hisari. Amintiri îndepărtate de care nu putea scăpa cu nici un chip îl striveau sub povara lor îmbelșugată. Se revedea în chilia copiilor în fața învățăcelilor greci care-l puneau să buchisească pînă amețea în patru limbi vechile manuscrise ale lui Petrus Patrikios, supranumit Magisterul, rămase din lucrarea sa plină de adnotări din *De cerimoniis* a lui Constantin Porphirogenetul. Cum trecuse acea vreme a lipsei de griji, cu scurte ceasuri de joacă în curțile întunecate, străbătute de boieri bărboși și grăbiți care îi făceau salutul cu mîna la gură și la poale ca unui vlăstar domnesc ce era. Își amintea vechile bănci lustruite de vreme pe care citea în genunchi dintr-un obicei prost al tatălui însemnările lui Philotheus, protospătarul lui Leon cel înțelept. Erau acolo reguli închistate, stabilite de cletorologhioanele vechi. Sfînta slovă a lui Constantin al șaptelea, el însuși nepotul unui sfînt, Theophanes ce trăise atît de puțin, cum trăiesc toți sfinții, îl fermeca. Călătorise cu fiul lui Leon al VI-lea în campaniile sale militare, duse în ținuturi arzătoare și îndepărtate, străbătuse deșerturi fără apă și cîmpii mănoase, cercetînd cărțile sale bisericești și asupra stării timpului, uneori noaptea căuta pe cărările cerului acele drumuri ale stelelor, ucise încă înainte de a înceta să mai trimită pămîntului lumina lor. Învățase formulele cabalistice ale vechilor profeți arabi și se vedea încă de pe atunci reînviind fastul și fala Bizanțului în acest nenorocit de mic Principat al Țării Românești unde tatăl său domnise atît de puțin, dărîmat de intrigile neprietenilor și de arginții mai mulți ai altora. O lungă pregătire cu dascăli făcuse din el

un bărbat plin de voință, împins de apriga dorință de răzbunare a mamei sale ce trăia numai pentru puterea lui, trebuind să plătească moartea tatălui, ce fără strălucire intrase în pământ. Când ajunsese în Fanar, în vechiul cartier grecesc, în anticamera viitoare sale biruințe, strunit de acea teribilă Evanghelina ce într-o mână ținea ceasloavele și în cealaltă lirele venețiene ale corupției, femeie slabă, osoasă, cu un chip bărbătesc, ce nu descăleca decît ca să mănînce sau să intre peste slujbașii Sultanului, cu privirea supusă, cu o vorbă de duh, ori cu un dar la spate, tînăr, Princepele fusese învățat, ce trebuia să facă acela care merge cu firman de mucarer și cu blană la un Domn, în ziua Alaiului, pentru care zece ani bătuți îi trebuiseră. Dacă l-ai fi trezit noaptea pe neașteptate, ți-ar fi recitat din textele vechilor dascăli, aciuiati la curtea tatălui, unde cătau a ști slovenia și a supraviețui din cuvinte, soartă a tuturor cărturarilor, disprețuiți de cei bogați și socotiți smintiți la minte. Alerga la Sfîntul Gheorghe la ieșirea cailor în ceair în urma tuturor și spunea pe dinafară, pentru urechile lui numai în care bătea vîntul de primăvară: „Iei în mîinile tale firmanul cu punga de diba, tu fiind călare pe calul tău, pe care-l ține sluga ta, ce merge pre jos. Când ajungi lîngă Domn și vezi că este vremea ca Înălțimea-Sa să pornească întru întîmpinarea firmanului, descaleci și vii spre Înălțimea-Sa, întinzînd către ea ambele mîini, cu blana și firmanul. Domnul ia îndată firmanul și sărutîndu-l, îl pune deasupra, cu blana pe care o ții cu mîinile tale, și îndată îți aduc un cal domnesc cu patru ciohodari care țin calul tău și îndată pornești și treci înaintea Domnului...” Și, ca într-un vis, vremea se bulucise spre viitor și el ajunsese acolo unde vruse mai ales Evanghelina, maică-sa, lîngă porțile Saraiului unde se unea Marea de Marmara cu fără seamănul loc al Cornului de Aur, pe colina Bosphorion peste care pluteau în amurguri păduri de cipri, nemișcați în bătaia ușorului vînt ce învelea marea cea verde cu un abur. Ani întregi urmărise din ulițele noroioase ca un nimeni alaiurile Slăvitului împărat pătrunzînd în palat prin cele șapte porți, prin Demir-capasî, prin Top-capasî, prin Balic-hanè-capasî, pe la Soüc-ceșme-capasî, prin Otluc-capasî și prin poarta cea mare Bab-i-hümaiun, dar venise și ziua cînd putuse să străbată dincolo de

Poarta fericirii, după lunga așteptare în fața porții jalbelor. Nu mai era de tot tânăr cînd i se așezase pe frunte cuca de argint, cu egretele și cabanița cu marginile tivite cu blană de samur, în sunetele asurzitoare ale muzicii turcești ce cînta afară, în curte. La 23 de ani îl văzuse pentru prima oară pe măritul Sultan la hipodrom, privind caii arăbești aduși de la Basra, ori de la Erzerum, Mossul sau Bagdad, din vechile garnizoane ale ienicerilor, și nu împlinise 40 cînd îi sărutase darnica mîină, dar cum să uiți o viață plină de umilințe, nesfîrșitele oftaturi ale mamei ce nu mai știa unde și cui să scrie, cui și ce să mai dea pentru ca să ajungă la acel ceas de slavă cînd bogăția lumii trebuia să i se așeze în față și el s-o ia și să se bucure, așa cum credea, de om ce era și nu știa grijile cele mari ale domniei, ce începeau o dată cu plecarea din orașul plin de moschei, de lume pestriță, de aur și de femei, numit de cronicari, Pragul-Asitanè, cuvînt cu cheie, ce multe spunea, capitala lumii de demult și de totdeauna.

Totul se amesteca în aceste ceasuri de spaime, capuchehaia lui lăsată la conacul său aflat lîngă moscheia Fethie, îi scria că în orașul măririi sale și al pierzaniei sale se ivise un protivnic ce cu bani împrumutați ori dobîndiți cu cine știe ce mijloace iscodea prin consulii streini, rîvnind la tronul țării. Princepele sporise de două ori rikiabia de la 400 de pungi la 650, de la 7.000 de ocale de ceară la 10.000. Trimisese și cele 600 de cîntare de seu pentru arsenalul Porții și cele 500 de ocale de piei argășite, tîrguise și încredințase omului său de credință cele 800 de bucăți de canavăț pentru hainele robilor de la catarge și plătea, după înțelegere, 100 pungi de galbeni Marelui Vizir, ca să nu mai vorbim despre pieile de jder și de samur, despre blănille de pacă, bașca ce mai luau celelalte regeale: chehaiua, defterdarul cu ai săi. Bairamlîcul îl costase de fiecare dată pînă la 60 000 de piaștri numai din trimiteri la Poarta împărătească, în afară de cei 250 000 de piaștri dați celor ce ar fi putut să hotărască, în vreun fel, viitoarea lui alegere. Cumpărasede pe toți cei ce se lăsau cumpărați de la miralem-aga pînă la portarul cuptorului împărătesc. Cu toate astea un voivoda-bei, cum îl asigurase și messerul, se aciuiase ca gîndacul în gunoi pe lîngă slugile slăvitului

Sultan și-i lua lui somnul și liniștea. Cine va fi fost și cu ce bani umbla acela, asta trebuia să afle și cât mai curînd. Capuchehaia nu știa că i-l ar fi vîndut, pentru că netrebnicul, era vădit că are prin preajma lui un susținător și cine să fie altcineva decît vreun fiecine de boer ce ședea cu el la masă de Sfintele Paști și de Sfîntul Crăciun, visînd la ruina lui, la scurtarea capului său.

Își cercetase catastifele și însemnările de taină și căuta pe unde stătea buba. Oare nu uitase pe careva de la bacșiș? Semne nu erau. Numai în anul acela făcuse daruri pînă și ienicerilor sosiți cu Pașii în trecere spre Iași, nu-i uitase nici pe seimenii din serviciul său, spitalelor le aruncase o nemica toată de 2 000 de piaștri, pe cînd muhafizilor le lăsase din hazna peste 60 000! Doamna cheltuisese de yașmac 38 000 de piaștri, bisericii îi dăduse numai 20 000, mîncarea nu atinsese 40 000, palatul la reparat nu-l sărăcise, atunci cui și cât ar mai fi trebuit să dea, ca să astupe gura aceluia, ce lacom îl împingea din tron la pierzare.

„Ah, pămîntul ăsta naște trădarea ca mușța”, își răcnise singur umblînd nebun prin palat. „Pe care am să-l prind, întîi o să-l schingiui și o să spună cu gura lui cum m-a furat și a dorit silnicia mea!”

Cercetase și înscrisurile de taină. Era pus negru pe alb: ca la al doilea mucarer mic, prin logofeți, să sporească ceea ce era pecetluit de vechi învoieli și se adăugaseră numai din partea Doamnei plocoanele împăratului: 10 000 de taleri, Valideli 5000, lui cîzlar-agasi 5000, Marelui Vizir 5000, chehaielei vizirului 1000, lui Caimacam-pașa 1000, chehaielei acestuia 500, lui Reis-Efendi 500, țeșrifatgiului 800, mai-marelui eunucilor 500. Asta în afara cutiei de briliante trimise Padișahului cu prilejul mucarerului mare, alteței sale prințului: un lustru de diamanturi, alteței sale mamei prințului împărătesc, un ceasornic cu briliante...

O întrebuse în nopțile lui de nesomn pe Doamnă:

— Pe cine am uitat noi, mărită soață?

— Pre nimeni, Doamne. Ai cercetat doar listele ce le țin ca să nu fie încurcătură. Pînă și pe odobași i-am miluit. Bairactarul își ia ce-i al lui fără să clipească, prin omul nostru. Avem dați bani pînă și șefului meterhanelei. Saccabașîl care însoțește pe slăvitul sultan în

drumurile sale își are porția. Mirahorul Înălțimii-Sale, de asemeni, eu nu știu pre cine puteam uita. Sînt mulți, bată-i Dumnezeuul lor, Alah ce lacomi i-a întocmit...

Cu tot zbuciumul, pînă la venirea baș-bešliului, nu putură să dovedească nimic, după cum nici după aceia. Cum se înțelese cu boerul său de credință, Ianachi Moruzi, Ahmet sosi în taină abia a doua zi spre miezul nopții. Îl conduceau prin palat cei de trebuință. Garda lui rămăsese în curte, ascunsă în trăsurile ce însoțise tainicul drum. Baș-bešliul era un bărbat înalt cît doi, cu fața uscată de vînturi, îmbrăcat în haine strălucitoare. Pe cap purta un megvezè uriaș și caftanul împodobit cu copce de briliante și vulpi negre strălucea în lumina slabă a cămării de taină în care Princepele îl primise sărutîndu-i cu umilință mîna împodobită, încă de la ușă. Mantila lui roșie ca sîngele i se păru monarhului o tristă atragere a atenției.

— Atotlăudatul și Marele Dumnezeu să dea viață îndelungată prea puternicului, prea grațiosului și prea dreptului împărat și să înmulțească zilele lui! zisese Princepele.

— Selam aleccum ve rahmetullah! răspunsese oaspetele, clătînînd cu demnitate erodiul stufos ce mișcă aerul stătut.

— Allah ömurler verè padişah efendimizè! întări iar Princepele, cu o grijă neagră pe față. Ce vînt te poartă, Strălucirea Ta, în nemernica noastră țărîină?

— Treburi la Iași, Măria-Ta. Sănătos?

— După cum vede lumina ochilor tăi, Înălțime...

În mica odaie fuseseră aduse din vreme cahfeaua, ciubucul și dulcețurile. Baș-bešliul își roti ochii lui sălbatici în jur și gustă magunul.

— Bun! mîrîi soldățește. Bine a făcut Măria-Ta că nu a chemat aici fețe streine. Putem vorbi în liniște.

Dregătorul se așezase pe pernele de mătase, după ce lepădase caftanul și încerca licoarea fierbinte păstrată într-un vas filigranat. Princepele se așază alături și începu să scoată din largile buzunări ale halatului de casă inelele pregătite din vreme, care mai de care mai scump. Schimbul de vorbe dintre ei se iuți:

— Să cadă capul vreunui vrăjmaș?

- Dacă mi-l află...
- Luarea vreunei averi fără încuviințarea Sultanului?
- O să vie și acea vreme...
- Arenda altor ocne de sare?

Al patrulea inel trecu de jumătatea degetului mic al dreptei. Luarea scurtă a safirului luminează întunecatul chip.

- Pășuirea vreunei datorii?

— Cine îndrăznește să facă datorii către înalta Poartă fără să fie pedepsit de urgia lui Dumnezeu?

Cel mai frumos inel, ultimul, împodobește acum lacoma mână a turcului.

- Spune!

— Ce scorniri se ascund după rîndurile primite de la Strălucirea Ta?

- Ai un protivnic la Stambul...
- Numele lui și trimit 39 de cai cu tacîmul lor de aur...
- Nu-l știu, poate îl află Luminăția Ta.
- Nu cred nimic din ce-aud...

Sof-feregeaua baș-bešliului se strînse sub brațe. Culoarea stacojie lumina pereții, umplîndu-i parcă de sînge.

— Mîine trimit cu slugile în urma Strălucirii Tale a zagarè, 40 de blăni de hermină și 300 sîrturi de samur...

— Gura mea e mută, am treburi diplomaticești aici, nu am venit, a-ți vinde pe dușmanii Măriei-Tale care și ei mă plătesc... să știi...

Se lăsă o tăcere de moarte. Principele întrebă după aceea neted.

- Dacă ei plătesc, cît? Eu pot plăti și mai mult...

— Nu poci a-ți spune. Află-l singur și fă-i ce trebuie. Turcul e cinstit. Dă o masă, îmbată-ți slujitorii, uită-te la ei și spune-le că unul l-a pîrît la careva. Or să se arate cu degetul...

- Sînt mai mulți deci?
- Toți! Numai unul are bani mai numeroși...
- Spune-mi-l!

Baș-bešliul se ridică. Penele de stîrc filfîră iar în aerul camerei de taină.

- E anul cînd domnia înălțimei Tale ia sfîrșit. Trebuie făcute alte

învoiri. Dacă te vei dovedi strângător și o să poți să încredințezi Sultanului o sumă mai mare, întrucât multe greutateți apasă asupra slăvitei împărății, s-ar putea să uităm de ceilalți...

— Cît?

— Haznaua s-a ridicat la 36 000 de pungi.

— N-are țara atît...

Ahmet surîse cu gura lui de lipitoare.

— Fîntîna asta ascunde multe izvoare, Măria-Ta. Dacă o seca unul, sapi mai adînc și găsești alte zece...

Și-atunci plecase, rugîndu-se scurt lui Allah să-i păzească zilele.

— Lacom ca o fiară, a dublat prețul! izbucnise intrînd în iatacul Haricleiei ce se ruga sub icoane. Nu știu de unde să mai scot atîția bani. Țara e gata de răscoală. O să fim măturați într-o noapte, noi și-ai noștri. Or să dea foc palatului și vom ajunge săraci lipiți pămîntului...

Doamna tăcea privind pîlpîirea candeliei pline cu untdelemn de Hios.

— Voi, muierile, nu știți decît a vă ruga! mai zise el izbind cu piciorul într-un sfeșnic. Dumnezeu nu-ți dă singur, trebuie să-i pui și lui mîna în gît! Slugile mele s-au îngrășat de atîta bine și se bucură văzîndu-mă că nu dorm. Nemernicul știe pe cel ce vrea să-mi ia tronul dar nu agrăește. Dar nu plec de-aici, așa să știe! Chit că iau șapte piei de pe nenorociții ăștia! Și cînd mi-oi face suma, drumul Viane și-al libertății!

— Lăcomia nu face casă bună cu fericirea, Doamne!

— Vorbești să n-adormi, iartă-mi vorbele nesăbuite...

— Smerește-te și stăpînește cu blîndețe...

Princepele n-o mai auzi. Noaptea aia, cum le spuse mai tîrziu boerilor, nu dormise, îi urîse...

*

În toată această neliniște, ciudată era numai nepăsarea messerului. Acesta părea preocupat de ale lui, pretindea că nu mai are mult și o să poată fabrica mult doritul aur la care atît rîvnea și

Princepele, necrezînd totuși că o să-l vadă vreodată. Nemaiputînd suferi nesiguranța, îl chemase la el și-l luase pe departe.

— Cum mai merge cuptorul spagiric, Ottaviano?...

— Încerc, Magnifice. Toamna este timpul cel mai bun pentru Nebunul Marei Lucrări. Atunci spiritele sînt favorabile și ceea ce e malefic în stele se pierde...

— Dar în cărți ce mai scrie? Nu-mi mai citești din Daponte, că mult mă mai învățai...

Messerul zîmbise cu gura lui răutăcioasă într-un fel cu totul nesuferit.

— Nici Neculai Chiparisa nu-i de disprețuit, în locul Tău aș dormi cu cărțile lor sub cap...

— Ce vrei a spune?

— Ce știe Strălucirea Ta mai bine decît mine...

Se aflau în iatacul Domnului, pe coridoare se auzeau pașii furișați ai Haricleiei ce pîdea făptura messerului.

— Ai aflat? Întrebă dintr-o dată Princepele turburat, fără să se mai ascundă.

— Știam.

— Mereu te lauzi! Ai o gură spurcată. Făgăduiești și nu te ții de cuvînt. Te-am lăsat la lucrările tale și nu cred nimic din ce-mi tot făgăduiești...

— Vrei să plec?

Întrebarea era amenințătoare. Ottaviano îl privi drept în ochi cu acea nerușinare și îndrăzneală a iubiților ascunși.

— Cum poți vorbi astfel?

— Nu înțelegi că vor să mă omoare?

— Cine să te omoare?

— Toți cei ce te înconjură. Ei înțeleg mai bine decît Tine ceea ce vreau eu...

— Și ce vrei tu?

— Să fii puternic...

Tăcuse privind afară prin strîmta fereastră care dădea spre odăile de gardă. Jos, seimenii, în lumina și căldura începutului de vară, se mișcau de colo-colo, nepăsători.

— Și nu sînt puternic?

— De cîte ori să ți-o spun că numai spaima dă măsura puterii?

— La ce școală a Diavolului ai învățat?

— Lucrurile acestea nu se învață, se fac! Lasă-mă numai puțin și am să ți-i aflu...

— Știi deci că sînt mai mulți?

— Ar trebui să faci ca nobilul Ferrante care-și ținea dușmanii îmbălsămați în hainele lor cele mai scumpe. Ar fi o priveliște...

Afară bătea vîntul a secetă, pereții scoteau, parcă gemete. Princepelui i se făcuse urît.

— Uneltesc, îi știu. Am oameni. Cel care ar trebui să te păzească și să afle, e surd și orb. Ei toți, cînd mă văd, fug dinaintea mea. Cunosesc că stelele mele îi pîrăsc.

— Nu cred nimic.

— N-ai decît!

Îi întoarse spatele și vru să iasă.

— Stai, unde te duci?

— Unde mă cheamă treburile mele...

— Și ce spun stelele tale?

— Că dacă nu le-o iei înainte, te vor doborî... Știi ce afirma Machiavelli: virtutea e acțiune. Nu există virtute contemplativă... Nimic nu e mai păgubitor decît calea de mijloc, *le vie del mezzo*...

— Și ce-ar trebui să fac?

— Pe oameni ori îi faci buni, ori îi distrugi!!

— Și mai ce te-a învățat talianul tău?

— Fă ofense mari, căci numai ofensele mari te scutesc de răzbunare! Cine ajută pe altul să fie puternic, merge sigur spre ruină. Ca să stăpînești, trebuie ori să iei, ori să ocupi. Au bani ascunși, află-i, stoarce tot de la ei, deposează-i! Lasă-i săraci, se vor milogi, fă-i să nu creadă în nimeni, să se pîrască frate pe frate, soră pe soră, să-ți scuipe numele și să jure că tații lor sînt nemernici...

— I-am învățat demult cu asta!

— Și-atunci de ce nu le este frică?

— Poate că sînt prea obișnuiți cu trădarea. În scaunul meu, de aproape o sută de ani, au văzut o mulțime de domni trecători. Asta e

bucuria lor...

— Să-ți amintesc greșelile fundamentale ale lui Cezare Borgia?

— Nu-i nevoie...

— Și-atunci?

— Să lăsăm să domnească legea...

— Vorbe de om bătrîn, iartă-mă!

Princepele se ridicase mînios de pe sofaua pe care ședea.

— Ah, cîine! Am să te dau gîdelui, am să te biciuiesc! Nu mă știi de frică...

— Te apăr și tu-mi vorbești de lege! Dar legea ești tu! Tot Machiavelli spunea că oamenii și fierul găsesc pîinea, dar pîinea și banii nu găsesc oamenii și fierul! Mi-i lași mie?

Monarhul se învîrtea prin odăile joase, mișcîndu-și greu vestimintele de dimineață. În cele din urmă se opri:

— Fie!

— Numai să m-ajuti să știu cînd s-au născut ei și părinții lor....

— Doar nu vrei să mă împingi să fac ceea ce a făcut odată Tiberiu cu demnitarii săi! Vrei să le întocmești horoscoapele? Să-i îmbraci în mantale împodobite cu potîrnichi?

— De ce nu? Nu e istoria maestra faptelor noastre și în special ale principilor? Să te mai învăt?

Monarhul avu o lungă ezitare. Știa ce înseamnă să spună și de data asta da. Dar nu putu să se împotrivească ochilor acelora albaștri, plini de taină.

— La noapte să vii să privim cerul. O să înveți multe. Am un ocean...

— Nu cred în stele...

— Te voi convinge...

— Bine.

Obrazul îi amortîse parcă, messerul îl fixa cum l-ar fi legat ca un laț nevăzut. La căderea serii se îmbracă și se parfumă, își concedie slugile și porni pe coridoare sub privirile soției sale, Haricleia, care încercă să-l oprească:

— Unde pleci? întrebuse femeia.

— De cînd trebuie să-ți dau ție socoteală, Doamnă?

— Lumea vorbește despre lucruri necurate...

— Cum poți s-asculți?

— Ai două fete mari și băiatul a intrat în maneje să învețe echi-tația...

— Du-te!

Haricleia intră plină de spaimă în odăile ei.

Era o noapte de început de vară, senină, înaltă, cu cerul tot o baltă de stele. Ușa chiliei messerului era deschisă. Pe pereți fuseseră întinse planșe cu semnele zodiacale, scoase de cine știe unde din sacii lui ce erau plini cu fel de fel de lucruri.

— Iată turnul meu Ziggurat, glumi Ottaviano. E strîmt, dar în-căpător. Magnificul meu stăpîn îl face să strălucească...

— Vorbe, Ottaviano, tare mai pălăvrăgești... Pot să m-așez? Am obosit peste zi...

— Stai!

Scoase cîteva pergamente vechi și le desfășură cu mîna sigură:

— Iată aici desenele făcute după cele 22 de tăblițe ale Marilor Arcane. Cunoști?

— Puțin.

— Știi Marea Lege a Cifrei fatidice și-a Numărului?

— Nu.

— Ai să-mi fii discipul, cum mi-ai jurat?

Princepele îngădui. După aceea messerul îi vorbi multă vreme, arătînd cînd planșele, cînd cerul văzut prin fereastra îngustă a chiliei, despre stelele regale, despre astrul Aldebaran, cu privirea lui roșie care prevestește sfîrșituri tragice, stînd sub semnul Gemenilor; despre steaua Regulus, aflată sub semnul Leului și cînd ajunse să pună mîna pe locul unde sta în desene Antares, scoase un strigăt de spaimă:

— De ea să te ferești, aduce moarte prin mîna de om și supliciu!

— Ce vrei să spui?

— Nimic, Magnifice. E numai ceea ce știu...

Pe urmă îi arătă Pleiadele și Hyadele din Gemeni, îi vorbi despre planeta Praesepe, cea ce aduce orbirea, îi arătă pe Sirius, însoțit de străluciri militare și vorbi despre steaua lui, Alfa Orionis,

Betelgeuza care vestea nemurirea unora.

Între atâtea cuvinte, îl întrebă când se născuse, el și maică-sa, Evanghelina, vru să știe orele de noapte sau de zi ale ivirii pe pământ ca să calculeze în gând mersul astrelor favorabile sau nefaste în casele lunii. Pe o hîrtie făcea semne, trăgea linii ce se încrucișau și vorbea parcă într-o limbă numai a lui. Îi arătă steaua Pollux din Rac, ce-l urmărea pe el, pe messer, semnul că un asasin sau mai mulți se și iviseră și-i doreau moartea... Beta Perseii sau Algol din Taur patrona această mînă sau aceste mîini ce aveau să sfîrșească vreodată cu el, dar nu-i era teamă.

Părea transfigurat, cuvintele veneau repede, umbla prin acel cer ca printr-o grădină familiară, era frumos, era fanatic, era Magul acelei nopți de vară. Îi vorbi apoi despre steaua sinucigașilor, Alphard din constelația Leului, soră a altei stele nefaste: Ras Alhage, despre steaua Scheat a înecaților și-i arătă Nebuloasele Spirale, Nebuloasa Andromedei, a lui Orion, cea a cîinilor de vînătoare, aproape de Ursa Mare, Nebuloasa Lyrei ca un inel străveziu și cea în formă de limbă de clopot numită Dumbbell, îi vorbi apoi ca în somn despre vîntul de miazăzi-răsărit care are corp de cîine, coadă de scorpion și două brațe cu aripi...

Gura lui dulce de copil umplea noaptea de numele cîntătoare ale stelelor cortigiane: Mardouk, Istharr, Ninib, Nergal și Nebo.

Ridică degetul mîinii drepte și-i indică sus pe boltă luceafărul de seară: Ananith care era războinic și crud...

— Destul, vorbele tale mă amețesc!

Princepele avu un moment de îndoială dureroasă. Simțea cum intra și mai mult sub puterea acestui vrăjitor tînăr.

— De ce nu vrei să știi? E mai slab cel ce fuge de adevăr. Uite cărțile mele, și scotocise sub pat, arătînd hîrtoagele: am copii după Tetrabilonul și Centilogul, ai auzit de Ptolemeu Alexandrinul? Îl cunosc pe Albumazar și pe filozoful Leontiu...

— La ce-mi folosesc mie toate astea?

— Ca să afli mai devreme nenorocirea și să te aperi...

— Pămîntul nu apără pe nimeni. Dumnezeuul lui e gîdele și dreptatea sa: corupția!

- Amarnice vorbe!
- Dă-mi niște migdale, ai sau să chem slugile?
- Nu, e noapte prea înaltă ca să mai văd pe altcineva...

În priviri avea iară acel viciu care-l întinerea pe Principe. Renunță la migdale...

*

Ceea ce urmă se trase de fapt de la un joc de pharaon. Mai târziu cu o săptămână, într-o noapte fierbinte de iunie, messerul părăsi pe neașteptate curtea Princepelui într-una din acele plecări inconștiente ce aveau să-l supere atîta pe monarh. Era însoțit de medelnicerul Sotir, cu care se împrietenise la toartă, și el cu obiceiuri dubioase, demult deprinse. Ottaviano voia să mai schimbe locul, să găsească ceva, un joc de cărți, cum aflase că se bate pe la hanuri. Prietenul știa ceva, la Norocul Cailor, un fel de crîsmă cu tălănițe, unde se arăta din cînd în cînd și o curvă de 12 ani, una Puica, ce se zicea că are învățătură mare, de scoală din morți și pe răpuși și pe uciși cu farmecele ei despre care se dusesese vestea în București.

- Mergem, hotărîse messerul.
- Dar te cunoaște lumea...
- N-o să mai mă cunoască!
- Cum?
- O să vezi...

Și într-adevăr pe la zece într-acea noapte, medelnicerul Sotir se dăduse jos dintr-o trăsură însoțit de o frumoasă femeie tînăra cu ochi albaștri, îmbrăcată într-o rochie ușoară de buhur, peste care așezase un șal roșu cu ulamale. În urechi îi spînzurau cercei cu floare de diamanturi și cu două smaragde. În degetele lungi și subțiri ținea inele cu safire ce luau ochii curioșilor. Gîtul lung și subțire era frumos împodobit cu o leasă de mărgăritar ce făcea privirile acelea vicioase și mai pierdute.

— Cine-i? Cine-i? întrebau mușteriii locului de pierzanie, lăsînd cărțile și privind ca niște cotoi la necunoscută.

- Cine știe ce grecoaică adusă de lefegiul ăsta puturos să ne

strice nouă norocul astă seară!

— Ba eu o cunosc, zisese unul, parcă comisul Zosim Bașotă, aflat și el la o masă. E Caliopei, vara banului Caragea... N-am mai văzut-o de opt ani...

— Să fii dumneata sănătos, îi răspunsese în derîdere dumnealui Lascăr Scanavi, aceea de mult a murit. Avea *morbo gallico* și după ce l-a dat unei jumătăți din București a murit la Filaret urcîndu-se pe pereți...

Neturburați de această zarvă cei doi se așezaseră la o masă de joc și începuseră să arunce cărțile. Pe la miezul nopții ușa se deschisese și intrase un bărbat înalt, frumos ca o cadră, cu o mustață subțire pe buzele veștede de băutor.

— Cine-i? întrebuse Ottaviano.

— Ginerile vel vistiernicului Dudescu, o căzătură...

— Dar ce face?

— Își ruinează socrul. A băut cinci moșii și le joacă pe celelalte la pharaon...

— Cum se numește?

— Căpitanul Sîrbu, păzește pușcăriile. A fost hoț de codru și și-a vîndut frații de cruce. Lumea l-ar scuipa dacă nu l-ar teme...

Noul venit se așezase, ceruse hangitei o cană de vin și se uita împrejur. Prezența unei femei necunoscute îi ascuți privirile și curînd nu-l mai slăbi pe messer.

— Ar trebui să mergem, zisese medelnicerul Sotir, gelos, cuprins de o amărăciune fără nume.

— Mai stai...

De masa căpitanului Sîrbu se apropiase acum un alt bărbat, cu un cap lustruit, cu degetele pline de inele grele, îmbrăcat cu mare grijă după moda timpului, ce-i arăta mijlocul ca al unei viespi.

— Țsta cine mai e?

— Seakis, un cartofor. De trei ori l-a ruinat pe Sîrbu, dar el nu se lasă... Acum iar o să-l ușureze de bani...

Căpitanul uitase de messer, prezența acelui jucător faimos îl făcu să-i părăsească pe cei din jur.

— Joci, arhonda? întrebă.

— Cum, nu? Dar ce-ai mai vîndut de te țin paralele?
— Alexeenii cu cincisprezece mii și Ostrovenii cu optsprezece...
— Măi să fie! zisese celălalt. Ce l-o fi apucat iar pe boer Du-
descu?

Se adunau și alți curioși.

— Cam cît vrea să piardă domnia ta astă-noapte?
— Seakis, jucăm totul sau nimic. Să bată slugile ușile în cuie. Nu
ieșim de aici pînă unul din noi nu va fi sărac lipit pămîntului...
— Pe dumneata nu te plîng. Mai are socrul ce vinde. E mai rău de
mine...

Căpitanul tăie cărțile cu mînă sigură. Messerul le lăsă pe ale lui
pe masă și se ridică.

— Să nu mi te-așezi în dreapta, *psihi-mu*, zise căpitanul Sîrbu,
simțind prezența streină în spate. O să-mi porți nenoroc...

— Bine, făcu Ottaviano, mișcînd femeiește un evantaliu de fildeș
ca și cînd i-ar fi fost cald.

Jucătorii și cei din jur simțiră un fior privind la strania femeie
căreia nu-i dădeai 20 de ani, cu un păr negru ca smoala și cu acele
priviri dulci, albastre.

Cumpărătorul necunoscut al Alexeenilor și Ostrovenilbr îl plătise
pe norocosul ginere în țechini de Veneția, monede bune de aur ce
răsunară ca clopoței diavolului pe masa verde. Hangița adusese
alune și Sîrbu trosni cîteva în fălcile lui puternice. Mai ceru după
aceea un lichior și îl bău cu sete. La messer nu mai privi, îl robise
jocul. Mintea începea să-i lucreze și pe față-i se citi o cruzime fără
margini. „O să-l omoare pe grec dacă pierde!” gîndi Ottaviano.

După țechinii venețieni la care Seakis răspundea cu riali spanioli
cu pajură, fu rîndul gîrășilor. De trei ori cîștigă Sîrbu, de trei ori
Seakis. Miza se înnodă de două ori și veni rîndul caragroșilor, și zlo-
ților turcești.

— Pestriță avere a avut mușteriu dumatăle, zisese batjocoritor
grecul. Nici n-a schimbat banii la zaraf...

— Banul nu are haină, merge cît face, răspunsese cu scîrbă căpi-
tanul cu ochii în cărți.

Pe postavul verde se iviră galbinii împărătești de zece lei unul,

semn că partida se întărită. Nici medelnicerul Sotir nu mai juca. Lăsase și el cărțile și veghea lângă messer. Pe la miezul nopții, când asupra orașului se abătura răcnetele dogite ale cocoșilor, ce de spaimă parcă strigau, se arătară din pungi și galbinii olandezi și stambulii de opt lei unul. Miza înghițise pînă atunci misiri numeroși ce se adunau grămăjoară, grămăjoară, în stînga grecului.

— Mai joacă arhonda? întreba neostenit Seakis fără să privească banii galbini și sunători.

— Cum, nu? Doar ți-am spus: pînă nu prăpădesc tot, ori te văd că te spînzuri, nu mă ridic...

— Păcat de zestrea boerului Dudescu, zisese grecul. Drept e, că bine le mai stă banilor și-n punga mea, dar nu știu cum, mult trebuie să fi muncit pentru ei...

Căpitanul, ca să mai afle haz în acea pagubă ce nu se mai isprăvea, răspunsese:

— A nădușit furînd!

— Bună vorbă, numai să fie și-adevărată, că-i ușor să-i toci averea dar de ce să-l și vorbești de rău?

Căpitanul Sîrbu pusese o carte bună pe masă. Seakis îl lăsă să cîștige. Jumătate din ce-i luase timp de patru sau cinci ceasuri se întorcea spre el.

Fericit mai ceru alune și lichior. Nu știa că acest cîștig făcea parte din ruina lui.

— Sfînta Născătoare de Dumnezeu o vrea și cu mine noaptea asta, ori de nu, o să-i iau icoana de la Mitropolie și o să mă cac pe ea!

— Nu spune vorbe grele, arhonda!

Hangița, galbenă de nesomn, dar fără gînd să plece de la această partidă ce mult o așteptase, adusese repede cele cerute. Căpitanul avea în apele privirilor un mîl parcă de lături și de icre stătute de pește; cînd cîștiga, ca acuș, dinlăuntrul acelor ochi verzi se ivea o lumină rece ce limpezea totul.

Seakis mai se lăsă o dată să piardă. Grămezile de riali și piaștri fură cărate de palmele lacome ale căpitanului peste fața de postav.

Spre groaza celor din jur, grecul puse pe masă două sute de galbini funducli de Stambul. Aurul lor gălbui străluci moale în palida

lumină.

— Primesc! zisese Sîrbu cu curajul nebun al pierzătorilor.

Cărțile foșniră în palme, făcură ocolul mesei și toată lumea aștepta cu sufletul la gură.

Trei grămăjoare de monede sunătoare luară calea întoarsă, apoi alte trei. Sîrbu era curățat. Mai scotoci și pungile lui ascunse în nădragi. Pîna la ziuă nu rămăsese decît cu 500 de lei vechi. Îi jucă și pe aceia în trei porții. Una de o sută și două de cîte două sute. Mai cîștigă de trei ori, pe urmă iar se lacomi și cînd afară se iviră zorile rămăsese lefter. Privi nebun de spaimă la grămezile de bani din fața lui și, fără un cuvînt, se ridică.

Sculă lăutarii hanului ce în acea noapte nu cîntaseră, pentru că nu avuseseră pentru cine, dar nici nu plecaseră:

— Aideți, mă, cu mine, că vă dau ceva dacă-mi ziceți pîna acasă!

La messer și la ceilalți nu mai privi.

Țiganii atît așteptau. Își potriviră sculele și începură pe trei glasuri:

Of, of, of,
Nu mai poci de ostenit
Tot umblînd după iubit
Și nimic n-am folosit...
Of, of of...

— Hai după el! zisese Ottaviano.

— E tîrziu!

— Ce dacă!

— Îți place?

Medelnicerul Sotir se supăraseră.

— N-am chef de bețivi. Plec.

— Du-te! zisese blînd meserul și se luase după căpitan.

Afară se lumină, era un aer proaspăt, bun ca o mîngîiere. Bucurescii se arătau cu turlele Mitropoliei. De departe scîrțiau neunse roțile morilor de la Radu Vodă.

Astfel sosi căpitanul în curtea Dudescului ce mai avea fanarurile

aprinse pe la colțuri. Casa, mută. Socrul era sculat de mult, o știa bine, dar la slujbe nu pleca atît de devreme. Sîrbu aruncă țiganilor un lăntug de aur și cîteva scule între care două brelocuri de Viana, ca să nu pară zgîrcit chiar cînd se întorcea de la o partidă pierdută, știind bine că toată săptămîna orașul o să vorbească cum l-a rîs grecul Seakis, fără milă, batjocorindu-l și luîndu-i tot ce mai avea după necugetata vindere a moșiilor.

În capul scărilor, așa cum se aștepta, îl întîmpină boer Dudescu în halatul lui de noapte, tivit cu blană roșcată de vulpe.

— Bună dimineața, tată socrule, spuse cu o ușoară bunăvoință ginerele, fără să știe că e ascultat de urechi streine. Nu am venit prea devreme, ca să nu-ți turbur somnul...

— Vrei să urci la mine sus?

— Cum, nu?

Messerul se lipi de peretele casei. De sus, prin ferestrele deschise se auzea totul...

— De unde vii? întrebă boer Dudescu.

— De la un joc, tată socrule. M-au lefterit iar!

— Știam... Aș vrea să pleci din casa mea. S-o lași pe fii-mea...

— Ce-s nebun? se mirase vesel căpitanul. Uiți că are avere! Asta-mi trebuie mie, nu fata dumitale! După cum știe toată lumea ea și-a închinat viața Mîntuitorului și face rugăciuni de dimineață pînă seara, la mînăstirea Măxineni, neprihănită...

— Nu rîde de ce am mai bun pe lumea asta.

— Nu rîd, tată socrule, zic numai...

— Dacă te-aș despăgubi, ai pleca? Oamenii mei ar face restul. Ar desface acturile, tot. Vorbesc cu cineva și te duci cînd vrei în străinătăți...

— Nu poci, ce-s prost? Aici e căldurică, aici stă viitorul meu. Cine are nevoie de un cartofor ca mine? Nu spuneai domnia ta că nici un găinaț de rață nu face viața mea? Păi dacă-i așa, de ce să strici o sumă bunicică pe mine? Eu aștept. Dumneata o să mori. Nu azi, nu mîine. Să-ți dea Dumnezeu zile multe, să le poci duce, da tot o să ne lași înaintea mea, și-atunci îmi rămîne și mie ceva. De jucat cărticica nu mai joc, uite m-am jurat că dacă pierd astă noapte nu mai pun

mîna...

— Piei din calea mea! îi strigase bătrînul cu ultimile puteri.

— Nu înainte de a-ți cere ceva bani de buzunar, că trăesc singur, nevastă nu mai am și curvele costă!

— Ieși, să nu te văd! Mai bine pui doi țigani să-ți ațină calea și să te omoare decît să-ți dau bani să cheltuiești cu muieri podărese!

— Voia dumitale, boer Dudescu. Eu tot am drum pe la grajduri, pe la Curte. Oi găsi un prilej să se audă cîte ceva din ce știi...

Boer Dudescu mai strigase cu o ultimă putere a glasului.

— Du-te! Spune cui vrei ce vrei! Mai bine îmi pun capul sub tocător decît să-ți mai dau un galbin! Eu averea n-am furat-o, am făcut-o cu sînge și de aruncat pe fereastră, n-o arunc! O să merg la mitropolit și de vrei ori nu vrei tot o să te despart de fii-mea!

Asta fusese. După trei zile messerul îl aruncase pe căpitan înaintea Princepelui în odaia de taină.

Sîrbu îngenunchiase plin de extaz:

— Sluga Măriei-Tale pînă la moarte! spusese cu o voce devotată pînă peste marginile obișnuitei credințe.

— Ce ai a-mi spune, căpitane? Odată te-am scăpat de la moarte dîndu-ți viața ce nu o meritai...

— Știu că înălțimea Voastră crede că sînt bun numai la treburile cele nemernicești, dar sufletul meu e curat ca aghiasma...

— Limba ta mai mult ascunde decît spune ceva... N-am auzit încă în aceste locuri despre o credință oarbă și de o dragoste fără de sfîrșit.

— Dacă mi-ai încredința paza vieții Măriei-Tale mi-aș îngădui să spun ce știi...

— Înțeleg, vrei o slujbă mai bună.

— Nu numai asta.

— S-aud.

— Strălucirea-Ta are un protivnic la Stambul...

— Știi ce-ai spus?

— Știu!

— Vorbește și te fac omul meu pe viață!

Princepele era ca o fiară, se învîrtea în jurul lui cu privirile

crunte, gata să-l sfîrtece, dacă ar fi îndrăznit cumva să-l mintă.

— Nu mi-e lesne!

— Acuș că ai scăpat vorba pe gură, ori cu voie, ori fără voie, tot o să mi-l spui!

— Îl spun, cu o făgăduială. Nu-i lua viața, Măria-Ta, e o ființă apropiată.

„Ce scîrbă de om!” gîndea Princepele.

— Fie. Făgăduiesc!

— Vărul boerului Dudescu tocmește tronul Măriei-Tale cu banii socrului meu...

— Ai dovada? întrebă monarhul simțindu-și fruntea plină de apă.

— Uite-o, Măria-Ta...

Îi întinse o scrisoare, nu de tot îngălbenită de vreme, ceea ce însemna că nu trecuseră multe luni de cînd fusese primită.

— Citește! porunci Princepele așezîndu-se pe o sofa.

Messerul se topise parcă în perdelele încăperii. Sîrbu ascultase cu urechea stîngă dacă nu e cineva pe-afară, pe coridoarele de lemn, și începuse încet:

Părintește și frățește,

Slavă lui Dumnezeu ce, necuprins de minte de om, judecă și rînduiește chibzuind toate cele de trebuință, miluindu-mă și pe mine cu speranța dobîndirii domniei unde am halè de vistiernic, pe slăvitul meu văr, Constantin Dudescu. Carele este dar pentru noi fiindcă dorește ca noi să îmbrățoșăm trebile țării și a Domniei cu toată virtutea și iubirea de cînte, fiind de laudă că au privit ochiul cel milostiv asupra Duceștilor...

— Să mai citesc? întrebă.

— Citește!

În Mitropolie nu voi putea sta pentru că este calabalicul altora, dar vei face gătire rînduind ca fiul meu, Nicolae, să-mi așeze casele în care șade vlădica de Tîrgoviște unde sînt și casele dumisale aproape. Cu care se împlinește trebuința pâr ce se vor ridica oștile împărătești cînd grijindu-se Curtea, mă voi muta și eu acolo... Mai are trebuință Măria-Ta să audă?

— Citește!

Să pui numaidecît să-mi facă șlicul de samur, după rînduiala domnească, numai de larg, după șlicul cel vechi care-l știi. Să mi-l trimiți înainte la Giurgiu prin Gheorghe de la Ostroveni, ce-l am acolo la copii. Să pornești pe Neculai, fiul meu, cu menzilul înainte, și să-mi puie și să-mi tocmească carîta de drum și să o pornească cu om înadins al casei ca s-o aducă la Giurgiu unde să stea la sameșul Tuduri pînă va veni și celălalt calabalc, trimis întru venirea mea. Să se trimită trei care pentru venirea mea, pornindu-le de la starostia Bucurescilor. De acolo, fiul meu Gheorghe, ca logofăt de-al doilea să-și iee doi-trei dieci de Divan și să vie cu carîta și celelalte calabalcuri la Lichirești unde să aștepte pînă ce voi veni eu...

Tot mai vrea, Înălțimea-Ta?

— Da cum? Citește!

Am auzit că chir Andrei Pavlu au luat în banii ce avea ai lui Mihai Voevodu Suțul tacîmul de edecuri, tot, căruia îndată să-i scrii și, de va fi cu adevărat că le are, atîta tacîmurile de cai, cît și alte lucruri căzute Domniei, de iznoavă să-i scrii să le trimită și cu mulțumită i-oi plăti, înștiințîndu-mă cu cît se va putea mai în grabă de este sau ba. Dar îndată cu un lipcan să-mi scrii, că nefiind acolo, să se facă de aicea neapărat. Să-mi opintești 200 000 de taleri prin călărași cu împrumutare, cu orice chip se va putea. Am pus și pe vornicul Teodor Cuțulea dimpreună cu dumneata, ca să nu facă vorbă, și dar, cu urnire politicoasă stai singur săvîrșitor, îndemnînd pre toți la cele de trebuință va cere, ca dimpreună să se facă toate, fără însă a le lăsare de azi pe mîine... Destul, Înălțimea-Ta?

— Citește!

Să socotești pe cine să orînduim capucehaie la Țarigrad, chemînd pe ai Lupeștilor, să le zici de venirea aici, la Țarigrad, ca să puie la cale pentru al casei loc și acareturi și venituri, pentru că știe turcește și a mai fost la Țarigrad înștiințîndu-mă și de streini și de mișcările ale împrejuratelor megieșii. Și-acum o ultimă dorință: șlicul de samur să fie din cei mai buni samuri și bine făcut, cu pielicele înnoite pe dinlăuntru ca să poată lupta la sudori, după căldurile ce sînt.

Io, Radu Dudescu, voevoda...

— Destul! Mi-ai împruțit urechile cu vorbele spurcate scrise de acest vânzător!

— Măria-Ta, nu am făcut decît să ajut pre stăpînul meu...

— Dă-mi scrisoarea!

O luă și o ascunse. Știa că celălalt așteaptă răsplata. I-o dădu fără multă gîndire:

— După Crăciun, iai slujbă sub aga Bălăceanu ce are nevoie de oameni ca tine. Du-te!

Sîrbu îngenunchiase și-i sărutase dreapta, lăsîndu-l în odaia de taină a logofetei, să-și macine de față cu messerul ura și dușmănia ce-o căpătase de la auzirea acelei scrisori ce-l făcuse pre el om și pe socru-său în neagră și amară pedeapsă-l împinsese.

*

Princepele venea de undeva dintr-o depărtată insulă grecească, de la Paros, dintr-o lume a basmelor mării ce gîndește și ea ca o ființă vie în dogorile și răcelile soarelui.

În acele zile întunecate monarhul se judecă pe sine și-și cîntări viața ca pe a altuia. Să ai dușmani era firesc într-o asemenea țară și în astfel de împrejurări. În acest loc strein lui, totul se putea întîmpla pentru că legea era numai o amintire, și o făcea cine voia și pentru cine voia. Unde se aflau oșteni seimeni și mai ales galbini dați unde trebuia, totul era îngăduit, amarnică istorie moștenise și amarnică istorie avea să urmeze...

Singur, în odăile sale, el privea spre viața-i. Cînd trecuseră atîtea zile, cu întrebările și faptele lor? Cînd îi sunase lui ceasul cel bun? Unde era vechiul oraș al Fecioarei cu moscheile lui, cu marea cea verde de sub portaluri, cu cipri nemișcați în bătaia soarelui de dimineață? Dar străzile înguste acoperite cu viță de vie parfumată, peste care plutea un straniu miros de gunoi și cadavre intrate în putrefacție, din vechea mahala a Fanarului, cu greci credincioși rugîndu-se de dimineață pînă seara ca să le reușească afacerile, cu femeile acelea, nevestele lor, cu chipuri de piatră ce și ele se rugau

pentru cei de pe mare, pentru cei ce sperau cum spera el și maică-sa. Cîte lacrimi și cîte ceasuri dezamăgite, cîte drumuri făcute în taină pe la fiecare dregător al Porții, ce scrisori și daruri date în taină, ca să poată auzi în daurita zi, minunata zi a investirii, cuvintele miraculoase ale Serenissimului: *Mugibingè amel oluna*. Atunci, în clipa aceea supremă, toate umilințele se șterseseră cum te-ai spăla cu apă pe față dimineata. Uitase și așteptările chinuitoare de lîngă zidul Hàs Farunului, în strimta curte plină de miros de pîine în care văzuse atîtea cortegii și auzise bocănitul toiagului miralemului pe pietrele tocite. Totul se topea într-o minune veselă. Treceau hageghianii de la Divan în costumele lor somptuoase, în soarele roșcat se clătina ușor erodiul primenind aerul. Balîcgilul din pene de stîrc alb îl urmărise toată viața lui de copil ce se obișnuise cu așteptarea promisei domnii, după otrăvirea înceată a tatălui ce-și pierduse tronul prin intrigi aici țesute, așa cum altul acum țesea altele sub aceleași ziduri atît de cunoscute. Unde erau acele seri petrecute pe malul Bosforului în scîrțîitul caicelor clătinate de apele neliniștite, acel aer otrăvit de miros de pește, tavernele joase, pline de oameni cu fețe fără expresie, căzuți parcă într-o toropeală ce nu mai lua sfîrșit. Sfintele zile ale lipsei de grije, cînd nu trebuia decît să recite textele lui Epifanius al Ciprului cel ce scrisese despre așezarea patriarhilor și mitropolîiilor la ospețele imperiale. „Ca să domnești, trebuie să știi!” spunea maică-sa, cu vocea aceea ce te îngheța, privindu-l rece ca pe un strein, cîteodată fără milă, dacă nu putea a-i răspunde la cerințe. „Domnilor nu le este dată o viață ușoară. Ei se trec ca florile și cîteodată, dacă nu de foarte multe ori, pleci de aici cu alai și te întorci cu mazilul la spate. Sus (și-i arăta turnurile de piatră de la Edikulè) te așteaptă un gîde și un butuc. Dacă ai noroc te așează un milostiv într-un sac și te îneacă...” Povești, triste povești, pe care orașul plin de cimitire, vorbind despre moarte alb și mut și despre trecerea puterii ce iute e dusă pe apa nemăsurată a vieții, le spunea viu, arătîndu-le cui voia să le știe...

Dar cum începuse povestea lor, numai de ei știută, de maică-sa, Evanghelina, și de acel trist și îndurerat bărbat care avea pe buze un

zîmbet înțelept, lipsit de putere? În ochii lui murise odată viața și ce-l ținuse pînă la adevărata isprăvire fusese o nădejde oarbă ce niciodată nu se mai dovedise. Ținea încă minte slovenirea cu glas încet sub icoane a maică-si ce scrisese între altora și mai marelui peste grajduri în preajma investiției. Cum sunau și-acum cuvintele ce prevesteau binele și viitorul: „Onoratului imbrohor al grajdurilor împărătești... Cu ajutorul lui Dumnezeu, mîine Voevodul din Valahia va veni la Divanul împărătesc, Majestatea Sa a ordonat să pregătiți noaptea la patru ceasuri turcești, la casa sus-numitului Voevod, din grajdurile împărătești, un cal cu tacîm și acoperit cu cioltar pentru urcarea Voevodului și 39 de cai cu șea, acoperiți cu covor pentru suita sa...” Pe urmă sosise dulcea chemare la curtea Marelui Vizir, primirea la chehaiaua Marelui Vizir și toate acele grele și încurcate ceremonii ce se ridicau pînă la numărul optsprezece, vegheate de ochiul rece și știutor al Evanghelinei. Era tînăr încă, răbdarea nu-l măcinase ca pe părintele său, putea să mai guste plăcerea mirării prostimii de pe caldarîm, care privea cu slăvită adorare la alaiul ce-l însoțea pînă în fața porții Güzel pe unde, de fapt, și umilitor amănunt, intrau în afara domnilor, mobilele și cerealele Sultanului prea mărit. O, mirosul acela de grîu vechi, risipit prin vechile curți vegheate de priviri lacome și curioase, pitite dincolo de ferestrele străjuite cu drugi de fier! Totul era încărcat de taine, pe undeva prin aerul plin de vorbe se hotărau vieți omenești, o mînă neluată la timp și dusă la frunte, o plecare mai puțin lipsită de semetie, cîte nefericiri stîrnea! Îi știa pe toți cei din spatele său înșiruiți călare în cortegiul alaiului. Pe teșrifati efendi, un bărbat înalt și mîncat de gută, lacom la bani și la primirea făgăduielilor că odată ajuns în scaun îi va trimite anual cîte zece buseian-i-hassa, cei mai frumoși copii pe care-i putea găsi pentru a-i potoli neostenitele-i pohte. În spatele acestuia călărea domol chiatibul ceașilor însoțit de emirul ceașilor și de 20 de ceași, și ei falnici în vestminte strălucitoare, arse de soarele acelei primăveri ce încropea devreme sub zidurile Stambulului. Se citise rugăciunea, bătea un vînt dinspre Marmaraua cea întunecată într-un asemenea anotimp și se ascultaseră glasurile preoților, căzînd sub lumina

acelei zile, în sunetul cădelnițelor. Urmase gustarea luată pe cai, după un vechi obicei și pornirea spre curțile cele mari. Amedenul se desfășura după un vechi ritual și el însuși privea cu mirare la cei din jur, privegheat de ochii necruțători ai curioșilor. La toate astea rîvnea protivnicul, un lacom și un vechi boer, pe care Princepele nu-l bănuise pentru că prea i se păruse fără dorinți de putere. Când își privea vechiul caftan de investiție îl apuca o ură cumplită pe el și să-l fi avut înaintea pe vărul Dudescului, nu i-ar fi trebuit mult ca să-l isprăvească. Dar pentru asta se afla cineva la Stambul, ce grije va avea să-i toarne otravă în vreun poc, la vreo petrecere, când îi era lui lumea mai dragă...

Totul se învălmășea între furie și amintirea nesfârșitelor zile. Ceva se ștergea în mintea lui împovărată de gânduri. Calul i se împiedicase înaintea porții Saraiului și bogatul vestmînt venețian se agățase de o tufă, gata să-l smulgă de pe cal, ce nefast semn ar fi fost, dar cineva îl sfîșiască cu o iute tăietură de sabie. Așa, cu caftanul ciuntit, intrase în marea curte. Brocardul auriu strălucea în soare pe fondul de postav alb și sobolii jughiniți aruncau nepămînteasca lor frumusețe vestmîntului împuținat. Trimișii streini priveau uluiți fala valahului ce pleca să ia tronul Țării Românești și se întrebau ce ținut de minune era acesta? În fața Divanului Vizirilor coborîse și fusese întîmpinat de Marele Vizir în persoană, și el îmbrăcat în strașnic vestmînt de ienicer agasî și de un coltuc-vezir. Marele vizir îi încredințase buzduganul cu nestemate, greu, strălucind în lumina crudă a zilei de primăvară, și pe urmă intraseră în cort, unde se luase prima masă, în timp ce Istambul defterdarî făcea plata ienicerilor, ceea ce semn de mare prețuire era...

Pe urmă, către prînz, se auzise în curte un galop de cal. Se sculaseră cu toți și priviseră la armăsarul trimis de sultanul însuși, un cal arăbesc ce trebuia bine călărit, cu tacîmul lui de aur, umplînd zidurile de sclipiri nemaivăzute. Unde erau acele strigăte de mirare ale celor din jur, unde era avîntul lui de-atunci, cînd se urcase în șa, după ce primise caftanul trimis de Serenissimul? Îl aduseseră 300 de ceauși cu turbane uriașe roșii, urmați de 30 de paici în haine de ceremonie. Alții veneau cu cuca de argint, purtînd în stînga mici

halebarde. Robele de postav roșu și cabanițele împodobite cu blănițe de jder dădeau o strălucire nemaivăzută acestei sărbători a puterii ce-l îmbătase ca un vin de Hios. Terzimanul vorbea cu toată lumea dînd din gură ca să-și facă meseria. Scăpa vorbe către Marele Dragoman, către capudan-pașa, ce aștepta alături, și el călare; către cazascheri și imbrohori, neuitîndu-l nice pe defterdar, ce puterea lumii era cu banii lui.

În Divan îl așteptau alte fețe înalte: marele Vizir, caimacamul, ce bine fusese uns de către maică-sa cu diamanturi și scatulce scumpe, reis-efendi, cel cu treburile din afară ale Imperiului, chehaia-bei și alții ce abia așteptau să înceapă a doua masă a acelei zile și să desfășure sub privirile lacome pilaful taamului. Gustarea, ce numai gustare nu era, putea merge pînă la 50 de feluri și aici era încercarea burților. Cît îl privește pe el, abia gustase din ce se afla pe mesele fără tacîmuri, în picioare, ca toți ceilalți. Îl țineau legăturile caftanului cu mîneci lungi, despicate la umeri, nu mai puțin scump decît acela în care venise, dar cum era darul Sultanului nu se cuvenea să nu-și arate încîntarea.

Cei din jur vorbeau în șoapte, se mai puneau la cale cine știe ce alte înlocuiri de domni, în alte părți ale lumii, și în jur mirosul mîncărurilor piperate și parfumate se amesteca cu acela al pieilor și al iuftului. Încă nu văzuse cabanița Serenissimului ce-i luase mai tîrziu ochii cu copcile ei de briliante și blănița de vulpe neagră, se uita numai la mantia marelui vizir, roșie ca sîngele, la aceea a caimacamului, verde cum era cîmpul primăvara și la îmbrăcămintea stacojie a lui ienicer-agasî ce semăna mult cu îmbrăcămintea hanilor de Crimeea.

Înainte de plecare, muhzir-aga, ce sta lîngă Marele Vizir, îi așezase cuca cu pene de struț pe cap și luase comanda ienicerilor. Curtea se răcorise, soarele căzuse undeva dincolo de zidurile dinainte ale Stambulului. Era amiaza lui fierbinte, dar aici nu rămăsese decît lumina, o lumină ca miezul de pară, dulce și istovitoare. Se auzeau cîinii ținuți în alte curți, saxonii de vînătoare ai împăratului, lătrînd fără pricină și zagargî-bașî-ul fugise să-i astîmpere.

Cortegiul trecuse încet, la pas, pe poarta dinlăuntru, numită Iccapù, pe unde numai marii demnitari puteau să treacă, lăsase în urmă hahnaua, chioșcul Bagdad și locul numit Haz-Odaua, unde locuiau cei 40 de curteni ai Serenissimului. Se ivise o curte străjuită de cipri nemișcați, cu pietriș ușor și mărunț pe jos. Ferestre mari lăsau priveliște spre malul de apus al Bosforului. Vântul mai mult alinta decât aducea vreun miros. Numai boarea mării urca pe neștiute și răcorea obrazele înnegrite și acoperite cu bărbii.

Pe margini se zgâiau slugile împărătești: cei o sută douăzeci de hazineli ce vegheau la tezaurul împăratului, chilarlîii ce lăsaseră tingirile mesei sultanului și priveau orbiți de lumina nămiezii, seferlîii uitînd de hainele Serenissimului ce iute trebuiau schimbate după investire. Mai erau de față camerarii, ținătorii de șa, armiferul, gardianul de turbane, ținătorii de ibric și șeful bărbierilor, toți cu gura căscată.

Patru capugibași îl luaseră la coborîrea de pe cal și-l purtaseră spre capul scărilor de marmură, unde aștepta Marele Vizir. Ușile cele mari de aur se deschiseseră și din umbra plină de parfumuri a sălii celei mari a Divanului izbucnise o lumină verde ce-l amețise. Capugibașii îl duseseră de subțiori, ca pe un bolnav, pînă în fața tronului, ce arunca din podoabele sale încrucișate lumini. Ceauș bașaga bătea cu deinecul în podeaua de marmură urmat de Marele Vizir. Era clipa cea mare, clipa așteptată în vechile chilii în care învățase tot ce trebuia să facă acum din cărțile epirotului Andreas Darmarios, prea înțeleptul europalat, cel ce încurcase lucrurile în Pseudo-Codinosul său, în care se amestecau învățăturile din Metafizica lui Herennios, cu părți din operele lui Philo – Alexandru de Aphrodisios, cu cele ale lui Proklos, Dameskios și Giorgios Pachymeres...

Totul fusese uitat într-o clipă de rătăcire. Undeva, în fundul Divanului împodobit cu perdele de Damasc galben, pe un pod îmbrăcat în catifea de aceeași culoare, între lungile șnururi de mătase, terminate cu ciucuri imenși, se afla tronul pe care sta un bărbat uscățiv, cu păr alb, iscat de sub turbanul uriaș, împodobit cu pietre albastre, ce străluceau stins. Alai-Köşcü rămăsese dincolo de

porți, ca și cei 28 de boeri însoțitori. Îl urmau numai patru, cei mai de credință, și-acum își amintea bine, între ei, era și boer Dudescu. Parcă-l vedea cum își potrivește pe furis cu un gest abia văzut caf-tanul nou primit în anticamera – arz-odasî – de la capugilar che-haiasî, marele portar...

Oare această ceremonie, cu învăluirile ei de invidie, să-i fi sucit mințile, dar nu el dorea tronul, ci văru-său și-atunci ce se ascundea aici? În Divanul cel Mare al Serenissimului ei cinci erau atunci, o știa bine. Boer Dudescu îi sta în stînga și tușea ușor, cu obrazul pălit, trăgînd cu privirile în jur. Împăratul părea că nu-i vede, avea o privire ștearsă și îndepărtată. În dreapta lui cubbè-vezir, Marele vizir își suga buzele și privea crunt și amenințător la adunătura de ghiauri pe care-i disprețuia. Cei doi cazascheri păreau osteniți de lungimea acestei petreceri. Le-ar fi trebuit cîte o narghilea și cahfele. Cei doi capugi-bași îl lăsaseră cu picioarele pe podeaua rece de marmură. Era liniște ca dincolo de lume. De undeva din grădinile pline de cipri se auzea numai zgomotul surd al mării. Princepele se înclinase de trei ori la intrare și se oprise în mijlocul sălii. Padișahul vorbise după o tăcere lungă. Marele vizir îi adusese pînă la urechi doritele-i cuvinte ce le tălmăcea de alături terzimanul, un grec creștin ce știa toate limbile pămîntului, făcîndu-se a uita că Princepele cunoștea și el limba turcă.

— Auzind Înălțimea Mea de credința și nestrămutata loialitate a lui, îi dau din grație, ca răsplată, principatul Valahiei. Dorința lui este de a nu lipsi nici pe viitor de la credința și îndeletnicirile lui. El are să apere țările de sub domnia sa și să păzească bine a nu face nimic împotriva și peste dorința mea...

Răspunsese cu voce fermă, ceea ce de o mie de ori îl pusese să repete maică-sa, Evanghelina, în odăile întunecate ale așteptărilor lui din mahalaua Fanarului.

— Pun zălog pe viața și pe capul meu că voi sluji din toate puterile mele pe prea dreptul și grațiosul meu împărat, atîta vreme cît el nu-și va întoarce privirea grației sale de la nimicnicia servului său.

După care, nepotrivit așteptărilor, nu căzuse în genunchi ci ascultase cu obrazul încremenit sfaturile date de Marele Vizir, care, în

cuvinte consacrate, îi amintise că era îndatorat de atunci înainte la slujbele împărătești, să trimeată zahereaua și să fie de credință. Serenissimul părea împietrit în hainele stropite cu aur. La vreo mișcare a capului turbanul lui scînteia în bătaia pietrelor scumpe la care rîvnea ca săracul de o viață și cum avea și ce iute să le dobîndească și să le stăpînească, pentru că de aceea atît se canonise. Marele Vizir îi făcuse apoi semn să se apropie. Padișahul îi împinsese un steag cu vultur pe el, pictat de o mîină meșteră. Armele țării aveau chipul Sfîntului Gheorghe. Marele Vizir îi întinsese și el yürüc-bairacul – steagul de paradă pentru mers și cînd totul se isprăvise, mai privise o dată cei patru stîlpi de aur ai tronului, se înclinase și se rugase în gînd ca această marțe să-i fie cu noroc. Ieșise cu sufletul plin de voința libertății. Pînă nu încăleca iar calul dăruit de Strălucirea Sa, era încă rob, așa încît se grăbise, fără s-o arate însă. Salutase pe toți vizirii și-și ținuse bine sabia încovoiață a ienicerilor, bătută. Pe aici se vorbea mult despre felul cum te porți și nu voia să se facă de rîs. Nu ostenise, și-acum mai știa ce bine se simțise în curtea umbrită de cipri, înfruntînd privirile curioase ale celor ce o umpleau. Sub tălpile subțiri ale papucilor simțise răceala marmurei și aceasta nu avea s-o uite niciodată. Mirosul funerar de mirt, zgomotul îndepărtat al mării neostenite de jos, de sub ziduri, și răceala treptelor. Trecuse apoi pe sub Orta-Capu, Poarta Păcii, cea de mijloc, pe care Sultanul intra călare cînd se întorcea de la vînătorile sale. Bab-iis-Selam strălucea verde în lumina prînzului.

Alaiul de plecare îl așteptase dincolo de porți. Princepele, la sfatul maică-si, tocmise un corp de cavalerie albaneză, care era urmat de boerii ce-l însoțiseră, după ranguri. Înainte, cei patru, între care boer Dudescu, ce numai miere era în acea zi minunată, și alți trei pe care ar fi trebuit să-i încerce ca pe fier, dacă mai aveau credința în el au nu. Bandierele Sfîntului Gheorghe și ale Sfîntului Mihail se desfășurau în vînt. Stema Principatelor și a Sfintei Fecioare păreau că iau foc. Copiii lui, două fete și un băiat, și ei călare, ținîndu-se bine în șa, îl urmau mîndri. Decretul de numire era adunat într-un cilindru de argint și părea un buzduhan mai mic. Doisprezece cai băteau pasul în urmă-le. Erau învăluiți în cioltac bogat și duși de

zăbală de grăjdari ce și ei aveau scuturi cizelate de aur.

Cortegiul se îndreptase către conacul Prințelului de lângă moscheia Fethië. Slujitorii lui aruncau bani de aur mulțimii și după o șiretenie ce tot de la Evanghelina, maică-sa, o învățase, caii din urmă își pierdură cuiele de la potcoave, prost bătute din potriveală chiar dimineața aceea, ca să arate celor ce le-ar fi găsit că argintul se găsește pe toate drumurile în Țara Românească. În cerdacul conacului, în hainele prea strimte, atunci, Prințele îl așteptase pe Miralem-aga, Vexiliferul împăratului, ce sosea către curtea bine rînduită și curățată cu alaiul său. Se auzea de departe tambulha-neaua asurzind trecătorii și cerșitorii ce împiedicau drumul. Orașul era parcă pustiu și se adunase aici să vadă nemaipomenita investire. Se apropia amurgul, nimărui nu-i era foame.

Boerii rîdeau cu dinții lor de cai, frecîndu-și bărbile nădușite.

Marea jos, în Bosfor, fierbea încă de pe acum ca într-o oală curată de alabastru. Dinspre Marmara soseau zvonuri de pescăruși, strigînd gutural deasupra Aiei-Sofia. Sangiacul, stindardul cel mare, răsărea deasupra convoiului, ca un mare vultur cu aripile pictate. Aerul era aprins, plin de uleiuri, undeva ardeau grătare peste care se așternea carnea de berbec. Tot acest cartier de greci și turci, de lume amestecată, prînzea de-a-n picioarele ca să nu piardă marele și veselul ceremonial. Alaiul turcesc strălucea de podoabe. În frunte era, urmîndu-l pe Miralem-aga, așgî-bașiul, ceași din incinta Saraiului, muteferechianii, călăreții din incinta palatului, seizii, descendenții Profetului, meșachii moscheilor împărătești, mevalii, marii învățați ce solemn pășeau pe jos, ceașneghiranul, ce gusta mîncările, călăuz-ceaușii ținînd tuiurile împărătești, imamul, duhovnicul sultanului, doftorul său, reis-atîbba-efendi, judecătorul armatei, ordù-cadîsî, mai marele moscheii Sfînta Sofia, tevchî-i-pașà, șeic-ül-Islam, pontiful musulmanilor, căpitanii cetelor ienicerești, solac-bașii, intendentul orzului, arpà-eminî, intendentul grajdurilor, ahor chethüdasî, bostangi-pașà, intendentul palatului, și alții: subași, axasbași, icioglanî, ciorbagii și odobași, slujbași mai mărunți ce precedau muzica condusă de mahter-baș.

O ceată numeroasă de copii, umplea ulița de praf, strîngîndu-se

în jurul muzicanților. Turcii cu turbane uriașe, cântau din zîlzen și boruzen. Țimbalele și tromboanele iritau aerul, totul era o nebunie colorată, un amestec de glasuri și strigăte.

În anticamera conacului, Principele îl primise pe Miralem-aga, sărutase stindardul cu gura și cu fruntea și i-l întinsese. Oboeala acelei zile începuse a se face simțită. Luase sangiacul și-l sărutase la fel, după care-l predase spătarului său, un boer tânăr ce-ascultase atent cuvintele lui de mulțumire:

— Atotlăudatul și Marele Dumnezeu să dea viață îndelungată prea puternicului, prea grațiosului și prea dreptului împărat și să înmulțească zilele lui!

Curtea se umpluse de urale și Principele predase lui miralem-aga un caftan nou și-i slobozise darurile de la Țara Românească, ținute cu grije pînă atunci: postavuri, rubiele, matrazuri, lăzi încrustate cu mătăsică de Beci în ele, cu ghiftuite pînze cusute de către cine știe ce mînă meșteră, dincolo de Dunăre, în nopți lungi de veghe. Toate fuseseră desfășurate spre ochii mirați ai celor privitori, pe urmă se aduseseră panerele cu struguri ținuți pînă primăvara, pe care mai era neștearsă bruma toamnei trecute, precum și peștii ținuți în ghiață în coșuri de nuiele, cu ochi albi, holbați, într-o încremenire de sticlă. Multe priviri picuraseră de pohtă și multe buze fuseseră linse în strălucita amiază. Pe urmă îngrămădirea de blăni se istovise, dispărînd în praful întoarcerii. Toate vorbele de mulțumire fuseseră rostite, dar Principele mai avea treabă.

Însoțit de boierii săi, în aclamațiile ceașurilor, se îndreptase spre biserica Patriarhiei. Se însera și soarele murea undeva dincolo de pietrele cimitirelor din spatele lui Rumeli-hisari. Îl întâmpinase însuși patriarhul, în spatele căruia privea toată nobilimea greacă din Fanar, cu ochi invidioși, roși de ură: prietenii și neprietenii, cu rudele lor, cu șoaptele lor, cu îndemînarea lor ce știa să zîmbească și să te cumpere. În curtea frumoasei biserici cu stîlpi răsuciți de piatră și cu sfinți albaștri în tencuială ce făceau umbră în pridvorul de cărămidă, Principele descălecăse, ascunzîndu-și osteneala. Trecuse peste o piatră, pusă anume înaintea lui și ascultase vocile

ceaușilor ce intonau în cinstea Domnului Dumnezeu. Vocile înalte spuneau cuvinte uzitate:

— *Dumnezeule mare Ține întru mulți ani pe Padișahul nostru și pe Voevodul nostru și le dă lor viață îndelungată și fericită.*

Intrase în biserică numai cu patriarhul care-l așezase la icoane. Principele se rugase fierbinte și primise mirul pe frunte, ascultînd șoaptele rugii cîntate ale marelui bărbat ce slujea cu ochii pieiți spre altar. Pe urmă ieșiseră amîndoi afară și preotul îi arătase tronul ce-l aștepta, un scaun sculptat, de chiparos, frumos mirositor, mai purtînd în el lumina lumînărilor ce-l aprinseseră la slujbă și parfumul de tămîie mereu aruncată în aerul bisericii. Cîntăreții spuneau grecește imnul dedicat Fecioarei Maria și crucile boerești băteau pulpanele hainelor bogate. Patriarhul rostise rar, cu vocea lui mare, către cele patru vînturi:

— Și iar ne rugăm pentru prea înduratul, prea strălucitul și bine-făcătorul nostru Domn, pentru ca bunul Dumnezeu să-i dea putere, învingere, tărie, sănătate și îndelungată viață, și pentru ca Domnul Dumnezeu nostru să-i ajute, să-l păzească și să-i pună sub picioarele lui pe toți vrăjmașii și protivnicii...

Pe urmă cîntăreții intonaseră polychronionul:

— Dă, Doamne, Prea Înduratului, dă binevoitorului nostru Domn, Domn a toată Țara Românească, viață îndelungată. Ține-l, Doamne, la mulți ani.

În portic, Principele mai sărutase o dată mîna Patriarhului, ce era privegheat de patru mitropoliți în haine aurite cu cruci de aur în mîini și pornise înapoi spre conac, în cîntecul *Vrednic este!*

Noaptea ce urmasse nu dormise. Evanghelina, maică-sa, nu închisese nici ea un ochi măcar. Pînă la plecarea din Stambul mai trecuseră zile. Făcuseră vizita de rămas bun la marele vizir, prilej de noi făgăduinți și daruri către lacomul demnitar, pe urmă, cînd vremea socotinții sosise, îmbrăcase caftanul de drum și, însoțit de silihdar-aga, de mirahor-aga, capugilar chehaiasi și ciohodar-aga, ce-i erau cei mai de vază însoțitori, iar urnise convoiul boerilor în mare alai, sub privirile curioase ale mulțimii. Puterea lui abia atunci începea și putea s-o simtă mai bine. Doi paici, în costume de aur și argint, cu

mari turbane albe, îl duseseră pînă la porțile orașului. Îi părea rău că lasă vechile mahalale, moscheile și marea aceea verde, plină de răcoare și-o spumă albă ca o dantelă ce mereu era aruncată sub malurile de piatră ale colinei Bosporion. Tuiurile străluceau în soarele altei zile, la fel de frumoase și de neuitat, la fel de strălucitoare și binecuvîntate. Caii Princepelui erau acoperiți cu covoare aduse de boieri din țară. Păturile cusute cu fir de aur străluceau în ușorul praf al marginilor Stambulului. Înainte se afla un deșert roșu, pustiu, fără copaci.

Coborîse ajutat de doi yedecii. În spate rămăsese urma albastră a orașului încastrată în cerul pălit. Bătea un vînticel călduț de stepe. Se auzeau buciume din rîndurile alor lui, amestecate cu țimbalele violente ale meterhanalei ce-l saluta pentru ultima dată. Se înclinase către însoțitori, sărutase pămîntul sfînt de unde luase puterea și privise spre răsărit. Înaintea lui se așternuse atunci drumul cel mai lung și cel mai dorit. Auzise ca în vis alcîșul, strigătele de bucurie ale boierilor, după cum se vedea acum vînzători și încălecase spunînd cu voce limpede:

— *Allah ömurler verè padişah efendimise.*

În urma lui mai bătuse o vreme davul, se mai auziseră timpanele și teaurile, oboaiele și țimbalele. Da, totul numai închipuire fusese, un basm de Orient, spus de alte voci, pentru alte urechi. Sub el colcăia, după cum vedea acum, trădarea, cumpărarea dreptelor-cugete și triumful altuia...

Așa începuse strălucitul menzil. Pînă la Ortachioi îl însoțiseră cumbaragiii, pe urmă spahiii îi părăsiseră și drumul obositor se sfîrșise în cîteva zile în fața Dunării. Pe malurile ei de pămînt așteptau rădvanele cu daruri și mulțimea boerilor gata să îngenunche și să-î țină isonul credințelor ce iute se lăsau înșelate la alte semne ale puterii. Intrarea în saivan începea cu sărutul mîinilor și al poalelor, cu tăvălirea spurcaților prin praful drumului neînceput. Ce glasuri mieroase aveau atunci și cum se mai perpeleau și nu voiau să-i iasă din voie! în Divanurile iute ținute în drum se arătau binevoitori cu nevolnicii, ar fi dat și hainele și pielea de pe ei numai să nu-l tulbure. Unde era el, boer Dudescu, în aceste zile prea fericite? Se

pierduse în alai, îl știa undeva lângă el, la stînga, mereu cu o vorbă bună, cu un sfat. Nu cu lingușiri...

Și-acum? Ce să-i facă el nevolnicului? La cazne să-l pună, iute ar fi murit că nu-l țineau doagele de bătrîn ce era, ceea ce și înțelegea Princepele. De aceea nu pentru el luptase bătrînul, ci pentru vărul său și pentru nestatornica și nesătula lui familie. Să-l omoare, gîndise în acele nopți de mare frămîntare, era prea puțin. Dacă s-ar fi întors ai săi prin jocurile domniei ar fi făcut din el aproape un sfînt. Pe cînd așa, o altă gîndire încolți în mintea monarhului. Trebuia să-i rușineze pre toți, pre bătrîn, pre ai lui și pre urmași, să-i știe istoria schimbătoare despre ce vînzători era vorba și despre ce pedeapsă meritaseră...

*

Despre sosirea în țară a Princepelui, mai tîrziu cu peana lui cro-nicarul scria cu mare prisoseală, după cum urmează:

Domnul, duple ce luă domnia la Țarigrad, îndată avîndu gata pre unul din oamenii săi și cu călărașii carii se întîmplă acolo, în menzil veniseră la Țara Românească cu zaptuferman și cu cărțile Domnului la caimacami pre care Domnul îi orînduise. Deci boerii caimacami, deosebitu de alte trebi și purtări de griji ce aveau din poronca Domnului, gătitu-au rădvane, carete și cară pentru agîrlîc, trimețîndu-le la Țarigrad, cu toate cele trebuincioase. Și pîn a nu sosi Domnul la Giurgiu, fieștecare din boerii țării, în afara caimacamilor, s-au silitu să iasă întru întîmpinarea Domnului, așteptîndu-l la vadul Dunării, de astă parte, unde și saivantu iaste întinsu pre malu Dunării. Și cînd ieși Domnul din ghecitu, stătură boerii la rînduiala lor, de-i făcură alai și mergîndu Domnul la saivantu, mergeau toți boerii pe rînduială, de-i sărutară mîna și poala. Și lângă Domnul stătea un boeriu care iera mai cunoscutu Domnului, pre nume Dudescu și arăta pre fieștecare boeriu cine iaste și ce boerie au avutu; și de-acolea, îndată se ridică Domnul și merse la gazda ce era rînduită și gătită, petrecîndu-l și boerii.

După ce intră Domnul în casă, mergu și boerii toți înlăuntru și le

zise Domnul să șază, dîndu-le cahfea. Pe urmă, eșindu boerii de la Domnu, mergu pre la gazdile lor. A doao zi mergu boerii de se închină Domnului și după cahfe se făcu și divan de giudecăți norodului, apoi a făcut masă boiarilor ce în frunte cu Dudescu stăteau împregiurul lui.

Pînă la Bucuresci, la toate conacele a făcut Domnul divan, dîndu-le Domnul tutulor o mîngîiere ca aceia că vor avea toți o dreptate. Pre cei mai aleși boeri i-a luat Domnul în carîta sa, într-o zi unul, într-altă zi altul, întrebîndu-i de starea țerii și cu ce chip să pot chivernisi și potu ridica trebuințele.

Sosind Domnul la Popești, unde de Bucuresci iaste cale de doao ceasuri, acolo s-au întinsu saivantul Domnului; și Domnul, după ce să schimbă de straie și se griji după rînduială Domniei, fiindcă acoloa îl întîmpină și alaiul cel gătitu din partea spătarului, agăi și alte rufeturi, unii din boeri întîmpinară pre Domnul și de-acolea sosi Domnul cu tot alaiul.

Dupre obiceiul cel vechi, caimacamii au așteptat pre Domnul în meidanul ce este mai gios de fîntîna lui Radu Vodă și acoloa fiindu saivantul întinsu, descălecă Domnul și merșeră caimacamii de se adunară cu Domnul împreună și cu ceilalți boeri, ce nu putuseră merge la Giurgiu și după ce șezu toată boerimea la rînduială sa, la fieștecare se dădu cahfea.

Iar a doa zi se făcu gătire de tot alaiul, așteptînd pre domn toată boerimea la poarta mînăstirii Văcărești, cu tot alaiul și șiragul său. Domnul puse deasupra podoabelor sale și haina împărătească, ce se chiamă cabaniță și își așeză cuca pre cap și din a stînga Domnului, alătura, mergea schemni-agasî, ce era rînduitu de la împărăție pentru așezarea Domnului în scaon. Din a dreapta și din a stînga, pintre paicii Domnului, mergu și alți oameni împărătești aproape de Domnu, fieștecare la rînduiala sa. Cum și toți boerii cei mari și cei mici mergu înaintea Domnului, înșirați pre rînduială lor și după izvodu ce se făcu cu pecetea Domnului.

Și viindu Domnul încetu, încetu, intră în orașul Bucuresci pre la Podul Șerban Vodă iar schemni-agasî merse și descălecă dreptu la curtea domnească și intrînd în spătărie, așteptă pre Domnul.

Însă pînă a veni Domnul la sfînta besearică din curte, mitropolitul țerii, episcopii, cu alți arhieriei și cu toți igumenii mînăstirilor Bucurescilor mai înainte se aflară în besearică, fiind mitropolitul îmbrăcatu în toate veștmintele arhieresti și cu mitra pe cap, iar episcopii, în mantii și cu cîrjele a mînă. Domnul descălecîndu la scara besearicii, mai înainte se află mitropolitul cu episcopii, cu ceilalți arhieriei și cu igumenii la ușa besearicii, preotul cu sfînta Evanghelie, diaconii îmbrăcați cu stihare, cu cădelnițe a mînă și citeții cu lumini aprinse în doauă sfîșnice; și dupre ce să sui Domnul pre o treaptă sau doauă, se scoborî și mitropolitul cu o treaptă și luînd din mîna preotului în mîna sa sfînta Evanghelie, o dădu Domnului de o sărută și cel ce iera protopsaltis îndată începu a cîntare axionul. Și agiungînd Domnul în mijlocul besearicii, își luă cuca din cap și se închină către icoana Mîntuitorului Isus Hristos, și o sărută, asemenea și către icoana Precistei și a proschinitarului. Și apoi stînd în mijloc, între cele doauă sfîșnice din a dreapta îl luă episcopul de Rîmnic și den a stînga episcopul de Buzău, și-l duseră spre ușa cea împărătească în sfîntul oltariu și ținîndu-l de mînă unul și de-o mînă altul, încungiurară sfîntul prestol, cîntînd Isaiia dăntuește. Și stîndu mitropolitul în dvera cea mare și episcopii aducînd pre Domnul și ingenunchiindu-l înaintea sfîntului prestol, Domnul încă plecîndu-și capul și mitropolitul puindu-i omoforul asupra creștetului Domnului, ceti molifta cea orînduită de încoronare, puindu asupra capului Domnului și ipogonation, ce să cheamă nebederniță. După săvîrșirea molifte, îl și mirui și sărutînd Domnul mîna mitropolitului, mitropolitul încă săruta creștetul Domnului.

Și vrîndu ca să iasă Domnul din oltariu, stînd afar, din partea din dreapta, ceaușii cei împărătești, episcopul de Rîmnic, și den partea din a stînga episcopul de Buzău, îl luară pre Domnul de subsiori și-l duseră de-l suiră în domneasca strană. Și stîndu mitropolitul în mijlocul ușii împărătești, blagoslovi pre Domnul și diaconul îndată începu; *Ελέησου ἡμὰς ὁ θεός* și pomenește pre mitropolitul, pre Domnul și pre tot creștinescu norod și face mitropolitul otpustul, cîntăreții *τού δεσπότην Πολυχρόνιον*.

Și coborîndu-se Domnul din strana sa, merse de se închină în mijlocul besearicii și eșindu afară din besearică și încălecîndu, își puse iară cuca în cap și cu tot alaiul descălecă la scara cea mare, mergînd în divanul cel mic, unde erau gătite de vătavul de aprozi doao scaone, a Domnului din stînga și a lui schemni-agasî din a dreapta și beizadelile Domnului, cu mitropolitul, cu episcopii și cu alți arhieriei stăteau toți în picioare și se închinau Domnului.

Și Domnul stătu în picioare în dreapta domnescului scaon și din sînul său scoase hatișeriful cel împărătesc și desfăcîndu-l și sărutîndu-l și puindu-l la fruntea sa, îl dădu în mîna lui divan-efendi și divan-efendi, asemenea sărutîndu-l, începu a-l cetire în veliglas. După sfîrșitul hatișerifului, îndată se făcu slobozirea din toate tunurile după obicei și începu meterhaneaua cea împărătească. După ceia Domnul stătu în scaonul său. Apoi divan-efendi încă îmbracă pe schemni-agasî cu blană de samur din partea Domnului și după ce-l îmbracă stătu și el în scaon. Și apoi vel visternieul Dudescu ceti tîlcuiala hatișerifului împărătesc ce fu scos pre limba țerii și vel postelnicul îmbracă pe divan-efendi și pe vel-visternicul Dudescu cu blănile cele de rînduială și vel-visternicul îmbracă pre toți oamenii cei împărătești, cum și pre oamenii lui schemni-agasî, pe unii cu blane, pe alții cu caftane, pre alții cu capoturi și pre alții cu binișuri de postav, pre fieștecare după cîntea sa.

Dupre aceasta, beizadelile mergu, apoi mitropolitul, apoi arhieriei, episcopii și toți boerii de sărutară mîna Domnului, însă boerii și haina cea împărătească. Deci, ridicîndu-se Domnul și cu schemni-agasî din scaonile lor, mergu la spățarie și beură cahfea și apoi îmbracă Domnul pe caimacami cu caftane, mulțămindu-le de slujbă.

Dupre ce se așează în domnie, a treia zi după vechiul obicei, domnul dădu și boeriile celor ce li s-au cuvenit. Rînduirea cînstitelor boerii după cum au urmat obiceiului precum mai gios însămnează: Vel ban: dumnealui Radu Golescu, Vel logofăt de Țara de sus, dumnealui Manolache Crețulescu; Vel logofăt de Țara de jos, dumnealui Manolachi Grădișteanu; Vel vornic de Țara de sus, dumnealui Ștefan Pîrșcoveanu; Vel vornic de Țara de jos, dumnealui Costache Ghica; Vel hatman, dumnealui Costache Caragea; Vel

postelnic, dumnealui Ianachi Moruzi; Vel logofăt al străinelor pricini, dumnealui Petrache Ritorides; Vel spătar, dumnealui Dumitrașco Topliceanu; Vel vornic al oștirilor, dumnealui Ioan Știrbei; Vel paharnic, dumnealui Scarlat Greceanu; Vel visternic, dumnealui Costandin Dudescu; Vel stolnic, dumnealui Costandin Nenciulescu; Vel comis, dumnealui Alexandru Văcărescu; Vel medelnicer, dumnealui Radu Slătineanu; Vel clucer, dumnealui Dumitrachi Asan; Vel serdar, dumnealui Costandin Oteteleșanu; Vel sluger, dumnealui Grigore Băleanu; Vel căminar, dumnealui Mihai Mano; Vel portar, dumnealui Marco; Vel pitar, dumnealui Teodor Emandi; Vel șetrar, dumnealui Manolachi Florescu; Vel armaș, pre dumnealui Lucachi; Vtori logofăt, pre dumnealui Barbu Merișanu; Vel agă, pre dumnealui Matei Bălăceanu; Vel cămăraș, pre dumnealui Ștefan Văcărescu; Vtori postelnic, pre dumnealui Matei Huzum; treti logofăt, pre dumnealui Cîrstea Voinescu; Vtori spătar, pre dumnealui Dimitrie Perdicari; Vtori paharnic, pre dumnealui Atanasie Hristopulo; Vtori vistiernic, pre dumnealui Iancu Scanavi; Vtori stolnic, pre dumnealui Costandin Varlam; Vtori comis, pre dumnealui Nicolae Velea; Vtori medelnicer, pre dumnealui Alexandru Greceanu; Vtori clucer, pre dumnealui Radu Băbeanu; Vtori pitar, pre dumnealui Costandin Bălăceanu...

Ceea ce nu scria cronicarul și uitase Domnul, era mărunțul fapt că din lunga listă a boerilor, pînă și la rangul al treilea, lipsea numele celor doi boeri din familia Dudescu: Radu și Neculai, fapt ce mult l-au mîniat pe acesta din urmă și l-au făcut să ia plin de scîrbă drumul Stambulului și să uneltească în fereală, după cum se dovedise.

*

Înainte Crăciunului din anul acela, ce-i veni Domnului, nu că să meargă cu boerii la vînătoare, că dragi îi mai ereau și-ar fi mîncat epure, ori pasăre și ce s-ar mai fi ivit înaintea puscilor cu prilejul praznicului domnesc. Ținuseră cu toți posturile și s-ar fi convenit să mai facă o mișcare prin pădure, la Boereasa, unde sta fagul ca

lumînările, unu-ntr-altul de nu se vedea nimic înaintea ochilor. Zis și făcut. Princepele au trimis chemarea, dumnealor au venit cu săniile și lungul convoi a ieșit din București în frunte cu steagurile vînătorești, ținute înaintea unui căpitan. În două ceasuri orașul se mistuise în urmă și se arătă de departe codrul neclintit în zămul iernii. Era devreme, zăpada scrîșnea sub tălpile unse ale săniilor și de sub blănilor de mistreț ieșeau scurte trîmbe de aburi; Dumnealui marele logofăt Manolachi Grădișteanu sta cu marele vornic Costache Ghica în spatele Princepelui și-i turuiă în urechi.

— Bună vreme, spunea primul, dacă o vrea Dumnezeu o să se rădăce grîul pînă-n vară și-o să facă spic cît vrabia.

— Numai credință să fie, zisese Vodă, ce cu un ochi rîdea, cu altul pre toți îi măsura cu răutate.

— Ce vorbă mai iaste și asta, Doamne? întrebă celălalt boer ce odată se îngrijorase.

— De...

Din spate se auzeau strigătele cîinilor, neliniștiți de apropierea vînatului.

— Gonaci ați tocmit? schimbă Princepele vorba.

— Tocmit. Întîi la mistreț tragem și pe urmă la epure...

Căii încetiniră. Pădurea se apropia. Văzură tîmpla ei albastră, pustie. Codrul avea o putere mută în rînduirea lui solemnă. Sta nemișcat în nemișcarea zilei de iarnă. În cîmp, la spate, soarele roșu și învolburat se ridica greoi să lumineze cărările lui oarbe. Săniile se strînseseră după tipic la o margine de drum și căpitanul de vînători suflă în cornul de capră. O clipă liniștea nu fu ruptă de nimic. De dincolo de zidul de fagi răsună apoi un răspuns parcă din vis, biruind depărtările. Boerii coborîră, abia mișcîndu-se în blănilor tocite. Erau groși, cu obrazul roșu, cu calpacele clătîndu-se ca la biserică. Băteau din picioarele înfășurate în obiele de blană de vulpe și vîrîte în cizme falnice, ca și cînd frigul i-ar fi și pătruns.

— Nevolnici și îmbășinați! mîrîi Princepele în barbă.

— Ai spus ceva, Măria-Ta?

— Nimic n-am spus, logofete Manolachi. Totul e pregătit?

— Totul...

Domnul trăgea cu ochiul spre pîlcul celor din spate. Între ei văzu statura înaltă a boerului Dudescu. Vel-vistiernicul se apropie slugos, bătîndu-și brațele că-l luase frigul.

— Tremuri? Îl întrebă Principele pe neașteptate.

— Mi-e frig, Înălțimea-Ta...

— E o zi numa bună pentru vînat, nu-i așa? Să-mi stai în dreapta, să am mărunțiș pentru gonaci cînd s-or ivi.

Vel-vistiernicul nu bănuia nimic se vede treaba, mai ales că vorbele Măritului îl întăriră.

Cîinii fuseseră trimiși să ocolească pădurea cu o sanie și nu lătrau încă. Boerii știau că mai au de așteptat și-ar fi băut ceva, dar nu se cuvenea s-o facă înaintea lui Vodă. Acesta își luase locul la o margine și ceilalți îl priviră. Pe chipul lui se citea pentru cine avea ochi să vadă o ascunsă și rea îngrijorare.

„Cine l-o fi supărat?” se întrebă marele spătar Dumitrașco Topliceanu, ascultînd tăcerea pădurii.

Marele postelnic Ianachi Moruzi băgase și el de seamă că Prințepelui nu-i sînt boii acasă. Începură a șoptire pînă nu se auzi zvonul vînatului ce era căutat în întunecata pădure de către gonacii aflați departe.

— Asta-i vînătoare cu tîlc, zise întîiul, scuturîndu-și umerii ca să se mai încălzească pentru că înțepenise.

— Crezi?

— Cînd l-ai mai văzut pe Măria-Sa să se coboare din casele lui și să ia drumul Boeresei? Dacă avea chef de vînat, oamenii săi atîta așteptau să-i așeze căprioara și ciuta sub pridvor, nu-i asta, ascultă la mine...

— Atunci ce să cred?

— O să vedem, nici eu nu-mi dau seama...

Pădurea sta neclintită în fața lor. Din spate se iscase un vînt tăios. Caii, cu nutrețul între picioare, mîncau în liniște. Fuseseră acoperiți cu țoale și de sub ele ieșeau un abur frumos mirositor de animal încins...

— Și praznicul ăsta! mai zise careva. E drept că de patru ori prean ne cheamă în micul divan și ne ospătează, dar acum parcă are

alte pohte...

— Să nu fi fost turcul de vina, răspunsese spătarul Topliceanu.

— Ce turc, care turc? întrebă chiorul, mirat că nu știe nimic deși oamenii lui ar fi trebuit să cunoască unele lucruri.

— Cum, n-ai aflat că a trecut prin București baș-beșliul Ahmet?

— Ba parcă știam ceva, făcu celălalt ca să nu aibe aerul că nimic nu trece pe la urechile sale.,

— Ei, de-aici pot să iasă greutăți, că Înălțimea-Sa e supărat, se vede bine...

— Doamne ferește-ne!

Postelnicul Ianachi Moruzi se închină cu nădejde.

Din depărtare se auzeau loviturile gonacilor. Pădurea suna surd și îndepărtat ca o toacă. Nu se deslușea nici un zgomot pentru că numai la iepure se striga. Boerii se așezaseră în linie cu puscile pregătite. Oamenii de ajutor se țineau aproape cu alte arme de schimb, gata încărcate. În stînga Domnului sta marele logofăt, la dreapta vel-vistiernicul Dudescu, mai încolo marele vornic și ceilalți, între care hatmanul Costache Caragea, sosit cu treabă la București și luat în petrecerea vînătorii pe neașteptate, marele ban Radu Golescu cu Scarlat Greceanu prin pregiur. Ceilalți se pierdeau în ceața dimineții, numai niște grămezi de carne învelite în blăni, stropșind priveliștea măreață a Boeresei. Gonacii veneau din trei părți, cum încongiuraseră pădurea și ciocăniturile cu bucățile lor de lemn în trunchiuri se deslușeau mai bine.

Princepele se așezase pe o buturugă și aștepta nemișcat. Îi vedeau obrazul albastru și ochiul ager, barba sclipind în reflexele zăpezii și bogata blană de samur atîrnîndu-i pe umeri. Cînd se auziră chelălăiturile samsonilor de vînătoare se ridică în picioare. Ceilalți țintiră luminișurile lemnoase din față. Toaca gonacilor bătu mai aproape. De prin lăstărișuri săreau animale necunoscute, zbucninlu-le sub priviri, dar nimeni nu le băga în seamă. Așteptau pe marele rîmător sălbatic și primul foc convenit Domnitorului. Nu mai tușiră, nu mai șoptiră, stăteau cu ochii țintă la zăpada prăfuită de jos, plină acum de urme rășchirate. Cîinii luaseră urma mistrețului, lătrau tare și din întunecimea pădurii se auzi o fugă greoaie,

ca și cînd cineva ar fi tîrît un sac plin prin zăpadă. Gonacii se opriseră departe de bătaia puscilor și așteptau. Din față se auzi un dupăit greoi și deodată frunze vechi și un noian fură spulberate. Samsonii mușcau din urmă și lătrau cu disperare ca și cînd i-ar fi înjunghiat cineva. Mistrețul se ivi la stînga, în dreptul marelui logofăt Manolachi Crețulescu, dar acesta nu trase pentru că nu se cuvenea. Era o fiară uriașă, neagră, țepoasă. În fuga lui zvînturată părea un cimitir scos din liniștea lui de morții ce s-ar fi răsculat din pacea pămîntului. Spre boerii cei mari venea un pogon de pămînt negru, un bolovan înfricoșetor ce avea doi ochi sălbăticiți și un colț alb și scurt pe o parte și altul pe cealaltă. Prin inimile tuturor trecu un rece fior de groază. Ar fi tras cu toții, dar prima împușcătură era a Domnului. Și acesta aștepta. Rîmătorul se opinti odată ca și cînd ar fi vrut să sară asupra Princepelui și pe urmă se răzgîndi. Nefrica bărbatului îl învinse, și o luă la dreapta, așa cum știuse și voia Măria Sa. Zăpada fu măturată ca de o furtună năpraznică. Pămînt și frunze, brazde negre și crengi scurte și ascuțite săriră în obrazele boerești.

— Trage, Măria-Ta, că ne scapă! zise careva cu groază.

Și Princepele trase. O dată și pe urmă încă o dată la repezeală, luînd cea de-a doua pușcă, aflată la îndemînă. Primul foc sbură calpacul boerului Dudescu și bărbatul căzu pe spate, aproape leșinat de spaimă. Al doilea lovi în ureche mistrețul și-l prăbuși fără suflare la pămînt. Așa ceva nu se mai văzuse nici chiar la o vînătoare domnească. Marele vornic Costache Ghica nu știu ce să facă mai curînd: să se bucure de strălucita iscusință a Princepelui, ori să-l ridice pe vel-vistiernicul Dudescu din spate, unde zăcea înfiorat?

— Să ne trăiască soarele nostru lumesc! strigă careva în triumful vînătorii.

— Slavă Măriei Sale și dibăciei cu care l-a răpus pe rîmător!

Princepele se apropie de boer Dudescu, ca și cînd nu și-ar fi dat seama ce se întîmplase și-i întinse mîna:

— Iartă focul meu nevrednic ce te-au speriat atît! Dar mi-ai stat în cătare și n-am avut cum face!

Vel-vistiernicul îl privea cu o îndoită groază. Oare să-l fi ghicit? Să-l fi vîndut atît de repede ticălosul de ginere? Să știe Luminăția-Sa

totul și să fi încercat să-l facă de râs?

— Nu-i nemica, Strălucirea-Ta! Eu îs vinovat. Trebuia să mă feresc.

Gonacii se apropiaseră și împrăștiau cîinii ce chelălăiau beți de sîngele animalului ucis.

Princepele scoase un scurt jungher de la brîu și tăie urechea mistrețului, ascunzînd-o în largile buzunare ale vestmîntului de iarnă.

— Să ne trăești, Măria-Ta! spuse repede dumnealui Radu Golescu. Cu împodobită înțelepciune ne conduci pre noi și ne arăți iscusința pînă și la aceste nemernicești îndeletniciri ale vînătorii...

— Să ne trăești!

— Să ne înflorești!

— Să te ție sănătatea și mintea! strigară în cor curtenii cu fală. Mistrețul era cărat cu caii pe șleaul drumului. În urmă-i rămînea o dîră lungă de sînge închegat, negru și învîrstat. Ochiul său rece, înghețat de moarte privea nedumirit ceata boerilor strînși pîlc în jurul luminoasei persoane.

— În sănii! porunci căpitanul de vînători. Și voi, gonacilor, treceți să sărutați dreapta!

Oamenii se iviră cu căciulile de miel în mînă, spășiți, abia ridicînd privirile către Domnitor.

Vodă îi făcu semn boerului Dudescu:

— Apropie-te, vel-vistiernice, ori te-au spaimîntat focurile mele?

Princepele îl privi crud și-i văzu obrazul căzut de spaimă. Celălalt nu mai găsea pungile. În cele din urmă dovedi. Măria Sa aruncă un pumn de galbeni gonacilor și căpitanul de vînători îi goni spre alte locuri îndepărtate, să scoată iepurele la cîmp...

Boerii nu mai vorbeau decît despre cele ce văzuseră cu ochii lor.

— Ce iscusință! făceau ferindu-se unul de altul.

— Are ochi ager și nu scapă nimic.

— I-au trebuit Măriei-Sale două focuri, dar rîmătorul nu i-a scăpat. Este?

— Este!

— Acuș și boer Dudescu parcă înțepenise în dreapta lui. La asemenea prilejuri, te dai la o parte, nu-l încurci. Ce spui vel-pahar-

nice Greceanu?

Acesta, un bărbat adunat, îndesat, numai păr și negi pe față, cu un bot de sobol de parcă mereu scormonea, nu voia să spună adevărul ce toți îl simțiseră.

— Eu nu-mi aduc aminte să fi avut Măria-Sa nevoie de două focuri cândva pentru a pune jos fiara. Că-l știu de demult.

— Atunci?

— Numai neîndemînarea boerului Dudescu să fie de vină?

— Cine știe?

Șoaptele se înmulțeau, vorba umbla din ureche în ureche. Mai pe la spate, pin săniile boerilor de rangul doi se spunea pe șleau că nu e lucru curat.

— Nu i-a răsărit soarele dinainte boerului Dudescu, azi-dimineață, zicea fără sfială dumnealui Matei Huzum, al doilea postelnic.

— De, i-o fi și lui și-alor lui că pre toți Domnitorii i-au încurcat cu tămâierile și lingușirea! adăugase și dumnealui Cîrstea Voinescu, al treilea logofăt.

— Stt! Nu vă mai stă limba-n gură și-o să audă Măria-Sa. Așa să fie, dar voi nu trebue s-o gîndiți... îi sfătui cu vorba-i domoală dumnealui Alexandru Văcărescu, mai bătrîn, încărunchit în rele, ce multe văzuse și avea o gură ce rar o deschidea.

Și pînă spre seară alergară pe cîmp după iepuri, mai împușcînd, mai lăsîndu-i să scape din nebăgare de seamă. Fusesse o zi plină, obositoare. Cînd se însera și ajunseră în curtea conacului boerului Dudescu, pentru că tot pre el îl pedepsise să le dea o masă și să-i adăpostească o noapte, erau sleiți de atîta mers prin arătura plină de zăpadă. Căpitanul de vînători sosise de mult cu prada și o înșiruise sub cula albă, rînduită după cuviință. Mistrețul, cu steagul de ceremonie înfipt în burtă, la mijloc și giur împregiur doauă sute-treizeci și cinci de iepuri cu boturile înșîngerate și urechile țepene. Urgie făcuse vînătoarea domnească, dar toți se priveau mîndri, lepădîndu-și puscile într-o sanie. Cîinii umpluseră larga curte și se gudurau printre picioarele norocoșilor. Li se pregătea și lor o cină îmbelșugată de către slugile aduse anume. Oaspeții urcară scările înghețate și ajunseră în marea sală unde se așternuse o masă scurtă

de post ca să nu-și turbure stomahurile cinstiții boeri înaintea marelui praznic domnesc ce cu osîrdie se pregătea la Bucuresci.

Hulpavii oaspeți ar fi mîncat tot că erau aduși de pe drum, din sloată și nu se mai uitau, dar îi ținea cuviința. În străchinile colorate de țară, cu margini pictate de mîini meștere și pe talerele reci de argint stăteau grămezi de cașcaval, și brînză de burduf, între jimbulițe și urdă sărată. Mai la mijloc, în alte talere întunecate, zăcea fasolea bătută, fără costiță de purcel să nu se strice datina și munții de gogoșari roșii ca focul, arzînd cu oțetul în ei. Între garafele aromitoare, că vinul nu era oprit, stătea varza scoasă din butoaie abia cu un ceas înainte, rece și plină de inimi. După rachiul pus la fiert cu scortîșoară și supa de linte se încercară gogonelele pritrocite la vreme, cu gustul lor parșiv de zeamă în care zăcuseră buruieni în butoaie anume pregătite. Se înfulecau mîncăruri de praz fără carne și măslina cu sos, mai cu mîna, mai cu tacîmurile de argint, vînătorește, mai mult de-a-npicioarele, fiecare spuind ce avea de spus, cînd la ureche, cînd în gura mare.

Princepele părea mulțămît de vînătoare. Își întindea din cînd în cînd picioarele spre flăcările căminului îngust aflat mai la o parte. Afară coborîse seara, cîinii se stîmpăraseră, nu se mai auzeau. Vinul cînta în buțile de lemn.

— Bine te-ai înstăpînit, vel-vistiernice Dudescu, zisese aceluia ce tot nu-și mai venise în fire după crîncena întîmplare.

— Cu voia Domnului milostiv...

— Și te-a costat mult un asemenea conac?

— E moștenire, Măria-Ta...

— Bună moștenire. Mai ai cîteva parcă prin țară...

— Am, cu voia Măriei-Tale...

— Ești bogat, vel-vistiernice...

— Dacă îngăduie Strălucirea-Ta...

— Îngădui, de ce să nu îngădui? Cu cît Domnul ține mai mulți supuși bogați cu atît îi merg și lui treburile mai ușor...

— Mare vorbă a spus Măria-Ta...

— Dar parcă aveai o fată, ce mai face, că n-o mai întîlnesc prin iatacul doamnei mele, unde ades petrecea...

Boer Dudescu simțea cum îi îngheață spinarea de un frig neștiut.

— E dusă, Măria-Ta. A apucat-o credința...

— Ce spui? Frumoasă îndeletnicire și nobilă. Fetele boerilor mei mai curînd stau la danțuri și la petreceri decît să știe cuvîntul Domnului sub vreun acoperiș de mînăstire... Ori o fi avut vreun necaz?

Boer Dudescu luă o măslină, o ameți în sosul gros cu lămîie ca să-și facă vreme la răspuns și spuse în cele din urmă:

— N-a avut noroc, Măria-Ta...

— Cum adică? Frumoasă era, bogată era, ce ginere i-ai găsit?

— O, un terchea-berchea. Îl știe Înălțimea-Ta, căpitanul Sîrbu...

— Da ce-i așa ruginit de-l vorbești de rău?

— Un jucător de cărți, un bețiv și-un libov. Vînzător de frate de codru, dar trebuincios se pare treburilor stăpînirii.

— Ia mai spune, că-mi place povestea lui... Ziceai că e vînzător?

Domnitorul părea că visează, se uita la amurgul de-afară ce umplea curtea culei vel-vistiernicului cu un ultim și tandru foc roșu de soare, ce parcă din pămînt lumina nu de deasupra lui.

— De, Măria-Ta. Nu a știut ce înseamnă virtutea credinței...

— Mulți nu știu ce-i virtutea credinței, vel-vistiernice Dudescu și pedeapsa-i ajunge odată și-odată, nu crezi?

Se uită în el, nu altă ceva. Și boer Dudescu crezu că o să-l lase inema.

— De, fiecare după cele ce face...

— Nu-i așa?

În cea sală nimeni nu mai mesteca, căutînd a ghicire ce tîlc aveau vorbele Princepelui. Acesta își clăti gura cu un pahar de vin și trase-aproape șerbetul și cahfeaua, aduse de tăcutele slugi ale gazdei. Se fumă după aceia, se glumi și cînd oboseala îi ajunse pe fiecare, trecură la culcare în odăile numeroase, potrivite pentru o asemenea ocazie.

Noaptea aceia toți dormiră în afara vel-vistiernicului care dădu ocol casei, gînditor, cu barba în piept, cu mîinile la spate, nemai-simțînd frigul nopții și amenințarea soartei sale ce rea se arăta, cu toate semnele din acea zi trecută, ce se scursese undeva în timpul tuturor dindărăpt...

*

Praznicul domnesc începuse mai târziu decît era obiceiul, pentru că convoiul de sâanii, deşi plecase devreme de la cula vel-vistiernicului Dudescu, ajunsese abia pe la zece în Bucuresci, încărcat şi plin de veselie. Un ceas, Princepele se spălase şi se schimbase cu mare grabă, parcă mînat de o mare plăcere. Boerii plecaseră drept la Mitropolie ca să-l aştepte, întremaţi de frigul de-afară al unei zile pline de bunăvoinţă. Ajunul Naşterii Domnului nostru Hristos se arăta cu mare pohfală.

În besearica mare şi mîndră, rece şi plină de icoane şi lumînări stăteau în priveală Mitropolitul şi episcopii lui şi arhieriei la rînduiala lor, în stranele afumate. Boerii se înghesuiau la rînduiala lor, cu haine neobosite pre ei, privindu-se şi zîmbindu-şi cu bunăvoinţă, cum se cuvenea la o astfel de zi. Mai la spate, către intrarea în besearica, se afla şi grupul boerilor maziliţi, cu priviri mai stinse, unele pline de nădejdie că din jocul sorţii vor dobîndi vreo iertare din partea Princepelui şi vor lua iarăşi havaetul şi bucuria de coadă.

Vel-vistiernicul Dudescu, despre care se şi dusesese vorba în lume că era să-l piardă Măria-Sa, sta în strana dreaptă, lîngă Mitropolit, cu obrazul ca varul, fără surîs, cum erau sfinţii cei curaţi din pereţi. În apropierea stranei goale încă a Domnitorului şedeau marele logofăt, dumnealui Manolachi Creţulescu, cu obrazul ca para pergamută înainte de cules şi cu o privire luminată ce trăda înţeleptia-i cunoscută şi înalta-i cultură trasă din cele cărţi cetite şi răscetite şi dumnealui Ştefan Văcărescu, marele cămăraş, un bărbat puţin adus de spate de la o veche suferinţă a măduvei putrede de umezeală, că locuise prin surghiunuri în odăi neîncălzite. Şopteau în taină de-ale lor. Din a dreapta stranei Princepelui se mai aflau: dumnealui Dumitrachi Asan, marele clucer, cu un chip întunecat de grec şi ochi aprinşi, jucîndu-se cu zalele unui lăntug ce mereu îl frămînta în degete, făcîndu-l să sclipească în strălucirea vechilor lumînări de ceară, vtori logofătul Barbu Merişanu, lung şi slab ce parcă numai miercurea punea pre limbă, al doilea vistiernic, dumnealui Iancu Scanavi, cel ce avea un cap pleşuv de începea

parcă de la bărbie și se termina în spinarea ascunsă de blănilor lui jucătoare și tretilogofățul Voinescu, din a stînga boerilor celor mari, aflați mai la o parte să-l întîmpine pre Domnitor.

Princepele, după ce se spălase, ieșise din casa domnească și venise în spătarie șezînd în domnescul scaon. Vtori spătarul îl încinsese cu sabia cea împărătească peste umăr și îi dăduse buzduganul în mîna dreaptă, pre care el îl ținu ușor pe umărul drept. Marele spătar, dumnealui Dumitrașco Topliceanu, îi așezase cuca pe cap și Domnul se sculase cu tot parataxisul său, trimețînd zapcii înainte la besearică cu semnele lor.

Alaiul străbătu mulțimea curioasă care împînzise dealul plin de zăpadă, cu strigăte și lovituri scurte. Cerșitorii și gură cască se holbau cu ochii plini de pohtă la strălucitul convoi. Marele postelnic Ianachi Moruzi nu se uita la nimeni, ținîndu-se bine în sania lui ce începea alaiul. Al doilea și al treilea postelnic îi păzeau spatele. Drumul era deschis de marele agă Matei Bălăceanu, de armașii și ușierii Princepelui, toți bărbați bine clădiți, potriviți să stea în șa, nu răsturnați în blănurile puse în sânni. Vătafii de aprozi și vătafii de păhărnicie își făceau și ei loc cu gura înaintea tuturor. Nu lipseau vătaful de stolnicei, bași-bulucbașul de seimeni, bulucbașii, iuzbașii și bairactarii, cu armele în mîini, după rînduială, toți o mulțime pestriță, amestecată, gureșe și plină de duhul iernii de afară. Aprozii și icioglanii fuseseră lăsați în divanul cel mic. Arnăuții făcuseră pîrtie, sfărîmînd zăpada, urmați de paici, satîrbași și ciohodari. Pe amîndouă porțile se înșirau acum, cu cît te apropiai de Mitropolie, fustașii cu dardile în mînă. Toți se aplecau înaintea-i și cînd ajunse sus, îl întîmpinară Mitropolitul, cu episcopul și cu arhieriei lui, toți în fața ușilor împărătești.

Înăuntru era fum și aer stricat. Lumînările pîlpîiau. Vestmintele foșneau și străluceau, de afară intra un curent rece, iute încălzit de atîtea răsufări. Mitropolitul cu paterița în mînă și episcopii cu cîrjele lor, boerii cu toegele aurite, cu toții făcură o ușoară închinăciune. Princepele se închină spre icoana Mîntuitorului și către icoana Precistei, bătînd rar semnul. Se înclină la rîndul său către ușile frumos sculptate ale altarului și către boeri, făcînd o shimă de

smerenie către Mitropolit, ce nu-l pierdea din priviri. Apoi sui către strana cea goală, urmat de ceilalți. Neavînd Domnul frați și beizadele de față, nefiind nice Doamna la slujbă, totul se liniști repede. Dinapoia stranei sale stătea acuși al doilea spătar, ținînd în mîna stîngă șlicul de sobol și o năframă de-i zicea cecmea.

Începuse cetirea sfintei liturghii și în sfîntul lăcaș nu se auzeau decît tusetе mărunte de bărbați dogiți de bătrînețe au de frigul acelei ierni aflate la început. La văhodul cel mic, cînd ieși preotul și diaconul cu Evanghelia, mitropolitul o sărută primul, punîndu-și cu sfială buzele pe pecețile-i de aur, pe urmă Princepele făcu la fel, lăsînd să i se vadă ametistele de la degetele încărcate cu inele. Cînd se agiunse la Heruvico, vel-postelnicul Ianachi Moruzi, și vel cămărașul Ștefan Văcărescu se apropiară de strana Măriei Sale, reluînd spunerea rugăciunii celei mari, către Tatăl nostru cel din ceruri și rămînînd lîngă scaonul prea Măritului pînă la isprăvirea liturghiei.

Vremea trecea pe neștiute în murmurul slujbei celei mari și în curiozitatea celor de față. Înăuntru căldura creștea și Princepele simți că asudă. Îl privi de cîteva ori pe vel-vistiernicul Dudescu și pe ceilalți boeri, cu o uitătură plină de șiretenie ce nimeni nu știa ce înseamnă. Marele logofăt Grădișteanu bătea crucile cu nădejde și se uita la coroanele de aur ale sfinților. Undeva cădea tencuiala de atîta răsuflet fierbinte și un miros de igrasie, de perete fărîmat și plin de văpsele îi făcea să sufere nările cele fine, deprinse cu mai bune mirosuri. La pricasnă, Mitropolitul se sculă și sărută icoanele pre rînd, se întoarse, blagoslovi pre Domnul, pre boeri și celălalt norod, așezîndu-se iar în strana sa. După care Măria-Sa coborî pînă în mijlocul besearecii și se închină la icoana proschinitarului, unde un arhiereu îl mirui înaintea praznicului ce-i aștepta pre toți. Întorcîndu-se spre strana sa, Înălțimea-Sa mai făcu o shimă de smerenie către toți și așteptă ca vel vistiernicul Dudescu, gras, nădușit și grăbit să dea în blid 10 lei, de pomazania mare.

Săvîrșindu-se atunci liturghia, Princepele merse să ia anafura den mîna mitropolitului, și se așeză iar în strană. Est timp, marele cupar se duse la curte și aduse însoțit de un păhărnicele cupa din

care gustă, mai întâi Mitropolitul, după ce o blagoslovise. După care o aduse spre Domnul, și stînd înaintea stranei Princepelui, o întinse mai întâi vtori paharnicului să ia credință din ea și apoi o întinse Măriei-Sale, care sărută cupa și gustă din pîine.

După miruirea tuturor boerilor și după ridicarea colivei, Domnul coborî din strană, se mai închină o dată cu o shimă de smerenie către toți și ieși din besearică, ducîndu-se la spătărie. Drumul pînă la Divanul cel mic, Măria-Sa îl făcu pre jos sub ploaia de binecuvîntări a mulțimii, fericită că-i poate vedea smerita față într-o astfel de însemnată zi. Vremea se mai încălzise și soarele își punea pecetea lui de iarnă peste coperișurile orașului de scaon. De-o parte a văzduhului iar se pregătea o ninsoare sură, pentru că cerul avea o povară grea de nori aducători de zăpadă.

În curtea Palatului, sub ferestrele Doamnei, îl aștepta rînduirea vînatului de ieri, pus cu fală în bună rînduială, ca să mai vadă și slugile de aici că Măria-Sa nu plecase degeaba la Boereasa. Domnul urcase în spătărie și nu se uitase împregiur. Avea un mers sigur și pe chipu-i de obicei de nepătruns se ițea tot mai arătat un surîs de neînțeles, poate potrivit la zioa de sărbătoare, dar pentru ochii bănuitori aducător de lucruri neașteptate. Pînă la sosirea în Divan a Mitropolitului, a arhierilor și a episcopilor, ceilalți zvoreau cu sîrg unul în urechea celuilalt.

Cînd toată lumea sosi, al doilea postelnic îi pohti la cahfea după rînduială. Pe dușamele se auziră ca totdeauna la asemenea zile loviturile de toiege și pînă se așezară cu toții mai trecu o vreme. Praznicul cel mare începu cu o slujbă după cuviință. În divanul cel mic fuseseră primiți mai întâi preoții domnești și diaconii ce ședeau gata îmbrăcați în epitrafale și feloane, ducînd în mîini icoane și făclii aprinse, ca și sfeșnice de argint. În ușa spătăriei începu protopsaltul și al doilea cîntăreț cîntă tropariul și condacul praznicului. Mitropolitul, Domnul, episcopii și arhierii, cu boeri cu tot se ridicară în picioare și preotul ce slujise Evanghelia îi întinse icoana Mitropolitului care, sărutînd-o, o dădu Domnului. Măria-Sa făcu și el a sărutare și de afară, de îndată se auziră slobozindu-se tunurile și meterhaneaua. Boerii pupară și ei pre rînd icoana și Domnul se

așeză în scaon. Diaconul curții începuse în est timp a cetire orațiile sărbătorii. Vorbele grecești și lăudările despre bunătatea fără margini dovedită de Domnitor față de supușii săi îl plictisiră repede pe Principe, dar se prefăcu că ascultă, ca să nu-i supere pe răuascunșii din jurul lui.

După săvârșirea și a acestui lung ceremonial ce se termină cu o urare în versuri ce fu spusă de o gură dulce:

Iată vine cel dorit,
Iată-l, vine umilit.
Către ai săi ucenici,
Cel mai mare preste mici...

Mișcați buzele spre bine,
S-arătăm de învățătură
Vom începe câte doi
Versuind cîntări din gură...

Vel vistiernicul Dudescu dădu preoților celor despre Doamna câte un galbin și diaconului ce spusese orațiile de asemenea un galbin, după care intrară cu icoanele arhimandriții cu egumenii mînăstirilor închinată la Sfîntul Mormînt, urmați de Sinaiți, Sfetagoreți și alții, îmbrăcați cu toții în epitrafie și feloane. Unul dintre egumeni, pe numele său Eufrasie, mai pricopsit la învățătură, făcu engomion către Domnul după care vel vistiernicul Dudescu îi dădu și lui ce i se cuvenea. Fu apoi rîndul preuților de rînd, și ei cu icoane și ei cu vorbe dulci ca muștele la miere, pre buzele dosădite, și ei cu mîna întinsă la luarea zloților de cuviință, iute scăpați din palmă de către boer Dudescu.

Cînd ieșiră preuții cu totul, vel cămărașul îi pohti la votcă pe înalții boeri ce atît așteptau. Se aduseră și cofețioane și vel cuparul întinse Domnului o tîpsie de argint pe care se aflau două pahare. Cuparul luă o înghițitură de credință apoi Măria-Sa gustă vutca, puind în gură și cofeturi. Copiii de casă duseră pahare cu vutcă Mitropolitului și boerilor cu rîndul. După ce trecu vremea cofeturilor, vel cafegiul, un bărbat buzat, așternu înaintea Domnitorului peșchirul cel rînduit și scurse băutura cea neagră în cești. Aerul fu

îmbălsămat cu parfume. Când băutul cahfelii se isprăvi, se sculă mai întâi Mitropolitul și făcu plecare spre Măria-Sa, urmat de arhieriei și de boeri. Praznicul cel mare, țărămonia de zioa Nașterii Domnului, abia a doua zi trebuia să înceapă despre prânzișor.

*

Era o zi încremenită de iarnă. Soarele dus abia arunca o palidă lumină deasupra Bucureștilor, mistuiți de zăpadă. Cîntau undeva prin curți cocoși blegiți de frig, ca și când ar fi spus lumii că viața se isprăvise. Din hornuri ieșeau fumuri albe, iute căzînd peste acoperișuri, risipite și pustii. Crăciunul începuse cu slujbe la biserici. Clopotele bătuseră devreme, rugăciunile erau acum făcute și începuse petrecerea. Principele privea de sus, de la fereastra iatacului său, țurțurii lungi ce spînzurau de marginile chioșcului de vară. Stîlpii minunați ai locului de priveală, zugrăviți iscusit pe dinăuntru, abia se zăreau în aburul frigului. Cîteva vrăbii gureșe scormoneau baligele uitate de slugi în fața grajdurilor. Literele chirilice ale pisaniei încastrate în zidul de la intrarea în biserica domnească luceau ca date cu apă. Locul de juruințe era pustiu. Spre porți începuse mișcarea oaspeților aduși cu săniile, toți veliții boeri, sosiți cu nevestele ori fiicele, care muieri se grăbeau spre sălile despre Doamna.

Vodă își îmbrăcase giubeaua albă, își pusese la brîu hangerul împodobit cu briliante și se mai privise o dată în mica oglindă venețiană din perete, înainte de a-și așterne pe umeri gugiumanul de samur. Se gîndea cu o bucurie secretă la cele ce le pregătise boerilor săi, mai ales unuia, după o lungă și plină de îndoieli gîndire.

Pe sub casa domnească, așezată pe stîlpi de piatră, cu trei cafasuri și pe lîngă odăile seimenilor se strecurau slugile, oprind caii cu strigăte mari, ajutîndu-i pe grașii și osteniții săi slujitori să coboare în zăpada curții. În fața băii ridicate din marmură de Preco nezia, grăjdarii întorceau săniile și pe dalele lustruite copitele cailor alunecau, gata-gata să se prăbușească. Înainte de a trece spre spă-tăria mare, cea cu tavanul împodobit cu stele pictate de o mîină

meșteră, se opri lîngă ușa vistieriei și bătu din palme. Se ivi treti logofătul cu un cap uimit, gata să facă o plecăciune.

- Ai pregătit ce este de trebuință? întrebă Domnul.
- Cum a spus Măria-Ta s-a făcut.
- Bine atunci. Cînd oi face semn, să fii pe aproape.

Tretilogofătul dispăru prin perdele ca și cînd l-ar fi înghițit pămîntul. Principele trecu prin spătăria mică, se aplecă să nu lovească bolțile susținute de coloane scunde și răsucite și intră în odaia de ospețe. Printr-o ușă se vedea sala Divanului, împodobită cu tuiurile și stindardurile domnești. Locul era încă pustiu, de undeva, de dincolo de lungile coridoare de lemn, se auzeau glasuri amestecate și oamenii săi se iviră.

Din curte se slobozi un tun în semn că ospățul putea începe. Măria-Sa se așeză în capul mesei și vel postelnicul Ianachi Moruzi și cu vel spătarul Dumitrașco Topliceanu, cu sabia și cu topuzul în mîna dreaptă, se așezară în spatele său. Vel paharnicul Scarlat Greceanu, îmbrăcat în caftan preste care așezase șapte coți de tafta naramzie, legați pe umăr, făcu semn cuparului să pună vutca și vinul. Slugi numeroase aduseră în grabă ligheanele de Bosnia, pline ochi cu apă pentru spălarea mîinilor. Dumnealui marele serdar Constantin Oteteleşanu glumi cu vecinul său din dreapta ce se potrivea a fi Barbu Merișanu, al doilea logofăt, ce stătea mai în spate rezemat de banca acoperită cu lăicere verzi:

— Spală-te, logofăte, ca Pilat din Pont că o să vezi ce căftănire o să facă azi Măria-Sa...

- Crede domnia ta că așa o să fie?
- Eu nu cred, eu știu...

Marele serdar rîse ușurel cu ochii mijiți, ștergîndu-și cu dosul palmei barba argintie, în semn de mulțumită. În spate și alături boerii se salutau pe tăcute, ori murmurînd încet cîte ceva. Bărbații, părăsiți de nevestele ce erau mai grijulii cu protocolul, trăgeau cu ochiul unul la altul, să nu greșească cu ceva. Își scoaseră mai întîi anteriile, ridicîndu-le cu o copcă la guler. Mitropolitul își căuta cîrja cu capăt de fildeș ca să poată binecuvînta masa. Ceilalți își pipăiră și ei toiegele, așezîndu-le aproape.

Dumnealui vel stolnicul Contandin Nenciulescu făcea semn către cei ce aduceau bucatele pre masă de la cuhnii. Un blid mare se puse înaintea Domnului și vel stolnicul luă credință, așezînd blidul pe masă. Mitropolitul înmuie o bucată de jimbuliță aurie în mîncare, după care se închină făcînd urarea:

— În onoarea și slava lui Dumnezeu, care prin mila sa am ajuns sănătoși la această sfîntă zi și să ne rugăm să ajungem și la anul, aceiași zi cu sănătate și pace.

Dupre care afară se sloboziră puscile în foc mărunt. Ceilalți făcură la fel urîndu-și sănătate unul altuia, cu voci spăsite, dar fără credință și dragoste. Erau ca o turmă îmblînzită aflată laolaltă. Se urau din ochi și se loveau pe unde apucau, dar aici, înaintea Domnitorului, trebuiau să-și zîmbească și să-și spună vorbele cele mai iscusite și mai adormitoare de griji.

Slugile cărau ligheanele cu apă zăcută în care-și spălaseră mîinile și îmbălsămară curînd aerul cu mirodenii. Vodă luă de la dumnealui Radu Slătineanu, marele medelnicer, lingura cea mare de argint punîndu-și cu grijă puțină supă și bucăți de carne fiartă în blid, după care boerii făcură la fel, trăgînd lacom cu ochiul la mezelile aduse de către oamenii vel clucerului de la cămări. De la un colț de masă, dumnealui Hristea Belivacă, cel mai lacom mesean, simțea cum i se tolesc cerurile gurii de pohtă, adulmecînd cu nări hulpave mirosul cîrnaților de zalhana, a salamului și a pastramei de Țarigrad.

Pe tipsii de argint sosiră și ghiudemurile de țară, făcute din carne de capră cu mirodenii și sardelele și scrumbiile reci și încremenite, grămezile de icre de chefal, de icre negre, năruite de privirile ce întîi le înghițeau cu sticlirile lor, înainte de a le ajunge în stomahuri. Feluri după feluri se primblară prin fața cinstitelor fețe, icre de morun îndulcit, icre de știucă și cîte altele.

Mitropolitul gustă cu cinste, ca și cînd ar fi ciugulit aerul. Nu mîncă, slujea și-acolo pentru a dovedire că nu hrana cea lumească ne ține pre acest pămînt, ci aceea sufletească. Dar tîlcovenia acestei purtări nu era băgată în seamă. Oameni erau cu toții, și marii dregători și Domnul și se cuvenea ca măcar la o astfel de sfîntă zi să se

poarte și puțin porcește. Așa încît mîinile împodobite cu inele groase și scumpe nu mai dovedeau cu alesul. Blidurile din care se scurgeau în burțile lor felurile se înălțau pe mese către tavan. Protopsaltul și cu al doilea cîntăreț domnesc și cu alți peveți terminaseră cu obicinuitele cîntări de slăvire a lui Dumnezeu. Se făcuse și al doilea toast. Domnul ridicase paharul său în cinstea Padișahului și puscile iar se sloboziseră afară. Slugile aduceau acum felurile cele de mijloc, schimbînd vinurile ușoare de Rin cu altele mai îndesate de Aipurh și Spania. Și unde se duceau rațele și gîștele și varza și bucatele cele înfășurate printre dinții lacomi ai vajnicilor bărbați ce uitînd de ei în atîta foame deslănțuită că erau laolaltă și privindu-se fără să vrea mai rău se întăritau și își ștergeau mîinile grase de cele antirie și-și mai flocăiau bărbile prin blănilor scurte și prețioase, pătînd cu degetele calpacele împodobite cu miel de Buhara, lăsate alături, pentru că nu păstrasera peste țestele rase cu grijă decît tichiile mici și roșii.

Al treilea toast îl ținu mitropolitul întru sănătatea Domnului și a Doamnei, făcîndu-se iar șanlîc, în timp ce cîntăreții intonau *Πολυχρόνιον*. Dumnealor boerii se ridicară în picioare cu contășile pe umăr, iute potrivite, după ce cuparul le dregea cîte un coboc de vin ce Princepelui îl închinară, sărutîndu-i duple aceia mîna mărîtului și luminatului. Cînd fu rîndul vel vistiernicului Dudescu, Domnul îl privi cu o atenție ce nu scăpă nimănui, o atenție primejdioasă, ironică, plină de ascunse gînduri, atenție ghicită în surîsul greu, lăsat pre buzele mai marelui.

— În cinstea domniei tale, vel vistiernice, și întru mulți ani să ne mai vedem...

Alb ca hîrtia, boer Dudescu ridică paharul de argint ce tremura în mîna-i îmbătrînită.

— Soarele nostru lumesc, să ne trăești! spuse cu o voce șovăitoare și vru să se retragă.

— Da' parcă nu ți-ar fi atît de bine, vel vistiernice... mai întrebă Princepele, îngrijorat cu ipocrizie.

— Ba cum nu, Măria-Ta, dar e cald înluntru și nu-mi țin eu bine inema.

— Aha! făcu Vodă, parcă sughițînd, și-l lăsa să se ducă la locul său.

Masa boerilor mai ținu cam la un ceas, după care urmară boerii de rangul al doilea și pe urmă cei mai mici, pînă și protopsaltul cu cîntăreții și ei bucuroși să soarbă un pahar față de luminăția sa și să capete cîte un galbin bacșiș pentru cîntări.

La masă se aduceau acum talvalele de Rusciuc și de Țarigrad și vinurile cele dărmătoare de Tokai, șerbetele, dulcețurile, cahfelele și ciubucele. Domnitorul închinase un pahar pentru Mitropolit, pentru arhieriei săi, pentru boeri și pentru tot norodul țerii sale.

Est timp, în odăile despre Doamna, soața Princepelui lua masa cu jupînesele. Ce zvoreală era acolo să nu mai povestim că unde-s trei muieri și-o gîscă se numește că avem tîrg, darmite atîtea fețe luminate și neveste prea cinstite. Nu lipsea doamna Ancuța, soția marelui logofăt Grădișteanu, legată la cap cu turban de tulpan, cu zăbranic ca fetele tinere, deși era cam dusă după patruzeci de ani; se înființase la cea petrecere și stolniceasa Haretia, o femeie înaltă, făcută parcă din mermer și piatră de ocnă, gureșă, veselă, umplînd încăperile de rîsul ei ce părea tuturor prăbușirea Dîmboviței la stăvilarele cele potrivite; de asemenea se înfătoșase Doamnei și Neacșa Pîrșcoveanu, nevasta marelui vornic de Țara de sus, și ea ascunsă după un marabù meșteșugit cărat de la Beci de negustorii lipscani, ținîndu-și coadele între funte, bine legate ca nește hățuri de cai. Mai la o parte, dar tot la dreapta Doamnei, se afla ochioasa de Sofica, fiica hatmanului Costache Caragea, purtînd un urmuz împănat cu stele și fulii de diamant, cu sîinii dogoritori ca sobele cele de tuci.

Nu lipsea Catrina Greceanu, soața marelui paharnic, mai ștearsă și mai fără fire, necum Sanda Done, prietenă la toartă cu toatele cele de față pentru că ea le potrivea întîlnirile de taină, cum era codoașe, îmbrăcată într-o rochie de mătăsărie galbenă, lucioasă ce mai mult dezvelea decît ascundea lungile-i coapse de iapă împărătească ce între picioarele ei istovise pre mulți de se rugaseră să fie lăsați la treaba lor. Gurile rele ziceau cu osîrdie că acolo în vatra ei de flăcări muriseră trei bărbați, unul de țeapăn, altul pentru că bea de dimineața pînă seara aftion și la culcare pelin cu urciorul să se ție

vesel, ca să nu mai vorbim de-al treilea, care fusese înghițit de către vrăjitoare în vârtejul plăcerii și fusese scos de-acolo cu doftorii cei mari domnești.

Dar parcă numai Sanda Done era astfel? Ce să mai spunem atunci de Catrina Moruzi, verișoara marelui postelnic Ianachi Moruzi, cea de făcea baie iarna, cum era acum, goală în Herăstru, puindu-i pe țiganii robi s-o frece pe țițe cu zăpadă, ca să și le ție tari la mușcătură, darmita Safta Crețulescu, soru-sa, și ea o poamă de speriasă cancelariile evropenești pre unde umblase și încurcase treburile diplomaticești, că nice acum nu se lăsa. Ruxandra Florescu, în rochie de marțelin, numai inele și dinți, ținea masa dinspre stînga, privind la celelalte cu o scîrbă neascunsă. Despre ea se spunea că nu are ibovnici, în schimb s-ar ține cu cîinii, ce cu ei umbla pe la moșii. Ar mai fi trebuit pomenită și baroneasa Büller, o căzătură bătrînă ce se dragostea cu băieșițe, că bărbat nu mai apucase de douăzeci de ani în pat, și ea în paplină fără cute, cu mînici cu bufanturi și ciupeag scurt după moda Imperiului de unde venea.

Cele mai tinere, ce acuș se puneau bine cu Doamna și intrau în grațiile ei, cum erau postelniceasa Elena Balasaki, al cărei tată murise de mult și rămăsese numai cu maică-sa; Măria Văcărescu, cu capul gol, cu flori pre ea, într-o rochie garnisită pe poale cu fionguri de panglice; Ioana Mavrocordat, despre care se spunea că era plină de bube prin locuri ascunse încă de la 26 de ani, Smaranda Grădișteanu și altele, se țineau mai la o parte.

Doamna închinase întîi pentru Principe, apoi se ridicase logofeteasa cea mare, Ancuța Grădișteanu, supunînd paharul pentru Doamna și duple aceea Doamna iar închinase pentru toate giupîne-sele, duple care cu toatele, ghilosindu-se una pre alta că se bine în-vîrtoșiseră, îi sărutaseră mîna, făcînd urările cele de cuviință. Se aduseseră alunele și cofeturile și strafidele cele bune și băuturile dulci. Coccoanele mai trecute își așezau pe frunte fesul cel alb, legat cu testemel și bibiluri, ale tinere își arătau sculele căpătate încă de pe acum, după cine știe ce întîlniri de taină cu bărbați bogați. Paf-talele și dragonii prețioși scînteiau sub luminile de ceară galbină.

Păunița Cantacuzen, de era rudă cu marele comis Alexandru Văcărescu, își rîdea în barbă de cîteva cocoane cărora le pusese gios bărbaii, care pre la o nuntă în cămări reci de taină, care pe la cule, în fîn, vara, care în odăi pline de fum, sus, în casele închiriate de un negustor grec cu mare fereală pentru cîteva ceasuri dulci. Inelul cel mare cu matostat în mijloc îl avea de la îndîrjitul Manolachi Crețulescu, ce și-acum, către apusul vîrstei, mai săvîrșea și încă cum, mușcînd și amușinînd, cu mare pohtă și iscusință; șirul de mărgăritare cu diamanturi, ce făcea cît o moșie, îl primise de la dumnealui Costache Caragea pentru o înghesuită noapte lungă și nesfîrșită numai ca să-i miroase acel boer rochiile că nu mai avea snagă și se bucura numai la atît. Ghiarele de leu ce-i țineau șalul ghiuvez împregiurul umerilor albi și tari le dobîndise după ce nădușise în așternutul marelui paharnic Scarlat Greceanu, ce cu fiie-sa își ademenea ibovnicele, chemîndu-le să-i învețe podoaba limba franțuzească. Păunița Cantacuzen îi știa pre toți cum grohăie deasupra-i, îi văzuse în hainele lor groase urcînd scările la odăile despre Domnul; care nu-i trecuse prin brațe, care nu-i scîncise în urechi, mozolindu-i-le: *Cori-mu! Corițaki-mu!* și în ea cu mare pohtă se deșertaseră, rămîind muți și fără vlagă pînă ce, cu alese mîngîieri, iar îi dregea și-i făcea s-o ia de la capăt, jocul cel fără început și sfîrșit, din care cu toții ne-am născut.

Slugile Doamnei puneau acuș pe joasele mese castane fierte în zahăr, lisă de chitră, praline și acadele, cofeturi cu răvașe franțuzești în care se povesteau pe ocolite unele fapte ale celor de față. Femeile rîdeau și își dădeau ghionturi, trîntite pe sofale, dezvelindu-și trupurile istovite sau proaspete. Sosi și rîndul caramelelor cu plesnitori de iar le făcură să rîdă și să petreacă.

În spătăria mare se aduseseră ciubucele și se fuma în draci. Muștucurile de chihlimbar erau mușcate cu pohtă și mîinile leneșe ale mesenilor se lăsau în vasele proaspete, culegînd fructe zaharisite sau luînd cu lingurițele de argint dulceața de petale de trandafir. Se vorbea deodată, se spuneau măscări, femeile de alături, den odăile despre Doamna, erau lăudate pentru virtuțile lor drăgăstoase și care mai de care zicea că nu s-a făcut de rîs la grelele lor încercări ce

ades aveau loc fără de știința soțiilor.

Întru această veselire și bună tihnă, ce se auzi către amurgul acelei seri de iarnă ce murea în curțile domnești pe ziduri cu o ultimă, istovită lumină?

— Cinstiți boeri și înălțate Mitropolit, zisese deodată parcă trezit din petrecere Princepele, ce ați spune de a ținere un Divan?

Se făcu o liniște de biserică.

— Divan? În zioa sfântului Crăciun? întrebă careva.

— De ce nu?

— Nu-i păcat, Luminăția-Ta? întrebă Mitropolitul. Marțea, joia, sîmbăta și de sărbători nu se ține divan...

Princepele zîmbea rău în barbă, privindu-i pre toți cu ochi focosi.

— Am o toană, prea sfințite și veliți boeri, urmați-mă, jăluitoarul de astăzi nu mai poate răbda, nu-l mai țin picioarele...

Jumătate curioși, jumătate înveseliți, și nefiind vorba să i se poată împotrivi, boerii îl urmară în sala divanului celui mare pre Domn. El bătu din palme și chemă pe vătaful de aprozi. Praznicul domnesc se terminase printr-o curioasă petrecere și nu se cuvenea să lipsești de la așa ceva. Se așezară fără a mai întreba ceva. Mitropolitu la locul său în dreapta Princepelui, vel aga la scaunul de trebuință vel armașul asemenea, armașii după rînduială. Boerii laolaltă, mai glumind, mai înghețîndu-le spinarea că știau de ce-i în stare. Cine știe ce mai născocise mintea-i bogată?

Mai întîi Vodă bătu din palme și se ivi comisul Velea ce făcu un semn în spate. În sala Divanului celui mare apăru un grăjdar ce tîra de dîrlogi un cal părăgenit, ce-l știau cu toții: armăsarul bătrîn pe care se suise în ziua investirii Domnitorul la Stambul, șarg, greoi plin de bube acum, bășinos și tremurînd den altă dată falnicele-picioare.

— Da asta ce mai e? întrebă dumnealui Manolachi Crețulescu pe marele vornic Costache Ghica.

— O toană bețivă, să nu m-audă careva să mă pîrască, răspunse acela.

Calul bleg, aproape orb, că domnitorul îl luase de bătrîn la investire să nu-i facă vreun pocinog, să-l arunce rîsului la curtea

Sutanului, privea în podeaua lustruită a marei încăperi împodobită cu tuiurile de domnie și cu steaguri pictate.

Princepele mai bătu o dată din palme și se ivi tretilogofătul.

— Tălmăcește hrisoavele! îi porunci Domnul.

Acela desfăcu hîrțile și începu a citire. Pe măsură ce se înfierbînta, boerii auziră cu groază că Princepele hotărîse să-și învestească armăsarul de paradă ca vel vistiernic, întrucît se dovedise că vechiul dregător, boerul Dudescu, duple cum o dovedea scrisoarea ce fu repede citită urechilor îngrozite, ticluia și rîvnea, prin vărul său, la măritu-i tron. În clipa aceea, în jurul mîrșavului vînzător, se făcu iute un gol plin de murmure.

— Nu se poate, Măria-Ta!...

— Nu e adevărat,...

— Scorniri, luminate!

— Ba-i adevărul adevărat! tună Domnitorul din locul său. Să spuie cu glasul său boerul Dudescu.

Acesta căzu în genunchi și se tîrî spre Princepe.

— Îndurare, Doamne, îndurare! Este adevărul adevărat. Am scornit totul ca să te mîinii și să mă nefericesc pre mine și pre ai mei. Hotărăște ce trebuie să fac! Dă-mă morții, dar ai milă de-ai mei. Lasă-mă să fiu ucis ca vel vistiernic și nu-mi rușina neamul cu o asemenea hotărîre, ce mă va umple de noroi pe mine și-ai mei și necurățat mă va lăsa în vecii vecilor...

Domnul izbucni într-un rîs sălbatic, pe care boerii rar îl auziseră:

— Tu visezi la pieirea mea și eu vrei să am milă? Aș fi putut să-ți iau de mult viața, dar ce-mi trebuie mie o moarte nemernică? Mie rușinarea ta îmi trebuie. Să fie de paradigmă pentru toți cei de față și pentru cei ce vor veni. Duceți-l, armași! În surghiun la mînăstire la Măxineni unde e fie-ta să mori, uitat de scîrba și de disprețul nostru!

Cutremurătoare pildă! Boerii simțiră că se sfîrșesc pe picioare. Le trecuse beția și damful. Aveau capetele reci și privirile înghețate. Pe boer Dudescu îl cărară afară plîngînd, tăvălindu-se și cerșind îndurarea pe care Princepele nu o mai auzi.

— Și cine mai are vreun gînd ascuns față de mine și de puterea

mea pieritoare, să ia aminte! Cît despre noul vostru dregător, ce asemenea vă este în rang și drept, să treceți acuș și să-l cinstiți cum se cuvine...

— Nu se poate, Doamne, spuse marele logofăt Manolachi Grădișteanu. O astfel de jignire nu poate îndura bătrînețea mea cea ție credincioasă.

— Ba o să se poată! hotărî cu glas înghețat Princepele, ridicîndu-se în picioare și strîngîndu-și în jurul trupului vestmîntul cel lucitor.

După o clipă de grea tăcere, boerii se urniră și trecură pe rînd prin fața domnescului animal, ce, prăbușit, orb și chinuit de îndelungata-i viață, se bălegă nepăsător înainte-le, stropșindu-i în hazul mut al Domnitorului, ce gusta din locul său această strălucită și nemaipomenită umilire...

Ajunși acasă, goi de rușine, veliții boeri își aduseră aminte că de la praznic lipsise messerul. Ca orice exaporit, la asemenea ocazii, el plecase în altă parte...

PETRECERILE TINERETULUI

Pînă la primenirea celei de-a doua domnii, care cerea o sporire de bani și daruri și mai nemăsurate, Princepele fu ca turbat. Nu ieșise multă vreme din palat, nu-l vedea nimeni, rumega răzbunări cumplite. Nice maică-sa, nice soața, Haricleia, nu-i mai intrau în voie. Sta numai cu messerul și Dumnezeu știe ce puneau la cale. Între boeri vîntul bănuiei și-al fricii de moarte iute se raspîndi. Unii ziceau că se bolnăvisese de rac și că-l gîtuie ceva pe dinăuntru, alții că ar face galbini calpi cu Ottaviano, să aibe cu ce astupa gurile cele nesătute ale Padișahului. Slugile cît erau de cumpărate cu bani buni de veliții dregători, nu puteau spune multe lucruri. Mai umbla și zvonul că dăduse în doaga credinței, ceea ce nu mai mira pe nimeni cînd aflară că pusese pe popi să slujească ziua și noaptea și să se roage pentru sufletul său, ținînd bisericile deschise ca nește prăvălii. Unii cică îl văzuseră îmbrăcat în prăvăliaș făcîndu-și crucile în strane, ca să știe dacă acei slujitori ai Domnului citeau cu sîrg literele Evangheliilor. Cine mai știa care-i adevărul și care nu? Oricum, faptele sale nu se opriră aici. După petrecerea de la Mogoșoaia și după nemaipomenita ispravă din Divan, cînd îl batjocorise pe boer Dudescu, ce acum era nebun în balamuc, la Mărcuța, plimbînd o gîscă legată cu funtă în văzul lumii și spuind că în ea zace Mîntuitorul, astrologul Ioan, cum iar ziceau gurile rele, se retrăsese la Bistrița, pentru a se ruga și nu-l mai vedea nimeni. Princepele îl chemase la el, dar acela se făcea că e bolnav și că mai are puțin și trece hotarul vieții, dorind numai a fi lăsat în pace pentru a-și mîntui cugetul. Faptele bătrînului rău îl mai mîniau pe monarh, dar îl mai lăsa, cît îl smonea messerul ce zicea cu glas scăzut că se știe de cînd lumea că aceia ce nu sînt cu noi, sînt împotriva noastră, cum

scrie și în Evanghelia după Matei, și că ar fi cuviincios ca el, cît era de învățat și de în vîrstă, să spuie mai bine ce nu-i place din faptele mărețe ale Princepelui.

— Îl urăști, Ottaviano, mîrîia acesta, judecîndu-l în felul său, numai cu privirea.

— De ce l-aș urî, Magnifice, nu mi-a făcut nimic...

— Oare? Fără el ai fi singur...

— Nu are decît să facă Strălucirea-Ta ceea ce crede de cuviință. Eu sînt un strein aici, el este al pămîntului...

— Tocmai de aceea trebuie să țin seama...

— Chiar cînd credința lui oarbă umblă împotriva Ta?

— Chiar, așa e mai înțelept. Putem să luăm țării ăsteia totul în afara sufletului. Noi ne ducem, ei, aceștia, rămîn. Nu cunoști istoria locului pe care stăm. Pre mulți i-au hăcuit, pre mulți i-au smuls din locul de baștină, pre mulți i-au mîncat mările și surghiunul, dar se nasc mereu alții. Cu asta nu putem lupta...

— Om vedea... Fă-ți dreptatea Ta, arată-le cine ești și ce vrei!

Și Princepele o arăta. Umbla într-adevăr pren bariere în haine de neguțător și sta în priveală cum se vindea cu balanța. Cînd credea că nu e cinstită socoteala, odată îl lua de barbă pe înșelător și chema armașii ascunși și seimenii, scurtînd cîte un braț sau cîte o ureche. Asta tare mai plăcea poporului, care, prost, credea ca el împarte dreptatea.

— Ce spui? îl întreba pe messer. Îți place?

— S-ar cuveni să te ridici de la norod și să scuturi și pe iubiții tăi dregători. Tare ar mai rîde mătreața asta ce se numește mulțime și tare te-ar mai adora...

— O s-o fac și pe a-asta, cu atît mai mult cu cît am nevoie de bani. Mucarerul s-a întreit, trebuie să scot din pămînt, din iarbă verde, un milion și jumătate. Haznaua e aproape goală, mi-ar trebui ceva averi...

— Și ce mai aștepți?

— Ce spun horoscoapele tale? Care mai rîvnește la tronul meu? Care uneltește?

— Mulți.

— Să-i mai împuținăm!

Așa se făcu că într-o bună dimineață blănarul Valsamache Aslan se trezi cu Princepele în prăvălie. Negustorul ținea casă mare mai la marginile Bucureștilor, iar în lipscănie, numai o baracă mai mare care duhnea a piei și a naft, a unsori și a iuft. Monarhul picase dimineața, după obicei, îmbrăcat în haine orășenești, fără să bată la ochi, adus de o butcă oarecare. Era însoțit de câțiva slujitori și părea binevoitor.

— Dorește Domnia-Ta vreo blană ca lumea, ceva de preț, arhonda? întrebuse negustorul fără să bănuiască pe cine are în față.

— Mi-ar trebui să văz înții și pe urmă să aleg...

Lui Valsamache Aslan nu-i plăceau figurile întunecate ale însoțitorilor, dar obrazul necunoscutului și inelele de care monarhul nu se despărțea îi vorbeau de bine.

Ajutoarele înșirară pe masă lucruri nemaivăzute, aduse de la Beci, vulpi albastre, conțeșe de rîs, sîrturi cum e apa dimineții, blăni fără nume de la Moscali, cumpărate prin târgurile moldovenești și trecute prin vămi și pe sub nasul taxildarilor fără să fie prețuite la adevărata valoare.

— Ei? întrebuse negustorul. Cocoana e bătrînă sau tineră? întrebuse cu atenție, gata să dea un sfat.

— Mai ai? Le-aș cumpăra pe toate...

O asemenea vorbă nu auzise de mult negustorul. Numai nebunul de boer Radu Ralet, cînd fusese în puteri și-l țineau buzunările, mai cumpărase o sanie întreagă de blănuri pentru Sofica Comneni pe care amarnic o mai iubise.

— Ce să zic, mai aș avea, dar costă...

— Bani au și țiganii mei, spusese în batjocură Princepele, vrei să ți-i arăt?

— Vai, cum se poate?

Valsamache Aslan își tîrîse buclele cele grele spre magaziile din fund chemînd și ajutoarele ce le mai avea prin atelierele de argăsit, să sară la vreo nevoie, că cine știe ce se mai putea întîmpla. Aceia veniră și stară pitiți pe la praguri, privind cu curiozitate la zdrahonii Princepelui ce nu clipeau, obicinuiți cu asemenea fapte de la o

vreme.

— Ai adus? întrebare moale necunoscutul, mîngîindu-și absent barba bine pieptănată.

— Adus, arhonda. E tot ce am. Dacă mai trebuie, mai comand la Viana. Am acolo un alt depozit. Dar de unde vine Măria-Ta, de eu nu te cunosc?

— De colo, arătase Princepele peste medean curtea Palatului. Valsamache Aslan odată înlemnise.

— Nu vrea Domnia-Ta să mă facă să cred că spurcata mea privire îl are în față chiar pe Măria-Sa, Princepele...

— Ba chiar așa...

— Ce cinste, lăudată fie ziua de astăzi...

— Nu te grăbi, rîsesse monarhul cîinește. Ia strîngeți lucrurile astea să nu le mai văz, poroncise celor din spate. Luați-le cu voi, că eu am o socoteală cu dumnealui...

Ceva nu arăta cum trebuie. Princepele prea era liniștit și glasul, acela prea rece.

— Are Măria-Sa vreo trebuință, vrea să-mi vadă casa? Să aduc un lichior ceva, o cahfea, să mă ierte că nu l-am cunoscut de la început, dar fața Domnilor e ca a soarelui, nu poate fi privită că orbești...

— Lasă vorbele și ia-ți catastifele de socoteli cu tine să facem o primblare. Aerul de aici e de tot stătut. Nu vrei?

— Ba cum nu?

Era la începutul primăverii. Afară încă mai ciuruiau acoperișele, se topeau zăpezile. Ulițele pline de un noroi vîscos. Lumea se uita ca la panaramă că simțise ceva. Se arătaseră și alți slujitori domnești stînd în fereală.

— Unde-l duc? întrebă prostimea.

— Cine știe?

— Da ce-au făcut?

— O fi furat...

— E un Dumnezeu al dreptății, care le vede pe toate, că nici așa nu se mai putea...

Vorbele se amestecau, garda împrăștia pe curioși, Valsamache Aslan, tremurînd varga, îl urmase pe Princepe, nu departe, că orașul

tot avea patru ulițe mari și late, nu te rătăceai. Când ajunseseră lângă turnul Colții, monarhul îl poftise:

— Urcă!

Neguțătorul și mai spăimîntat întrebese numai din priviri ce căutau ei acolo?

— Sus, e aerul mai bun, zisese celălalt și-l împinsese pe treptele putrede de lemn.

Mirosea a șoareci și a igrasie, pereții se coșcoveau, pe la colțuri puțea a pișat, pe unde se scăpau nevolnicii noaptea. „Nu e pază, nu e cinste! murmura în gînd Domnitorul, o să le-arăt eu lor!” Valsamache Aslan gîfîia, că avea inima slabă... Era îmbrăcat subțire, cum îl luaseră din prăvălie, tremura varga de frig că într-adevăr, sus, aerul se iuțise. Ținea la subsoară anatefterele, vreo patru la număr, legate cu șnur pecetluit și scrise toate cu cerneală de socotitorii cei vrednici pe care-i avea.

Pe acoperiș, acolo unde era o podea pentru paznicii de noapte și tulumbagiii ce vegheau la stinsul focurilor ce amarnic încercau Bucurescii, mai rămăsese puțină zăpadă. Însoțitorii rămăseseră jos, sub capac, pe scări. Erau numai ei doi: blănarul Valsamache Aslan și Principele.

— Vrei să-mi citești ce scrie în catastifele domniei tale? zisese măritul om cu glas blînd.

— Ce anume vrea să știe Strălucirea-Ta?

— Cam cît ai scos anul acesta și poate anul trecut, dar rotund, fără ți fre multe că n-avem vreame...

— Asta era? Și de ce n-a spus Măria-Ta de jos, ce mai era nevoie să urcăm pînă aici?

— O să vezi tu mai încolo și nu mai întreba atît! Citește...

Blănarul citise o sumă frumușică. Neguțătoria aducea bani buni.

— Asta-i tot?

— Da cum, Măria-Ta?

— Mai pune...

— Ce să mai pun?

— Mai pune cît mai ai ascuns de ochii taxildarilor mei că am să-i bag în pușcării că nu știu a număra...

— Asta e socoteala cinstită, Măria-Ta.

— Bine...

Bătuse din palme și de sub scări se ivise un ipistat, slab ca o sco-vercă, apăsător de griji și necazuri, cu ochi lăcrămoși, numai plecăciuni.

— Scrie! poruncise Măria-Sa.

— Scriu...

— Pren aceasta aduc la cunoștință tuturor că las iubitului nostru Domnitor toată averea mea, locuri și acareturi, grăitoare și negrăitoare, pusă în bănci și în depozite, ori unde s-ar găsi ele, pentru a îndrepta tot ce lăcomia mea nelegiuită a furat cu bună știință...

— Cu bună știință, făcu acela, mai muind peana în cerneala ce se afla în brîu într-o călimară de argint...

Valsamache Aslan, atunci înțelegînd că e depozitat și făcut sărac încercă să se roage:

— Măria-Ta, ai milă, am copii, urmași, cinci, ce le las? Unde să mă duc fără un sfanț, cine-mi dă de pomană, gîndește-te și Măria-Ta...

— Da mie cine-mi dă, nemernicule, că toți mă furați, toți doriți să vină gîdele și să-mi umple capul cu cîlți. Tu crezi că Imbrohorul și Capugi-Bașa stau și mă întreabă de unde iau eu și ce fac cu banii? Nu, ei atîta știu: să ceară! Fac la fel! Să nu pierdem timpul că vremea e scurtă... Iscălește!

— Nu poci, Măria-Ta...

— Cum? întrebare mirat foarte Princepele, nu poci a da ascultare unei dulci porunci cum este aceasta pe care o lasă Domnitorul tău?

Și bătuse iar din palme, cum ar fi cerut o cahfea. Se iviseră patru oameni, cu fălci căzute, ca nește dulăi, tăcuți cum sînt tăcuți numai călăii.

— Ian arătați-i ce-i jos, zisese moale Princepele.

Și slujbașii îl ridicară puțin de sub coate, aplecîndu-l pe blănar peste marginile cele de piatră.

— Îți place privestea? întrebare iar Princepele, plimbîndu-se în jur, cu mîinile la spate ce acuș îi înghețaseră la vîntul de sus.

— Îndurare, Măria-Ta!

— Ce îndurare, cînd tu nu ai milă de haznaua mea sleită? Cum să am îndurare față de tine cînd tu nu m-ajută! Ian aruncați-l jos că m-așteaptă cu masa...

Pîna pe caldarîm nu era departe, dar nice zdravăn nu scăpai. Pe ulițe se strînsese mulțimea ce rîdea în hohote la aceste fapte.

— Iscălesc! făcuse Valsamache Aslan, cuprins de sudorile morții. Îl lăsaseră. Era galbin ca turta cea de ceară, se închina și căzu în genunchi, sărutînd mîna dreaptă a Domnitorului, care acum rîdea cu dinții lui cei albi și puternici.

— Vezi? îl certă. Spune și la alții, să fie de înțeleș și să aducă singuri ceea ce le prisosește. Acum pleacă, vreau să mai beau puțin din acest aer de iarnă ce e ca o doftorie...

Blănarul se prăvălise pe scări bucuros c-a scăpat cu viață, în hazul mulțimii ce tare mai iubește cînd unii sărăcesc și se bucură ca la marile petreceri...

Așa se duse vestea în București și în țară, că Princepele îi despoaie pe cei avuți și că face o dreptate cum nu s-au mai văzut. Iubirea poporului crescuse pentru el și messerul nu înceta să-i șoptească în urechile pofcioase de laude nemăsurate:

— Ei, ce-ți spuneam? Tu înțelegi acum?

— Înțelesesem de mult, dar voiam să nu fac ceea ce fac. E ușor a asupri, e mai greu a fi drept...

— Și nu ești drept?

— Poate, Ottaviano, dar pentru ce toate astea?

— Ai în față cea de-a doua domnie ce trebuie să fie și mai glorioasă și mai plină de fapte mărețe...

— Istoria este o întîmplare cu tîrfe...

— Să fim tîrfele acestei întîmplări.

În luna april, la Dunăre sosise baș bešliul Ahmet, trimis de Pa-dișah. Venirea acestuia nu era neașteptată, dimpotrivă, dar grija fu cu atît mai mare cu cît niciodată la împlinirea anilor de mucarer nu se știa ce avea să urmeze. Capuchehaia Princepelui de la Stambul îi trimisese vorbă că treburile erau destul de încurcate pe acolo, că vărul Dudescului nu stătuse nici el cu mîinile în sîn, dar bine ar fi fost să vină aici și să împartă cu dărnicie în dreapta și-n stînga, după

obicei. Așa că se sui în cel echipaj strălucit și sosi în întâmpinarea înaltului oaspe pe care-l primi în marginile capitalei. Oamenii lui scosese ră lumea în stradă și îndemnători și guralivi strigau cât puteau cuvinte de bun sosit și urări de bine pentru înaltul Stăpîn de la Stambul, ce avea să bage de seamă Turcul și să spună unde trebuia că în București înaltul Padișah avea om de încredere.

Ajunși la Palat, după salutul gărzii, intrară amîndoi în odăile de primire și baș bešliul Ahmet întinse monarhului fermanul de a porni fără zăbavă spre locul unde mergeai să nu te mai întorci. O strîngere de inimă dureroasă și apăsată simți Principele la cetitul acelor cuvinte turcești, dar pe fața lui nu se clătină nice un mușchi.

— Voi fi acolo unde datoria mea de supus al Porții mă cheamă, zisese și sărutase dreapta celui ce aștepta darurile ce i se cuveneau la fiecare sosire.

Ca de obicei inelele mai noi ale Princepelui trecură pe rînd în degetele groase ale celui lalt, care cu multă încîntare mai întîi le cîntărea în palmă și pe urmă le încerca prețul din priviri.

— Sînt vești bune au rele?

— Cine mai știe sufletul măritului Padișah, are și el greutate. Toți cer, pregătește daruri multe, atîta poci a-ți spune.

— Am gătit niște blănițe de Beci, una și-una...

— Și ghiuluri, cât mai multe ghiuluri, asta așteaptă și marele Vizir ce-o să te-ntîmpine cu mare pohfală...

— Atunci e de bine...

— Cine știe! făcea mereu îndoit celălalt, Ahmet, cu fața lui oacheșe plină de șiretenie.

— Atunci crezi că s-ar putea să nu mă mai întorc?

— Pușche pe limbă, dar n-ar strica să mai duci și niscai copilași. Tare se mai bucură Strălucirea Sa de tinerețea lor, cunoști...

— Cunos, am trimes totdeauna și-o să mai trimet...

— Bine faci...

Ahmet plecase la casele lui, și-l aștepta. Orașul era plin de zvonuri, boerii cleveveau, sperînd să scape de el, nu toți, numai mazilii și cei nemulțumiți, dar deocamdată nu se știa nimic, lucrurile erau de tot amestecate.

Princepele se sfătuisese cu maică-sa trei ceasuri bune la ea în iatac.

— Golește casa! zisese Evanghelina, o să pui tot la loc când te vei întoarce. Ia și de la mine ce am – și răsturnase scatulca cu odoare de preț. Cere-i și Haricleei ce are...

— E zgîrcită, numai se vaită, nu o să dea nimic...

— Ba să dea, că lîngă tine le-a făcut pe toate...

— Are o fire ascunsă, seamănă lui taică-său, strînge și șade pe ce-a strîns...

— Fii fără milă, e vorba de viața ta.

— Nu pot s-o jăfui!

— Ce-i aia nu poți s-o jăfui? Dacă eu mama ta pot să sărăcesc, să sărăcescă și ea!

— Strînge pentru nenorocitul acela de colivar de fii-său, Hrisanti, pe care vrea să-l vadă în tron ca pe mine, când n-oi mai fi...

— Frumos îi stă, dar să se împartă...

A doua zi plecase urmat de suita lui pompoasă, cu oșteni, boerime, slugi și curteni. Nu lipseau meterhaneaua și pehlivanii, ca să arate și celor din țară și celor de la Stambul că nu venea ca să rămîna acolo, ci ca să se întoarcă.

— Familia s-o iau cu mine? îl mai întrebasese pe Ahmet în dimineața plecării, știind că den răspunsul său multe se puteau înțelege.

— Nu e nevoie, dacă înaltul Padișah va avea nevoie de ea o s-o găsească.

Era un semn bun. Aruncă în bariere cu bani de argint ca să arate cît de magnanim era. Lumea mulțimea și aduna paralele cu pulbere cu tot.

— Săraci mai sînt!

— Nu atît cît vede Înălțimea-Ta...

În urma carelor cu daruri, pline toate vîrf cu blănuri, pește, grîu și taleri în lăzi bine păzite, ca să nu mai vorbim de ce avea sub el, în scaonul birjei sale ce scîrțîia din arcuri moi, veneau 200 de copii, plînși de mamele lor, strînși din vreme de arnăuți și duși cum se spunea să întărească oastea ienicerilor a Sultanului și nu pentru alte murdare trebi, cum știa cei mai mulți. Strigătele băieților erau aco-perite de sunetele stridente ale sîlzenului și boluzenului care aprig

mai tunau, ca să dea un aer de sărbătoare acestei plecări. Era cald, praf, lume, și o nesiguranță ușoară plutea în sufletul Princepelui. Din loggia Palatului, messerul clătinase o mână abia văzută în acea dimineață.

Stătuseră toată noaptea împreună și monarhul chinuit de griji nu ațipise de loc.

— Ce spun astrele tale, Ottaviano? îl întrebase.

— Sînt semne favorabile. Arcturus și Centaurul vin asupra ta. Te vei întoarce și mai puternic. Fă cum este bine, corupe tot ce se poate corupe, împacă-te cu dușmanul tău de la Sambul. Uite, ia inelele astea ale mele și poartă-le în degetele mîinii stîngi.

Unul dintre ele avea forma unui șarpe solzos și în loc de ochi, un rubin. Celălalt era un sigiliu din lemn de piersic prins într-un cerculeț de aramă.

După aceea îl așezase în fața oglinzii venețiene a iatacului său. Ultima noapte nu o petrecuse cu Haricleia, cum s-ar fi cuvenit, ci cu vrăjitorul și asta avea să se afle în tîrg, dar acum toate lucrurile astea nu mai aveau nici o însemnătate.

— Așteaptă aici, spusese Ottaviano și dispăruse în chilia lui. Femeile, toate, ale acestui pustiu palat stăpînit de griji, pîndeau pe după uși, dar nu îndrăzneau să se arate. Messerul se întorsese cu un candelabru cu șapte lumînări aprinse. Din pînzele adînci, albastre-verzui, ale înaltei oglinzi scumpe se ivi chipul palid al Princepelui. De afară nu se auzea nimic, era o liniște nefirească și aerul stătuse în loc, nu bătea vîntul, nu bătea nimic.

— În cele șapte lumînări, ard sufletele celor șapte îngeri planetari. Privește și crede în viitorul tău!

Luase un vas cu apă de pe scrinuri și jos, la picioarele de cristal ale înaltei oglinzi, așezase un lighean de aramă, ce sclipea mărunț în puțina lumină.

Statură așa o vreme neclintiți. Messerul strigă după aceea cu glas tunător:

— Michael! Gabriel! Samael! Raphael! Sachi! Anael! Cassiel! Ocrotiți-l!

Părea el însuși un demon în cocleala acelor cristale, cu chipul

verde, lustruit parcă, de ceară. Pe urmă turnă cu grijă apă peste oglindă. Imaginea lor spectrală se turbură o dată cu lumina galbenă și neclintită a lumînărilor.

— Să nu te miști! îi porunci Ottaviano și adună ceea ce se strînsese în vasul de Bosnia.

— Bea!

Princepele bău. Oglinda se uscaser, strălucea și mai mult și-i arăta pe amîndoi în picioare, în vestminte de noapte. În spate, cele șapte brațe ale candelabrului ardeau neîntrerupt. Afară veneau zorile. Trebuia să plece.

Acum, în soarele frumos al zilei de aprilie, parcă spaima îi mai trecuse. Mai stăteau zece zile de călătorie înainte, s-ar fi liniștit oricum, ducea în spate o avere care ar fi mulțumit pe oricine. Cîtă vreme Padișahul mai trăia și nu erau semne de schimbare a domniei, nu avea nici el să se teamă, așa că odată ajunși la locul de trebuință, Princepele dădu veste capuchehaiei că a sosit și acesta se și ivi însoțit de prietenii săi de pe aici: muftiul Kislar-Saltan și Ali-Silictar Aga, oameni de nădejde, ce iute îl liniștiră asupra viitorului. Trebuia numai să potolească gura acelui Dudescu și să-l cheme să stea de vorbă, să-i făgăduiască că o să-i dea un rang, ceva, dacă vrea să se întoarcă în țară și să-l lase în pace. Discuțiile durară cîteva zile și fură înverșunate. Dudescu acesta era un bărbat hainos cînd venea vorba de avere și ceruse ceea ce luase de la nebunul ce sta cu gîsca lui la Mărcuța, plus pe deasupra și de ce-l jupuiser pre el și pe-ai lui în lipsă. Princepele promise tot, mai dădu și ceva pe deasupra, numai să știe că are un dușman mai puțin, aici în orașul Padișahului, ce și așa protivnicii se înmulțeau. Băură în cele din urmă vutca și cahfeaua împăcării și se despărțiră. A doua zi fu primit la Marele Vizir care numărase copiii primiți în dar, luîndu-și partea ce i se cuvenea și arătînd o mare bunăvoință. După sfatul Dudescului, ce acum îi era mai mult de ajutor ca un prieten cu sfaturile, monarhul îi ceru Marelui Vizir să-i îmbrace caftanul de investire și să meargă astfel, împreună cu boerii săi la înaltul Padișah, pentru a fi asigurat că i se dădea iar tronul. Rugămintea fusese însoțită de alte neprețuite daruri, odoarele Evanghelinei,

care la fiecare mucarer sau vizită de acest fel, scotea din cine știe ce sipețe lucruri de preț.

Cînd prețioasa haină fusese așezată pe umerii săi, Principele mulțumise încă o dată în gînd lui Dumnezeu că are o astfel de mamă, ce de toate se îngrija. Sărutase cu adîncă supunere mîna generoasă ce-i mai acorda încă ani de bogăție și huzur și cu lacrimi bine stăpînite în ochi, pornise către porțile cele cunoscute ale palatului. Orașul era plin de lumea pestriță pe care o văzuse de atîtea ori. Colina Bosphorion strălucea în lumina primăverii. Boerii și slujnicarii vorbeau tare, cu veselie, văzînd că mărirea și puterea sa luminează nu încetaseră. Exista ceva mai frumos decît o astfel de zi, cînd viața parcă începe de la început și te simți tînăr, puternic și atotvăzător?

— Ce să spun Măritului Padișah? întrebasesc privind strălucitele vestminte ale celuilalt.

— Convinge-l, cum de altfel el este convins după darurile pe care i le-ai trimis, că inamicii Tăi mint cînd spun că dovedești nesupunere față de Poartă...

— Știe doar Strălucirea-Ta cîtă credință am pentru înalta-i persoană!

— Știu, făcea celălalt, privind bazarele den uliți, dar bunăvoința măriștilor cu vorbe dulci se ține...

Cine l-ar fi văzut lîngă Marele Vizir n-ar mai fi recunoscut în umila ființă ce o arăta, pe crudul, hotărîtul și nestăvilitul domnitor al Țării Românești ce atît învățase: să se arate mic unde se cuvenea și rău numai cînd era de trebuință.

— Bine, așa am să fac...

Și odată ajuns în sala tronului găsi acele cuvinte pornite din inimă în stare să-l convingă pe Padișah de neclintita speranță că acesta îl va lăsa mai departe în scaonul acela pe care atît îl iubea. Înaltul personaj mai îmbătrînise, avea pe față paloarea morții, parcă nici n-ar fi ascultat, cînd îi auzi glasul, ca al unei paseri, Principele tresări ușor. Padișahul, sprijinit de paici, îi așeză lui și boerilor săi, după ceremonial, caftanul. Era o clipă supremă. Nimic nu-l bucurase mai mult după aceia, nici surgiucul de pe cap, semnul demni-

tății și al investirii, nici armăsarul de rasă, nervos, asudat pe care-l călări pînă la casa Mitropolitului, nici întoarcerea ce fu ca un vis plin de veselie și vorbe, de complimenturi și supuneri. În șase zile, nu în zece, se află în barierele Bucurescilor, drept, înalt, puternic, sănătos, plin de o pohtă de viață pe care ceilalți aveau s-o simtă și încă cum...

*

Vara și toamna care urmaseră, toți cei de la curtea Princepelui o ținuseră într-o petrecere. Dușmanii Măriei-Sale căzuseră prăbușiți la pămînt cerîndu-și iertare, scornind vini ce nu le aveau și umilindu-se foarte. Soseau în cete la palat și aduceau daruri, lăsau scurte cereri de îngăduință de a li se permite să se retragă pe la moșiile lor, ca să arate că toate uneltirile ce le erau puse în spate fuseseră numai vorbe urîte, dar pricepînd că prezența lor nu făcea plăcere Strălucitului înțelegeau să ducă de aici încolo o viață retrasă, ca să nu supere pre nimeni. Ori dacă înalta Sa persoană ar găsi de cuviință să arunce o vorbă de îngăduință, ei cu mare bucurie i-ar sta alături la vreo nevoie, care cu ce putea, cu moșiile lor, cu banii lor, cu soațele și copiii lor, gata să-l slujească pînă la moarte.

— Ce spui, Ottaviano? îl întreba Princepele pe messer gustînd din smochinele proaspete și mutîndu-și mătăniile dintr-o mînă într-alta.

— Ce să spun, a-i ierta ar fi un semn de slăbiciune. Fă-i să bănuiască de dimineața pînă seara că nu se vor mai scula în patu-le. Atunci vor fi și mai smeriți și nu vor mai pune la cale...

— Oare o împăcare n-ar fi mai nimerită?

— Nu se pot împăca cei ce rîvnesc același lucru, lasă-i prăbușiți în frica lor...

— Bine...

Așa se mai deșertară Bucurescii, ce iute se umplură în cîteva luni de alți favoriți, care mai de care mai plini de vorbe bune pentru Princepe, rostind pe unde apucau devotamentul lor pînă în lumea de apoi, ce Acela nu credea, dar îi plăcea să audă...

Ca să-l necăjească, Princepele îl mai întrebă din cînd în cînd pe

messer:

- Și datoria ta, Ottaviano, cînd ai s-o plătești?
- Despre ce fel de datorie e vorba?
- Mi-ai făgăduit bani mulți, făcuți în cuptoarele tale...
- Și nu știe Magnificul meu Domnitor că Marea Lucrare cere astre pline de bunăvoință ce încă nu s-au ivit? De atîta vreme alții au făcut-o, eu de ce n-aș reuși? Dar trebuie vreme...

Dulcele lui mincinos ce spunea vorbele astea cu graiul cel mai nevinovat! O durere fără seamăn, plină de voluptate, îl încerca pe Principe. Dragostea lui pentru Ottaviano era ca dragostea pentru un copil, ca pentru o fată la vîrsta adolescenței și precum o turbare, cum avea să-i dovedească viața peste puțin timp, cînd întîmplări teribile aveau să-l zguduie, să-l facă să plîngă și să-și rupă barba.

Astea toate se petrecură în iarna cînd vremea cea rea pustiise orașul de reședință și pe messer îl apucă un fel de streche. Voia lăutari și tîrfe, cîntece și destrăbălări, că nu mai putea răbda Palatul, cu orele lui de masă, cu rugăciunile cele ipocrite, cu pînda geloasă a Haricleiei ce l-ar fi ucis cu mîna ei simțindu-l că-i luase locul în patul domnesc, cu amenințarea rece din privirile Evanghelinei ce citise în ființa lui pierzania fiului și-l evita cît îl știa de frică. Mai erau și acei copii mari cu care se întîlnea, fetele Princepelui și băiatul hulpav, mereu nesătul, cu buzele pline de mîncare, ziua și noaptea și ei dușmănoși, gata parcă să-i toarne otravă în paharul cu apă. Toate astea la un loc la care se mai adăugau lingușirile boerilor ce-l știau omul monarhului și-l căutau și-i îndesau buzunarele cu aur și cu pietre prețioase, *numai pentru un cuvînt bun*, cum spuneau, îl umpleau de plictis și de lehamite. Soseau sărbătorile și Ottaviano ticluia ceva nemaivăzut. Prin oamenii lui dăduse sfoară între boeri și negustori că avea nevoie de ei, fierarii curții lucrau pe ascuns, messerul știa că cu cît va fi surpriza mai mare cu atît Principele îl va iubi mai mult și va șterge cu bunăvoința lui toate cele rele. Umbla în taină cu medelnicerul Sotir, complicele lui, plăteau, cereau, jefuiau, toate în numele Domnitorului ce avea o dorință frumoasă pe care ei, cei ce atît se lăudau că-l iubesc, trebuiau s-o dovedească cu orice preț. Celor ce se omorau pentru a face capriciul Magnificului,

messengerul le ceruse jurămînt că nu vor vorbi cu soațele lor, că dacă s-ar auzi înainte cele ce atît de gingaș ei puneau la cale mare mîhnire s-ar ivi pe obrazul curat al Prințelului. Așa încît nimeni nu scotea o vorbă, deși curiozitatea monarhului creștea simțind că se pregătea pentru el ceva ce o să-i aducă o mare bucurie, cum avusese grijă Ottaviano să-i sufle în delicatele urechi, pe ocolite, fără să trădeze ceva din gîndurile numai în el ținute.

Numai că în aceste uneltiri sufletul lui corupt o luă razna într-o bezmetică săptămîină plină de viscole, ce adunase zăpada peste București, înfundînd ulițele și amuțind totul ca într-o mare noapte albă, peste care numai ciorile înfometate mai dădeau semne de viață.

De la jocul acela de pharaon privit în hanul La Norocul Cailor, messengerul nu mai petrecuse ca lumea, așa încît și fiindcă Prințelele îl știa dus la treburile lui ce pre El îl priveau, scăpat deci de ochiul gelos al Magnificului, dar nu de spionii Agiei și ai Haricleiei ce nice ea nu era dusă la besearică, îl chemă în taină pe medelnicer în chilia-i și-i spuse într-o dimineață:

— Ai treburi?

— Am, numai dacă m-ar slobozi Măria-Sa aș putea să te ascult.

— Asta lasă pe mine. Îi trimet vorbă că umblăm împreună pentru ale sale...

— Bine...

— Să mă duci la hanul acela și să chemi lăutarii, cu prietenii tăi, boerii cei tineri, despre care mi-ai vorbit, ce și ei au trăit în tinerețele lor pe lîngă grajdurile de la *Has-ahor* și știu cum se alungă urîtul pe o astfel de vreme...

Medelnicerul Sotir se cutremurase la cuvintele auzite.

— Numai să nu se afle...

— Cui i s-a urît cu binele să vorbească... amenințase messengerul cu zîmbetul său de copil.

Așa se făcu că timp de cîteva zile nu-i mai văzu nimeni la curte. Era și vremea aceea cînoasă, urletele viscolului nu se mai opreau, părea că Dumnezeu bate cu harapnicele sale cele mari Țara Românească. Deasupra pustiului de omăt abia se mișcau fumurile slabe

ale ogeacurilor. La vreun vînt mai mare, din palatul tăcut și pustiu, trezit numai de filfîitul leneș al aripelor papagalilor ce-și scărmanau penele prin sere, Princepele auzea zvon de muzici, ușoare, abia desluite în acea năpraznică vreme.

— Cine petrece și unde? se întrebă el, chinuit de o neliniște, pe care nu avea cui s-o împărtășească.

Slujnicarii și oamenii apropiați se prefăceau că nu aud ca să nu cumva să se întîmple vreo nenorocire, aflînd el pe unde se găsea messerul.

— E vîntul, Măria-Ta, spunea cîte unul, surd.

— Ba eu aud lăutari...

— Pe lăutari i-au mîncat lupii, de unde să-i mai scoți? Stau pe vatră. Nu mai face nimeni nunți, că nici popii nu pot deschide bisericele. Aici e ca pe lumea aialaltă, nu avem nice o putere...

Spre seară, Domnitorul desluși voci omenești deșănțate. Ceru să i se spună ce se petrecea în acel oraș mort fără știrea lui și trădători, dușmani ai lui Ottaviano aduseră vestea; exaporitul său se înfundase cu prieteni în hanul *La Norocul Cailor* și se zvîntau jucînd jocuri nerușinate.

— Adică cum? întrebasese monarhul pe aga Matei Bălăceanu, ce atîta așteptase, ca să arate că era numai ochi și urechi pentru Măria-Sa.

— Mai întîi să afle Strălucirea Sa cine e de față, nu-i așa?

— Spune...

— Păi medelnicerul Sotir cu ai lui: Iorgu Hartulari, cu beizadea Iancu Ghica, cu dumnealui Iordachi Ruset, ce-i matca tuturor relelor, cu boer Durac, cu Grigoraș Jora și cu ai vornicului Hrisoverghi, cei ce bat, să ierte Măria-Ta, geamparalele turcești cu dosul. Au cărat țigani din mahalaoa Scaunelor, cu ale lor, le fac floricele, nu mănîncă decît de post că au venit cele 40 de zile ale Nașterii, cînd numai pește poate să guste gura creștinului...

— Și nu m-ai putea duce domnia ta acolo?

Agă Matei Bălăceanu își trecuse degetele prin mustața bălană.

— Nice nu îndrăznesc să turbur privirea Măriei-Tale cu o astfel de spurcată petrecere...

— Ba, de ce? Tare-mi mai plac cîntecele, duc o viață de schivnic. În privirile turburi ale Princepelui se ivise o cocleală ce aducea după ea hotărîrile cele mai grele și neașteptate. Atîta avusese și el vreme să observe în anii de slujbă.

— Bine, cum vrea Măria-Ta, o să pregătesc o sanie și cu cîțiva seimeni o să încercăm să pătrundem pînă acolo, în margini unde s-au ascunsu...

Spre seară cînd întunericul pusese deasupra Bucurescilor sigiliul său întunecat, fără zgomot, abia biruind nămeții, micul cortegiu ajunsese într-un loc apropiat de han. Ardeau două fanale galbine aruncînd pe acel munte de zăpadă străluciri ostenite. Ferestrele erau bătute în obloane, totul aducea cu un mormînt pierdut într-o sălbăticie albă și deșartă. Să nu fi fost vîntul rece ce mai zbicea nămeții, acoperindu-i de o crustă strălucitoare, și chiotele dinlăuntru, ai fi zis că lumea toată murise în acel început de noapte. Scîrțiau lăute și voci bărbățești se schimonoseau într-o beție ostenită. Fapta lui nu era demnă de un Prinț, maică-sa Evanghelina l-ar fi certat să fi știut, dar aicea îl aducea carnea lui geloasă care ardea acum și turba.

Seimenii din gardă pătrunseseră pe o ușiță din dos, spunind slugilor care serveau să tacă dacă țin la viața-le. Îl urcară pe monarh într-o galerie de sus de unde se vedeau toate, din ascunsul întunericului. Era rece și para focurilor celor mari din sobele de dedesubt nu ajungea pînă aici. Vîntul șuiera pe la augustele urechi, dar el nu-l mai auzea, era numai ochi.

În mijlocul hanului, cum i se păru la început, jucau muieri sulemenite, cu obrazul dat cu chinoroz, văpsite de nu le mai cunoșteai, îmbrăcate în rochii turungii de culori țipătoare, pline de sticle și mărgele, de galbeni țigănești ce iute zornăiau la lovitul unei dairale.

Lăutarii stăteau deoparte, abia luminați de lumînări, îi trezea pe rînd hangîța cu cîte o căldare de apă rece luată din zăpada topită pe plitele încinse și aceia iute își veneau în fire și apucau țambalul și cobzele să țină isonul. Pe masă juca o frumoasă muieră cu ochi albaștri, cu cozi lungi, negre; frumoasă de stătea soarele în loc în care numaidecît Prințele ghici pe cel mai drag al său om. Nu se

despuiase, avea un sîn de muiere, sub o rochie ca vișina putredă, și coapsele sale cele dumnezești se mișcau într-o înfierbîntare grozavă. La gît îi jucau lefții lui falși scoși din sacii fără fund cu care sosise în palat. Gura i se umezise și părea într-adevăr o muiere tînără, plină de pohte sălbatice. Mai erau alături, la picioarele mesei și alte astfeliiu de decăzute ființe în care monarhul își recunoscuse boerii și beizadelele, tot în rochii, bătînd din palmele lor păroase, arătîndu-și disgrațios picioarele muschiuloase la vreo fandare. Pe messer îl bătea acum cu un bici ce mai mult mîngîia, medelnicerul Sotir, cu ochii plini de patimă, chiuind ca animalele în rut, cu o sălbăcie necunoscută pe chip, urmărind mișcările iuți ale celui de pe masă. Așa ceva nu se putea răbda multă vreme. Tinerii sicofanți își turnau vin pe creștet și-l beau ca pisicile, de pe ceilalți, acolo unde ar fi trebuit să fie sacrul sîn al fecioarelor travestite, dădeau de pielea plină de cicatrice a mavroforilor. Grigoraș Jora umbla în patru labe grohăind, beat mort și după el se ținea și mai beat și mai nebun fiul cel mare al vornicului Hrisoverghi, Radu, un zdrahon întăritat ce nu îmbrăcase rochia celorlalți și făcea pe mascurul, lovind curii celui din fața-i...

Țigani se întorseseră cu spatele să nu vadă grozăvia ce numai se auzi, cînd Grigoraș, cu fața lui de chitră și ochii perdeluiți de văpșele gemu pătruns de furia urmăritorului său care-i sfîșiasse vestimentele ușoare.

— Aoh! făcură cu toții bătînd din palme și privind ruperea sfincterelor neofitului, adus pentru prima oară de către medelnicer în cercul destrăbălaților.

— Roagă-i-te! îi cereau lui Grigoraș Jora, roagă-i-te!

— Nuuu! gemea Hrisoverghi. Nu-l iert, că tat-său ne-au furat moșia Ciumpavele acu 14 ani și eu îi plătesc...

Grigoraș Jora se prăbușise cu fața-n lacrimi și nu voia să scoată un cuvîntel, pentru că asta l-ar fi umplut de dezonoare. Venise aici pentru toate umilirile, toți aveau să-i facă ce-i făcea tînărul Hrisoverghi și el avea să le facă la toți ce trebuiau să-i facă lui.

— Mamă! Mamă! striga un țigan, eu nu mai poci, ies afară! Îl scoaseră în pumni și cîntară mai departe, bătînd dairalele și, sunînd

din spatele de lemn al cobzelor care acum se țineau după icnetele celui de deasupra ce îndemna cîinește.

Podelele scîrțiau groaznic ca și cînd casa era gata să se prăbușească, însoțitorii Princepelui dispăruseră cuprinși de rușine și de o sălbatică poftă. El se ținea cu dinții strînși, privind numai la messer ce juca în acest timp pe masă sub focul privirilor medelnicerului. Cînd în cele din urmă, Radu Hrisoverghi strigă ca dintr-o peșteră a cărnii și se prăbuși înainte, începu un dans nebun. Iordachi Ruset, împodobit cu cercei, începu să se despoaie și el în fața lui Iorgu Hartulari. Acela, întăritat de ce văzuse, îi rupse urechea stîngă, smulgîndu-i un opal plin de sînge, cu care juca în față-le ca și cînd ar fi avut între buze un boboc de trandafir. Celălalt nu scoase nice el vreun strigăt, luă numai rachiul de pe masă și-și turnă peste locul rănit. Pe ușă se ivise beizadea Iancu Ghica cu alți doi Hrisoverghi, și ei în rochii cu paftale, căzniți de frică și de atîta băutură. Țineau în brațe crizanteme albe, reci și umede aduse din serele de la *Ceșmeaua Roșie* ale florarului Ioniță Scuffa ce se pricopsise în cîțivai ani urmînd toana boerilor.

Aruncară florile, care odată umplură odaia de o răceală neașteptată. Erau ca omătul de afară, aveau în ele frigul și un strigăt imaculat de nevinovăție, semănau parșivului de pe masă care acum, ai fi jurat, era ca o fecioară, se rușinase. Buzele sărutate de Principe se albiseră și privea în jos ca și cînd ar fi văzut pentru prima dată bărbați în jur. Pe Grigoraș Jora îl tîrîseră afară, să-l spele cu zăpada proaspătă, cîntîndu-i un imn de mulțumire. Era frînt de șale, avea bale la gură și o privire rătăcită, dar cine se mai uita la el? Acuș toți îl țineau pe messer care își mișca șoldurile ca o tălăniță, despuindu-se moale, cu gesturi pudice, leneșe. Ottaviano scîncea precum copilul în somn. Ceilalți se tîrau la picioarele mesei și-l rugau să se culce în acel maldăr de flori proaspete pe care se topia o zăpadă, subțire, adusă de afară ce acum se făcea o apă scursă în podele. Iar bătură dairalele țigănești și el ivi o pulpă de fată. Ottaviano aruncă sandalele în tavan și stinse o lampă, își smulse după aceia vestmintele ce-i ascundeau spatele frumos, plin de mușchi delicați.

Princepele se stăpîni cu greu mușcîndu-și unghiile. Trebuia să rabde pînă la capăt sau să-l termine. O tristețe ucigașe îl cuprinsese..

— Cît te-am iubit! șopti încet în barbă și pe urmă încremeni.

Ottaviano era gol, alb, mișcîndu-și șoldurile lent, parcă ar fi adormit și tot ce făcea era numai somn și moarte. Medelnicerul Sotir îl lovea cu biciul și pe spinarea divină de adolescent se iveau urme roșii, iute mistuite în albeața pielii. Acelea erau sărutările ispititorului. „La curtea lui Justinian pre el, pe Ottaviano, l-ar fi schingiuit și i-ar fi zdrobit boașele și pe urmă l-ar fi ucis”, gîndi Princepele și simți că nu mai poate răbda. Ar fi curmat tot acest joc nebunesc dacă nu ar fi auzit scîrbavele cuvinte ale lui lancu Ghica ce umbla în genunchi pe urma messerului;

— Dă-mi mie poarta pe care intră Princepele tău! spunea gemînd, lasă-mă și pe mine acolo unde el se slobozește în fiecare seară!

Pe neașteptate, Ottaviano se întoarse și smulse o torță din perete, apropiindu-i-o de față:

— Să taci! El e femeia mea!

Un trăznet n-ar fi făcut mai mult decît această laudă nesăbuită. Monarhul se ridică iute în întunericul galeriei și nu mai văzu cînd ceilalți se aruncară asupra messerului și-l răstigniră pe florile albe ce muriră strivite în acel ceas de iarnă.

Afară, aga Bălăceanu aștepta nemișcat în zăpadă. Nu scoase nimeni nici un cuvînt la întoarcere. Bucurescii se prăbușiseră sub magma încremenită a omătului voind parcă să ascundă toate grozăviile acelea nespuse.

— Știi ce ai de făcut? îl întrebă Princepele înainte de a intra în palat, pe umilul său slujitor.

— Da.

Bătrîn, cănit, ostenit, aga Matei Bălăceanu mai ascultă după aceea zvonurile ascuțite și depărtate ale viorilor prin spargerea vîntului.

— Vine o urgie mare, mai spuse unuia de lîngă el. Nu ați văzut și nu știți unde ați fost. Un cuvîntel și sînteți morți, se știe, nu?

Nu-i răspunse nimeni, oamenii agiei sugrumaseră mulți, aveau

sufletele murdare pînă unde nu se mai putea spune. Ceea ce se întîmplase în noaptea asta era numai izvorul binefacerilor viitoare la care se puteau aştepta pentru munca lor, nu tocmai cinstită...

*

Ceremoniile de iarnă ale aceluia dîntîi an al domniei a doua a Prin-
cepelui fură strălucite şi fără seamăn. De la Ajunul Crăciunului şi
pînă după Bobotează serbările se însoţiră de rugi pline de fast
spuse de către preuţii domneşti în biserica despre Doamna unde
arseseră lumînări fără număr ca neşte nestemate. Treti logofătul
Cîrstea Voinescu deşelase patru cai umblînd de colo colo ca să
vestească ceasurile şi mişcarea slujbelor. Noroc că iarna se
îndulcise şi un soare vesel topise nămeţii, scoţînd uliţele de la
adencul fără sfîrşit. Fustaşii alergau cînd la Mitropolit, cînd la
episcopi, cînd la boerii cei mari şi la boerii de rangul al doilea, ca să
arate locul prelaţilor şi al celorlalţi, precum şi felul în care aveau
să-l urmeze pre Domn în alaiu. De ziua Naşterii Domnului,
Princepele fusese întîmpinat de către Mitropolit care ţinea în mînă
pateriţa arhierască şi de către episcopii săi de dreapta şi de stînga,
în cîrjele lor argintate. Domnul se opri în mijlocul paraclisului,
făcuse închinări spre icoanele tîmplei, apoi înclinări către Mitropolit
şi boeri, după care luase loc în strana domnească, înconjurat de
Evanghelina, de către soaţa Haricleia şi coconi, fetele, cu Hrisanti,
mestecînd şi acum pe furiş covrigi reci, furaţi de pe la cămări.
Mitropolitul, monarhul şi familia sa sărutaseră după aceea
Evangheliile înainte de prima cetire. Princepele privise pe furiş la
Marele postelnic Ianachi Moruzi dacă se afla sănătos cu ai săi în
stranele lor, precum şi la toţi devotaţii: Vel vornicul Ştefan
Pîrşcoveanu, dumnealui vel banul Radu Golescu, dumnealui
Manolachi Creţulescu şi ceilalţi mai fără nume ori fără rang. Se citea
Heruvico şi răsunau glasurile dascălilor tineri de la Sfîntul Sava:

— *Carii pre Heruvimi, cu taină închipuim...*

Şi în dulceaţa acelor voci izbucnea sunetul limpede al
cădelniţelor şi aerul se parfuma de mirosul tămîiei. Foşneau

vestminte, se auzeau rugii cu glas încet și sclipeau necuviincioase inele în lumina verzuie a paraclisului domnesc. La pricasnă se cântase: *Unul sfânt, unul Domn...* și Mitropolitul după ce se închină la icoane, blagoslovi pe Domn, pe familia lui, pe boeri și pe tot norodul de bărbați și femei ce așteptau afară, în zăpadă, cu capetele descoperite. Se trecu cu icoana proschinatarului și Princepele fu miruit. Dupre aceea se reasează în strănă și careva, în locul marelui vistiernic Dudescu, dus în balamuc să ispășească nemernicele-i fapte, puse zece lei în blid din partea Domnului, pentru pomazania mare. Se aduse Cupa cu anaforă pe care Mitropolitul o blagoslovi, apoi fură miruiți și boerii și luară anafora. Urmase masă mare la spătărie, dar cu asta rugile nu se terminară. În prima zi de Crăciun o luaseră de cap. De dimineața Princepele, cu altă îmbrăcăminte și podoabă, cu cabanița împărâtească, ieșise din spătărie, așteptat de boeri și după ce făcură solemnitatea caftanului plecară la biserica cea mare, cu alai la Sfântul Neculai Domnesc. Urmă utrenia, unii boeri de rangul al doilea mai căscău, ca după chef, cu spaimă privind în jur să nu-i pîrască careva, ducînd mîna la gurile năclăite de băutură și mîncare bielșugată. La vremea polieleului cînd se cântară psalmii: *Că în veac e mila lui, Aliluia*, se împărțiseră lumînările. În locul Marelui Vistiernic, cel ce le puse în mîna făcliile fu lordache Moruzi, omul de încredere al monarhului. El îi dădu una Mitropolitului și una Domnului și Doamnei și Evanghelinei ce veghea cu ochii ei ca oțelul la respectarea datinei creștinești de la care un singur om lipsea: messerul, ca păgîn ce era, spre marea sa liniște și a Haricleiei. Luau cu toții lumînări împletite și cetluite la capete, cu figuri și colori și în acea scurgere mută și pravoslavnică a femeilor și bărbaților ce Princepele îi stăpînea, el își vedea puterea. Chipuri frumoase, ori roase de boli nemărturisite, figuri încremenite într-o frică de a nu greși cu ceva și a aminti monarhului vechi bănueli, domnițe cu părul galbin ori negru, fete și beizadele, cu toții în cele mai bune vestminte, curate, dichisite și parfumate. Se mișcau ca în vis, prin lumina șovăitoare a lumînărilor, de parcă din zidurile care înfățișau cu o mîna meșteră *Groaznica Judecată* s-ar fi desprins toți acei morți de demult ce fuseseră pictați

în recele perete de stînga. Logofeții de visterie și diecii de visterie împărțiseră făclii căruiași după cinstea sa, arhierilor, egumenilor, mazililor, rufeturilor și norodului din curte.

După oficierea liturghiei se trecu iar în spătărie și se petrecu, dar nimic nu putu să întrecă în acel an vestit slujba de Bobotează care avea să se încheie cu nemaipomenite întâmplări. La ajun toți egumenii mînăstirești veniră la București. Greci și români se întrecură în acea zi să arate marea lor credință Princepelui. Soseau în sănii pline care cu blăni de vulpi, care cu blăni de jderi, cu pește ținut în sare și ghiață, cu brînză de oi, cu putinee de smîntînă și cu mere iernatice, cu miere și stofe scumpe. Treti logofătul Cîrstea Voinescu abia mai prididea cu primirea acestor ofrande și cu trecerea lor în registre. Se spunea în tîrg că nici nu mai puteai călca pe gios în palat de atîtea daruri. Se făcu o sfeștanie mare, dis-de-dimineată, după care monarhul se retrase în spătărie cu mitropolitul și cu veliții boeri. Sosiră apoi preuții domnești, cu protopsaltul, cu icoanele, cîntînd condacul și troparul obicinuit. Mitropolitul îl stropise pe Principe cu aghiazmă, răsunase *În Iordan, botezîndu-te Tu, Doamne* și monarhul sărutase crucea cea mare a Mitropoliei, după care o sărutară și ceilalți. Se auzi afară slobozirea a trei tunuri, și cîntă meterhaneaua. Apoi se făcură Orațiile, ascultate cu mare atenție de slujitorii domnești, mai ales de Evanghelina, care vedea în fiul său un adevărat basileus akoimetos trăind la o curte săracă.

A doua zi după utrenie, sfeștanie și împărțirea lumînărilor zugrăvite, pentru că nu era vremea rea, numai noaptea ce trecuse bîntuise un ger amarnic ce acum mai scăzuse, porniră de la biserica despre Doamna la Iordan care nu era altul decît prăpădita de Dîmbovița, undeva la un cot sub morile de la Radu Vodă ce înghețaseră în acel frig și scîrțiau amarnic. Cerul ca stecla, lumea podobită, toți în sănii. Bărbile veliților boeri se umpluseră de promoroacă și păreau suflate cu argint. Se ivise între alții, tăcut, bănuitor, nebăgat în seamă de nimeni, messerul Ottaviano. Înainte mergeau după obicei doi curteni, cu icoanele împărătești și cu lumînările cele mari împărțite la polieleu îmbrăcate în mătase, arzînd în grija lor veghetoare. Pe un mic platou de gheață, la

margenea cea mai de sus a silnicului rîu, cu apă puțină vara, dar acum crescută cît să te îneci dacă n-ai fi știut a umbla pren ea, fusese ridicat saivantul, un cort în care așteptau scaune pentru Domn, familia lui și arhieriei cu boerii cei mari. O masă mare, plină de piftii și ele înghețate se așternuse întru cinstirea pofticioaselor guri. Curtenii puseră la cap lumînările arzînde și nu se mai clintiră. Domnul se așeză în fața mesei, avînd la stînga șiragul bisericesc și la dreapta pe marii boeri, dintre care dacă ai fi băgat de seamă lipseau vreo cîțiva și anume dintre cei mai tineri și șugubăți, ce la alți ani ținuseră veselia petrecerii.

La vedere erau puse icoanele făcătoare de minuni ale Precistei de la mînăstirea Bărbătescu. Se făcu și aice o slujbă în veliglas chiar de către Mitropolit, cădînd de nouă ori pre Domn și pre Doamna, cu mama sa, precum se făcu numai de trei ori pentru beizadele. Se cîntară troparele de două ori, întîi sărută Mitropolitul crucea cea mare, apoi Domnul și se slobozi din nevăzute tunuri un foc mărunț după care cîntă meterhaneaua. Urmă duple aceea o scurtă defilare a cailor de la grajdurile domnești, încălecați de către fiii marilor persoane ale curții. Vel comisul Velea încheia acest convoi, călare pe tablabășa, calul dăruit de către Padișah la suirea pe tron, împodobit cu hainele vechiului vel vistiernic Dudescu a bațjocură, tot bătrîn, tot răpciugos. Boerii, la trecerea acestuia, duseră mîinile la gură și simulară sărutul datorat demnitarului, pentru că ochiul Princepelui iute îi scrută pe furiș să vadă care nu arăta cuvenita cinste noului său demnitar, ce lătra den stomah de se auzea pînă în cortul saivantului. Neclintit, fără să se turbure de aceste nesacre zgomote, înaltul Mitropolit îl stropi și pre el cu aghiazmă, cum o făcuse cu ceilalți focoși armăsari de Arabia.

După care urmă scufundarea crucii. Vremea ce fusese pînă atunci mai mult neguroasă și neclară, da să se lumineze. Pe rîul înghețat plutea o ceață ce încerca a se ridica. Din stînga grupului de boeri se ivi un pîlc de călăreți, frumoși ca arhanghelii, toți încălărați pe cai albi, cu funte la pălării, chiuind vesel. Mitropolitul, urmat de Principe și de ceata numeroasă a boierilor coborîră malul înghețat cu grije să n-alunece, sprijiniți de paici. Nu era departe și abia atunci

deslușiră Dîmbovița înghețată și auziră mai bine roțile morilor de apă de la Radu Vodă. Ceața se ridica anevoie. Vrea să iasă soarele, ca un bulgăre roșu, de sînge, rostogolindu-se deasupra, în mijloc, acolo unde avea înalt Prea Sfinția Sa să arunce crucea în Iordan se zăreau ca în vis nește mogîldețe.

— Ce poate să fie? întrebă bătrînul Hrisoverghi, tunzîndu-și barba plină de promoroacă.

— Niscai măgari morți de-astă toamnă de i-au adus apele și-au înghețat azi noapte, cînd tare au mai geruit Domnul Dumnezeu...

Fu aruncată crucea și călăreții se năpustiră pe crusta de gheață alunecînd și ținîndu-se bine în șa. Doi cai își frînseră glesna și fură pușcați pe loc de seimeni, ca să nu turbure ceremonia. Unul dintre tinerii curteni o aduse și îngenunchie. Mitropolitul îl stropi cu aghiazmă pe fericit și luă strălucitul simbol de aur și-l dădu după o scurtă sărutare Princepelui.

Atunci se ridică ceața și aurul crucifixului sclipi pe fața Domnitorului. Boerii făcură cruci mari și se bucurară arătînd că au înțeles că Dumnezeu îi făcuse un semn de mare milă de la locul său. Trebuiau să se întoarcă la biserică, să mai asculte ultima liturghie și erau bucuroși foarte. Urmau o slujbă încă și *kerodosia* pentru norod, apoi mesele cele mari. Numai că se auzi un strigăt. Nice să se fi arătat lupii ce mai năvăleau la vremea asta în București și nu ar fi fost o mai mare uimire și groază...

Cum se luaseră cețurile și soarele cel rotund și roșu începuse a lumina, în fața ochilor li se arătă un spăimîntător cortegiu de oameni înghețați pentru că fuseseră udați cu apă toată noaptea și împlîntați parcă în Dîmbovița. Țineau cu toții în dreapta cîte o lumîinare mare, zugrăvită, legată cu funte, pe care cineva în ceața de pînă atunci le aprinsese dinadins.

— Doamne, iartă-i! Sînt niscai răufăcători, prinși și pedepsiți să ispășească.

Înghețații, goi pînă la brîu, erau înveliți de o pojhiță subțire ca o cămașă de borangic, ce le arăta trupurile tinere și frumos făcute, unele cu semne și tăieturi de sabie pe sub țîțe. Rînjeau cu dinții dezveliți, se vedea cît suferiseră în acel ger amarnic ce le adusesese sfîr-

șitul. Numai luminile șovăitoare ale marilor lumînări din dreapta-le era singurul lucru viu în acea spăimântătoare priveriște.

Bătrînul Hrisoverghi care ședea în dreapta Princepelui căzu pe neașteptate în genunchi:

— Cu ce ți-am greșit, Doamne? bolborosea. E Radu, fiul meu cel mare...

Femeile începură să plîngă pe neașteptate și se apropiară cu toții de rîu, împinși de o curiozitate nestăvilită, sub privirile monarhului care rînjea.

Messerul care de mult tăcea în spatele lui păli, recunoscîndu-i și pe ceilalți: Iorgu Hartulari purta pe chip o spaimă fără nume, parcă s-ar fi luptat tot timpul cu o ghiară de fier ce-l va fi sfîșiat, Iancu Ghica părea fericit ca după o beție, avea un rîs tîmp pe buze, poate cîntase ca să scape de cumplita tăietură a gerului de noapte, în timp ce lordachi Ruset se încovoiasă ca un cocoșat ce caută să-și vadă buricul. Boer Durac, aprig chefuitor în acest București al plăcerilor, sta cu gura pungă, crunt și privind holbat soarele strein de sus.

— Doamne, Doamne, iartă-ne pre noi, în această luminoasă și mare zi! se rugau cu glas mare femeile.

Pe messer îl trecuseră toate căldurile, asudase, era pentru prima oară cînd simțea ce-i aceea frica. Grigoraș Jora cu chipul lui de paranimf, ținînd în dreapta cea mai lungă și frumoasă lumînare se uita încremenit la Radu Hrisoverghi ca și cînd ar fi vrut să-i sară în cîrcă. Înțelesesă cu toții de ce fuseseră pedepsiți flusturaticii tineri, așa că nu mai întrebă nimic, urcîndu-se repede în sănii, să nu lipsească de la începutul slujbei, pentru că Mitropolitul nerăbdînd grozăviile văzute o luase înainte ca bîntuit, cătînd sub icoane o izbăvire ce nu mai venea pe acest pămînt.

Princepele se apropie de messer. Nu-l primise de trei săptămîni, deși acesta se rugase pe la toate ușile. Slugile îi spuneau că are treburi mari, politicești, cu elcii picați la curte, că trebuia să iscălească tractate și că se apropia războiul. Pe chipul lui, Ottaviano văzu o bucurie fără margini. Numai soarele putea să-i joace un renga în acea zi Princepelui, dar nu-i jucase.

— Ce spui? îl întrebă ca și cînd s-ar fi despărțit de un ceas.

— Lipsește medelnicerul Sotir, răspunse cu răutate messerul. El unde este?

— O să se ivească curînd ca să încheie frumos această serbare a Domnului... și ca și cînd și-ar fi adus abia atunci aminte, mai întrebă: Oare nu azi era ziua sortită unei mari bucurii pe care mie atît mi-ai pregătît-o?

— Cum nu? Oamenii mei te așteaptă în curtea palatului. Păcat că s-au mai împutînat...

— Nu-i nimic, numai tu să nu fugi!

Ottaviano nu păli, nu strînse buzele, nu făcu nimic. Știa că dacă celălalt voia să-l omoare, nimic și nimeni nu-l mai putea scăpa.

— N-o să fug, promise.

Liturghia Bobotezei se desfășură într-o încordare surdă. Cîteva femei leșinară din cauza fumului și aerului stricat din biserică.

Cînd ieșiră în pridvorul paraclisului, după cum pregătise messerul toate cele de trebuință, pe poarta cea mare, deschisă larg de seimeni, se ivi un cortegiu orbitor. Opt cerbi, prinși în capcane la pădurea Coziei, cu coarnele numai diamante ce luceau fanatic în lumina soarelui, orbiră ochii uluiți ai celor de față.

Se auzi un ah! scos de toate gurile în același timp și femeile simțiră că uită grozăvia privită cu un ceas în urmă lîngă morile de la Radu Vodă. Animalele care nu mai aveau nimic sălbatic pentru că îngrijitorii palatului domnesc și ai grajdurilor princiare le tociseră podoaba capilară cu pila, pășeau resemnate în pas egal tîrînd după ele o sanie acoperită cu mari piei de mistreț. Un spic alb scumpea podoaba vînatului. Părea că peste blănille jivinelor ninsese chiar atunci. Cînd băgară de seamă, iar îi orbi ceva. Nu erau pietrele prețioase din coarnele cerbilor, erau tălpicile imperialei sânni bătute în argint. Luceau și ele nemaipomenit în jocul zăpezii.

Princepele se oprise și privea acest dar pe care numai lui Dumnezeu poți să i-l faci.

— Tu te-ai îngrijit de toate astea? îl întrebă pe messer.

— Eu, Magnifice, întru strălucirea ta veșnică.

O clipă monarhul vru să-l ierte și șovăi o clipă înainte să se urce. Pe urmă își aduse aminte de cuvintele lui batjocoritoare înainte de a

se prăvăli pe grămada de crizanteme. Se încruntă și se sprijini de umărul lui tânăr.

— Vii cu mine? Vreau și eu să-ți fac un dar...

— Viu, spuse celălalt crezînd că merge la moarte.

Mitropolitul și boerii bătură cu cîrjele în pămîntul înghețat al curții, stîrnind zăpada ca pe un roi de albine de ghiață.

— Drum bun, Strălucirea-Ta!

— Petrecere bună!

Ochii Haricleiei ardeau de ură din acea mulțime și Ottaviano simți că-și joacă viața. Numai Evanghelina sta dreaptă în cușma ei de samur. Ce înțelegeau boerii ăștia bătrîni din tot jocul diavolesc al messerului cînd nici ea nu-i dădea de cap? O clipă, văzînd nemai-pomenita lui sanie se crezu în curtea palatului Magnaur la Bizanț, cum se visa totdeauna în închipuirile sale nebunești.

Un rob țigan luase hățurile, și ele bătute în pietre prețioase, ce sticleau nebun în amiaza însorită de iarnă.

— La Plumbuita, spuse Princepele, doresc să mai mă rog o dată pentru sufletul cuiva.

Doi seimeni vrură să se urce la spate, dar monarhul le făcu semn să stea la locul lor.

— Lăsați-ne singuri!

Sania ieși pe porțile mari ale palatului și pluti lin în ulițele pline de lume. Se auziră strigăte și binecuvîntări. Mulțimea aceea care îl blestema pe Princepe că e jefuită și lăsată fără nemic, cădea acum în genunchi ca la o minune și-l adora.

— Ce spui? îl întrebă încet messerul, de alături, privind mîndru acel jalnic spectacol.

— N-ai spus tu să fim tîrfele acestei istorii pe care o trăim?

Ședeau în genunchi negustori și slujbași, femei cu copii de mînă ieșiți în petrecerea soarelui binecuvîntat, preuți și ostași, bătrîne și zvăpăiați de tineri duși să petreacă spre șosea în sănii. Se opreau cu toții și îngenunchiau, făceau cruci mari și rămîneau cu gura căscată la minunea echipajului.

— Pe om trebuie să-l înjosești cu neputința lui, altă scăpare nu este pentru principii! Țărîna e locul lor lîngă tronul tău, Magnifice!

Unde mă duci?

— La mirele tău...

Vorbele erau amenințătoare, mai putea scăpa cu fuga, pentru că lipseau seimenii de pază, dar o asemenea rușine nu-și putea îngădui un om ca el, ucenic al diavolului. Așa că tăcu.

Lăsaseră în urmă ulițele cele mari ale Bucurescilor și trecură și de mahalale. După o jumătate de ceas de goană potolită printre casele prăpădite den margine, se iviră turnurile cenușii ale Plumbuitei. La barieră fură întâmpinați de aga Matei Bălăceanu, călare și de garda lui. Zăpada înăbușea trapul mărunț al cerbilor și drumul care urmă se făcu în liniște.

— E totul rînduit? întrebă Principele.

— Cum au fost poroncile.

— Bine, zise monarhul, după care înveli picioarele fragile ale lui Ottaviano cu groasa blană de mistreț de alături.

— Nu ți-e frig? îl întrebă.

— Nu, Magnifice. Mă pregătesc să mor...

— Dar cine vrea asta? Tu trebuie numai să suferi, ceea ce e mai mult.

— Acum îmi placi, ești așa cum te-am dorit! zise celălalt cu gura plină de o durere mare.

*

Spre seară, în aceeași zi, după slujba ultimă a zilei celei mari, în curtea plină de oșteni, fiecare cu lumînări aprinse în mînă, medelnicerul Sotir, om tînăr, de 25 de ani, în floarea cea aleasă a tinereții, fu rupt de patru armăsari. Din el rămase numai o zăpadă murdară, stropită de sînge și ceva ce aducea cu resturile unui trup.

GLI UOMINI SI DEBBONO O VEZZEGGIARE O SPEGNERE

Sufletul domnitorilor se veselește în toată vremea în mâinile lui Dumnezeu, spunea Ioan Valahul mai auzind despre isprăvile iubitului său stăpîn. În anul acela însă în palatul de la București nu intrase în nici o clipă bucuria de a trăi. O ostilitate rece însoțea toate actele vieții Princepelui. Ura făcuse din el o mască fără pudoare. Se întorsese lîngă copii și lîngă Haricleia, ajută lui Hrisanti la echitație în manej, fetelor le citea din *Nomocanon*, cu o voce cavernoasă, streină. Evanghelina nu venea să-l vadă pentru că nu se suferea cu Doamna, de multă vreme. Zilele treceau greu, orele și mai nelesne. Cîteodată femeile îl surprindeau pe monarh trăgînd cu urechea spre coridoarele de lemn dinspre care nu se auzea nimic decît un mers furișat. Era messerul care veghea cuptoarele reci despre care spunea că au născut numai avortoni pentru că au avut, și el și Princepele, zile nefaste deasupra. Cîte o gură de Tîrgoviște ducea zvon în tîrg că talianul se afla în disgrație și că geaba trimetea Princepelui embleme înfățișînd fluturi ce mergeau spre o flacăra, ceea ce în limbajul inițiaților însemna: *Eu am ales dragostea care mă ucide!*

— *Eu o știu prea bine!* îi răspunsese, se zicea, în scris, înaltul bărbat, dar asta nu însemna mare lucru. Careva îl văzuse pe Ottaviano prin geamul chilie, umblînd într-un cerc de cărbune, cu filacteriile pe frunte și cu o calotă de plumb, gata să primească razele triste ale lui Saturn, îmbrăcat într-un vestmînt roșu, arzînd în cuptorul spagiric nu metale necoapte, ci mere. Urechi atente învățaseră pe dinafară și invocațiile lui blestemate.

— Nu pe tine de ard, Asmodeu, spunea messerul spiritelor lui

negre, tu aprinde numai inima acelui om, cum arde acest măr!

Stelele dominatoare ale cerului nu-l ajutau însă și-atunci el îl chema iar pe Dumnezeuul său:

— El, Elohem, Elohe, Zebaoth, Elion, Escerchie, Adonai, Jah, Tetragramaton, Saday, m-auzi? Dumnezeuule, îți strig numele după numele Saferoților, Tu ajută-mă, dă-mi-l pe acest om înapoi!

Se ducea la oglindă și-și făcea un semn cu un cui pe frunte. Cei ce-l pîndeau puși de Haricleia, o luau la fugă.

— E diavolul! spuneau.

Unul îl auzise cînd se jurase că va pune ruina pe ruină, ceea ce însemna că-l părăsise pe Dumnezeu.

Messerul aruncase pe foc nuiiele de alun peste care presărase tămîie și iar invocase spiritele:

— Ramură, eu te ard, spunea cu ochii săi albaștri plini de lacrimi. E inima, e corpul meu, e sîngele, înțelegerea, mișcarea și spiritul Lui: Fă, îți poruncesc ca el să nu poată să stea liniștit pînă în măduva oaselor sale, să nu stea per loc, să nu vorbească, să nu urce pe cal, să nu bea și să nu mănînce înainte de a veni să îndeplinească dorința.

Dar se părea că nimic nu-l ajută. Primirea cifrei 1252 a *Ben Serafimului*, scris pe o hîrtie, îl lăsase rece pe Principe. Nici cifra 49 *haghiel nu-l ajutase pe messer*. Spre vară, ca din întîmplare, un rob țigan îi adusese un mac, cules de mîna Princepelui de pe cîmp, ceea ce îl vestea că temnița îl așteaptă.

Era sfîrșitul, putea să-și caute o urmă în lume. Se spunea că îmbătrînise și că nu mai era frumos, unii îl văzuseră albit și fără dinți. Ceea ce știau însă cu toții era că nu ieșea cu zilele din chilia lui, că gogea pe patul aspru, rostind rugăciuni. Nu mîncea și slugile aduceau talerele pline înapoi. O suferință cumplită îl încerca și pe Principe. Umbla mult cu comisul Velea, cumpăra și vindea caii de care iute se plectisea. Acest *taedium vitae* nu-i mai trecea. Prostul de Hrisanti își rupsese un picior la echitație și monarhul îl privea cu milă: „Iată pentru cine se pregătește un tron! Nu-i bun nici un grăjdar!” Nu are nici forță, nici talent – e lipsit de ceea ce se numește *virtù*, nenorocitul! Se certase de cîteva ori cu Haricleia din cauza lui, dar toate astea nu-l supărau atît cît suferința celuiilalt,

claustrat și bînd numai apă. Îl pîndea noaptea prin gaura practică în peretele de lemn al chiliei. Era slab, fără vlagă, arăta rău. Ottaviano îl simțea, și se trezea din somnul, cel mai adînc, întrebînd cu glas sfîrșit, rugător:

— Tu ești?

Nu-i răspundea. Fugea iute, cu pași neauziți și se închidea în iatacul lui și nu mai adormea pînă dimineața. Erau niște nopți pustii, fierbinți, primăvara fusese o adevărată boală, tăcerea îl rodea mai rău decît orice alt necaz. Nu avea cu cine să schimbe o vorbă, îl chemase la el pe astrolog, dar acela tăcea încruntat în Bistrița și nu voia să-l vadă.

— Am să-l dau pe mîna gîdelui! De ce mi se împotrivește atît!

Pe urmă se îmbolnăvisese pe neașteptate. O durere surdă în partea dreaptă a pîntecului se ivise de un timp. Îi trecea și pe urmă iar începea. Era ca un gîndac care-și face treaba în zidul cărni.

— Am să mor, gîndise.

Chemase doftorii, aceștia nu știau nimic. Îl ciocăneau, îl ascultau, dădeau din umere: ;

— O toană, Măria-Ta, ești ca bradul! Ia umblă, ia apleacă-te. Te doare? Nu? Vezi că ești sănătos?

Dar nu era sănătos. Cînd termină cu toți vracii, veniseră vreo doi și de la Viana, se hotărî să-l cheme pe messer la el. Îl pedepsise destul.

Ottaviano se ivi, tot tînăr, tot frumos, cu ochii strălucind de o veselie fără seamăn.

— M-ai chemat?

— Mă sfîrșesc...

— Blestemele mele.

— Tu m-ai îmbolnăvit?

— De ce?

— Din ură.

— Desleagă-mă!

— Făgăduiește că nu mai m-alungi...

— Făgăduiesc.

Îi luase mîna și stătuseră așa în lumina unei dimineți reci de

toamnă.

— Vei muri după mine, îi spusese și pe fața lui frumoasă nu pluti nici o umbră de regret. Dar mă vei urma repede.

Îi aduse după aceea câteva bucăți de pâine mucegăită, veche în care erau scrise, de la plămadă, cuvintele *Sator* și *Rotas*.

— Mestecă-le bine și o să te întremezi...

După trei zile erau împreună la o vânătoare. Pădurea Rotunda părea un templu de frunză roșie, în care numai aerul mai puneă o culoare străvezie. Subțire, în părul lui ca mătasea, călărind alături de Princepe, părea că uitase tot ce i se întâmplase. Era Antinous, dar din răutate, monarhul îl strigă altfel când o luă înaintea cu calul său abraș:

— Zufolina! Era să-ți trimit un sclav nomenclator să te-ajute să trăești liniștit.

Îl simți mânios. Mai bine l-ar fi pălmuit. Ottaviano întoarse calul cu o smucitură repede și-i stătu în față:

— Vorbele tale nu-mi fac nici un rău. Androginul este arhetipul primordial. Zămislesc launtric, sînt femeia și bărbatul tău. Adam trăia cu Eva în el și-l întovărășea o Idee. La prima cădere, a Somnului, a rămas ceea ce e fiecare: Un ins! Recitește *Banchetul* și nu crede că m-ai insultat...

Fugise departe, galopînd. Princepele îl urmă mîhnit. Era răcoare, cădeau frunzele, aerul răsuna ca un metal. Caii asudaseră, miroseau frumos. Curtenii rămăseseră în urmă, știau că Princepele nu-i suferă cînd se afla numai cu messerul.

Ottaviano îl aștepta lîngă un izvor. Apa bolborosea. O pasăre tăia cerul adînc de deasupra, fără nor.

— Aș putea să te ucid! spuse messerul rece, fără mînie, dar la ce-mi folosește? Ascultă-mă! Mîine voi veni la tine, am pierdut destulă vreme, am o idee...

— Bine, vino, și-acum, haidem înapoi, mi-este frică de tine, ești nebun. Cine știe ce-ți mai trece prin cap...

În dimineața următoare erau în încăperea de taină a Princepelui. Se făcuse primul foc, lemnele scoteau sunete vesele, miroseau a rășină. Ottaviano nu fuma și bea cahfea. Lua rar cîte o smochină

uscată, o răsucea între degete și privea pe geam afară în piața deșartă.

— Nu-mi place orașul ăsta, rostise pe neașteptate.

— Mai mi-ai spus-o! Nu am de unde să scot altul.

— Ba da. O să-l clădești tu, de la început, va purta numele tău în vecii vecilor.

— Costă.

Messerul luase un fier lung și așeza lemnele din cămin pe cele două pisici negre, lucrate de meșterii țigani de Mogoșoaia.

— Nu pe tine o să te coste, pe ei... Ideea mi-a venit citind niște cronici. Pe vremea rivalității dintre Florența și Pisa, gonfalonierul Soderini voi să abată Arnul și să-l facă să se verse într-un lac de lângă Livorno, în așa fel încât Pisa să rămână fără apă și să nu mai aibe ieșire la mare. Era o operă hidraulică costisitoare în care poporul vedea o *ghiribizzo*, dar lucrarea a fost începută și numai întâmplarea a făcut ca să nu fie desăvârșită...

— Dacă înțeleg bine tu ai fi divinul Lionardo care ar vrea să abată puturoasa asta de apă: Bucurescioara și să-mi facă ieșire la mare. Ha, ha, ai haz, Ottaviano...

— Nu glumesc de loc, ar fi o operă măreață! Giangalezzo a construit diguri uriașe abătînd apele Mincio, la Mantua și Brenta la Padua. Tot el visa la secarea lagunelor venețiene. Iată despre ce este vorba. Încă în timpul domniei lui Ipsilanti ce-a stat în tronu-ți, Magnifice, un anume Franz Ioseph Sulzer a vrut să unească Dîmbovița cu o apă mai mare.

— Dar pe aici sînt locuri sterpe și mlăștinoase, cu ce să lucrezi? N-am lucrători, n-am oameni pricepuți, dacă aduc de aiurea, mă vor costa cît capul.

— Am să ți-i aduc eu.

— De unde?

— Golim ocnele și temnițele...

— N-ajunge. Trebuiești mulți. Nu se fură atît în țara asta...

— Îi vom avea!

Princepele îl privi. Messerul avea iar chipul diavolului.

— Ce-ți trece prin minte?

— E vorba de acel lucru despre ce ți-am mai vorbit, despre curajul de a exercita puterea chiar împotriva legii! Vom clădi orașe după orașe. O să mă uit în stele și o să ți le desenez. Ninive a fost ridicat după scriitura astrilor și rîurile sînt oglindite în cer. Tigru se află în steaua Anunîț, iar Eufratul în steaua Rîndunicii, orașul Sippar în Constelația Cancerului și Nippurul în Carul Mare, al tău va fi în Saturn...

— Un oraș trist, un oraș al morții, doar tu mi-ai prezis... Ei, Ottaviano, Ottaviano, visez mereu un cîine care mă adulmecă...

— Lasă vorbele, îngăduiește numai!

Nu făgădui atunci, se gîndea numai că puterea era trecătoare și ambițiile nebunului de messer atît de mari! De unde să știe cîte nume de domnitori văzuse el bătute cu ciocanul ca să fie șterse de pe pridvoarele de biserică? Ca orice visător, Ottaviano trăia în viitor, dar înțeleptul învață de la trecut. Crezu că-i o toană care o să-i treacă, dar pe la sfîrșitul anului se trezi cu Ioan Valahul, la ușă.

Nu se întîlniseră de multă vreme. Bătrînul era slab și plin de obidă. Venise pe sloată mare tocmai din munții lui. Se ținea într-un toiag și avea în priviri o mînie ce cu greu putea fi stăpînită.

— Ce-i, Ioane? Cînd te-am chemat mi-ai dat spatele, dar eu nu te-am pedepsit încă...

— Mai are vreme Măria Ta...

— Ce vînt te-aduce?

— Necazuri și vorbe grele. Umblă svonul că vrei să pedepsești țara...

— E și-așa destul de pedepsită, de ce-aș mai pedepsi-o?

— Asta mă întrebam și eu! Pot să șed?

La îngăduința lui augustă își lăsase alături zăbunul de oaie care putea a umezeală și căciula dintr-un miel. Era tot în cămașa aceea, și de iarnă și de vară, lungă și aspră, prin care i se vedeau genunchii ciolănoaselor sale picioare.

— Vorbește!

— E adevărat că vrei să ridici orașe noi pren pustie și că pentru asta strîngi vinovați și nevinovați și-i pui să sape ca la Judecata de Apoi?

— A, e numai o vorbă...

— Atunci de ce adună zapcii pe datornici și-i iau de lîngă ai lor? De ce ridică agia noaptea bărbații den așternut și-i duce unde nu se știe? Nici pe preuți nu-i mai respectă, ce mai are țara asta, om cu cap se numește dușmanul tău. Doamne nu faci bine ce faci! Stai în fruntea unui popor răbdător ce știe numai a se ruga și a se supune, dar și el cîteodată se mînie și-atunci e vai și-amar! Poate nu-l știi cum trebuie, ascultă pe unul mai bătrîn. Nu face din județe o temniță, nu bate și nu umili. De ce ți-au trebuit fapte nesăbuite, că te vorbește lumea! Ți-ai batjocorit boerii și-ai adus un cal în Divan, ai făcut din biserici nește tarabe unde numele tău se vinde, aud că ai umblat iarna trecută într-o sanie cu cerbi, sfidînd sărăcia neamului. Faci pe împăratul roman, dar cui îi trebie asta? Stăpînește, dar nu asupri, aibi milă de cei mai mici, ei se uită la tine ca la Phaeton, de ce le întristezi inimile?

Cuvintele lui Ioan nu-i plăceau. Se mînia repede și nu dorea să fie judecat.

— Ioane, de ce nu-ți vezi de rugăciunile tale?

— Neamul ăsta are și el o minte și mintea lui sîntem noi, cărturarii. Mai ascultă-ne, și nu te mai lua după slugi besmetice ce vor să facă aice ce n-au reușit în alte părți, dar noi nu sîntem gunoiul Evropei! Așa să știi! Lasă-l pe Dolcibene care proclamă lipsa de patrie ca o adevărată fericire, precum un filozof cinic de demult.

— Du-te!

— Mă duc, să nu mai mă chemi! Și-așa am venit greu!

Plecase bătînd din tălpoaiele lui de lemn, legate cu grele curele rupte. Părea un stîlp al mîniei celei mari, dumnezeești. După el intrase Evanghelina.,

— Ce-i, Doamnă? întrebuse turburat încă.

— L-am auzit pe bătrîn și-am intrat ca să te întreb dacă toate-s adevărate...

— Scorniri!

— Cum sînt scorniri cînd nu e om să nu tremure de frica Ta?

Pe-ai lui Andronache Gane, de te-au slujit cu credință și te-au ajutat cu bani cînd ai avut nevoie, i-au luat pe toți, spunînd cei de la agie că

îți țin numele în deșert...

— Nu știu nemic!

— Ba să știi! Pe Marele Vornic Ștefan Văcărescu, de este mazel l-au cetluit fără haine și-l pun să scormone cu fierul pământul cu pungașii și cu soitarii din temnița datornicilor. Pe vel stolnicul Neniul l-au ucis paznicii când a cerut să i se spună cu ce e vinovat față de stăpînirea ta. Umblă droașcele agăi Matei Bălăceanu noaptea toată fără odihnă și ia pe care apucă. Acum îi omoară frigul, la vară o să-i omoare setea. Lumea te știa cu frica lui Dumnezeu, ce poci să-mi spui?

— Du-te, mamă! Lasă-mă...

— Ori ai nebunit, ori streinul ăsta ți-este dușman. Nu-l mai asculta.

Evanghelina ieșise trîntind ușile ca să se audă în tot palatul, lăsîndu-l și mai turburat.

Princepele îl chemase pe messer. Ottaviano se ivise repede ca și când atîta aștepta. Oamenii lui de taină îi spusese ră cu ce drum se arătase Ioan Valahul, tocmai de la Bistrița.

— Ia vin, Dinocrate, ce-aud?

— Lenea are gură mare, Magnifice, nu asculta.

— Cum să n-ascult dacă-mi iei de lîngă mine oameni cu care m-am ajutat....

— Ei gîndesc să te dărîme acuș...

— Stau nevinovați în mlaștini și timpul nu e prielnic. Se spune că mor și întrebă cu ce-au greșit...

— Nu i-am strîns încă pe toți cei ce cîrtesc, mai e vreme, lasă-i și uită-te la aceste planșe, sînt făcute după Vitruviu. Vom alege locurile de construcție după ce vom spinteca pîntecul păsărilor, privindu-le ficatul. Cum vrei să fie ridicat templul ce o să adăpostească mausoleul tău, în picnostil, în sistil sau diastil?

Îi arată pe rînd desenele și vorbe fără odihnă.

— Sus, sub friză o să așezăm eolipiile și între aceste coloane bine proporționate, statui. În toate orașele noi, *in cella* vor fi ridicată statui și *phiale*...

Îi pomeni apoi despre proiectele acelei lucrări hidraulice, cu

cheiuri de marmoră și ape bogate pe care aveau să umble corăbiile. Desenul subțire le și arăta reflecându-se în vadul Dîmboviței cu valuri sporite. Erau acolo, pe planșe și fîntînile la care visa de la începutul domniei nu numai acelea ridicate din puținii bani ai altor domnitori, ci fîntînile lui despre care îi vorbise messerului în unele nopți, construite în terase, lăsînd să cadă mari valuri de apă pe marmura lucitoare tunînd dimineața la răsărituri și șoptind noaptea. Erau și orologiili lacunare și înaltele clădiri de piatră, înconjurate de grădini, uliți drepte, sub care aveau să curgă rîuri curățitoare, spălînd București de mirosurile sale grele, erau grădinile și edificiile pe care orice domnitor visează să le lase urmașilor. Numai mausoleul acela rece îl îngrozea... Jur împrejur, messerul imaginase imense orgi de vînt care la cea mai mică adiere l-ar fi plîns pe el, Princepele, stînd încremenit în raclă, alături de toți ai lui. Văzu și un obelisc drept plantat ca un copac în mijlocul unei piețe deșerte.

— Și-aici?

— Aici? În vîrf ar trebui o orgă colosală din burdufuri de piele de elefant, cum visa Raban Maur, arhiepiscopul de Maiența în lucrarea lui *De Universo*.

— O, Ottaviano, te gîndești mereu la moarte...

— Ea este învățătoarea noastră... Opera vieții se numește moarte.

— Nu am cultul cadavrului. Numai asiaticii privesc mereu morții. În Țara Românească omul dispăre fără sgomot, se duce într-o grădină, ai văzut ce frumos este pictat lucrul acesta pe tîmpla bisericii?

— Celui mort îi este indiferent dacă stă în pămînt, într-o grădină sau într-un mausoleu. Acolo nu vei sta tu, ci puterea Ta. Înțelegi? Ei nu trebuie s-o uite și chiar dacă acum îi pui să scurme pămîntul cu nemica sau să moară, urmașii te vor răsplăti. În piramide nu dorm faraonii, ci forța lor. În nisipul de lîngă ele stau oasele nemeranicilor, cine-i mai pomenește? *Et tibi magna satis...*

— Deșertăciune, Ottaviano, deșertăciune, toate sînt numai deșertăciune. Am ostenit, fă cum știi, faptele tale mă vor bucura dacă sînt demne de laudă. Mie ceilalți îmi sînt streini, și suferința lor și

nedreptatea lor nu mă mișcă. Dar tu crezi că noi îl facem mai bun pe om?

— Dacă nu-l faci mai bun, atunci distruge-l, Magnifice! E legea neîndurată a naturii!

Afară bătea un vînt rece de iarnă care aburea geamurile.

— Auzi, Faonius, acum se întărește lemnul în trunchii copacilor, vom avea pe ce sprijini ideile noastre...

Pe chipul messerului strălucea o exaltare fără margini. Singur auzea sunetul *hypate hypaton* al tetracordului divin...

*

Întru aceste fapte, cronicarul scria în paginile sale:

Nepuțindu-se odihni numai această ticăloasă de țară într-o fărîmă de liniște s-au aflat că de la venirea aceluia striin s-au înstăpînit nedreptatea și frica. Nice un domn nu au dus legea pînă la cap, ei numai ce s-au lăudat că nu vor dormire pînă ce rumânii nu vor avea pe masă ce era de trebuință, pentru ei și-ai lor, pentru bună starea lor și o viață bielșugată, dar cine-i credea?

— Nu-mi trebuie nemic alt, spunea fiecare în de sine decît o fărîmă de viață fără de groază. Ori pren delungarea vreamii rumânii învățaseră că numai cu cuvîntul nu se ferește țara, măcar numai să nu fi de-a pururea cu ghiață în inemă, să trăești, nu ca animalul, hăituit și să te mai bucuri de sfînta lumină a soarelui ce nepăsător strălucește deasupra noastră a tuturor.

Ori, striinul acela, scoțîndu-l de sub puterile Divanului pe prea Măritul Principe ce-au făcut? Mai întîi i-au speriat pre cei mai curagioși și dacă nu i-au îndoit, pren iscusite cuvinte au împlut urechile stăpînului de mozavirii. Și pre care voia să-l surpe, îl surpa. De sfatul urechilor lui numa ce asculta, pre nimeni nu mai întreba.

— Ce-au făcut Cutare?

— Au cîrtit împotriva puterii și înțelepției tale, au dzis că țara o căznești și o jăfui întru împlinirea mucarelului.

— Au ei nu-și cunosc datoriile, cît sînt de boeri, au ei nu știu ce mi se cuvine? Și cum iute se mînia, îi băga în temnițe și-n butuci, îi

schingiuita să mai spuie și după ce ținea sfat subțire, numai cu câțiva, cu Aga Matei Bălăceanu, cu exaporitul său și cu slugile strângătoare, numai ce aduna pre ceilalți boiari și le zicea cu o voce smerită: Făcîndu-se lucruri necuvioase împotriva-mi și nevoind Domnia Mea să vă mai turbur cu cele necazuri, am crezut de cuviință să-i pedepsesc pe Cutare și pe Cutare după cît au păcătuit.

— Dar ce au spus, înălțate Doamne: mai întreba cîte unul ori lipsit de frică, ori din nevinovăție. Princepele se mînia foarte în sinea lui, dar n-o arăta și acela era pierdut, numai că El îi răspundea în marea mila sa că s-au legat nevolnicii pentru cusururi la haraci, ceea ce mare zulum au creat, scumpilor vecini și protectori de la Stambul, ce întru sănătatea și viața îndelungată a Padișahului lor se roagă El, Princepele, împreună cu cei mai apropiați, cum ar fi credinciosul său messer Ottaviano, ce este mîna sa dreaptă, neclintită întru slujirea dreptății și-a adevărului. Ori se îndoia cineva de acest lucru? Să spună.

— Nuuu! se temeau aceia, ducîndu-și mîna la gurile pătimăse ce nu puteau rosti alt cuvînt. Ce erau nebuni ori duși de pe lume să se lase și ei desrădăcinați de pe suprafața pămîntului după ce auzeau ce auzeau în jur? Nu trecea noapte să nu se știe că un prietin, ori vreun apropiat fusese scos den așternuturi și dus pre sub cumpăt. Asta n-ar fi fost nemic pentru că oricare era pregătit pentru mazilire și pentru îndepărtarea de la curte. Scurtarea capetelor era dulcea răsplată a Domnilor, dar pentru ei pînă atunci fuseseră numai necazuri mici. Ori ce se auzea nu se auzea bine. Aga Bălăceanu rupea oamenii și-i căznea, avea porunci să scoată adevărul din neadevăr și oameni ficleni, spuitori la agie și vadnici se iviseră pretutindeni, în cancelarii, în odăile de taină, în spătării, unde așteptau oște luminate și chiar în așternut, pentru că dacă dai drum minciunii, ea are picioare lungi și neașteptate. Din trei, doi pîrau, și dacă ar fi pîrît ce trebuie, încă mai mergea, dar care nu se silea să înfunde cît mai bine, putea să-l afle pre cel ce-l bănuia că face la fel? Mințeau și soațele și ibovnicele. Messerul avea nevoie de număr întru acele munci ale sale ce le scornise, despre care mai gios o să povestim și cum să plinească numărul decît numai ce silindu-l

pre fiecare să spuie ceea ce visa noaptea? Încă și multă răutate au făcut pământului acesta, pentru că dacă ar fi fost vorba numai de snaga boierimii, încă mergea, întrucît ea era coruptă și mincinoasă și-și merita împușinarea, dar zurba coborî și mai jos. În mădularii comitetelor și între creștini se ivi o mare zarvă și îndoială. Se spuseră unii pre alții, părinți pre copii, băeți pre mame, fiice pre surori și amarnic mai pedepsi Domnul acest popor, drept, cinstit, cu frica lui Cel de Sus, dar iute spăimîntat. Să fi fost pus la opreală încă ar fi fost bine, dar mai curînd te rugai să fi atent de moartea ce era să mori, cînd auzeai pren ce treceau alții. Multă sumă de suflete nevinovate pieriră în munci nemaiauzite numai pentru că pre ascuns, cu mare silnicie, ori cu rîvnă unii trimeteau răvașe la agie, în care arătau că prietini, lor, cu care ședea seara la masă făcuseră vorbe urite la adresa înălțatului Princepe, să-l țină Dumnezeu, și că nu se putea răbda asemenea nelegiuri. Ori și cei pîrîți scriau de spaimă cam aceleași lucruri în pîrile lor și nu rar, frate de cruce se întîlnea cu frate de cruce pren temnițe și se urau foarte, mai departe, înțelegînd cît de ticălos fusese fiecare. Pre care nu-i certau cu tăierea capului, ori asta numa cu boierii cei mari se petrecea, îi silnicea și se făcuse scîrbă mare în toată țeara. Puțini rămăseseră în lege și aceia pren noroc. Messerul, om cu știință de carte și învățat în politichi, adunase inteligența strînsă în curte la Academia grecească și îi lămurise că Princepele luminat dăduse o cărare luminoasă: țării și s-ar fi cuvenit a cinstire în odele lor și-n aprinse cuvinte înfăptuirile pentru care se pregătea întreaga suflare, acolo unde viitorul ei avea să răsară ca un astru de foc, înaintea lumii întregi arătînd că și un popor ce se credea că-e de nemic va fi în stare să se înfățișeze cu mare fală la judecata cea mare a națiilor. Trăim un timp bărbat, zicea acela, messerul Ottaviano, gata să-și pună gura în comparare cu Ercul. Mulțimea înțelepților adunați aice, trebue numai să cînte cazna și avîntul fără de moarte a celor truditori care împreună cu țărani cei îndărătnici ce, dacă nu vor să priceapă, vor fi siliți, vor aridica gloria Princepelui și a întregii populații la culmi nebănuite. Adunătura de slugi de cuvînt și făcători de versuri carcinice și omerocentrice, de epigrame eroelegiace,

bătu den palme cu mare bucurie, arătînd că atîta aştepta de cînd lumea, că pentru asta fuseseră zămisliţi din pîntecele născător al mamelor lor.

— Salutăm şi sărutăm întru Cristos pe prea iubitul şi învăţatul sfătuitor al Princepelui, iubitul nostru messer Ottaviano, dzise tare cu acel prilej Macarie Cuful, mai marele peste ceata de lătrăi, ce mai slujiseră la toate curţile şi staseră la toate mesele, făcuţi parcă numai pentru aşa ceva. Să ne curăţim deci de nedreptate, adăugă, să făgăduim şi să luăm hotărîre în faţa cinstului lemn, ce e crucea ca să sprijinim toate aceste înţelepte măsuri. Că dacă, încheie el, cu o pildă de o spunea mereu la orice prilej şi masă, fie că se potrivea, fie că nu, plouă în aprilie doauosprezece dzile şi în mai, una şi termină, valorează puiul cu cerboaică cu tot! mai pe scurt, că dacă se gîndise Princepele la începutul anului la aşa o istorie, avea să fie bielsug, întru cît acela, messerul le şi înfăţoşase planşele sale, arătîndu-le palatele de mermer ce se vor arăta în apele Dîmboviţei pătrunse de izvorul nesecătuit al altor rîuri, umplînd, cum spunea el cu o gură dulce, Capitala de rod al apelor, crescîndu şi fiindu, oglinda nemaipomenitelor edificii. Fu mare afanisire şi direguitorul afacerilor Princepelui aşternu masă mare şi le-o aşeză dinainte ca să mai laude aceia cu vorbe duioase mareaşa construcţie ce i se puneau capetele taman în acele ceasuri sfinte şi binecuvîntate de Dumnezeu. Mai dzicea messerul că Princepelui tare i-ar mai fi venit bine în urechi şi unele cîntece adresate înţelepciunei sale şi că dacă, nu că-i învaţă el, l-ar numi fiecare corifeu al ştiinţelor, ceea ce şi era întru cît nu dormise pren biblioteci, la Italia şi la Stambul, pe unde rătăcise, tare s-ar mai bucura. Ar mai fi aşa un cuvent ce tare l-ar mai încălzi: Părinte al luminii şi-al naţiunii, grăitor întru fericirea poporului. Macarie Cuful, mai marele Academiei greceşti ce de mult aştepta un astfel de prilej, mărturisi cu ochii în lacrimi că demult gîndeşte astfelu şi că soarele lui lumesc, cum o ştie toată lumea şi poate s-o dovedească, Princepele său este, şi o va dovedi printr-o muncă neostenită. Se băură multe pahare, deşi acela, exaporitul, nu se îndemna, ci numai îi asculta şi veniră fiecare, pre rînd, ca să arate ce are în suflet. Dumnealui Antonie Spadone, înalt şi pletos, numa

curi și veselie la astfel de întruniri se strecură ca un șarpe pe lângă demnitarii ce-l însoțeau pre messer și zise cu vocea lui tunătoare, ce putea fi și moale și unduioasă când voia: De azi s-a împlut de bucurie gura noastră, să ni-l ție Dumnezeu pe Principe că este unic! Nice Lazăr Scriba de Trapezunda, dascăl fălos, scriitor secret de denunțuri, puțindu-i gura mincinoasă ca o lagumie nu se lăsă mai pregios și laudă foarte mintea puternică a Domnitorului: Noi atîta așteptăm, să înfătoșăm în săracele noastre cuvente, ce nu aveau pînă azi nice un acoperămînt, marile sale gînduri ce nu s-au născutu întîmplător, cum nu întîmplător stă Dumnezeu sus, pe tronul cesc. Marcu Cipriu, grămătic ce avea un spate de parcă tot l-ar fi bătut cineva cu picioarele zioa și noaptea acolo, de l-ar fi gonit din urmă cu huiduieli și înghionțeli nu se lăsa nice el și uitîndu-se ca un gudel ținut la ușă în ochii messerului ce-l știa omul de taină al Princepelui, adaogă că va studia cu grije tot ce foglietele vor scoate la iveală, ca nu cumva vreo greșală ori vreo căznită laudă să se arate luminoaselor priviri ale Magnificului Domnitor. Erau toți tîrîți la picioarele exaporitului, vinul băut și bucatele alese le ridicase mintea pe culmi nemaivăzute. Gheorghe Crisogon, împreună cu Neftiotache Buhuș ziseră că lor le și îmbla mintea ca o mlaștină însănătoșită de apele primenitoare ce fuseseră cuvintele iubitului messer, că au aripe și că abia așteaptă să cadă pe o scîndură de masă să se uite în sus și să cînte precum pasărea fericită, Alcion, în cinstea, sănătatea, dulceața și iubirea înălțatului Principe. Era o dragoste suprapămîntească ce se iveau în acel ceas minunat, se ridicau vorbe superbe, cu trene nemaivăzute de laude, ca și cînd într-adevăr muza poeticească s-ar fi așezat cu totul în acele încăperi ale Academiei ce acum erau luminate de mari feștile că sosise noaptea și ei tot mai petreceau. Trandafil Lambru, de scrisese în viața lui și o *Christoithie*, se ridică pe neașteptate împins de vederea altor bucate ce soseau pe tăvi falnice și mărturisi că a auzit în chiar acel moment trompetele sfinte ale prea fericitului Patmianu ce trăise la Athos în mare sficiune, inspiratorul său care-i dictase această odă ce ruga a fi iute scrisă pre ceva și înaintată Domnitorului pînă la culcare:

Oda cea dentîi, glas doi, irmos: Valul cel învăluit al mării...

Adunări de înțelepți și de ritori eminenți cu dreptul încununăți pre divinul erou, precum și victoria poporului pios pre marele în-țelept și pre Principele Daciei, pe care l-a încoronat puterea cea tare a dreptei stăpînului. Acum într-adevăr s-a arătat locuitorilor ortodoxi ai Daciei timpul vîrtoșiei, pierind descurajarea cea rea, toți se bucură cu plăcere nemărginită, căci rosa cea dorită a înțelepților stăpînește preste Vlahi.

Împărate al Împăraților, Fiule al lui Dumnezeu și Cuvinte, dă învingeri strălucitului, păzește-l pururea în favoare mai pre sus de cei ce l-ar supăra, cel ce este fericirea săracilor și persecutorul nelegiuîților, că a venit să ne mîntuiască de necazuri...

Macarie Cuful simțind că începe o adevărată olimpiadă a versului cel lingușitor se aridică de la loc și stăpînindu-și lacrimile ce iute îi curgeau de-a lungul obrazului, cu orice prilej, se avîntă orbește în lupta poeticească.

Oda trei, glas doi, irmos: Cîți ne-am izbăvit din cursele vechi...

Cu ochii lui, ca azurul, șireți și plini de o plîngăcioasă solitudine, zise cu patimă:

Cîți sîntem adoratori ai ființei ce-i în trei lumini, A Tatălui, a Fiului și-a puterii Mîngîitorului, să ne veselim și să plesnim cu mînele, melodii împletind acestui Principe, căci este puterea scăpătaților lipsiți.

Zare luminoasă s-a aretat nenorociților, mîntuitor al săracilor, scăpare celor în pericole, compătitor și protector celor scăpătați, deci tot închinătorul pios să slăvească puterea cea tare a lui Dumnezeu, stăpînul. Cîntare armonioasă den inimă să facem stăpînului cerurilor, celui ce ne-a dat glorie, acoperămînt norocit și priitor săracilor....

Cei din jur bătură din palme cu bucurie foarte mare, să-i audă și messerul, cît mai ales, Macarie, Cuful ce mai marele era preste ei și dacă l-ar fi zărit pe vreunul că nu se arată fericit de compunerea lui era primejdie să-l scoată din Academie, ori să-l roadă la pungă, dînd din umere cînd s-auzea că mai sosiseră bani de la Mitropolie întru susținerea acelu lăcaș de cultură ce trebuia să cînte de acuș înainte

ca o orgă prea fericită întru slava Princepelui.

Făptura lumii părea spoită în arginturi și aur, Țara toată o luminoasă alcătuire și messerul se pregătea a spune de cum se va întîlni cu luminosul-i stăpîn că exista unanimitate și că găsise în acel loc distins numai flacăra a inspirației, ceea ce va ridica un maldăr de cuvinte ce se vor auzi și preste hotare pînă în urechile mărețului Padișah, ce atîta voia: să fie liniște în Țara Românească, fiecare să-și dea ce-i al lui întru odihna și liniștea lui ce nu trebuiau sdruncinate de tulburări. Numai că odată isprăvită această strălucită întrunire a inteligenței, caznele nu se opriră și silnicia se făcu și mai mare.

Agia îi strînsese demult pre mitarnici și pre tîlhari, pre leneși și pre cei ce nu voiau să știe de lume, și ei căsneau acuş într-un loc plin de soare și fără apă, ca să sape noua matcă a Dîmboviței, dar cum țaranii cîrteau și se împotriveau fură arse sate cu foc și Princepele trimise răvașe: *Nu voi să mă mîinii împotriva celor ce s-au sculat asupra domniei mele și a țării cu rea ficienie, ajunsu-mi-au legea și judecata să piară după lucrurile și vina acelora ce și-au luat pînă acuş plata, ca nește oameni răi, și călcători de jurămînt ce nu vreau să-i înmulțesc...*

Dar cum între aceștia nu se ridicau pîre, întrucît poporul e curat și nu spune minciuni, începură vameșii fără de lege să-i stăpînească în silnicie și să le ia tot din ogradă, să-i pună la munci nedrepte și aceia se răsvrătiră și dacă nu fură prinși așa cum doreau oamenii stăpînirii, se pribegiră și goliră satele. Așa se făcu fără greutate că seimenii și zapcii de plasă au strîns țara și abătură năpăști nespuse asupra nevoiașilor ce se duseră în dorul lumii, săraci, istoviți, bolnavi și mîncăți de griji. Și cum nu se mai putea altfelu decît cu strîmbul, cine să-i scoată din foamete pe nenorociți care vrură să-și cate ei singuri jurători sprijinatori, dar unde să-i găsești decît în codru, încotro apucară cei mai mulți. Den Bistrița, auzind mereu cele nedreptăți și încălcări de legi ale messerului, ce în numele Princepelui chinuia oamenii, Ioan Valahul scrise cu mîna lui: *Amar celui ce se socotește el însuși îndeosebi, iar pre alt pre nimeni nu întreabă de sfat, că acela nu este de nice o treabă, și se pierde el însuși și se va chema nebun pentru semeție...* Ori i-au ascuns cele scrise de

astrolog, ori nu au vrut să răspundă, oamenii agiei își vedeau de treaba lor nebunească. Se ivise iar birul de lună și galbinul de fum, demult uitate și țărani mîncau unghii de cal mort ca să se țină, întru zadarul lor. Oameni răi și ucigași îi vînau care nu s-ascundea unde trebue și-i ducea bătîndu-i cu bice spre acel loc de pierzanie despre care peana noastră abia cuteză să scrie, cu scîrbă, că în vecii vecilor de rușine va rămîne acea faptă pe care nimeni nu o făptuise în pofida neamului nost ce multe au văzut și suferit, călcat cînd de varvarii lăcomoși, cînd de neamuri striine și ele fără milă, numai că aceia obiceiurile nu le stricase și în afară de ce arseseră și luaseră cu ei, nu pociseră sufletul, pentru că acuș, pînă și clerul mințea, pus de mințea stricată a messerului a spune că bine face acel ce se supune puterii domnești ce pentru toți gîndește și întru fericirea lui viitoare făptuește. Așa că erau pline judecătoriile de martori ce se aflau mincinoși sau ce cu strîmbul fuseseră giurați întru cît isteț cum era, exaporitul nu ar fi vrut să-l primejduiască pe Principe și să se audă la curtea Padișahului, ori prin striinătăți că legea e ocolită și nerespectată. Înveliți în obraze dureroase, orășeni, mai săraci ori mai cu stare, birnici, ori slujbași milogi, erau tîrîți în fața judecăților și după ce fuseseră schingiuiți în locuri de taină, mărturiseau vini nemaipomenite: că luau numele Domnitorului în deșert și că noaptea în loc să doarmă creștinește urzeau împotriva-i, ceea ce mare turburare stîrnea și grijă. Tirăneștile porunci nu se opreau aici că locul acela ce împuțina pre mulți cerea mereu alte fapte sdravene. Și cînd terminară cu ele îi luară și pre bolnavi și-i tîrîră și-i pedepsiră cum știau ei mai bine. Tot omul căznea în acele zile să se ferească să nu cate și să găsească vreo moarte ocărită, dar năpasta cădea ca din cer și nu ierta pre nimenea. Veneau vești amare că țara era băjenită și fugită toată, mai dădu Dumnezeu și o secetă cumplită ce stingea viețile și oamenii mai că nu se mîncară unii pre alții. Dînd mare strîmtoare celor potrivnici și groaznice înfricoșeri, messerul lucra ca dracul cu ai lui. Vrăjmașii adevărului ziceau că acei nevinovați erau ridicători de zarve și că trebuiau să ispășească, unde-i duceau ei noapte și zi, fără hodină. În cîteva luni aceia strînseseră cît aveau nevoie, cu care, boi și salahori, puși să

taie lemne și să le care, să ridice grinzi, lați și poduri, să aridice încăperi, cum or fi pentru cei ce aveau să păzească o asemenea oștire de lucrători strînși cu sila, ce mai întii trebuiau vegheați să nu fugă, ori să scapere revoltă. Arnăuții fuseseră într-armați bine și nu se arătau cu milă, chiar cu cei pe care boala iute îi ajungea și-i punea la pămînt.

Într-un loc ars de soare vara și fără apă, bătut de vînt iarna și stăpînit de mari viscole, în nește mlaștini care-ți scurtau viața, căzni țara toată, cu sfinții ei în frunte ce nu ziseseră, unii, ca aceia, cei mai mulți, cu muncitori ai pămîntului celui românesc ce se uitau la el ca la obrazul lui Dumnezeu, dar acel pămînt nu era al țării parcă, ci Iadul, locul de ispașă al nenorocitei de adunături în zdrențe, bătută și umilită cu bicele, pușcată cu puscile cînd nu mai tăcea și-și striga dreptatea. Ce gînduri și ce suferință se adunau aice, în locul cumplit unde mureau cîte o sută pe zi, cărați pe năsalii și aruncați mai încolo, fără groapă de se împutîse locul curînd și începuse a miroși a hoit? Piereau pînă și oștenii în lefi mai împutînîndu-se apa și cele de mîncare, darmita cei strînși de la locurile lor. Fu un chin fără nume, că totul era protivnic, pămîntul nu se lăsa, ori luneca, cum era în mlaștinile ce pîndeau viața omului ca jivinele, ori erau tari ca stîncă și aruncau numai scînteii. Rumânii nu aveau scule, se lucra cu roabe și unelte sărace, nu s-arăta spor și țințarii și lipsa de apă erau necruțătoare. Oamenii se făcuseră nesimțitori, nu se mai uitau la cel de alături ce se prăbușea, pentru că sosea seara și se făcea adunarea muncii și era vai și amar de cel ce nu săpase locul cum trebuie. Noaptea se auzeau bătăi și se făceau apeluri neașteptate, care încercase să fugă fuseseră hăcuți pe cîmpuri ori aduși cu lațul de gît și batgiucuriți ca să fie de paradigmă în fața tuturilor.

Cînd nu mai puteau, toți strigau în cor spre paznici cu glas tare și cît mai puteau:

— Apă! Apă!

Se încrețea carnea pe seimeni auzindu-i și neavînd de unde, le strigau:

— Beți-vă pișatul!

Paznicii bănuiau că într-o zi, așa cum stăteau cei mai răi, în

lanțuri, ori la obadă, vor rupe totul sălbăticiți și-i vor coplesi, dar aceia cădeau sfârșiți și-atunci începeau biciuirile și cu toți cântau în cor, cu ce glasuri mai puteau întru mîntuirea lor, ce se stingeau aice, în locul fără cruce, fără Dumnezeu, numa fiindcă Princepele, ori nebunise, ori nu știa la ce pedeapsă stăteau cu toții, lăsîndu-și copii fără mai nimenea.

Ori cum să afle El ceva cînd deschidea dimineța foglietele proaspete și citea cu nesaț cuvintele meșteșugite ale grămăticilor și lăudătorilor.

Văzînd Dacia cea mizeră și mult suferitoare, îngrijitorul tuturor înțelepților și stăpînul și-au amintit iarăși de făptura cea aleasă pentru care te-a și dat pre tine și ca o victorie tare și puterea poporului celui pios.

Ca să duci la pășunea cea curată și de viață dătătoare păzindu-i cu potrivite reguli ortodoxe, ai venit acum, stăpîne luminînd ca blîndețe pre toți cei ce se află sub protecția ta prin frumusețea și luminarea spiritului... cum scria Lazăr Scriba de Trapezunda pren cafele și lăudîndu-se cu grația Domnitorului ce se gîndea să-l facă pre el mai marele Academiei în locul lui Macarie Cuful, ce se dogise și spunea și vorbe aiure cînd îl lua gura pre dinainte.

Ori credeți că acela ședea degeaba? El ar fi scris de trei ori pe zi ode, dacă ar fi avut unde să le înfățișeze numai ca să fie ținut unde era ținut, că de-acolo el și-ai lui mîncău.

Așa că a doua zi puteai citi în același loc unde erau puse planșele messerului cu clădirile cele noi ce trebuiau aridicate și cu splendoarea rîului sporit al Dîmboviței:

Oda cinci irmos, Spălați pren curățirea spiritului. Pre dușmanii cei întunecați și pre lupii cei stricători alungă-i cît mai departe de reaua judecată, iar pre turma ta îndreapt-o în cale nouă, și la slava cea plăcută a dreptei judecăți, ca în curînd întărindu-te, să mîntuiești pre servii tăi.

Precum spre fala israeliților a venit de demult marele Moisi mîntuitor divin, așa acum, împăratul a toate cel neînceput te-a trimis pre tine, putere tare, mult pătimasei țări ce era în întîmplări mult alunecoase.

Iată s-a arătat harul împăratului a toate către locuitorii Valahiei salvator, s-a ivit de la cel nepîngărit, și veselia a strălucit cu multă putere. Deci oricine cu rîvnă să se apropie ca de un Părinte...

Frumoase mai erau cuvintele ce astupau și îngropau atîta suferință nevăzută, și cum mai cîntau muzicile meterhanelei la sărbătorile cele mari ale aniversării Domniei și cum se mai bucurau slujnicarii și cum mai băteau balghemezurile și se arătau boerii scăpați de urgie cu aparataxis. Se făceau dunamnale după dunamnale și nimeni nu mai voia a știre de cei băgați mai întîi în obezi și chinuiți. Care scăpa se ruga la Domnul Dumnezeu să-i mai dea și ziua de mîine, că de rest cu atîta pîră și ură, nu se mai știa.

În acel timp, messerul mai scornise ceva ca să-l ridice și mai mult în ochii țării pe strălucitul său stăpîn. Numai ce se auzi că la acel loc unde lucrau atîtea mii, în chin și moarte s-ar aduce cu greutate și mari năcazuri păduri de pren alte locuri unde prisoseau ca să ocrotească împregiurimile și să le împle de umbră că prea era plin de arșite. Vorbele iar crescură trecute prin flacăra grămăticilor și scribilor ticăloșiți ce se apucară cu sîrg să vestească lumii în rînduri meșteșugite luminata veste.

În ultima lui odă, a patrusprezecea, Antonie Spadone, scria cu hărnicie:

Profetul cel de trei zile din pîntecele leului.

.. Din noaptea întristărilor ne-am mîntuit, înălțînd cîntări să lăudăm pre Domnul că părinte este cel ce ni s-a dat. spre guvernare, roza cea frumos înfrunzită a celor cu minte pioasă, dînd har și iertare de gresale. Cel mai distins în casele împăraților singur tu numai cunoști eselența Domniilor. Pentru aceea ai fost preferat înaintea tuturor Principilor, atît a celor tineri, cît și a celor bătrîni. Că ești erou ca un gigant strălucitor.

De la natură ești cel mai nobil dintre părinți, prin fapte eminente te distingi ca Soarele, ești mult slăvit prin purtările-ți pioase, vărșător de ploi te-ai făcut supușilor, care varsă rîuri îmbelșugate de minte prin aceea că pădurile tale vor rodi în pămînt și vor aduce nourii cei bogați ce vor uda pămîntul țării și seceta și paguba va fugi de la noi...

Se zicea că după ce se tipărise această odă, Macarie Cuful voise a-și tăia vinele și a muri întrucît o asemenea frumusețe clătina mult pe Principe și se audzise că lăcrăma de cîte ori messerul intra la el și i-o citea.

Ce-i adevărat e că Strălucirea Sa i-au chemat la ei, împreună cu alții, cu cei ingineri tocmiți cu știința lor de către exaporit întru ridicarea acelor lucrări hidraulice de mare importanță și le dăduse ordine și medalii după obiceiul vremii. Fu mare acastasiu între gră-mățici întrucît, tot la sfatul messerului, nu pătrunseseră cu toți cîți erau la Academie în palat, fiindcă zicea acela, era bine ca toți să străduiască și să găsească cele mai bielușugate vorbe întru ridicarea faimei Princepelui lor, ori dacă cu toții ar fi căpătat onorul, unde ai fi agiuns? Așa încît se svonea că dacă nu erai alcaliu, adică om cu trecere pe lîngă ipistații de la cancelariile domnești, geaba stră-duiai acasă pe hîrtie că și odele se înmulțiseră și nu mai era vreme să le citești, ori dacă cineva le-ar fi arătat după trebuință iubiților ochi regali, altfel ar fi stat lucrurile. Umbla vorba pînă în bitpazar că dacă ai fi găsit prochimen, adecă un subiect cum trebuie să-l mîngîi pe la ureche pe Prea Înălțatul bine ți-ar mai fi mers și cine zicea Doamne ia-mă! Așa că se puseră, care erau scăpați și dormeau în patul lor să scrie ode, care mai de care, cu har, ori făr de, cum puteau, cum auziseră, cum credeau fiecare că e mai bine. Se umpluse cancelaria domnească de scrisori și scriituri și fu nevoie de un anunț ca să se mai oprească acest val de adorație ce nu mai putea fi istovit. Membrii Academiei grecești plecară către locul marei lucrări și se întoarseră pe rînd cu veștile cele mai bucuroase. Imnuri slăvind munca se iviră iar în duium, cei ce aveau deprindere cu condeiu se întreceau cu cei hărăziți cu penelul. Stampe mari erau atîrnate pren tot locul în care era desenat mai ales viitorul Bucuresci, capitala țării, plin de canale ca Veneția, într-un bișug de ape și edificii, de fîntîni care mai de care mai mîndre.

Între-aceste sărbători ale cuvîntului și ale creației se mărise darea de varză și darea de mazăre, dar nimeni nu scotea un cuvînt, parcă fericiți să sprijine nemaipomenitele înfăptuiri cu ce puteau ori nu puteau. Birnicii alergau cu limba scoasă că li se făcuse

socoteală la încasări și nu puteau cădea sub ea cu nice un chip. Care n-aducea cât trebuia ar fi picat în cursele celor ce trebuiau gâbjii și cine-și vinde lui viața altora? Așa că apăsarea era și mai tare și mai neîndurată. Temnițele gemeau, judecățile nu se opreau nice ziua, nice noaptea, judecătorii făcuseră scurtă la limbă osîndind nevinovați, fără ca inema lor să se împle de vreo neliniște.

Întru aceste se ivi ca o stea strălucitoare o altă mare idee: să se ridice o întrecere între cei ce știau a turna bronzul au să mînuie dalta în mermer, și cine s-ar fi simțit în stare, să dibuiască în metale sau în piatră chipul nemuritor al Domnitorului ce avea să fie cel mai mare ctitor al acestor locuri. Și iar începură imnurile și odele și care mai de care vru să dea ideile cele mai bune. Se căutară locurile cele mai prielnice, se făcură desene, cum ar arăta această minunată gîndire în piatră ori în bronz. Mai că nu se bătură pînă să se înțeleagă cum să arate Princepele: călare, ori pe jos, pornind spre Stambul către Măritul Padișah pe care-l urma în calea-i glorioasă și fără de moarte. Cei mai mulți țineau să-l vadă pe Strălucirea Sa încălărat în largu-i vestmînt, ținînd de dîrlogi un armăsar arăpesc, nu gloaba aceia bătrînă și bășinoasă care sta la loc de cinste în orice Divan, laolaltă cu boerii și se bălega nepăsătoare, ci un falnic animal ca al lui Alexandru cel Mare, ce trebuia mai întîi dăruit. Erau treburi încurcate pentru că nu se știa dacă Măria Sa ar fi avut timp pentru așa ceva, prins în trebile sale domnești ce nu-l scuteau și nu-i lăsau odihnă odihnită. Ar fi trebuit careva să-i semene și pus călare, ca să se inspire artistul cu dalta, dar cine îndrăznea să creadă că există o asemenea ființă care să semene, auziți, oameni buni, cu Înalta Față, cu Strălucirea Sa? Asudară, vorbiră, umblară, trebile se încurcau și mai rău, noroc cu Princepele însuși ce iute aflînd nebuniile acestei adorații spuse într-o dimineață messerului că era rătăcit de-a binelea, pentru că încă se credea la Italia lui unde domnitorii puteau să-și ridice statui în viață fiind, dar nu aici, unde o asemenea faptă aflînd-o Padișahul, tare s-ar mai fi mîniat.

Astfelu de fapte se pot petrece numai atunci cînd, cum spunea Ureche, Domnul însuși este județ, însuși pîrăște, însuși împle legea.

În anul bolnăvirii și stingerii Marelui Padișah, care murise prin

februarie lăsînd o mare jale în multe suflete și mai ales în al Prin-
cepelui se sîni că lucrările hidraulice vor înceta pentru că mult
istoviseră visteria. După durerea prelungită de la curte unde
sfetnici și boeri își arătară cu multă suferință tristețea de care se
lăsaseră coprinși, trebile începură a se așezare. Isprăviseră și
grămăticii de la Academia grecească cu lungile lor elegii funebre în
care deplîngeau universul că au pierdut steaua Orientului și că
lumea a rămas mai săracă de la dispariția bătrînului tiran ce băgase
groaza în raialele sale, scurgîndu-le de snagă și putere, jefuindu-le
cu multă știință, jaf însoțit de osanalele cele mai nerușinate, în
forme paroxistice ce mereu trebuiau reînoite. Acum, Acela ședea în
mormîntul său din piatră și noul Sultan se pregătea să primească
primele semne de credință.

*

Deci Princelele răsfoia într-o dimineață *Foletul*:

Fruniol dzicea la luna a doua:

Aerul este blîndu

*Toată, plina de lacrimi o văz, o curte, temîndu-se să moară unul
den mai marii săi...*

Chieravale dzicea:

Într-o curte se sfătuescu a se lepăda de cuventul dat.

*Noroadele despre răsărit sînt turburate și cu puterea gîndescu
împingerea înapoi silei ce le face.*

La o vorbă de iarnă, Vulturul fulgerător al lui Zevsu dzicea:

*Vor fi mai mulți soli în lume decît olăcari, mai multe vorbe decît
hotărîri trebilor, mai multe împărăcheri între puternici decît dra-
goste.*

Frumoasă lovire se va auzi...

*Acel mare care gîndia să soarbă toată lumea într-un ou proaspăt,
vezi-l acum cum au rămas!*

Auz că se naște o prăpădenie unde nu se gîndia.

Îl chemase pe messer și-i arătase paginile acoperite cu litere
mici, grecești.

— Toate sînt scrise aici și tu vrei să-l omor pe bătrîn...

— Nu eu vreau moartea lui, el și-o face, zisese Ottaviano cu zîmbetul acela ce putea fi și o amenințare și o dorință în același timp. De ce n-au venit cînd l-au chemat Domnul său? Unde se crede? Orice Principe l-ar fi legat cu o piatră de gît și l-ar fi dat pe o apă. Nu răul trebuie pedepsit ci începutul răului... și pe urmă întrebare cu candoarea lui de copil: Și ce mai scrie acolo?

Princepele citi la întîmplare răsfoind paginile și apropiindu-se mai bine de fereastră pentru că afară ploua și era o zi întunecată, fără lumină, plină de lapoviță, dintr-un martie rece.

— Scrutinia stelelor dzice:

O, cîte nebunii nascu de un cap ce spune: așa voi!

Moartea tae o țară, dară cine va să știe...

Cine au hiclenit pre mai marele său, tare îl doare capul.

Messerul împinsese în foc un buștean.

— Citește, Magnifice, că-mi place...

Iar îl batjocorea pe Ioan Valahul, prefăcîndu-se că știe ce scria acolo înainte de a fi auzit.

— Contra Tartana, dzice la șfertu dentîi: *Trebile lumești iar pleacă la rău.*

— Totdeauna ceva pleacă la rău în lume, nu-i nimic nou în asta, Mărite...

Princepele găsisese ceva ce-i părea a semăna cu viața lor.

— Uite, Cercătorul de stele dzice: *O corună care are lipsă de bani, muncește în ce fel va scoate banii din punga supușilor...*

S-aud în Taur și-n Veste multe turburări.

O să știți lucruri negîndite: veți auzi cum găinile au zgîriat pe cocoși, gîrlele nu vor mai fi gîrle, căci în loc de apă va curge sînge într-însele. Multe ziduri fărîmate, cetățile ca și stelele vor cădea la pămînt, căci nu se aude nimic alt fără cît războiul.

— Mincinosul, bine le mai potrivește, face din stele grăitorul lui, iar Foletul îi este slugă care te amenință și-ți dă sfaturile pe care el le dorește...

— Îl urăști, Ottaviano! Spune-mi mai bine ce fac banii tăi. Pe care de mult îi aștept? Nu cu ei trebuia să ridicăm palatele și edificiile

despre care atîta mi-ai vorbit?

Messerul îl privise deschis.

— Știi ce zice Paracelsus, Magnifice: alhimistul nu urmărește să facă nici aur nici argint; rostul lui e să ajungă la esențele supreme, îndreptîndu-le spre rău.

— Ah, farfalone, bufon am la curte, de ce-mi mai trebuiai? Ți-am zis doar că aici numai minciuna clădește. Stăm pe nisip și eu am putut să visez.

Tăcuseră împreună ascultînd focul și vremea rea de afară, care spoia geamurile cu frig și viscol.

— Philolaus, rosti mai tîrziu messerul, spunea că realitățile sînt fie limitate, fie nelimitate, fie limitante și nelimitante, numai neli-mitate nu pot fi, întrucît adevărul e că realitățile nasc nu numai din ceea ce limitează, nici numai din ceea ce este nelimitat. Ordinea lumii, fără doar și poate, și-a lucrurilor aflate în ea au fost create ca o armonie, începînd cu ceea ce limitează din ceea ce este neli-mitat....

— Și ție îți ajung aceste cuvinte după ce m-ai mințit?

— Agrippa ne învață, continuă Ottaviano, cu același glas moale, fără căldură, că aerul concentrează în sine toate influxiunile cerești și ca o oglindă divină, reflectă toate lucrurile făcute de natură și artă, precum toate limbile și vorbirile. Și toate acestea pătrunzînd în om fără ca el să știe, îi apar sub formă de visuri. Eu am visat pentru tine și am și vrut, pricepi?

— Vorbește, Ottaviano, mîngîie-mi urechile în acest ceas greu cu fleacurile tale...

— Fleacuri? Origina acestor gînduri există în noțiunea ebraică *Ruach*, care e spirit sau răsuflare...

Apucase un fier încovoiat și răsucea buștenii arși pe jumătate.

— Dacă am vrea să cunoaștem natura lăuntrică a omului după natura lui exterioară, dacă am vrea să înțelegem cerul său lăuntric după înfățișarea sa exterioară și să cunoaștem natura lăuntrică a copacilor, ierbii, rădăcinilor, pietrelor după înfățișarea lor exterioară, trebuie să o facem în temeiul Cabalei. Ea poate să ne dea taina cărților sigilate și numai în ea vei găsi temelia adevărată și vei

putea citi înlăuntrul oamenilor. Roagă-te și ți se va da, bate și ți se va deschide! Vei căpăta mai multă înțelepciune decît Solomon, dar toate astea ți se vor da numai dacă mai presus de toate cauți împărția Domnului.

—Bați cîmpii, Ottaviano. Cînd mă trimiți să mă rog, cînd negi totul. Cui servești tu?

Celălalt nu-i răspunse multă vreme. Privea cerul întunecat de afară și se gîdea la ceva.

—Ceea ce vreau să înfăptuiesc pentru tine este un gînd care a mai existat. Vezi, Magnifice, unii spun că dacă conștiințele sînt separate, inconștientul nu este. Ar exista deci un inconștient al întregii omeniri și poate al tuturor inteligențelor cosmosului. Unele făpturi, ca mine, ar avea acces în acest inconștient, ceea ce ar explica dorințele mele. Ce mă supără este că nu știu încă dacă fiecare individ are un inconștient. Ce să cred despre dorința boerilor tăi de a înălța edificii Mele și mai ales a celor care sapă temelia lor, acum, în acest frig, în această sloată, murind? Creerul nu e decît robul care readuce din trecut ceea ce a existat ca dorință și realizare. Totul se înscrie undeva în cer, ceea ce eu doresc acum, au dorit-o cei ce au ridicat civilizația asiatică, la gîndul patriarhilor lor ce mînceau ierburi, toate produse ale școlilor esoterice. Sfinxul Egiptului nu e decît o copie a unuia de la Babilon, vechi de opt mii de ani...

— Mă faci să rîd, Ottaviano, vrei să ridici la Dunăre o civilizație cu ispravnici și zapcii, ha, ha, ha.....

— Eu nu vreau, eu încerc numai. Pitagora spunea că din cer au coborît mesageri divini care ne-au învățat să construim. În tradiția hindustană se vorbește despre o memorie colectivă a omenirii, aka-sică, ea este rădăcina tuturor faptelor nefăptuite, ea dă impulsurile viitdrolui. Cabala primea în întregime viziunea Ierarhiei Celeste a lui Dyonisos în care fiecare făptură era un inel al unui lanț ce se întindea de la cer la pămînt...

— Nu aci se sfîrșește lanțul tău divin, Ottaviano. Vorbești frumos, cuvintele tale au aripi...

— Tot Paracelsus afirma într-un silogism că Imaginația e putere creatoare și că Fantezia nu este imaginație, ci hotarul nebuniei. Cel

ce s-a născut cu imaginație descoperă forțele latente ale Naturii.

Imaginația există în spiritul perfect, pe când fantezia numai în trupul fără spirit perfect. Imaginația precede totul și-atunci o imaginație hotărâtă poate realiza orice...

Și după aceea se avîntă într-o demonstrație despre Omul primordial care putea influența stelele, făurindu-și o soartă proprie, după cum mai spusese Prințepelui care dădea sceptic din umeri, preocupat mai mult cum era atunci de intrigile ce se țesau la Stambul în jurul noului Padișah ce aveau să-l atingă și pe el, dacă nu ar fi fost cu băgare de seamă, că nu pe calea masculină a puterii și înțelepciunii se putea ajunge mai curînd la Dumnezeu, ci pe cea feminină a iubirii...

— Tu vorbești despre calea iubirii care să te ducă la Dumnezeu? Dar ce fel de Dumnezeu e acela care îți îngăduie ca în numele meu să chinui de trei ani oamenii la lucrările tale ce nu se mai isprăvesc și mi-au stors banii și m-au lăsat sărac...

— O, au și trecut trei ani? se miră messerul. Cînd?

— Cine știe! Aș vrea să mă duci și să-mi arăți....

— Cum vrei, dar vremea a fost prea scurtă...

— Mi-ai umplut țara de cimitire și cît vrei să mai aștept? Cu banii cheltuiți puteam să ridic o sută de mînaștiri mari și cuvioase... Acum că s-au schimbat obrazy la Poartă, nu-mi mai pot îngădui să risipesc. Padișahul cel nou va fi lacom, ca orice om sosit proaspăt în Domnie, o să ridice mucarerul și nu vreau să ajung în Șapte Gulade. Cum zice psaltul? Zelul casei tale m-au mîncat!

Tăcuse supărat, dar Ottaviano îl rugă să mai aștepte pînă la vară cînd se mai îndreptau drumurile.

— Bine, primi el, dar să știi că voi să văz...

Așa se făcu că într-o strălucită zi de iulie, într-un ales alai, Prințepelul însoțit de boerii cei mari și de către soli, pleacă să vadă lucrarea. Îndărăptul convoiului strălucitor erau duiumuri multe, meterhaneaua și căruțele cu mîncare și anatefterele de socoteli ale zapciilor în care se aflau trecute lefile inginerilor și ale celor în pază, să nu fie ipopsie. Trăsura domnească dată cu lazur scînteia în soare

și caii nechezau, sticlind din curele. Magopia gătea în fumuri grozave feluri pentru însoțitori, elcii mîncînd, cîte unii, feluri turcești. Strălucitele persoane în haine de vară petreceau la popasuri și la urmă îi căraseră și pe grămăticii, toți cu înfătoșeri grozave ca să cînte pe loc, față cu toată lumea, minunea ce aveau să vadă.

Pe chipul messerului nu se putea citi nimic, nici el nu venise pînă aici vreodată. Știa numai din fogliete ce se lucrează și de la oamenii lui ce-i trimiteau în fiecare săptămînă socoteli despre cantitățile de pămînt săpate. Pînă la ridicarea edificiilor mai era, dar măcar s-ar fi văzut acele păduri cîntate atît de frumos de peana inspirată a lui Antonie Spadone și lăcașul viitor al frumoaselor ape ce aveau să prospăteze amuțită și săraca Dîmbovița.

Drumul ținu două zile în mare veselie. Scribii se mai îmbătară după obicei, între care mai ales Neftiotache Buhuș, cît îl ținură din scurt să nu-l afle Princepele. Gălăgioasa ceată ajunsese cam pe la prînzișor într-o îndrăcită vinere, plină de soare, cu cerul fără nor. Se opriră deasupra mlaștinilor, pe un deal de unde se vedea un rîu în zare.

— Acolo-i? întrebă Princepele coborînd și crezînd că au și dat drumul apelor...

— Nu, Magnifice.

— Da' unde?

Spre poalele dealului se întindea un deșert sărat, alb, fără altceva decît nește mărăcinișuri. În stînga erau mlaștinile, și ele secate acuş, la seceta mare a verii. Un furnicar omenesc, cu roabe, stîlpi și sape, căznea sub cerul nemilos, într-o mișcare amețită. Se auzeau bice pocnind și mari strigăte de durere stinse în zăduful zilei ce se afla în amiază.

Cei de jos încă nu zăriseră strălucitul convoi oprit pe buza dealului cu spatele la soare. Minunatele păduri cîntate de iscusitul condei al lui Antonie Spadone nu erau decît un pîlc opărit de sălcii ce mai trăiau ca prin minune în acea sare revărsată și în acel loc în care nu se vedea urmă de iarbă. Totul era uscat, fără viață, pustiu.

— Apă! Apă! strigară în cor cei de jos, zărind pîlcul de curioși de sus, cu vestmintele lor bogate, arătate la soare.

Seimenii vrură să-i împrăstie și se auziră iar bicele lovind spină-rile goale.

— Îndurare, Doamne, îndurare! urlară ei, de departe și pe urma iar: Apă! Apă! Apă!

— Ce spun? Întrebă Princepele pe messer.

— Strigă *Halila, halila!* Mărire lui Dumnezeu și Ție, Magnifice!

— Și lucrarea ta, unde au ascuns-o inginerii, șarlatane! că nu văz decît un șanț ca urma unei găini?

— Aceea e, Doamne! zise mai marele lucrătorilor care urcase în goană pînă aice, gîfîind și tremurînd tot de frică.

— Nu vrei a-mi spune că mă tîlhăriți, ori că am orbit?

— Aceia e, Doamne!

De undeva din cerul de tot seninos se auzi un tunet îndepărtat.

— O să plouă! spuse careva în tăcerea ce se așternu în mijlocul solilor ce priveau nemerniceasca lucrare, fără speranță că va fi dusă vreodată la capăt.

— Să mergem! hotărî repede Princepele, fără să-l mai privească pemesser.

La trei zile după strălucita vizită un călăreț aduse fericita veste că lacrimile și suspinurile chinuiților creștini ce ispășiseră pentru trei vieți în ținutul cel fără speranță, încetaseră.

INTRIGI

Acum că scîrbile și întristarea trecutului se duseseră, toamna aceia și iarna ce-au urmat, Princepele au avut odihnă în scaonul său, toate darurile norocului fiind asupra sa. Nu lipsiseră nici necazurile, la Sfeti Dumitru ridicase Dumnezeu o furtună, cu vînt mare și ploaie și se fărîmase schitul Balamuci, cu podoabele lui cu tot și se cuvenea, din ce avea din ce n-avea să aridice un altul, mai gingaș întru cinstirea Celui de Sus. Pe messer, de-i zicea glumind Minte mare, îl iertase după o săptămînă, pentru că acesta își deschisese vorbele către dînsul și cu cuvinte frumoase, căzute, mărturisise că era înșelător și că și pre el îl înșelaseră alții asupra zădărniceii lucrării hidraulice. Ninsese mult pînă la jumătatea lui martie și cînd împrimăvăraseră, noul Padișah dădu edosis că o să sosească de la Stambul, cu frumos alai, baș bešliul Suleiman, un tînăr frumos ce se zicea că știa a petrece numai cu tineri turci la conace. Deci cheltuială mare dînșii cheltuind, cu oastea în halai, boerii și Princepele îl întîmpinară după cuviință, cu daruri multe și mare șanlîc. După atîta pristăvire și urît parcă s-ar fi convenit și puțină petrecere pentru poporul cel nebun, care cu mari strigăte, uitînd că țara fusese spartă și risipită, se aduna înaintea alaiului mahometesc să strige după obiceiul cel vechi: *mnoga leta ori selam malichim*.

Princepele își strînsese curtea mărunță, se sfătuisese, chemase la el pe zarafii marani și le ceruse noi sume de bani cu dobînzile convenite, ce aceia nu prea se mai îndemneau, cît arăta el că se ține în scaonul său cu bine. Fiind vreame bună de primăvară, comisul Velea au scos la timpul convenit un cal frumos înșălat, cu toate podoabele

gătindu-l. Monarhul se urcase în șa, își privise curtea măturată tare de ȝiganii domnești, salutase pre Doamna și pre maică-sa și mersese să facă saivantul înaintea Bucurescilor unde, cu demnitarii săi și cu carele pline de daruri, aveau să-l întâmpine pe trimisul Marelui Padișah.

Gătirea mare de oaste, muzica meterhanelei și bișugul cu care îi ieșiseră înaintea-i tare-i mai plăcură turcului, dar n-o arată. Prin-cepele coborî, îi sărută scara de argint, după obicei, după care tre-cură boierii cei mari, înghesuindu-se să-i pupe papucul și îl petrecură pînă în marginea orașului, împreună cu Mitropolitul și cu mulțimea de părinți călugări și popi, cu toată boerimea și gloatele curții, în cîntări dumnezești și cu mare cinste. În fața bisericii Caimata se jertfiră sub tuiuri doi berbeci pentru unu semn de biruință și gustară și oaspetele și Strălucirea Sa din vinul bun adus în plosci pe Drumul numit al Buților în cinstea acelei neuitate zile. Ajunși în cerdacul de piatră, baș beșliul Suleiman, frumos și tînăr, înalt și oacheș numai rubinuri, și mătăsării, scoase de la locul potrivit caftanul și fermanul de înnoirea domniei. Prin-cepele sărută mai întîi hatișeriful, îl ridică în dreptul capului umilit și îl puse la sîn, după care îmbracă blana frumoasă. Alaiul pornise mai departe spre, palatul domnesc în sunetele mari ale muzicilor turcești și-ale clopotelor care prinseseră glas și loveau într-o dungă cu mare bucurie.

Ajunși la Divanul cel mic, după ce se așezară pe joasele sofale, dumnealui Manolachi Grădișteanu citi mai întîi pe turcește, – apoi făcu tîlcuirea pe românie a hatișerifului, după care mai întîi beizadelele și pe urmă boerii sărutară mîna și poalele vestmîntului Prin-cepelui care-i privea cu o dulce întristare. Pe uși năvăliră pehli-vanii, cu facle și cuțite ce le aruncau în văzduh și le vîrau în gîtle-juri spre marele haz al baș beșliului căruia foarte îi plăceau aceste îndemînări. Afară dădură de trei ori cîte patru tunuri în cinstea oaspetelui ce nu mai pomenise o astfel de primire. Înainte de a trece la discutarea noului mucarer, comisul Velea împinse înuntru șase coteici de vînătoare, cățele pitice cu ochi lingușitori, ce iute i se așe-zară la picioare trimisului, udîndu-i papucii de atît zel. Boerii de-al

doilea ce cerșau și ei din priviri un mansup, ori așteptându-se odată cu noua orînduire și cu schimbarea obrazelor de la Poartă la vreo magalopsihie, mâncau salmingodis și rîdeau slugarnic la vorbele lui Suleiman. Se schimbară sineturile, după obicinuință și se aduse su-giucul, pastrama și sarailiile, după care topiră și mîncarea nemai-pomenită numită rahat de urs, ce iute îți făcea gura să strige de plăcere. Se îngrămădeau și elcii, urîndu-i înaltului oaspete ca orice luase de pe masă să-i fie de halal, în frumoase cuvinte după care urmară engomioanele către înalta Poartă, rostite mai întîi de către Principe, cu voce mare și plină de avînt. Mai întîi se spuse cu gură bogată și în alese arătări triste că stingerea înaltului Padișah căzuse ca un trăznet asupra țării și-a Domnitorului ce cît suferise la amara veste! Sublinia Figură a Orientului nu se încongiurase de războaie decît numai cînd trebuiseră și cu mare înțelepție durase o înaltă prietenie cu Principele, care prietenie avea să țină în vecii vecilor și trebuia susținută cu toate mijloacele politicești, pentru a nu răci dragostea față de Sublima Poartă ce sprijinul definitiv și pînă la sfîrșitul lumii era față de Țara Românească ori, prin ivirea noului Padișah, ce era un Soare de-adevărat, el ca Domnitor, a uita și a nu ști prosomiile, soroacele și cu atît mai vîrtos semnele anuale ale so-roacelor, adică mucarururile, însemna a nu fi pipăit cerințele acelei prietenii eterne ce pe asta se întemeia: pe o ascultare fără îndoială a marelui prietin de peste mare, de unde veneau tot binele și feri-cirea lui, a Princepelui și a supușilor săi. Oricine, deci ar spune din buze spurcate și în necurată limbă altfelu, trebuia pus în obezi, ori dus de pe lume. În veci deci să trăiască prietenia fără de moarte dintre cele două popoare și să nu aibă nimeni alții vreo nădejde de rău.

După care Principele se așeză cu fală spre marea admirare a celor de față ce vedeau în el un orator ce surprinsese urechile lor cu alese vorbe. Careva bătu din palme și se ivi dumnealui Manolachi Grădișteanu ce la asemenea ocazii citea o epistolă, de mulți cunoscută cu diferite ocazii. Tușinat, cu glas uns cu miere, acela se făcu în față și rosti:

Prea strălucită, prea puternică, prea mare stăpîn, autocrată, îm-

părătească a toată Otomania. Această epistolă amicală și de mare prețuire trimisă în același timp prea fericitului, prea Marelui Domn, Cezar, egal în glorie cu împăratul Rusiei, iar cu puterea și stăpînirea, egal cu Darie și cu Alexandru, remuneratorul împăraților, dătătorul de hegemonii, stăpînitorul lumii, împăratul împăraților Perșilor, foarte demn, ca Solomon, foarte fericit de asemenea, învingător al inimicilor, tăria cerului în locul hegemonilor, avînd ca stindard soarele, dătător de coroane principatelor Indiei, autocrator al Iracaniei ce stătea sub protecția renumitului Domn, Șah al Șahilor, a toată lumea Nadir Becan, a cărui domnie, Domnul s-o păzească în etern în care timp a binevoit să-și exprime dorința pentru ridicarea la tron a Majestății Sale, Serenisimă noului Padișah. Pentru ca Dumnezeu să păzească stăpînirea marelui și a Majestății Sale, Înaltul Padișah, prin ordinul înalt al Princepului nostru, ce astăzi gustă cu plăcere din noua sa investire la picioarele scumpului tron al veneratului Padișah, îți înmînez această epistolă, asupra căreia va binevoi Majestatea Sa Imperială să pună mîna ei. Prea înalta autocratoare, cu excepțională mulțumire a primit felicitarea Majestății Sale împăratului rusesc pentru înălțarea la tron a iubitului nostru Prinț. Acest semn de iubire este plăcut prea marelui autocrate pentru că de curînd aflînd de bunele relații dorite, Majestatea Sa Imperială din partea ei cu adevărat dorește să aibe motive reciproce ca să poftască Majestății Sale Șahului rezultate cu totul bune și fericite și în fapt să arate pace și relațiuni perfecte către marea Sa, Șahul, și să întărească neturburat buna înțelegere și să confirme pacea perpetuă care există între aceste două curți și care se va întări foarte mult. Pentru care excelența sa, măritul baș beșliu, Suleiman ca om foarte temeinic poate să înștiințeze pe Majestatea Sa Șahul, de o mare credință pentru care Prințepile nostru cere mila sa autocratică.

Epistola fusese sărutată și predată înaltului oaspete care cu mare grijă o adăpostise. După care se ivi Macarie Cuful, adus special la aceste ceremonii că avea grai plăcut, și el cu un *Triumf* ce se modifica după împrejurări.

Către Prea Puternicul Împărat Serenisim, Înalt Padișahul, acest discurs lăudător...

Grămaticul se cruntase, ascuțise privirile și ridicase glasul său cel mai mare:

— *Dacă toate ființele se bucură pentru că se vede soarele la Orient și mai ales pentru că se ascunde nu mult timp, ci numai o singură noapte, se bucură zic pentru că iarba pe-acolo pe unde este păturită se ridică și păsările ciripesc ieșind în întâmpinarea lui, fiarele ies din locuințele lor și se veselesc înaintea lui. Câtă bucurie trebuie să avem noi oamenii, care de mult lipsindu-ne împărăția, sacra și luminata persoană a prea marii tale împărății, astăzi a răsărit la noi, ca soarele cel mai luminos și mai cu seamă în astfel de timpuri prea fericite și-ntr-o astfel de noapte lucind și trimis de Dumnezeu împotriva celor dușmani. Prea dăruite de Dumnezeu Împărat și Padișah natura și norocul cu o prea mare combinațiune între dînsele ți-au format un corp foarte dăruit de Dumnezeu, prea civilizat și combinat. Luna ți-a hărăzit în minte un creier miraculos. Ermis înțelepciunea consfătuitoare, Afrodita, fața veselă, ochii vioi, care trimit prin scînteii mila și bunătatea, soarele particularitatea Ta, ca să naști Mari Principi și împărați și să-i luminezi pe toți supușii tăi prin ordine; Marte te-a înfrumusețat cu victorii, vigurozitate și putere și ți-a dat trofee foarte mărețe, Joe și-a dat propria sa bunătate la care noi îndrăznim dar n-avem curajul să ne arătăm la un așa mare autocrator. Cron ți-a hărăzit maniere ca să câștigi multe împărății. Natura cîtă abundență cuprinde în sînul ei, cîtă frumusețe, cîtă măreție a revărsat în tine! Norocul te-a împodobit cu toată norocirea bună și cu toate virtuțile ce le are. Prin urmare, tu ca unul excepțional, miracul al soartei, al naturii, al planetelor și-al lui Dumnezeu, te-ai pogorît în această viață pămîntească plin de virtuți, de glorie și de laude, care fiind întărit cu toate acestea, nici coasa morții, nici un obstacol nu va putea să împiedice minunatele tale îndeletniciri, care să treacă din generații în generații, de la popor la popor și de la state la state, de ce să mai lungim vorba și să mai aprindem lumina înaintea soarelui? Pentru ce este nevoie ca cu cuvinte întunecate ca ale noastre să ascundem cu nori gloria ta cea prea curată și mare?*

O, tu Împărate, o, tu Serenisime, o, Tu înalt Padișab!

Pentru ca să te pogori pe pământ, ai luat de la Dumnezeu sufletul, de la Serafimi, amoroarea, de la Heruvimi, știința, de la Puteri, puterea, de la Domni, domnia, de la începători, începătoria, de la Tronuri, împărăția, de la Stăpîni, stăpînirea, de la Arhangheli, guvernămîntul, de la îngeri, conducerea, de la Planetele stelari, înclinarea cea bună, de la Cron, înțelepciunea, de la Joe, temperamentul, de la Marte, bogăția, de la Soare, impozanța, de la Afrodita, frumusețea, de la Ermis, elocvența, de la Lună, prudența, de la Aer, veselia, de la Apă, străvederea, și din Pământ, tăria. O, prea perfectă operă a lui Dumnezeu! O, prea perfect dar, trimis de Dumnezeu, dar al secolului prezent, dar însă nemuritor și nesfîrșit în toate secolele. Tesaure Împărat, Înalt Padișahule! Ai ieșit din tezaurul bunătăților și a darurilor Sfîntului Spirit, Petre, piatra cea mai solidă a ortodoxilor, Petre, piatra cea mai de preț a lumii, coroana polului arctic și antarctic al Răsăritului și al Apusului, noul și prea curatul Atlante, columna cea neclintită a sferei Sfintei Tale împărății, pentru pronia ta cea necomparată! O, perfecțiune fără pată pentru care limba aceea care nu vorbește este imperfectă...

Ajuns aici, Macarie Cuful respirase adînc și iar își luase avînt ca să termine cu glas mare:

O, mare politicie, O, mare Stambul, mare împărătească și prea fericită, acum în fața ta să înceteze tot Universul de a se mîndri cu înfrumusețări proprii. Să înceteze Spania de a se lăuda cu minele sale! Să înceteze de a se mîndri Dalmația cu aurul ce-l are! Să înceteze Britania de a se îngîmfa cu argintul ei! Să înceteze insulele fericite să se desfete cu pasările lor! Să înceteze Babilonia de a se mîndri cu arborii ei cei prea frumoși! Să înceteze Fenicia de a se îngîmfa cu porfirele ei! Să înceteze Macedonia de a se lăuda cu minele sale astringente, Sparta cu alabastrul ei, Asiria cu mătasea ei, Iudeea cu balsamul ei, Cilicia cu șofranul ei, Frigia cu chiparosul ei, Atena cu ceara și mierea ei, Idumeia cu feniciile, Etiopia cu aromatele, Marea Genoveză cu mărgeanul ei, Paful cu florile, Arabia cu parfumurile, Numidia cu marmora, Oceanul cu mărgăritarele, Persia cu nardul, Galia cu merele, Portugalia cu papagalii, Brundizul cu oglinzile, Sava cu livantul, Cercera cu untul de lemn, Zachintul cu

strafidele, Creta cu fructele, Morea cu prinocochii, Cefalonia cu moshata!

Să tacă prin urmare toate și sa mărească numai păzitul de Dumnezeu Stambul, fiindcă el este înfrumusețat cu toate grațiile și prerogativele celui mai mare împărat, înalt Padișahul și mai ales în timpul prezent în care bătrînii sînt mulțumiți să moară ne avînd ce să dorească altceva mai mult, iar tinerii doresc să trăiască pentru că acuş s-au deschis poarta cetății lor celei mai fericite și mai glorioase! Și lelealte!

După care, fericiți, veseli, se lăsară la farmute, făcînd un frumos ospăț ce se termină abia seara.

*

Asta fusese, dar oare ce trece mai curînd pe lume? Facerea de bine! Pe la jumătatea verii, capuchehaia Princepelui de la Stambul i pac îi dase știre că spre înalta Poartă, vrăjmași ai adevărului și ridicători de zarvă, spre pacostea și surparea lui nevoiau, zicînd nespuse răutăți și înmulțind arzurile. Se stîrnise gîlceavă și trebuia să facă ceva. Să cadă la icoane, la picioarele sfinților, să se dea lor slugă și să se roage, ori dacă s-ar fi potrivit Princepele faptelor celor ce-l surpau, să-i lipsească de viață ca să nu mai fie nestatornici în cuvinte și fapte.

Cercetase, îl chemase pe Aga Bălăceanu și-l înfricoșase: Să mi-i afli, ori te termin! N-am nevoie de zoală și turburare!

Acela umblase, băgase spioni unde se putea, îi ascultase pe toți și venise cu vești:

— Măria Ta, toate relele se trag mai întîi de la grămăticii și de la scribii ce-i ține Mitropolia cu bani la învățătură. Ei au gură mare și nu și-o țin...

— Să le mai dea ceva, hotărîse, mai ales ăstora mai proaspeți de nu au. Ce-i nemulțumește?

— De cînd au băgat în Academia grecească și neamuri proaste s-a schimbat treaba. Au venit și săraci, n-au unde dormi, stau pren grajduri și cîrciumi, cînd e frig afară, împlu cafenelele, și-atunci ce

să facă? Uite-i cum cârtesc...

— Mai scoate ceva din vistierie și potolește-i!

Umblase aga Matei Bălăceanu pre ascuns și mai împinsese bani, chiar Princepele arăta o mare bunăvoință spre acei nesătui și bețivi, ce iute schimbau vorbele când nu le ajungea de băut. Unul, Dascalache Chimenitul, ce o făcea pe Xenophanes, umblînd neîngrijit, cu barbă și cu mustăți în care cutreerău păingăanii, citea un poem prin bezestemuri, intitulat: *Despre natura*. Ce-i auziseră urechile Prințepelui? Acela scria negru pe alb și recita cui voia să audă că dacă boii, caii și leii ar avea mâini și ar putea să sculpteze statui, ori să picteze tablouri, ei i-ar înfățișa pe zei ca pe boi, cai și lei, ceea ce era de tot străveziu! Altul și mai spurcat Sevastos Zarcosie, spunea cui îl asculta că s-a dus pe copcă Princepele că s-au aflat la Stambul că e, cum zisese mai demult altcineva, pe dinafară măr înflorit iar pin nuntru lac împutit. Al treilea, Costanda Mesiodax, un nimeni, ce cădea în genunchi în fața lui aga Bălăceanu de cîte ori îl prindea la strîmtoare și-l punea să jure că n-o să mai întristeze cerneala cu răutățile lui, ori nu înțelegea că are covăseala dracului în inemă, cerea în batgiocură la Academie un *Phrontisterion* ca pe vremea lui Platon, ori loc de gîndire n-avea el unde să gîndească? Ce se ascundea adică sub acea minte? Ce voia a zice?

— Găina rîcîind își scoate ochii! îl amenința aga Matei Bălăceanu și iar îi dădea drumul, ca să nu țină cuprindere svonurile că intelighenția țării nu are loc de întors în marile ei elanuri. Fu chemat Macarie Cuful mai marele preste ei și întrebat ce are de gînd și cum să-i potolească?

— Nu știu! făcu acela, i-au apucat dracii. Umblă goi prin grădina lui Scuffa și zic că sînt gymnosophiști. Ori lumea nu-i rabdă, s-au speriat și ei rîd de toți...

— O să-i punem la opreală!

— Nice așa n-ar fi bine, gîndise Macarie Cuful. S-aude!

— Ce dacă? Princepele are nevoie de liniște...

— O să le vorbesc.

— Vorbește-le!

Le vorbise dar nu mai puteai să te înțelegi cu ei. Umblau tă-

nănău pren cârciumi, se îmbătau, despuiau pe bogasieri, aduși la agie urcau picioarele pe masă și rîdeau batgiucurește. Îi mai bătu-seră pe cîte unii. Fu chemat și un mai vechi credincios al Principei-lui ce stase la Academie, mai multă vreme în fruntea lor.

— Ce spui? îl întrebasese aga Matei Bălăceanu.

Autorul faimoaselor versuri de le învățau și-acum școlarii în bănci: *Dachie! Dachie! Fiii tăi se bucură de mine ca de un păr neîngrădit, cine trece ia și rupe și al cunoscutei Obstești Bucurii*, ce se recita la aniversări și serbări, zisese că cel mai bun lucru ce trebuia pornit era să-i înfometeze puțin, să le mai astîmpere elanul, că prea sburdălniceau.

Ceea ce nu făcură, fapt care întinse boala. Marcu Cipriu, om care le dădea gîndirea, se puse în fruntea lor și mai pe ascuns, mai pe față îi adună și le zise ce aveau de pornit. Trebuiau pamflete și cuvinte dărîmătoare că și așa poporul și meseriașii erau nemulțumiți, trebuia adică numai nițel gaz peste foc. Ceea ce aceia și făcură. Cel mai vîrtos se avîntă în această treabă, Neftiotache Buhuș, scriitor prosaic, autor al unei subțirele cărți, cu greu tipărite intitulate: *Schimbarea omului vechiu și nașterea celui nou, sau cărți de strigări întristătoare ale îngerilor celești*. Acesta în bețiile lui și în lenea ce-l coprindea repede era gustător de cuvinte jicnite și de invențiuni ticăloase. Așa că, după obiceiul său ce nu-l mai termină, se apucă să scrie lucruri necuvioase. O lua cu descrierea locurilor pe unde mîncase pește pe la toate Stoborurile și după ce descrise apele și luna și ce creștea pe cîmp, într-o dulce gîlceavă îl certase pe Principe, spuindu-i, auziți, neauzire, că judecă pe unde-i este curul!

Azi așa, mîine așa, se întinseră și ceilalți la cașcaval. Antonie Spadone, ce cîntase pădurile cele aduse de oamenii domniei în pustie, autor și al unui *Studiu sinoptic al lui Aristotel despre virtuți și vîrți în limba apia*, afierosită prea înălțatului, prea piosului și prea măritului Principe, scrise și el un epitimviu pe dos, plin de murdălic și cuvinte otrăvite. Lazăr Scriba de Trapezunda, traducătorul din limba latină a celor *Patru extreme ale omului*, alcătui o expunere de drept în care se arăta că Măria Sa era uzurpator și că de la venirea la putere alungase din cetatea Bucurescilor pe cei vechi și pe

merituoși, precum Sejanus.

Ocările se adunau, cît voia Principele să nu le bage în seamă, ele îi urîteau auzul. Întrebat, messer Ottaviano dăduse din umeri cu nepăsare:

— Nu asculta, Magnifice! Fac ca rațele!

— Tu nu-i cunoști. Mult rău au prăbușit asupra celor dinaintea mea.

— De ce nu le tai limba atunci?

— Se află la Stambul și înalt Padișahul abia așteaptă să cheme pe altul care dă mai mult și să-l așeze în scaon. Pacea este plapoma cea mai dulce pre acest pămînt.

Messerul se mai gîndise și zisese în cele din urmă:

— Lasă pe mine, o să te chem cînd o să fie de trebuință. E nevoie numai de o pildă; care-i cel mai lung la unghii?

Principele se mirase.

— Ce vrei să faci?

— Spune-mi numele lui...

— Neftiotache Buhuș, unul care bea și nu se oprește decît cînd doarme...

— Bine.

Așa se făcu că într-o dimineață pe cînd scriitorul prosaic stătea la revedere la prietenul lui cel mai bun, Agafet Cușchiungachi, cel cu varza murată, sus la *Ceșmeaua Roșie*, unde se împărțeau cafele și lichioruri, se ivi o nemaipomenită femeie cu plete negre și ochi dulci ce li se așeză alături, privind afară la țîrîiala ploii. Acela, Neftiotachi, căzut după muieri, de și-ar fi vîndut-o și pe maică-sa pentru o sărutare, dugos cum era, împuțit, dar meșteșugar la vorbe, se aruncă spre masa ei. Îl fascinau inețele de pe degete și mai ales acei ochi albaștri mai văzuți undeva. În urechi femeia avea cercei grei de rubine ce-i luau ochii lacomului potlogar. „Ah, cu asta dacă mă culc, nu-mi mai trebuie! Vine de la Levant, are hîrtie de muscă în priviri nu altceva!” și începu cu ale lui, că povestea bine. Întîi zise pe grecește cîte ceva despre balta Brăilii, îi povesti cum prindea peștele și-l pune la proțap, chemă țigăncile din piață și umplu salonul cu flori. Agafet Cușchiungachi, cu ochiul cel rătăcit sub frun-

tea îngustă, sta ca mort de admirare. Femeia îl asculta pe prietenul său, rîdea și se veselea. Bea lichiorurile cerute și Neftiotache Buhuș începuse a se umfla de mîndrie. „A mea-i! Bucăți o fac pînă diseară! Și-i fur și cerceii și-i beau!” Se îndatorase după obicei la hangiu și avea de plătit prisoase și dobînzi. Pe la 5, femeia, Caliopi, așa spunea c-o cheamă se ridică și-i întinse mîna subțire.

— Pe diseară, cînd se întunecă bine, lîngă bezestemul din ulița Marchitanilor, unde-i o uliță cu un felinar. Te-aștept că pleacă al meu la jocul de cărți și-o să fim singuri...

La un asemenea noroc nu se aștepta Neftiotache, deasupra capului răsărise un planet fericit ce-l umplea de noroc. Mai bău ce mai bău cu Agafet Cușchiungachi pînă acela, mai ros de băutură se prăbuși pe masă și cînd se însera bine, porni spre casa lui sărăcăcioasă cu o trăsură să se schimbe cu ce avea mai bun în odăița ce o ținea într-un pod.

Pe la zece, așa cînd se ascunsese și luna după niște nourii plini de ploaie o luase spre piața Marchitanilor. Era zăpușitor, fierbinte, sta să cadă o furtună, vreme numai bună pentru ce plănuise. Cînta și fluera de unul singur spre bucuria țiganului de pe capră care-l știa ce larg era la buzunar cînd îi cădea ceva la așternut.

Se dădu jos, își cumpără o crizantemă albă și și-o puse în piept, mult, lat în hainele pline de pete ce nu se vedeau în întuneric, că se scăpa pe el, de lacom ce era pe la prînzuri și pe la ospete. Se parfumase să-i mai scadă duhoarea ce scotea din carnea-i preamultă și nespălată.

O zări pe Caliopi și inima îi bătu tare, simți că asudă, de multă vreme nu avusese o astfel de bucurie. Ea nu spuse nimic, se mișca numai ușurel înainte-i și-l ducea pe ulița întunecată, numai cu un felinar. Dinspre cloacele și umblătoarele neguțătoresți ce se strîngeau aice, trăznea un miros greu, necurățat de lipsa de vînt. Podul de lemn scîrțîia sinistru, într-acoace lumea se împușinase de tot. Era un loc de primejdie, dar cine se mai gîndea la așa ceva? Să nu fi fost mirosul acela greu, ar fi fost o încîntare.

— Mai e? întrebă în cele din urmă, cu puțină grijă că se întuneca rău de tot și el tot pe sub zidurile pustii.

— Acuș ajungem!

Se auzeau apele curgătoare ale făgădăurilor care cărau la vale grelele fecale strînse ani de zile pe canalele colectoare de lemn ce nu se curățau bine. Femeia se opri în fața intrării spoliarumului ridicat de un negustor bogat în urmă cu trei ani.

— Aici! zise.

— Aici? se miră el și pînă să apuce să mai adauge ceva se simți înșfăcat de patru masalagii cît ușile cele mari de la Mitropolie care-l tîrîră pe sus, deasupra canalelor către marea hazna deschisă unde cădea un șuvoi plin de duhoare în gălăgie mare. Acolo îl aruncară ca pe nemic în magma puturoasă care colcăia și scotea aburi verzi. Neftiotache Buhuș, om de la Dunăre, trecut prin multe, simți că moare. Încercă să înoate în acea mizerie omenească, dar brațele îi erau grele și ostenite.

— Ajutor, oameni buni! strigă către masalagiii ce fuseseră mistuiți de întunericul locului.

Nu-i răspunse nimeni.

Cu puterea morții se apropie înotînd greoi de treptele de piatră ce dădeau spre o ieșire, acolo unde totul se mai subția la căderea împutitelor ape. De sus se auzeau glasuri și nădejdea îi crescuse.

— Scap eu de-aici și-o omor unde-oi găsi-o pe curva și parșiva!

Cînd crezu că Dumnezeu îi așezase mila sa asupra capului îl zări la capetele scărilor pe Princepele însuși, în hainele lui verzi, tivite cu baibafir ce luceau ca o mie de stele în lumina faclelor masalagiilor. Lîngă el stătea messerul fără pletele cele negre și fără podoabe.

— Iertare, Strălucirea Ta! zise cu glas înduioșat și înfricoșat Neftiotache Buhuș, mai înghițind mizeria în care sta.

— Căcat ai mîncat pe seama mea, mai mănîncă! zise Princepele și cu papucul lui scump de safian îl împinse de tot în cloacă, unde teribilul pamfletar muri pînă în zori într-o lungă și grea agonie.

Deci auzindu-se toate acestea în București, cuvintele de ocară încetară ca și cînd n-ar fi fost niceodată.

CREPUSCULUL

Înainte de ciumea celei mari Princepele simțise că ceva se schimbase în jurul lui. Nu-și dădea bine seama despre ce era vorba, dar parcă zgomotele curții mai amuțiseră, parcă din vorba oamenilor lipsea acel respect în formele lui paroxistice, mișcările erau mai încete, glasurile mai stinse. Totul conspira în jur, Evanghelina îl evita, nu o văzuse de mult, nu-și pierduse din semeția ei de altă dată dar la serbări se prefăcea bolnavă, ca și Haricleia care tot îi vorbea despre sănătatea șubredă a odorului său Hrisanti.

Cele două fete, mai mult pe la Viana stăteau, după rochii și după luxuri, trimise de maică-sa, cu carîta ori pe Dunăre, ce nu se știa ce gînduri avea cu ele. Crescuseră, cea mai mare avea 19 ani, era neagră, ochioasă, voluntară, îi semăna Evanghelinei, pe ce punea mîna nu mai lăsa, se svonea că se amestecă și în treburile mai ascunse ale politichiei, dar Princepele nu o simțise, pentru că ar fi judecat-o cu siguranță. Nectaria iubea bijuteriile, cînd intra în odăile femeilor, și asta se întîmpla destul de rar, o găsea în fața oglinzilor de Veneția, încercînd blănuri, ori coliere aduse de zarafi cu prețuri neînchipuite. Era lingușitoare, lăsa totul și-l îmbrățișa, îi mîngîia obrazul ros de griji și-i mai cerea bani pentru ale ei. Cealaltă, cea mică, Pulheria, era mai tăcută, cu o privire dîrză, mereu încărcată de gînduri ce-l certau. Lui îi semăna, nu ar fi iertat pe nimeni, dar nice nu cerea nimic. Poate că Princepele o iubea mai mult ca pe cealaltă, dar nu-i venea s-o arate și între ei mereu se așeza o răceală ce-i îndepărta unul de altul. „Ar fi putut să învețe de la maică-sa că trebuie să te apropii de oameni, nu să fugi de ei, și pentru asta se cerea

bunăvoință...” Oare știau ele, pentru că erau mari de-acum, ce se întâmpla în jur, auziseră cuvintele spurcate ce nu-l mai ocoleau nici măcar pe el? Un principe nu trebuia să țină seama de fleacuri, dar oricum erau fiicele lui, de celălalt, de Hrisanti, prostălăul nu avea nici un fel de stingherire. Nu era al lui, era al Haricleiei din prima căsătorie făcut cu un pretendent ce murise în Galata, ispășind datorii și necredința către Poartă în așteptarea unei domnii ce nu mai venise niciodată. Când se certau, băiatul, dacă se mai putea numi astfel pentru că avea 25 de ani și se purta ca un copil, slăbănog, veșnic flămînd, refuzat de toți, privit ca un bufon, arătînd precum o stîrpitură, cu oase moi și mici, într-un cuvînt un om neterminat, șapte luni, cum îi spuneau slugile în șoaptă, Hrisanti îi striga în gura mare:

— Uzurpatorul! Tu l-ai omorît pe tata și vrei să-ți dau ascultare?

Atunci, de undeva, ca prin ziduri se ivea Haricleia cu un bici și-l pleznea peste față silindu-l să cadă în genunchi:

— Să taci, să taci, auzi! Cazi-i la picioare și sărută-i mîna ca el ne ține pe toți! E Domnul și Stăpînul tău, m-auzi?

Cu obrazul plin de urmele biciuștii, cu o ură grea în priviri, Hrisanti făcea ce i se cerea cu un zel de nestăpînit. De maică-sa îi era o frică de moarte. Principele îi auzea uneori, noaptea plîngînd în iatacuri împreună, femeia promițîndu-i că prin răbdarea și norocul timpului o să-l vadă vreodată în acel tron pe care el ședea acum, cu fală. „Nemernicul, dacă numără pînă la cinci, adoarme și mai vrea să domnească!”, dădea Principele din umere și-și vedea de-ale lui, fără să-i mai pese de șoaptele și intrigile ce se țeseau dincolo de zidurile asupra cărora stăpînea.

Ce se petrecea acum însă nu mai semăna cu obicinuitele lor în-deletniciri. Întîi își dădu seama că odăile domnești păreau mai goale, ceva lipsea sau fusese înlocuit. Privise mai bine și nu mai văzuse talgerele grele de argint în care toamna se descompuneau la căldura bolnavă a palatului perele Isember aduse de la Hurezi, taman în octombrie. Pe mesele joase erau aruncate tacîmurile de rangul al doilea, din cositor, pline de paoni și rodii, date în dar de un

călugăr la o zi onomastică, dar valorînd mai puțin. Perdelele grele cu ciucuri de aur și tivituri scumpe, din atlaze de Damasc, pieriseră și fuseseră înlocuite cu altele tot galbine, dintr-un material mai ieftin, iute învechite de soarele repede al Bucureștilor. Nice covoarele nu mai erau aceleași. Unul cîte unul, scumpele korasamuri erau puse undeva în păstru și în locul lor stăteau aruncate pe jos carpete ce puteau fi găsite în lipscănie. Grelele țesături de Agem și Uşak fuseseră cărate undeva, în locul tebrizelor și buharalelor podelele erau acoperite cu cîrpe, nu altceva, iar macaturile de Alep, înlocuite cu pînze uşoare, țărănești. Să nu fi avut un ochi dedat la prețaluiri n-ai fi băgat de seamă. Numai cearșafurile moi și albe nu se schimbaseră. Prin colțuri lăzile grele învelite în piele de Cordova se răriseră și palatul părea sărăcit, nu mai avea strălucirea lui de altă dată. Dacă te uitai bine, la serbările obicinuite nice nu mai venea atîta lume. Slugile nu i se mai uitau în ochi, masa o lua singur, ori cu messerul și de-aceia nu băgase de seamă aceste înstriinări. Evanghelina ce atît se certase cu Haricleia stăteau de dimineată pînă seara numai împreună. Ce-aveau a-și spune nimeni nu putea agrăi.

Cînd îi veni veste de la baș bešliul Suleiman că mucarerul pe anul ce urma trebuia mărit, întrucît noul Padişah voia să ridice fortaliții pe malul Dunării și că se pregătea de mari fapte, înțelese ca de aici înainte trebile domniei nu aveau să mai meargă așa cum trebuia. Știa maică-sa ceva, aflase Haricleia că zilele lui sînt numărate? Dar atunci de ce nu veneau la el să-i spună pentru că ședeau sub același acoperiș și orice surgun le privea și pe ele și sărăcia lui nu era și sărăcia lor? Ori erau nebune, ori ce? Îl chemase pe dumnealui Ianachi Moruzi, și-l întrebaseră ce crede despre toate cîte se arătau?

— Măria Ta, țara e stoarsă, lumea abia mai rabdă. Nu mai avem de unde scoate. I-am smintit pre mulți, lucrarea hidraulică ne-au luat și ce mai aveam pe fundul haznalei, a trebuit să plătim inginerii și pe străini, munca n-a costat, dar uite că s-au dus banii...

— Și zarafii ce zic?

— Pot să vorbesc?

— Vorbește...

- Ei cred că Măria Ta a scăpătat și nu mai vor să dea ce le cerem.
- Am să-i închid! Unde se cred?
- Nu ar fi bine. S-ar auzi și mai rău ar fi.

Un sentiment de singurătate începu a-l cuprinde pe Principe. Nu-l află nici pe messer; acela, de la prăbușirea planurilor sale de a împlini lucrările hidraulice, nu mai stătea la curte. Se spunea că fusese văzut iar cu tălănițe la kera Duduca, ori cu lăutari în maha-laua Scaunelor. Principele strigase furios la aga Matei Bălăceanu:

— Să mi-l strîngi de pe drumuri și să mi-l închizi în temniță! Că-l plătesc...

— Nu a primit cei 4000 de taleri pe anul acesta, o spune în gura mare, cui vrea și cui nu vrea să-l asculte. Risipește și ce a mai strîns și zice că pleacă la Italia, că a găsit alt Principe ce știe a-i răsplăti pe cei ce-l servesc...

— Ticălosul! După ce m-au făcut de rîs și mi-au prăpădit vis-tieria? De-aici n-o să se ducă viu, așa să afle...

— Cum vrea Măria Ta, dar să nu se întîmple cum s-a mai întîmplat...

— Și tu mă cerți? răcnise. Au v-ați pierdut mințile? Au nu mă mai știți de frică? De cînd vorbiți astfel cu mine? Ieși și să nu te văz pînă nu mi-l aduceți legat...

Messerul său Ottaviano petrecea se pare cu nenorocitele lui de *cortesane puttane*, pline de viții, culese prin șanțurile acestei capitale nerușinate de către tineri decăzuți. Ah, acest derbedeu ce colindase Evropa și vorbea cu venerație despre femeile cîntate de poeți, dar se încurca cu țigănci și cînta cu lăutarii de gît! Ușor îi venea lui să flecărească despre Tullia d'Argona, de Imperia căreia i se acordau favoruri divine, de Beatrice de Ferrara și de Vittoria Colona sau Faustina Mancina cînd se încurca cu cîte o Tincă puturoasă și murdară și strica ighemoniconul curții...

Monstri infelice, golan pierdut în praful Balcanilor, scursura gre-cilor și-a florentinilor sărăciți, șarlatan și ignobil, căzătură inspi-rată, curva Domnilor, oala în care ei își vărsau snaga. O să-l boșo-rogesc! hotărî cumplit, tîrfa și nevasta bărbaților sculăreți.

Seara intrase în iatacul Evanghelinei. Încăperea era parcă mai

goală, fuseseră strînse lucruri, arăta ca o biserică nezugrăvită.

— Tu pleci undeva? o întrebase cu vocea lui fără căldură ce nice odată în afara copilăriei sale nu se auzise altfel.

— Mă pregătesc pentru încercările lumii.

— Ce fel de încercări, Doamnă, de eu nu le cunosc cît sînt încă în tronul țării și pre tine și ai mei îi ocrotesc?

Femeia se ridicase, dreaptă, osoasă, în rochia sa neagră ce nu o mai schimbase de la moartea soțului.

— Smerește-te, fiule! Cazi la icoane și roagă-te, o să ispășești...

— Nu mă certa! zisese încet Princepele cu o dulceăță uitată în glas. Doar tu m-ai învățat să cred în avere, în cai și-n arme!

— Dar nu în fundasii nebunești...

Tăcură, pe coridoarele de lemn, pîndea cineva. Simțiră amîndoi. Era Haricleia care nu mai avea somn, nu mai avea liniște.

— Am crezut în el, spuse Princepele pe neașteptate. Doar tu mi l-ai adus...

Îngenunchie lîngă scaunul ei pe care bătrîna femeie se așezase cu trupu-i ce troznise în liniștea încăperii.

— Am crezut că este o putere, și el nu-i decît un șarlatan.

— Știu.

— Și-atunci? Ți-ai lăsat nevasta și copiii. Dar ei sînt averea ta, cum averea ta este scaunul Țării Românești pentru care eu te-am pregătit. Averile nu se lasă, ele se pierd, dară mai întîi le dobîndești. Tu ai aruncat cu piciorul totul. Dacă nu ți-a mai ajuns muierea, și eu asta o înțeleg, că ai crescut greu și cu nefirești obiceiuri, trebuia să te ascunzi. Domnii stau în puterea luminii, ei sînt ca soarele pentru națiuni, ori tu te-ai întunecat, cu tîrfa ta bărbătească. Omoară-! Numai sîngele mai poate șterge această rușine ce ne-ai adus-o nouă, tuturor...

— Numai sfinții și geniile stau pe cal! Sînt om și-l iubesc. Tu poci să înțelegi așa ceva, mamă?

Evanghelina se gîndise puțin. Un gînd amar ca pelinul îi stătea sub limbă.

— Cînd l-ai citit pe Aristofan erai mic și nu aveai puterea. El credea că trebuie să ne confundăm viața noastră cu a celui iubit, dar

cît ești Principe, deasupra patului tău trebuie să fie scrise cu litere de foc cuvintele altuia: *trovarsi dove si vince...*

— Cum să stau lîngă învingător, eu ar trebui să fiu învingătorul, dar cu ce să mai birui? Padișahul mi-a trimis vorbă că a sporit mucarerul, nu mai am bani, țara e sleită, haznaua visteriei, goală...

— Pentru că l-ai batgiucurit pe vel vistiernicul Dudescu...

— Care fura, Doamnă, și uneltea...

— Pentru uneltiri trebuia să-l pedepsești, dar nu pentru că fura. Toți fură, ori nu știi? Și ce-ai făcut? Ai băgat un cal răpciugos în Divan și ți-ai rîs de boeri. Ei nu te iartă. Nu-ți vor da nemic. Sînt bogați, dar plîng toată ziua și se vaită. Ca să-i silești nu mai poți. De-acum trimit altuia bani la Stambul, ca să-ți ia locul, nu vezi că ești pierdut?

— Tu o spui? Întrebă moale Principele.

— Eu, pentru că o știu. Ei se pregătesc, ca fiecare, pentru viitor. Nu înțelegi? *Tu ai fost* și nimic și nimeni nu te mai poate întoarce la ceea ce ai fi putut să fii...

Se priviră ca doi străini, femeia ridicîndu-se iar dreaptă din scaunul ei, nemiloasă, rece, fără urma vreunui sentiment pe chip.

— Nu e adevărat!

— Ba este adevărat. Te-au părăsit cu toții. Poporul nu te-au iubit niciodată, și ăștia, restul, te-au iubit de frică. Acum nu mai ai nici un sprijin...

— Nu pe oamenii țării ne-am sprijinit noi, Doamnă. Pe bani ne-am sprijinit. Noi sîntem fanarioți, cum vrei să ne iubească ei pre noi? Vorbești prostii. Ai îmbătrînit... Noi avem boala purpurei.

Evanghelina nu clipi. Un licăr slab de ură sclipi în ochii ei înghețați.

— Uți că banii pe care te sprijineai nu mai sînt?

— Am să fac alții...

— Poate mai crezi în poveștile messerului ce și pe mine m-au mințit. Cuptoarele lui nu scot decît fum...

— Mai sînt averile noastre, ale familiei...

Evanghelina se prăbuși rîzînd pe scaunul ei plin de perne roșii.

— De ce rîzi? o întrebă Principele simțînd cum îi îngheață spi-

narea. Nu vrei să-mi spui că o să mă lași într-o zi pe mîna gîdelui, pentru că baș bešliul Suleiman nu e Ahmet, pe el încă nu l-am corupt cu darurile mele, el nu glumește...

Femeia își făcu o cruce mare și scuipă în sîn ca o țărancă.

— Ferește, Doamne, casa noastră de nenorociri!

— Atunci?

— Mai rămîne fuga...

— Surghiunul? Eu să fug? Unde, Doamnă? Nu, nu fuga mai rămîne. Mai rămîn averile noastre, a ta și a Haricleiei...

Evanghelina înțepeni.

— În lucrul acest să nu crezi niceodată, căci nu este drept să fiu trădătoare a averii mele și să rătăcesc căutîndu-mi pîinea și să cerșesc la uși streine, cum alții au stătut la ale mele. De aceia socotesc că nu pot să îndepărtez nimic de la ale mele, de la stăpînirea mea, nici cea mai mică parte din ce s-ar putea împărți, înțelegi?

După trei zile, cît stătu tulburat în iatacul lui nevoind să vadă pe nimeni și lăsînd trebile țării în paragenă, Princepele se afla în odaia Haricleiei. Îi sărutase mîna, cum nu o făcuse de mult. O privise. Tare mai îmbătrînise. Nu fusese frumoasă niceodată, dar oricum se culcaseră împreună, făcuseră copii, ținuse ori nu la greul vieții lui, el o răsplătise cu mărirea și cu darurile scaunului Domnesc. Măcar pre ea s-o știe alături, pentru că altfel nu se mai putea răbda viața aceasta.

— Unde sînt copiii noștri, Haricleie? o întrebase blînd, cum nu-i era vorba.

— La trebile lor.

— Nu mai stai pe acasă...

Privise cu ochii încărcăți de bănuială lucrurile din jur. Și de aici lipseau covoarele scumpe și perdeluirile cele alese, ce se pusese ră la venirea lor în palat.

— Te pregătești și domnia ta să te duci undeva? Vrei a face călătorii...

— Cine știe? răspunse Haricleia.

— Ce vorbe-s astea? Ori ați nebunit cu toatele? Nu mai aveți

respect pentru mine, ori să v-aduc aminte?

— Nu este nevoie...

— Vorbește-mi mai bine despre sburdalnicul tău băiat. Pe unde se mai află?

Haricleia își netezise rochia ușoară de atlas, tivită cu blană subțire. Pe urmă își luase lăntugul de aur de la gât și-l vârîse în gură cu o candoare veche, după un obicei uitat, ce de mult îl știa Princepele și pentru care tare-i fusese dragă într-o vreme.

— Tu râzi de el, Doamne. Nu l-ai iubit niciodată și numai el este nădejdea mea...

— Slabă nădejde, făcuse amar Princepele fără s-o privească. Și fetele?

— Sînt duse la Viana, după treburi...

— Ce treburi dacă-mi este îngăduit?

— Au crescut, sînt mari, își fac instrucțiunea, nu pot să le las proaste, să moară în obscuritate pe la curțile deșerte, cum sînt acestea unde eu am fost silită să stau...

— Ooo! iartă-mă că mă mir ca bogasierii la târg. De aceea ai început să strîngi lucrurile de prin palat?

— Ai băgat de seamă? se miră Haricleia. Credeam că ochii tăi petrec numai pe chipul lui Ottaviano...

Cuvintele ei erau mușcătoare, dar fuseseră rostite cu o indicibilă dulceață, ca să nu-l supere.

— Ce vrei să înțeleg eu din pregătirile tale?

— Că ești singur...

Princepele stătu puțin înainte de a spune ce avea de gînd să spună.

— Și cine crede că sînt singur? Tu? Copiii tăi?

— Unii sînt și-ai tăi!

— Cum vrei! Principii sînt singuri numai cînd hotărăsc ei!

— Cuvinte, Măria-Ta.

Nu-i mai vorbea ca o soție, păreau despărțiți de o mare.

— Doresc să-ți spun că ne leagă ori sărăcia, ori restul...

— Poate, zise Haricleia gînditoare. O șuviță de păr îi scăpă pe fruntea asudată. Princepele îi văzu iar mîna subțire, o mînă uscată,

rece, fără sînge, o mînă de femeie bătrînă. Niciodată nu avusese senzația că e bătrîn și el, de asemenea, dar acum o simțea cu o dureroasă apăsare a sufletului.

— Pot să înțeleg că tu te-ai unit cu Evanghelina? Că îmi doriți moartea?

— Moartea? Doamne ferește! făcu Haricleia și repetă gestul celeilalte, închinîndu-se pios și cu spaimă.

— Atunci?

— Să nu sperî de la mine, de la banii și de la averea mea.

— Dar ea este de asemenea și-a mea!

— Asta să n-o mai crezi! Știi doar că la căsătorie nu am făcut transcrierile dotale, iar ce mi s-a convenit, am strîns și-am pus deoparte pentru Hrisanti. Nu începe un timp ferice pentru mine și pentru copii, dar voi ști să mă duc unde trebuie, să dau unde trebuie și el va dobîndi tronul. Nu azi, nu mîine, în cîțiva ani...

Ceea ce afla era îngrozitor, dar și mai dureros era să audă aceste cuvinte din gura Haricleii.

Mai mult nu se putea răbda. Părăsi fără un cuvînt odaia și străbătu coridoarele de lemn. În dreptul ușii chiliei messerului, se opri și ascultă o clipă. Nu se auzea nici un zgomot. Deschise. Odaia mirosea a pustiu. Într-un colț erau strînși sacii lui și lucrurile. Nu rămăseseră decît oalele de tuci, pline de lacrimi de plumb pe margini. Cărțile fuseseră adunate, pe sferele sale armilare și pe compase, pe planșele marei lucrări hidraulice se așezase un praf gros. Luă o pia-tră transparentă și o privi în lumina puțină a ferestrei. Își aminti de ziua în care intrase pentru prima oară aici, de glasul lui ipocrit, strigînd prin pereții subțiri și întrebîndu-l:

— Tu ești?

Resturi de lucruri, magneții și toate nimicurile acelea în care nu mai credea stăteau fără viață în încăperea și ea fără viață. „Și el se pregătește să plece, o să mă lase, se duce...”

Într-o dulce noapte a amîndurora, Ottaviano recitase, pe podelele aspre, acoperite cu blăni de mistreț invocația în fața focului spagiric:

„Nu sînt nici curvă, nici virtuoasă, ci toate acestea laolaltă. Eu nu

am murit prin foame, nici prin fier, nici prin otravă, ci din toate acestea laolaltă.

Eu nu mă odihnesc nici în cer, nici pe pământ, nici în apă, ci peste tot! Lucius, Agatho, Priscus care nu sînt nici soțul meu, nici iubitul meu, nici sclavul meu, fără supărare, fără bucurie, fără plîsete, m-au crescut, știind și neștiind pentru cine au ridicat această piatră care nu este nici piramidă, nici mormînt, ci amîndouă laolaltă! Aici stă un mormînt care nu acoperă un cadavru și e un cadavru care nu e închis într-un mormînt! Cadavrul și mormîntul nu fac decît una!"

— Șarlatane...

Văzu harfa lui de lemn, cu coarde groase, își aminti de sunetele ei ce ar fi trebuit să corespundă celor 26 de lumini ale lunii și pe Androgin plutind în văzduh cu o oglindă circulară în mîini, pe Saturn cu plete de fum, acei cerbi și maimuțe cu cozi terminate cu trandafiri roșii, își aminti vizita la casa baronului Meitani pe care nu-l zărise niciodată și de la care împrumutase sume mari prin mișiți. Totul era un vis, un delir. Își aminti de bachanalia de la Mogoșoaia, de noaptea aceea verde, plină de fumuri de rășini și de exclamații, de rătăcirea pe lacul ce mirosea a nămol. Întinerise și crezuse ca un nebun în poveștile vrăjitorului. Uitase duhoarea picioarelor comisului Velea, uitase răsuflarea de borhot pe care o scoteau grămăticii lui cînd își rosteau orațiile și laudele cele mai nerușinate în care nu credeau. Trăise oare acea dimineață înghețată cînd se plimbase cu o sanie trasă de cerbi?

Plecă lăsînd ușa deschisă. În seră strigau gutural papagalii sărind de pe trapezele lor de aur. Se simțea un miros înăbușitor de vechi, de praf nemăturat. Se moleșiseră slugile? Nu mai ascultau? O să-i învețe el minte! Ce credeau că a murit? Că nu mai are nice o putere? În noaptea ceaă făcu sfat subțire, cu dumnealui Manolachi Grădișteanu, cu Ianachi Moruzi și cu cei de trebuință, oameni mai apropiați. Trebuiau strînși zapcii și să le spuie cineva că își jucau capul dacă pînă la Sfintele Paști nu ar fi strîns sumele de care avea el trebuință. Și cînd mai rostiseră unii vorbe răsuflate: înțelepciune, milă, îndurare, Princepele se făcu surd! Nu cunoștea asemenea cuvinte!

Pe urmă îl chemă pe aga Matei Bălăceanu și-l întreabă:

— L-ai găsit?

— Nu.

— Să fi plecat fără să-și ia lucrurile!

— Da de unde! Se ascunde cine știe la ce curvă podăreasă, că astea-i plac!

— Dacă nu-l afli, o să-l caut singur...

Și se țină de cuvânt și încă cum.

*

Cum zicea cronicarul: „Monarhii mari, groaznice și puternice s-au pierdut și în cenușa lor s-au îngropat”, dar dacă acesta era adevărul dreptății omenești măcar să-și facă singur dreptatea sa, gîndea cu întunecată și înfricoșată minte Princepele, judecîndu-i pre cei apropiați. Chemase logofeții de taină și aflate unde-și puneau prea mărita soție averile ce le strîngeau pentru fiul ei spre a sta cîndva în mult rîvnitul său scaon. Zarafii nevoiau de multă vreme la prefacerea banilor și la așezarea lor în sipete ascunse, precum slugi prea harnice căraseră într-ascuns lucruri de preț la Fundenii-Doamnei date în grija unui ieromonah, mut ca o lebădă, nițel șui și scăzut de minte ce numai pentru mîncare trăia și somn, dar om de credință era al înaltei sale femei. Așa încît, pe ascuns însoțit de cîțiva oameni ai agăi Matei Bălăceanu, în acea frumoasă și primejdioasă primăvară, Princepele sosi în locul știut ce avea în jur un dulce cimitir, cu cruci mici, prăbușite. Bătea toaca cum bate numai în locuri de tot și de toate părăsite. Preuții nu slujau, umblau la cîmp că era timpul să pregătească pămîntul pentru marea nuntire a rodului ce venea. Pe mut îl luară pe neașteptate și acela îi dusese în spatele altarului, acolo unde stăteau frumusețatele morminte, în gropniță. În locul camerei celor răposăți, oameni de încredere săpaseră un loc ascuns. Cătară cheile la înfricoșata slugă a Doamnei și le găsiră. Tezaurul sta într-o frumoasă amestecătură sub două semne lapidare încrustate în piatră. Deasupra, printr-o lungă

fereastră, cu muluri gotice, străbătea lumina frumoasă de afară, soarele cădea ca o spadă pe icoanele rusești scrise în culori topite și pe potirele brîncovenești, bătute în argint. Anafornițe de Sibiu, Dalmația și Veneția lăsau să scape din suprafețele lor lucioase o lumină sălbatecă. Tulipele persienești aveau grele umbre în metalul greu ce răsuna la ciocnire cu un dangăt stins. Corbul Țării Românești, cu aripele desfăcute încerca să sboare din argintării, casele cu paseri armenesti, cu lei și monștri asiatici, vasele persienești cu frunzișuri bogate și complicate, bucurau privirile lacome ale Princepelui, iubitor de frumoase alcătuiuri. Stăteau aici, ascunse în gropnița de piatră, pitite în scrinele de fildeș îngălbenit pandelocuri de perle și vase cu vulturii Cantacuzinești asupra cărora vegheau heruvimi, liturghiere, cu ferecături prețioase de aur, cu scuturi și semne heraldice, brățări țesute, aere și epitrahiluri vechi, roase, perdele de icoane și perdele de altar, strînse, chivotul Fundenilor într-o nebună împletire de linii și frînghii argintate, lucrate cu o daltă subțire, divină, cățui și candelă, cruci cu filigrane și smalt, patere turcești, cu cercuri și împletiri fine, întortochiate, cruci ferecate, umivalnițe grele, nasturi strunjiți și baghete în formă de popici, numai aur, cu toatele, lucind mort. Nu zicea Eclisiarhul: „Ochii înțeleptului în capul lui, iară nebunul întru întuneric umblă...” Orb fusese, și ea, Doamna, îl sărăcise și tăinuise totul.

Făcu un semn și aceia începură să golească camera mormintelor cu mare grijă și grabă.

— Ce punem în loc? întrebăse careva cînd mormîntul de piatră fusese pustiit.

— O balegă! răspunsese acru Princepele și ieșise afară pășind absent printre mormintele acoperite de lespezi crăpate prin care izbucnea într-o puternică grabă, iarba acelei primăveri. Mai avea el facultatea aceea pe care talienii o numeau: *lieta spensieratezza* ? Mai putea el să recite ca magnificul Lorenzo:

— *Chi vuol esser lieto sia di doman non c'è certezza...*

Și gîndul îl duse iar la messer. Pe unde va fi umblînd el acum? Și cum l-o mai batjocori, lăudîndu-se cu cine știe ce vorbe murdare. Totul nu era decît moarte și tăcere. Acel cimitir mic, plin de cruci

prăbușite i-o spunea. Își aminti de toți cei spînzurați, de cei spărți cu sabia în Edikulé, de spurcatele hăcuiri ale atîtor înaintași, și parcă nu-i mai fu frică. Părăsit de dragostea celor mai apropiați, simțind moartea lucrînd în carnea lui avea o bucurie sălbatică la gîndul că acea femeie mult apropiată lui va veni aice cînd va crede că el e părăsit de noroc și va pleca și mai săracă într-un pustiu surgun, fără milă și pomană. Pe cealaltă, pe Evanghelina n-o putea să-răci. I-ar fi fost ușor să afle unde-și ținea și ea strînsul și averile, dar în acel trup al ei se născuse, ea îl crescuse, și-l pregătise pentru trista și trecătoarea putere. Ea, maică-sa, Evanghelina avea dreptul să nu sărăcească, să moară undeva, în Fanar visînd că vreodată va mai fi basilisă și că mîini slugoase îi vor întinde mere împodobite cu perle.

Carîtele erau gata, pe călugăr îl legaseră și-l cărau la temnițe ca să n-apuce a da de știre Doamnei. Cînd se va trezi ea va fi prea tîrziu, dar mai putea fugi din fața acelei fatalități ce se strîngea undeva în văzduh, încet, amănunțit, fără ca cineva să poată împiedica venirea nenorocirii? Cu fleacurile astea aurite, cu vasele și micile comori muerești, puteai să mai lungești un an sau doi o viață modestă, cum duc toți fugarii și sărăciții, dar o domnie nu mai putea înnădi. Țara era stoarsă, cererea nemiloasă, venea sfîrșitul și nu rămînea decît fuga sau funia subțire de mătase în jurul gîtului. Trebuia să aleagă și el alese cînd, ajungînd la Mogoșoaia spre seară în aceiași zi, văzu la amurg minunații piersici sădiți după arderea pădurii aceleia vechi, ce acum înfloreau nebuni sub cerul pierit, al acelei zile de april. Pomii aveau o floare roză, bogată, păreau niște paoni plecați prin grădinile lui să mediteze. Se iviseră fluturi oste-niți de lungă și moleșitoare zi și puind după cîteva zile omizi. Răul se încăibărase iute în trunchii prețioșilor copaci.

— Ce facem? întrebau grădinarii, pregătind surcele să afume sub ei ca să ucidă răutățile, dar monarhul ostenise.

Le spuse numai că Dumnezeu voia ca acea frumusețe să piară definitiv, și după aceia deși se mai putea face cîte ceva, ascultă două zile munca tăcută și foșnitoare a larvelor care topeau livada domnească. Stătea în loggia de piatră, bătrîn, bolnav de lingoare, în

soarele fierbinte și se uita undeva în mintea lui rătăcită. Curtea era tăcută toată, se zidise într-o răbdare fără glas și nu mai umbla nimeni. Slugile și cămărașii puneau și strîngeau masa, umblînd pe vîrfuri, ca și cînd ar fi fost de aer. Nu scoteau nice un cuvînt, nu întrebau, se topeau parcă pren ziduri. Văzduhul era greu, stătut, plin de o duhoare dulce, din lac emanau grelele nămoluri, și Princepele își privea grădinile uscîndu-se în seceta neașteptată. Tînjea, slăbise, aga Matei Bălăceanu, întrebă la prînz și seara unde era messerul, dădea neputincios din umere. Nu-l mai găsiseră.

La sfîrșitul zilei a treia cînd din minunata podoabă a livezii nu mai rămăseseră decît niște schelete de lemn, uscate și gîrbove, Princepele se ridică de la locul său. Acolo dormise, acolo băuse numai apă, ascultînd foșnirea infinită a omizilor, ca o litanie surdă a ceea ce credea el că este ispășirea grelelor păcate. Deasupra minunatei grădini izbucni atunci un roi imens de fluturi galbeni, sătui, unsuroși, lovind aerul încins cu grele aripe. Se duseră peste lacul puturos la zăduful zilelor și nu-i mai văzu nimeni.

Aleile se pustiiseră, leii de piatră se coceau în soarele puternic și pe zidurile roșcate de cărămidă se usca acum iedera. Princepele umbla singur vorbind parcă cu umbra celui dispărut. Cînd îl însoțise oare pe sub nucii bătrîni ce duceau la vechiul drum de care, cînd se opriseră lîngă lacul năpădit de podoaba stufului galben într-un minunat octombre cînd el îi vorbise despre valentinieni, despre Amonius și Marcion, despre eroarea ortodoxiei creștine care considera omul drept înger decăzut, un spirit pur, încarcerat într-o temniță de carne în urma dezastrului originar. Turburat îl întrebăse luîndu-i subțirea mîină, albă și ușoară, parcă fără oase ca a morților și-l întrebăse:

— Să-mi spui, Ottaviano, atunci de ce să-l mai fi creat Dumnezeu pe om, dacă avea atîtea mulțimi de îngeri?

El zîmbise copilărește, cu acel obraz pervers și spusese serios și încruntat ca și cînd întrebarea l-ar fi mîniat:

— Îngerii au decăzut din condiția lor din cauza dorinței de a fi suficienți, Dumnezeu elaborează în Om ceva nou, nemaivăzut...

Acesta era Omul, acel lucru nemaivăzut? O tîrfă bărbătească și

muierească laolaltă, un lăudăros, un șarlatan, un înger decăzut el însuși, pripășit la curtea sa dintr-o întâmplare ce nu-i fusese răsplătită. Când greșea, când se căia? Cum spunea tot acea gură spurcată, plină de minciuni: Materia și natura în sine nu au păcătuit, cine a păcătuit e spiritul...

În această lume de esențe contrare, circumscrisă într-un spațiu aproximativ, mișcătoare și neliniștită, proporția faptelor omenеști nu mai avea nici o importanță. Averi, gînduri, dorință de putere, ce lucrări zadarnice, ce fală găunoasă și păgubitoare! A bate din palme și a avea ce vrei, a gîndi rău despre un semen și a-l ucide, a voi să arăți că există ceva mai rău decît moartea: lipsa de libertate a individului...

Dar cine era liber în această închisoare a cărnii?

Nu spuneau vechii heretici că respectul pentru Dumnezeu ar fi trebuit să fie atît de mare încît în unele împrejurări era necesar să-ți fie teamă să rostești chiar adevărul despre El...

Dar unde și care era acel adevăr? Poate nu tuturor oamenilor le era dat acest adevăr de a nu fi mulțumiți nici de viață, nici de moarte, nici de ideea de Dumnezeu. A trăi în acest desgust, în această nepăsare, indiferent în fața puterii și a trecătoarelor podoabe, a înțelege cît este de zadarnic să te naști, indiferent că ești sărac sau puternic? A intra în miezul aparenței, numite viață, ce este numai o suită gîndită încă de mult de alții, cuprinzînd gesturi învățate încă din pîntecele mamei, și acea memorie unanimă a tuturor în care există dorința de a supraviețui întîi și pe urmă de a distruge pe ceilalți. Poate vechea aspirație de a ști, ce este mai puțin decît a afla, merita prețul vieții. Ce sîntem? Niște numere? Spirit? Materie? Omul e măsura Universului sau cuvîntul acesta înseamnă numai o vorbă aleasă a filosofilor?

Unde era Lull al lui? Șarlatanul sau Profetul, trecut prin dulcele-țurile cuvintelor lui Cornelius Agrippa von Nettesheim? Unde umbra acest Marsilio Ficino ce se da în vînt după țigănci și se lăsa răstignit pe flori de către mavrofori? El îl otrăvise cu cuvintele sale, cu acea prezență vizionară în care intrau închipuiri despre Omul arhetip, despre Adam Kadmon, primordialul, cel ce-l precedase pe

Adam Protoplastis. În loc să-l lase să socotească cu pămînteasca lui mamă, Evanghelina, carele cu miere adunate în curtea Mogoşoaiei, la strîngerea dajdiei messerul îi vorbise despre corespondenţele omului ceresc cu omul pămîntesc. Mistere profunde şi gînduri secrete îl însufleţeau, dar niciodată nu reuşise să pătrundă în mintea şi sufletul acestui copil nebun pe care-l ura şi pe care trebuia să-l ucidă el însuşi pentru că acela, Ottaviano, călcase pactul lor, înţelegerea eternă dintre ucenic şi Diavolul însuşi. Iar dacă Satan calcă juruinţele sale malefice, el trebuie ucis...

Şi cînd îl găsiră în sfîrşit, Princepele se bucură cu o veselie neagră şi rece.

Asta se întîmplă înaintea izbucnirii ciumei.

— Vrea Măria Sa să-l vadă? întrebasese aga Matei Bălăceanu, uşurat că a scăpat de povara unei astfel de mari griji.

— Da.

Se împotrivise seimenilor, avea o rană la cap ce-l făcea şi mai frumos. Buzele palide, fără sînge păreau doi trandafiri galbini, gata să se ofilească. Vestmintele erau murdare de noroiul uliţelor bătute în destrăbălata lui petrecere.

— Unde l-aţi găsit? întrebasese Princepele pe Aga Bălăceanu.

— Stătea cu beizadelele cele tinere ce ţi-au scăpat, Mărite, la ultima mînie şi nu se mai potolesc...

— Avea plete femeieşti?

— Cum ştie Măria-Ta.

— Să-l aduceţi în temniţă la noapte, sub spătărie unde au stat destui osîndiţi. Voi veni şi eu să-l întreb...

— Bine, Strălucirea Ta. Vom face lumină...

La miezul nopţii se întîlniră. Messerul era însângerat. Turnaseră apă pe el şi-l chinuiseră să spună cu ce treburi nemerniceşti venise la această cinstită curte şi-l păcălise pe Magnificul Princepe. Nu scosese nimic de la el. Surîdea numai cu gura lui palidă. Ca un *faunus ficarius* sta în lumina faclelor, răstignit, lăsînd din piele un miros pervers de femeie. Cînd auzi de sus paşii uşori ai Princepelui, messerul fu scuturat de un fior. Acesta era îmbrăcat într-un vest-mînt uşor, de noapte. Ținea numai la şold teberul ce se legăna uşor.

Își dăduse cu apă pe obraz și pe piept strălucea scarabeul de aur dăruit de Ottaviano.

— Unde mi-ai fost, Cezar? Întrebă în ironie Principele privind-l drept în ochii săi cei albaștri.

— Am studiat cărțile lui Elephantis, Menelac... îi răspunse obraz-nic celălalt.

— Vei sfârși rău, și doar te-am rugat să nu mă mai mînii...

— Cu toții murim, cum ți-am mai prezis mă vei urma repede...

Principele tăcu. În colțurile temniței celei reci așteptau patru ȝigani. Unul ținea între picioare un coș de nuiele în care se sbăteau pești vii. Monarhul smulse pînza de sac umezită care-i acoperea. Îl alese pe cel mai mare. Avea solzi argintii și i se smucea în pumn.

— Ce vrei să-mi faci? Întrebă înghețat Ottaviano.

— O să mori ca Denis, tiranul Siracuzei. Deslegați-l! Țiganii desfăcură nodurile frînghiei care-i țineau brațele.

— Roagă-te, dacă nu ești păgîn, Dumnezeuului tău!

Messerul nu-i răspunse.

— Atunci o să-l scot pe diavolul din tine!

— Nu vei putea, rosti celălalt încet.

— Doar tu m-ai învățat! și după aceea Principele porunci cu glas din ce în ce mai mare: Eu te abjur pe tine, *omnis imundissime spiritus*, pe orice trimis al lui Satan, în numele lui Isus care te-a învins în lăcașul său! Viermii te așteaptă pe tine și pe-ai tăi! Ieși deci, Nelegiuitule, ieși, Sceleratule, ieși cu toate minciunile tale, căci Dumnezeu a vrut să facă un templu în trupul omului! Deșertul e locul tău! Lăcașul tău este cel al unui șarpe! Umilește-te și prosternează-te!

Messerul tăcu. Nu mai zîmbea. Privirile i se stinseră. Părea că ceva din ființa lui îl părăsise. Era strein, îndepărtat, altul...

— Îngenuchiați-l!

Țiganii îl prăvăliră la pămînt.

— Smulgeți-i vestmintele!

Principele ținea încă în mînă peștele cel viu ce se sbătea cu putere.

— El va fi ultimul tău iubit! îi mai spuse și în clipa următoare

messengerul îl simți în viscere. Se sbătea înăbușit încercând să scape din capcana de carne. Ottaviano începu să urle simțindu-și sfîncite-rele sfîșiate.

Înainte de a muri mai șopti, abia auzit, în toscana veche:

— Metraton Sarpanin, ridică-mă viu la cer ca pe Henoh și Elie!

RĂTĂCIRILE PRINCEPELUI

Într-a doua zi a priveghiului, Principele tot mai stătea prăbușit în fața altarului cu genunchii într-un rîu de ceară. Fuseseră aduse lumînările mari de la Mitropolie, ce iute se topiseră și pe urmă alți stîlpi podobiți, arzînd într-una de sufletul messerului. Preuții se schimbau unul cu altul și cîntecele dascălilor nu mai încetau în stranele micului paraclis. O durere fără sfîrșit cuprinsese întristata adunare a boerilor ce se prefăceau cu mare sîrg a deplînge nestrălucita moarte a exaporitului. Sus, în palat, femeile, amîndouă, Evangheline și Haricleia, se încuiaseră în cămări și nu primeau decît mîncări și apă. Curtea toată era cernită și stătea zidită în frică.

Eu sînt, Doamne, în fața Ta, ca o vie pustie și un smochin fără rod, eu sînt, Doamne, sălașul și făptura Ta, Stăpîne, și nu am limba curată spre a ruga bunătatea Ta și nu pot să mă uit și să văd înaltul cerului, se ruga monarhul ridicînd privirile turburi spre tavanul afumat și poleit al micii biserici. Pe urmă întorcea acei ochi rătăciți spre boerii din strane ce stăteau și ei prăbușiți în spatele-i, să vadă care nu se roagă cu el și care nu suferă în acel ceas greu. Nu ridica nimeni capul, stăteau cu barbele în piept, prăbușiți într-o mută și fără de sfîrșit rugă pentru sufletul celui dus.

„E nebun, o să ne omoare”, gîndea dumnealui Ianachi Moruzi și mai făcea o cruce mare, fără a îndrăzni să-l privească pe Principe. Fumul verde al lumînărilor îl înăbușa, ar fi vrut să iasă afară, dar nu se putea.

Dumnealui Manolachi Grădișteanu care aflase totul de la oame-

nii de credință îl certa în gând pe prefăcut: „I-au băgat un pește viu în cur și-acum voiește să-l credem că l-a iubit și nu știe cine i-a hărăzit acest sfârșit! Doamne, ferește-ne de această milă și de această spăsim, El ne poate ucide pre toți și ne poate pedepsi punându-ne să-l laudăm pentru faptele sale. Auzi-l cum spune rugăciunile cu glas tare...”

— *Să nu pornești asupra mea urgia Ta, Doamne, după păcatele mele* – se ruga Princepele, cu mâinile împreunate în fața inimii, privind Imnul Acatist din stînga oltariului cu coroanele de aur ale Magilor grăbind spre ieslea cea sfîntă.

— *Ci, auzi-mă, Doamne, pe mine, ușuraticul și păcătosul și neînțeleptul și netrebnic rob al Tău, în ceasul acesta precum ai ascultat pe Ezechia în ceasul morții, așa ascultă-mă pe mine, nevrednicul rob al Tău, că afară de Tine altă scăpare nu am decît numai bunătatea Ta!*

— Curva regală! își spunea în gând dumnealui Ștefan Pîrșcoveanu, au făcut din Palatul cel mai înalt, leagănul desfrînărilor și au împuțit viața noastră cu nealese necugetări! Și vrea să-l credem! Pre noi și pre tot poporul ne-au pedepsit și ne-au batgiucurit și do-rește iertarea noastră, dar mînia lui Dumnezeu o să-l ajungă!

— *Aceasta spunînd, rostea iar spăsit Princepele, ceasul s-a apropiat și-am strigat cu glas jalnic și am zis: Iată acum a sosit ceasul morții și strigați pe prea dulcii mei fii și pe mie iubiții dregători și slujitori. Veniți deci și stați în fața mea și eu am să vă zic vouă: Veniți încoace, copiii mei și iubiții mei și lumină a ochilor mei și dulce comoară a celor dinlăuntru ale mele, astăzi vă despărțiți, copiii mei și dregătorii mei și vă îndepărtați de inima mea, precum stropul sare din valul mării! Și astăzi vor veni asupra voastră valurile mării...*

— Numai pe mamă și pe soție nu și-au ucis-o! Necum copiii, gîndea dumnealui Costache Ghica, cu ochii în pămînt să nu-i ză-rească privirea, că pre noi ne-a împuținat și-a băgat groaza în noi și nu pîinea cea dulce am mîncat-o, ci lacrimi am băut de frica lui și-a celui mort ce stă într-o biserică creștinească, pîngărind-o! Dă-i, Doamne, după faptele lui cele nemernicești și pedepsește-l după inima lui spurcată, adu-i gîdele în curte și fă-l să ajungă acolo

unde-au pierit și mai drept credincioși...

Vestmintele Princepelui erau ude de lacrimi și o durere fără sfârșit sfișia chipul acela îmbătrânit deodată, cum nu-l văzuseră. Năclăit de ceară sub genunchi monarhul sta nemișcat în durerea lui mare și asculta divinele glasuri ale dascălilor de la Sfântul Sava ce spuneau în grecește:

— *Miluește-ne, Doamne, miluește-ne, că am greșit și vicleșug în fața Ta am făcut și nu avem unde fugi decât în Tine! De aceea cădem Ție ca să ne miluești pre noi, că ești mult milostiv și îndurător și cine ar alerga la Tine, nu-l gonești! Și noi, păcătoșii, alergînd ne rugăm Ție; miluește-ne pre noi și dăruiește-ne loc veșnic de odihnă...*

„Ei nu mă cred, gîndea Princepele și eu știu asta. Sînt bucuroși că am avut tăria de a-l ucide pe Ottaviano și se prefac că știu durerea mea cea mare. Mincinoși și tîlhari ce vor sta la fel în fața trupului meu fără viață și cît aș dori ca eu să-i îngrop pre ei și nu ei pre mine, pentru că înainte nu mai este nimic decât moartea cu dulcea-i izbăvire și odihnă...”

Făcuse un semn către dumnealui aga Matei Bălăceanu ce tot dădea din umere la întrebările sale de două zile!

— Unde stătea Ioan astrologul de nu-l găseau că avea nevoie de el? Călăreți cu schimbul se duseseră în Bistrița dar nu-l găsiseră.

— Cum, nu se roagă și nu bea apă goală? se mirase el tot îngenunchiat, în mare șoaptă.

— Nu, Mărite, au plecat în munte, s-au tras la un loc de taină. L-au cătat oamenii mei, la chilia lui, dar nu e! Au spus ieromonahii că s-au ascuns în vreo peșteră de unde te blestemă!

— Să-l căutați și să mi-l aduceți, că am nevoie de el! Mort sau viu!

Dar nu-l găsiseră încă, pierise ca apa unui rîu ce nu este aceiași la fiecare ceas. „Ce voi face eu acuș? gîndea, că nu am deslegare și nice nu știu unde să-l înmormîntez pe păgînul acesta frumos! Mi-ar trebui curaj și nu mai am! Muierile de bărbați îngenunuchiați vor spune că le-am spurcat mormintele țării, dacă îi voi pune o cruce creștinească la cap lui Ottaviano și, după ce l-am rușinat îl voi trece în rîndul sfinților. Desleagă-mă, Doamne, de povară...”

Dar deslegarea veni în mod neașteptat cînd într-a treia noapte a

priveghiului, Princepele adormind pe piatra paraclisului visă că Ottaviano se ridicase din coșciug și plecase singur prin tâmpla oltarului ca arhanghelul Mihail. Era spre zorii primei zile de Paști și mintea i se întunecă văzînd biserica pustie. Se ridică își frecă ochii și strigă cu glas înfricoșat:

— Unde sînteți?

Altarul – pustiu, lumînările cele mari – stinse, băteau numai un vînt cald de dimineață, stranele – goale... Se uită spre locul unde știa sicriul și nu-l văzu.

— L-au furat! urlă și ieși afară.

Aga Matei Bălăceanu stătea prăbușit în țărîină cu seimenii lui:

— Iartă-ne, Mărite Doamne, am adormit cu toții și nu știm nimic! Omoară-ne, ia-ne viața, sîntem vinovați...

Era o dimineață strălucită, băteau clopotele parcă vesele, parcă rîzînd de marea lui durere. Mai trebuia să curgă sînge, dar și așa era prea mult. Nu știu ce să facă, șovăi, voi să se întoarcă în biserică și se întoarse, crezu că a visat urît, totul era de neînchipuit, dar adevărat.

— Tremur pentru viețile voastre! strigă răgușit nemernicilor slugi ce stăteau cu fruntea în pămîntul curții.

— Iartă-ne, Doamne, o să-l căutăm...

Îl căutară trei săptămîni și nu-l mai găsiră niciodată. Era ca o minune sau curajul făcuse din această taină un lucru care-i privea pe toți și de frică nu spuneau nimic. Nebun, Princepele plînsese închis în cămările sale, alungînd pre toți de la el. Se apropiase numai maică-sa, Evanghelina, ce tot dîrză se ținea în firea ei de piatră.

— Nu mai jeli, așa a fost scrisul!

— Ce vrei a spune, Doamnă? Iar trupul său nice paserile, nice pămîntul nu l-au putut mînca, el numai ce se va fi pîrjolit întru răutatea tuturor și nu va avea odihnă pînă nu am să-l gălesc... O să-i pun pe toți sub sabie și voi afla...

— Destul cu răul, el a fost Diavolul și sufletul i se odihnește unde-i stă locul. În cîntări dumnezești l-ai petrecut pre lumea cealaltă, acum odihnește-te, întrucît Măritul Padișah au aflat ce lucruri besmeticești se petrec la această curte și au început a se gîndire să

te înlocuiască dacă n-ai s-o pați mai rău...

— Ar fi o desmierdare să mă trimită acolo unde-au pierit atîția.
Soarele meu s-a stins...

— Vorbești vorbe proaste în mijlocul vremurilor acestea.

— Doamne, judecă-i în matca focului! mai spuse Princepele și se întoarse spre Evanghelina: iar de te aflu că tu ești aceea ce i-ai împrăștiat rămășițele cele îndurerate de moarte, te voi da cîinilor mei și te voi ține înfometată într-un schit pînă ce vei ispăși...

Femeia știa că nu minte și fugi înfricoșată din fața-i.

Și ca om cugetător ce era, Princepele au dat știre să-l caute, iar pe răposat despre care se spunea că l-au furat tineri jurați și l-au hăcuit dîndu-l la porci ca spurcată hrană pentru a acoperi nesfîrșita rușine. Pe urmă cînd luminatele sale poronci nu găsiră răspuns, monarhul a căzut la grea melanholie și în acea vară ce urmă chemă la dînsul pre diaconul Anghel Văpsitorul și pre Gheorghe Crăsnaru din Pițicu, cu zugravii lor de subțire, cu calfe și ucenici și le poronci să ridice în grabă o biserică în cinstea messerului, pe care Dumnezeu îl luase la dînsul. Le dădu bani și lucrători și tot ce aveau nevoie și tare îi mai grăbi să apuce hramul în anul următor, cînd avea să vină cu toți boerii divăniți, la Scroviștea pe lac să se închine cu toții ca la o minune.

Aceia lucrară ziua și noaptea, cu meșteri pietrari, cu zugravi și salahori, grăbiră și-l chemară și pre maistorul Mogoș din Ceauru de era vestit în astfel de puneri și alcătuirii și cînd crezură că îndepliniseră minunata dorință trimiseră vorbă că totul era gata.

Cine să bănuiască ce nebunie mai plănuise acea minte bolnavă a Princepelui ce nu-și mai vedea de alt lucru decît de a găsi ceva ce trebuia să-i cutremure pre toți și să-i zăbunească de cap. La ziua potrivită dară, înaintea joiei celei mari, cu butci și slujitori porniră spre locul numit Scroviștea, pe drumul plin de praf, umplînd lumea de svon și de larmă. Nu lipsea nimeni, de la boierii mazili pînă la cei mai înalți dregători, de la ispravnicii de curte la grămăticii, pre-gătiți, după rang și fire a cinsti acel lăcaș hărăzit să-l pomenească în veci pe messer. Erau în postul cel mare cu toții, flămînziți, reculeși, apăsați de o spaimă fără nume, parcă presimțind înfricoșatele

lucruri ce mai aveau a vedea. Ajunși lângă lacul acela negru și neclintit, înconjurat de braniști și de lunci priviră în amurgul zilei întunecata zidire ce nu semăna bisericilor obicinuite. În scurgerea soarelui sclipiau mort turlele de aramă ce răsturnate în ape păreau clopote grele. Apăsau toate trele exonartextul pictat în vâpsele negre și roșii, după poronca Magnificului, ce voia a-i face pre credincioși întâi a se înfiora și pe urmă a crede. Deasupra celui mai înalt loc, a pantocratorului, ardea o cruce de aur ce părea scăpată din ceruri. Clopotnița era de lemn și în fața ei se opriră în frunte cu Mitropolitul.

Înainte de începerea slujbelor celor mari ce aveau a ține trei zile făcură saivant și întinseră corturile în acel loc luminat. Fură aprinse lumînări și începură cîntece nesfîrșite de slujbă. Între dulcile verse te cîntate de dascăli se auzeau nechezaturi de cai și zbor de paseri. Pe lacul întunecat băteau pești mari, aruncîndu-se spre lumina lunii ce daurea acea adunare de oameni, resemnată, curioasă, abia așteptînd să pătrundă înlăuntrul straniilor ziduri ce miroseau încă a zugrăveală proaspătă și a var. Prin arcosoliile joase isbucneau la cîte o lumină săbiile arhanghelilor pictați. În umivalnițele de trebuință începuse a curge apa și totul era frumos și tainic, înfricoșat și măreț. Pe la mulurile ferestrelor scăpărau lumînări, veliții boeri vorbeau în șoaptă și așteptau deslegările, pentru că faptele domnilor, ori laudă ori ocară le aduc și le răsună la lume, cum spune cronicarul cu dulcea-i gură. Într-acea noapte nu dormi nimeni și cînd strălucita dimineată se ivi înaintea uimiților ochi, ei, cu toții crezură că visează. Sumbră, neagră ca o corabie a diavolului, aducînd mai mult cu o arcă pătrată, biserica se arătă înainte-le cu grelele sale turle și cu tot ce ascundea și avea să arate. Treptele de mermer cădeau cu toatele în apele Scroviștei și la oglindire se înmulțeau. Păreau ușoare și străvezii ca o scară de îngeri. Cum lumina soarele, *gloria purpurê!*, *gloria purpurê!* strigau razele sale, erau două biserici, nu una, care mai de care mai încărcată de grele vâpsele ce vesteau teribile înfăptoșeri ale Răului și Binelui. Pînă să se desmeticească cu toții, Mitropolitul începu slujba afară, nu înlăuntru cum s-ar fi convenit pentru că într-însul, în acel lăcaș nu in-

trară decît a treia zi, la slujba Învierii. În icosul de trebuință era spus să se citească cele ce auzeau acum cu toții:

— *Apropiindu-ne toți cu frică la Masa cea de taina, să luăm pîinea cu suflete curate, petrecînd împreună cu Stăpînul, ca să vedem cum spală picioarele ucenicilor și să facem precum am văzut, plecîndu-ne unul altuia și spălînd picioarele unul altuia.*

Și-atunci se petrecu primul fapt neobicinuit la care aveau să stea față veliții boeri. Mitropolitul făcu un semn și se începu citirea Evangheliei de la Ioan. Atunci Princepele, din vreme pregătit lăsă teberul și scoase cabanița, rămînînd descoperit după care lepădă mării săi samuri și mantaua de ceremonie rămînînd numai într-o fotă de mătase din cele bune. Aruncase papucii și era desculț, umil, prăbușit de credință. Fu adus vasul de argint cu apă și el luă umivalnița cu mîinile cele puternite fără inele și podoabe în această zi și o așeză la picioarele boerilor săi care-l priveau uluiți. Dascălii cîntau din Catavasier *τὰν φάρ αν μῆτριαν* *Că zgăul tău scaon l-au făcut și pîntecele tău...* după care se închină la icoanele purtate de trei copii cărați și ei la sfînta slujbă ce cu fală îl priveau pe umilitul domnitor îngenuchiat alături. Pe urmă Princepele se ridică și cără iar niptira de argint, așezînd-o întîi în fața dumisale Manolachi Grădișteanu rugîndu-l să se descalțe. Acela, uluit, rămase cu talpele în iarbă, ce pe rînd, ca la joia pocăinței, monarhul i le spălă. Urmă dumnealui Mihai Mano și dumnealui Ianachi Moruzi, într-o amestecătură fără rang, cum se potriveau la acea așezare neașteptată, unsprezece la rînd, între care și Dumitrașco Topliceanu și dumnealui Radu Golescu precum mulți alții. Pe ultimul, cel ce închipuia pe Iuda, îl traseră dintr-o trăsură ce stătuse tot drumul cu perdele acoperite: era boer Dudescu, nebunul, cu gîsca lui subțioară ce amarnic mai făcea gălăgie. Și lui, celui trimis la Mărcuța, îi spălă Princepele picioarele cu mare sîrguință în văzul tuturilor, după care i le șterse cu un prosop ducîndu-l blînd și neturburat cum era, la locul său, în trăsură și dăruindu-i o maramă de sîrmă și un tulpăn de zece coți, ca să se ierte cu el.

După ce monarhul făcu crucile cele de trebuință și sfinți apa, Mitropolitul citi cele 12 Evanghelii, urmat de arhierei, episcopi și egu-

meni. După terminarea utreniei se traseră cu toții la corturi și se mai odihniră. În Vinerea mare plouă puțin și iar se însenină și slujbele începură de la capăt, fură sărutate epitafurile și se trecu la vecernie cu mare sfială și rugă. La șase ceasuri din noaptea spre simbătă se începu slujba înmormântării Domnului nostru Isus Hristos, se împărțiră făclii și lumânări și se cântă canonul dintîi: *Pre cel ce acoperit cu valul marii*. Domnul își pusese iară cabanița și ocoliră cu toții biserica trăgînd cu ochiul la opera meșterilor ce stăteau îngenunchiați în iarbă, cu sculele lor. După cîntarea svetilnie *Εάοχι πνώσας ὡς θνητός* – *cu trupul adormind ca un muritor Împărate și Doamne...* se făcură enusurile și pupară crucile cu toții după care Mitropolitul dădu sărutarea duhovnicească Princepelui.

— Christos în mijlocul nostru! zise înalta față bisericească și monarhul îi răspunse:

— Este și va fi!

După care se îndreptară morți de ispită și curiozitate spre biserică, nemaicitind Pisania, asurziți de sunetul clopotelor bătute de o mîină harnică.

— Minune! vrură a spune gurile grăbite ale grămăticilor în frunte cu Marcu Cuful și cu Antonie Spadone, dar se cutremurară. Boeri de rangul întîi și de-al doilea, boeri mazili și mulțime de bărbați se buluciră spre ieșire cu o vedere înfricoșată, dar acolo, în pragul de piatră îi aștepta El, Princepele care, necruțător, îi împingea înluntru să mai privească, să nu se mai mire atît și să se închine. Cu groază, cu uimire se întoarseră și se uitară la opera păgîină poroncită în taină. Pe peretele diaconic acolo unde ar fi trebuit să stea chipul Princepelui și al Doamnei sale, erau numai vestmintele lor. Pentru că în locul acelor fețe atît de cunoscute îl văzură zugrăvit într-acel loc pe messer! Era pictată și Evanghelina, numai vestmintele ei și scaonul ei, dar în acel scaon stătea tot messerul! Și din ce priviră simțiră că nebunesc cu toții, asemenea cuvinte sugrumate scoteau de uimire și frică. Marele Vînător al Vieții ce alerga deasupra norilor tiviți cu argint era Ottaviano și Leviatanul ce înghițea pe păcătoși din apele Styxului avea chipul messerului, după cum la Groaznica Judecată pe tronul de aur stătea Ottaviano, cu dulcele său chip

zîmbind, și în Iad, acolo unde erau pictați o mie de draci, cu toții aveau înfățișarea messerului și el îi chinuia pe păcătoși ce tot chipul său aveau. Sfinții militari, Nichita și Procopie semănau ca două picături de apă cu vrăjitorul, caii lor aveau fața messerului și Magii în vestimente curate tot pre el îl înfățișau. Fiul risipitor cel desfrînat umbla cu fața dulce a messerului, și în scena ce înfățișa Moartea Dreptului tot messerul se arăta. La Judecata de Apoi în ceata drepților și-a păcătoșilor, streinul acela sosea într-o mie de înfătoșeri care mai de care mai umile și mai sfidătoare. Cei răstigniți pe cruce tot chipul lui Ottaviano aveau și pe absida altarului el zîmbea într-o sută de fețe. Adam ce săpa cu un hîrleț pămîntul era messerul și Eva care torcea avea ochii săi dulci și copilul lor era Ottaviano. În Acatistul Sfîntului Gheorghe, balaurul avea chipul messerului și sfîntul Gheorghe semăna cu Ottaviano cînd se primbla cu Princepele prin grădinile Mogoșoaiei. Cei de pe ruguri și spînzurații cu capul în jos cu toții aveau chipul său și Sfînta Paraschiva și proorocul David era tot Ottaviano. Înfricoșata Moarte, cu coasa ei ce secera pe alții avea fața lui dulce. Calul Ducipal cu corn în frunte lovind zgripturii avea rîsul lui Ottaviano și numai trup de cal. Și în pridvorul bolniței și pe ușile diaconești ale tîmplei, în colțul Bunei Vestiri și pe Porțile împărătești numai și numai messerul era pictat. În Cavalcada împăratului Constantin ce asedia Țarigradul tot messerul era, copiii ce-i urmau în tunici de mătase sau în mantii verzi și roșii, pre el îl acopereau. Fecioara Maria Luminătoarea, el era sub fuste femeiești și avea un rîs pervers și Maria Magdalena tot Ottaviano era și-și arăta poalele barcagiilor ce-o treceau Iordanul. Sfinții Arhip și Timotei stăteau sub curmali și în nisip într-o sanie trasă de cerbi cu stele și fulii de diamanturi. Săturarea celor 5 000 de oameni cu doi pești și cinci pîini pe el îl înfățișa de cinci mii de ori și pînă și peștii îi semănau. Pe stîlpul sfîntului oltar sfînta Filofteia avea chipul messerului și în Cortul mărturisirii el, Ottaviano, se mărturisea lui Ottaviano. În grădina Ghetsimani, femeia adulteră avea chipul messerului și Isus, ascultînd-o, era tot el. Sodomul și Gomorul pre el îl arăta în cele mai mari flăcări ale cetăților privite de cei alungați. Heruvimii și Sfîntul Filip lui îi semănau, fluturii ce bîntuiau

grădinile Țării Sfinte cu messerul aduceau, și călăii mucenicilor care scui-pau draci pe gură tot fața lui o aveau, numa într-o arcadă oarbă abia luminată de palida lucire a lumînărilor se putea zări chipul nedeslușit al lui Pilat din Pont ce ținea în mîna dreaptă un pește...

Și dacă toți, boeri veliți și dregători au scăpat cu mintea zdravănă de la această încercare, a fost numai pentru că au voit-o Domnul Dumnezeu ce avea peste cîțiva ani să umple apele de la Scroviștea și să care spurcata biserică spre fundurile lacului negru, ce spuneau oamenii că la Sfintele Paști din nămoluri se mai auzeau parcă strigăte de ispașă, ca și cînd chinuiții acestui pămînt și ai cerului ar fi tras o grea casnă în vatra de foc a pămîntului...

*

În vara care urmă, Princepele stătu mai mult la Mogoșoaia. Ținea rar Divanul și boerii petreceau pe la moșii în așteptarea unei schimbări ce părea de neînlăturat. De la Bucuresci soseau vești rare. Dumnealui Ianachi Moruzi și dumnealui Manolachi Grădișteanu conduceau trebile cele de trebuință. Monarhul afla numai unele lucruri și le încuviința. Părea părăsit de voință, făcea plimbări lungi prin grădinile opărite de seceta de primăvară și pusese ȝiganii să-i culeagă amarant și mandragoră, aruncînd flori în lacul năpădit de vegetația-i zăcută. O melanholie grea îl stăpînea. Femeile îl priveau prin ferestrele odăilor lui și Hrisanti fu pedepsit de cîteva ori că-i ieșise înainte.

Primele semne de nebunie apărură în toamnă cînd începură ploile cele mari ale acestor locuri și monarhul se închise în palatul său nemaivoid să vadă pe nimeni. Se întorsese într-o noapte, dus de masalagii călări și privise ca un strein capitala lui, plină de svonuri și de petreceri. Simțea o mare osteneală a trupului și tot ar fi dormit. Cînd i se aduse veste de la Stambul prin oameni de credință că Capuchehaia era îngrijorat de ce se auzea în jurul urechilor Înaltului Padișah, nu făcu nici un gest de apărare și nu spuse nici un cuvînt. Se părea că ascultă o poveste de mult uitată ce-l privea pe altul. Pe urmă, într-o vineri se trezi pe neașteptate din

această lene și se îndreptă spre vechea chilie a messerului.

Era pustie de parcă nimeni n-ar fi locuit acolo. Lipseau și sacii lui cu cărți, lipseau și pietrele, podelele erau curate, mirosea a busuic și-a aghiazmă. Cineva slujise locul și stropise pereții cu apă sfințită. Oalele cu plumb nu se mai zăreau nicăieri. Rătăci pe coridoarele de lemn și vru să întrebe pe cineva ce se întâmplase, dar slugile nu se arătau, se ascundeau de spaimă și el se întoarse în iatacul plin de covoare, grele ce-i înnăbușeau pașii. Femeile îl urmaseră pe nesimțite, le auzea prin pereții subțiri, se rugau amîndouă, fetele lui sosiseră și ele de la Viana, îi sărutaseră mîna și pe urmă se retrăseseră în odăile lor, ca și cînd n-ar fi fost. Un sentiment nesfîrșit de singurătate îl copleșea.

Peste București se abătura vînturi mari și ploile nu mai conteau. Și-ar fi rupt hainele de pe el și-ar fi umblat aiurea. Noaptea se trezea asudat, ca și cînd cineva îi puneă o ghiară în gît. Sărea din așternuturi și asculta. Se auzea un mers furișat, ori era numai vîntul. Întreba plin de speranță:

— Tu ești?

Nu-i răspundea nimeni. Își amintea agonia lui Ottaviano, strigătele lui de durere și acea ultimă răsuflare înaintea expierii cînd îi aruncase o ultimă privire din ochii săi albaștri. Cam din vremea aceea începu să umple pereții odăii sale cu desene. Cerea cărbuni și mîna lui tremurătoare închipuia triumphiuri, furci și pe șarpele Uroboros, așa cum îl văzuse în planșele vrăjitorului. Căută harfa de lemn a messerului și nu o găsi. Se mînie, își pedepsi slugile, dar după aceea căzu într-o adîncă tristețe ce-i rodea sufletul. Începuse a umbla desculț prin coridoare și a lepăda vestmintele scumpe. Sta numai într-un halat albastru de noapte, cum fusese îmbrăcat cînd îl ucisese pe messer, cu scarabeul acela de plumb de pe care căzuse poleiala. Șarlatanul îl mințise și cînd îi făcuse un dar, aurul lui nu era decît un metal căznit. I se părea că recunoaște în stîlpii Spătăriei celei mari pe Ottaviano și vorbea cu el cînd era singur. Femeile îl auzeau noaptea furișîndu-se într-acolo. Umbla ca în vis și mîngîia piatra lor rece spunînd că stă în fața coloanelor Joachim și Boaz din templul lui Solomon.

- Tu nu te poți scufunda! spunea în fața uneia.
- Tu n-ai să iei foc! zicea în fața alteia.

I se părea că sfeșnicele aprinse pe care le ținea în mână luminează stîlpii cabalistici ai înțelepciunii, ai puterii și frumuseții și-i desmierda ca pe niște ființe vii. Într-o lună umpluse pereții de desene ce înfățișau arborele sefirotic cu rădăcinile în Cheter, întors adică cu rădăcinile în sus și cu trunchiul în jos, aducînd cu un palmier.

În locul ramurilor Princepele scrisese numele geniilor planetare: Serafim, Cherubim, Tharsis, Ariel, ale îngerilor planetari și-ale spiritelor dominatoare: Rafael, Michael, Gabriel, Uriel, Menelas, Amadich, Emachiel, și Damalech. În locul stelelor albastre ce împodobeau altă dată tavanul Spătăriei îl puse pe văpsitorul Anghel și pe Gheorghe Crăsnaru din Pițicu să-i umple acel gol cu elohimi și cherubimi plutind în nori de foc. Aceia o luară creștinește și alcătuiră nește îngeri cu brîie și cu iatagane turcești, cu turbane pe cap, călări pe mîrtoage, ce Princepelui nu-i plăcură. Se suise el însuși atunci pe schele și apucase văpselele și începuse a picta, lăsîndu-i cu gura căscată. Îngerii aveau capete de berbece și caii păreau adevărați balauri, erau costelivi, ori aveau trupuri alungite fără sfîrșit. Călcău pe ochi și pe frunze alături de vaci grele de lapte, cu ugere pline, ce hrăneau copii cu priviri piezișe. Palme întinse cerșeau cuiva o milă ce nu mai venea, mîini deschise amenințau cerbi și porumbei, un scarabeu imens ocupase mijlocul aceluia tavan și brațele lui voiau parcă să-i smulgă pe cei de jos și să-i fure. Totul era înspăimîntător, fără seamăn. Broaște țestoase și vulturi loveau ouă uriașe din care ieșeau șerpi, șacali și lincși, crocodili. Și șoareci rodeau planete închipuiți în balanțe. Ibișii, ulii, viperele și scorpionii alergau spre unghiurile cele mai întunecate. Pictorii de subțire se închinău și o lua la fugă, nemaivoid să lucreze la acea operă diavolească. În cele două colțuri dinspre spătăria mică, Princepele aruncase și cu mai mare îndîrjire văpselele. Odată cu înaintarea muncii lui se iveau piramida lui Etemenaki și cea a lui Borsippa, cu cele 7 platforme ale Planetelor; Saturn în culoare neagră, Jupiter în culoarea naramzei, Marte în roșu aprins, Soarele

în auriu, Venus galben ca lămîia, Mercur în azul, Luna în argintiu. Sub ziguratul lui Borsippa Princepele scrisese numele ei planetar: *E-Eur-Imin-An-Qi...*

Plin de văpsele, încîntat, cu o privire rătăcită coborîse de pe schele și-i chemase pe pictori. Aceia nu mai veniră.

Zmintirile nu se opriră aici. Umbla cu o zdreanță în mînă spunîndu-i lui Ianachi Moruzi că acea cîrpă este gajul diavolului ce avea să-i dea gîndul cel bun de-a putea fabrica aurul trebuincios la înnoirea mucarerului mare. Boierul se prefăcea a-l crede, pentru a nu afla lumea că Princepele nu mai avea mintea limpede. Într-o zi monarhul îl rugă în mare taină să-i aducă de unde o ști oalele spagirice ale messerului și-acela uită spre mînia Princepelui ce era gata să-l dea pe mîna agăi Bălăceanu. Pe urmă umblă o săptămînă cu un hrean în mînă, spuiind că-i pește și aruncîndu-l mereu în apă să nu moară, după care își făcu o păpușe pe care o striga fără să obosească:

— Alif! Lafeil! Zazahit! Mel! Meltat!

Auzind de acestea, Evanghelina chemă doftorii cei mari ai curții, dar Princepele le rîse în față și-i alungă cu biciul. Comisul Velea îi adusese un țap pe care-l legase cu lanț de argint și umbla cu el prin coridoare. Ca să-l mai scoată dintr-ale lui, chemară pehlivani în palat, aceia înghițiră flăcări și umblară pe o frînghie și ce-i veni Princepelui: nu, că să alerge și el după ei. Abia îl opriră și spuseră ca să nu se audă altceva, că băuse mai mult și de-aceia avea astfel de chefuri.

La ziua sa ce era în începutul iernii unul dintre elciiii acreditați pe lîngă curte îi aduse în dar un cîine uriaș, afgan la care monarhul privi o zi întreagă fără să scoată un cuvînt. A treia zi, singuri fiind lîngă focul căminului ce ardea bușteni mari de fag îl întrebă în șoaptă:

— Tu ești?

Cîinele adormi pe neașteptate, căzînd într-un somn de plumb. Princepele îl veghe pînă dimineața și cînd animalul ce părea ipohondru deschise un ochi ca de lup își spuse că-l mai văzuse undeva. Dar unde? Tîrziu își aminti, în casa Meitani.

Chemă surugiii și într-o dimineață de decembrie, învăluit în blănuri porni cu sania spre marginile Bucureștilor. O luară spre Herăstrău, trecură de grădina lui Ioniță Scuffa, grea de povara unui omăt bogat, rătăciră ulițele și Princepele își biciui furios slugile. După o jumătate de zi de rătăcire, monarhului i se păru că recunoaște acea intrare grea de fier și inelul de aramă al porții. Îi lăsă și pătrunse înlăuntru. În soarele puțin ce se ivise abia, zăpada îl orbi. Fără vegetație, grădina părea săracă, pustie. Zări *porta magica*, cu ochiul ei zodiacal și iar bătură acele gonguri ce izbucneau parcă din pământ, aruncând un val de sunete peste copacii goi. Coborî treptele. Pasărea Calandrion era mistuită cu aripe cu tot de ghețuri. Fîntîinile încremeniseră și în pereții înaltei clădiri pustii citi un alt cuvînt: *Scheva*. Luă cheia ca altă dată din palma de argint de la intrare și deschise, își auzea pașii pe lespezile de piatră și îi era cald ca și cînd acolo ar fi ars mari focuri. Nu se miră de nimic. Înainta și privi risipa de pietre și magneți de lingamuri de granit și ciorchinii de lapis-lazuli aruncați în coșuri de nuiele. Turcoaze și ambră stăteau la vedere, parcă odăile nu mai semănau sau intrase el pe altă ușă. Talismanele de argint atîrnau în dezordine, alături de misticile masonice și de theraphimele de lut ars. Văzu pe un tavan litera H și cifrele magice: 7, 49, 157 și 1252. În vasele de piatră stăteau ca altădată smochine proaspete, parcă atunci culese din nevăzute grădini.

Umbla ca orb printre păpuși de ceară și amulete de plumb, călca pe ceva vîscos și străbătu o seră plină de granat și geraniu, flori triste, pline de melancolie. Aerul era înăbușitor, se sufoca, vru să spargă ceva, pe urmă fugi și mai în fundul acelor nesfîrșite odăi, pînă ajunse în fața cuptoarelor unde odată Ottaviano arsesse metalele. Era cald, aerul părea fierbinte.

I se păru că aude pași omenești.

— Tu ești? întrebă.

SFÎRȘITUL PRINCEPELUI

Despre petrecerea morții Princepelui, cronicarul scrisese mai târziu: Deci prea milostivul Dumnezeu auzind strigarea săracilor și necazurile lor văzîndu, și a văduvilor plîngere și tînguire, n-au mai putut suferi pe nesățiosul și nemilostivul domn, care a zis în inima lui că nu este Dumnezeu să răsplătească. Dat-a deci gînd împăratului să-i curme viața și îndată a chemat acesta pe vezirul și i-a poroncit cu strășnicie să se scrie ferman și să trimită capigiu împărătesc să meargă să taie pe Vodă, să-i aducă capul la împărăție, pentru prea multă răutate și sărăcie ce au făcut raialelor împărătești din Valahia. Și degrabă vezirul a poroncit unui capigiu iscusit și maestru a tăia pe cei mari cu cumpătare, și i-a zis vezirul, iată fermanul împăratului, cu putere mare și cu strașnică poroncă, ia-l și mergi la Valahia de taie capul beifului de acolo și-l adu spre a-l vedea prea puternicul nostru împărat, că este nevrednic a fi beiu, și de nu vei plini poronca, capul ți-l voi tăia. Capigiul luînd fermanul, s-a închinat vezirului și gătindu-se a plecat luîndu cu el un harap groaznic la chip și mare, cu îndrăzneală la ucidere, buzat la gură, și viîndu pe drum pre la hanurile beilicuri nu spunea nimăruî unde merge și ce treabă are, ci cu cumpătare din conac în conac mergea cu grăbire, pentru că domnii țerii au oameni turci hangii de le dă plată bani mulți, de ispitesc pe cei ce trec de la împărăție la Bucuresci și dacă dovedesc că merg la Vodă cu poroncă ori de bine ori de rău, cu mare grăbire merg înainte și spun lui Vodă, ca să se păzească și ia bacșișuri mari de bani.

Deci sosind capigiul la București, a mers la hanul beilicului după obicei și șezînd la han trei zile a spus că merge la Dii Căpitan Pașa, și la Ostrov, cu poronci împărătești, și lui Vodă iar asemenea i-a spus cel ce-a fost trimis de a cercetat pentru venirea capigiului.

Deci capigiul gătindu-se cu ai săi, a încălecat și a mers de a intrat în curtea domnească și a descălecat la scară și intrînd în casă la logofeție a zis să facă arătare beiului, că are a vorbi cu mărirea sa din gură cuvînt de taină de la dragomanul Măriei Sale de la Stambul și este călătoriu și nu poate zăbovi și ducînd pe capigiu la vel postelnicul Ianachi Moruzi și spuind și lui, a mers postelnicul la Vodă și i-a spus.

Vodă a zis:

— Lasă-l să vie.

Postelnicul a zis:

— Ba să-i spunem că ești Măria Ta zaif, că are cu el un arap groaznic.

Vodă a zis:

— Așa au obiceiul capigiii de ia cu ei cîte un om groaznic pentru mîndrie, ci să vie să vedem ce-mi va spune de la dragoman.

Postelnicul Ianachi Moruzi a mai ispitit pe capigiu și a zis că Măria Sa este cam zaif, ci la întoarcerea sa va veni iar la București și va afla vreamă de va vorbi cu Măria Sa.

Capigiul a zis:

— Eu avînd fermanul către Căpitan-Pașa pentru turburarea Pasvandului și pentru alte trebi împărătești și voi să merg și la Ostrov la haian, și de-acolo nu întorc pe aici, căci pe aici am venit într-adins să-i spui cele ce mi-a spus dragomanul Măriei Sale ci voi să vorbesc cu Măria Sa cinci-șase cuvinte, și să plec că nu poci zăbovi. Postelnicul Ianachi Moruzi mergînd iar la Vodă și mai spuindu-i zisele capigiului, i-a zis acela:

— Să vie să-mi spuie!

Deci postelnicul Ianachi Moruzi i-a zis capigiului:

— Te poștește Măria-Sa!

Și mergînd capigiul cu arapul au intrat în iatac la Vodă și i-a

părut bine că a apucat înăuntru, și făcîndu-i capigiul obicinuita închinăciune cu mîna după obiceiul turcesc, asemenea și Vodă către capigiu, l-a poftit să șadă în pat pe saltea lîngă Vodă; iar arapul a șezut pe laviță sau pe scaon; dat-a capigiului cahfea și cebuc, iar arapul n-a primit și începînd a vorbi unul cu altul, întrebînd Vodă pe capigiu de cele ce sînt la împărăție, capigiul i-a spus cele ce-a știut, și înfiorîndu-se Vodă de vederea harapului, Vodă a făcut semn postelnicului să mai cheme ciohodari în casă, grăindu-i frîncănește și ieșind postelnicul afară, harapul a sărit repede în spinarea lui Vodă, puindu-i lațul în gît, capigiul a slobozit amîndouă pistoalele în pîntecele lui Vodă; harapul îl sugruma cu lațul trăgîndu-l cu amîndouă mîinile gios din pat, și fiind Vodă cu virtute de se svîrcolea, capigiul a înfipt hangerul în pîntece de i-a vărsat sîngele. Harapul ședea pre el și-i frîngea grumazii, iar cebuciul și peșchergiul au început a țipa și cînd s-au slobozit pistoalele au sărit ciohodarii și a sosit postelnicul Ianachi Moruzi cu ei, dar capigiul a strigat:

— Dur, bre ferman!

Și au stătut toți și n-au îndrăznit să facă nemic, dacă au auzit: ferman.

Harapul a tăiat capul lui Vodă încă izbindu-se Vodă viu și tăvălindu-se în sînge; și puindu-i ștreangul în picioare i-a tras trupul pe scări gios în curte și desbrăcîndu-l a luat banii, ceasornicul și inelele harapul și trupul i-a lăsat în mijlocul curții, gol. Iar doamna, cu fetele ei și cu băiatul țipa și sărea pe ferești afară de frică, că se temea să nu o taie și pre ea cu copiii și cu mama Princepelui, Evanghelina. Deci strîngîndu-se cei ce s-au aflat în curte și boerii li s-au cetit fermanul și auzind toți s-au înfricoșat. Iar boerii cei mai divăniți dacă au auzit au ieșit pe afară, pe la moșii, temîndu-se nu cumva va avea capigiul osebit ferman să taie și pe vreunul din ei. Așa săvîrșindu-se omorîrea, măcar că postelnicul Ianachi Moruzi l-a sfătuit pe Principe să nu lase pe capigiu, că are harap groaznic și pe semuire se va tîmpla cevași, dar Vodă s-a înduplecat cu mintea socotind că-i va spune cevași pentru el ce se face la Stambul, Dumnezeu slobozind să cadă în ispită.

Și lăsînd acolo trupul după poroncă a zis harapul:

— Iată cîinele cel ce a mîncat raiaua împăratului!

Și zăcînd pînă a doua zi, nimenea nu îndrăznea să zică sau să întrebe ceva.

Harapul a jupuit capul Princepelui și spălînd pielea de sînge l-a umplut cu bumbac. Capigiul a poroncit să vie Doamna cu copiii ei și cu mama Princepelui în casă-le că nu are poroncă să le facă vreun rău și să nu aibe nice o frică. Postelnicul Ianachi Moruzi au mers de le-au chemat și le-au adusu la iatacul lor. Atuncea harapul au pusu capul Princepelui pe o tavă de Danțca și l-a dus la doamna de l-a așezat pe o masă să se uite la el zicîndu-i:

— Iată capul bărbatului tău!

Aceasta a făcut ca mai mare jale să dea doamnei și copiilor săi și să dea bani ca să-l ridice. Doamna, cu maică-sa Princepelui, Evanghelina, și cu băiatul și fetele ei se jăluia cu țipet mare. Deci a chemat capigiul pe vel-postelnicul și pe vel-cămărașul, zicînd să nu se teamă că nu le va face nice un rău și aceia abia au venit cu mare frică, temîndu-se să nu-i taie și i-a întrebat unde sînt teșcherelele cele pecetluite ce le-a făcut ca să le dea la raiale după vitele ce-au avutu, vrînd să le ia birul de la dînșii pe acelea. Iar cămărașul și postelnicul au arătat frică și scoțîndu-le din cămară, ziseră că au fost trei sipeturi de pecetluiri și a zis capigiul de le-au dus în mijlocul curții unde era trupul lui Vodă, poroncind să le puie toate pe trupul Princepelui grămadă și să le aprinză cu foc și să arză cu trupul lui și a poroncit să strige telari pe uliță, să strîngă norodul să vază. Deci văzînd așa postelnicul Ianachi Moruzi și cămărașul au căzut la picioarele capigiului cu rugăciunea, să nu se facă una ca asta, ci să se milostivească să lase trupul lui Vodă să-l îngroape creștinește și pecetluirile să le arză deosebit, drept care să le dea o sută de pungi de aur.

Numai cît s-au tocmit ei atît, cîinii saxoni ai Princepelui ținuți nemîncăți într-aceste griji și mirosindu-le a hoit, au rupt legăturile și au năvălit în curte de l-au sfîșiat pe Vodă ce stătea aruncat sub scări. Și-ntr-atît erau de lacomi că s-auzea pînă la morile de la Radu-Vodă cum îl rupeau și-l sfîșiau, între care al său credincios

afgan se silea a-l sfîșia mai bine, rupîndu-i ciolanele și bătîndu-se cu saxonii ceilalți.

Și trezindu-se ei tîrziu au ars pecetlurile în mijlocul curții astupînd urmele de sînge și alungînd cîinii cei lacomi, după care capigiul au luat capul Princepelui din casa doamnei și-a mamei sale. Și îndată a poroncit capigiul boerilor ca după ferman împărătesc să scrie la toți ispravnicii județelor să rămîie în așteptare că le vine un Princepe nou și să se pregătească a-l primire cu fală și cinste, după care au luat capul lui Vodă, ca să-l ducă împăratului să facă cercetare de a dovedi prin mărturii că acela este cu adevărat capul Princepelui.

Iară în noaptea plecării capigiului și-a harapului său, cele două femei și copiii Princepelui s-au mistuit la drum de nu s-au mai văzut și a rămas palatul gol cu curtea lui și cu slugile. Și aflînd șandaliii și milogii de la Curtea Arsă că au mîncat cîinii pre domn și s-au dus puterea lui și-a alor săi au năvălit în palat și-au luat tuiurile și în frunte cu Malamos Bozagiul au jefuit ce-au mai găsit pren încăperi, după care au venit în uliță cu mari strigăte. Iară Malamos au fost urcat pe un măgar cu capul la coada lui și i-au pus cioclii și craii de Curtea Veche cabanița Domnului și cuca și teberul la șold și l-au petrecut pe podul Mogoșoaiei cu cîntece și strigăte, bătîndu-l cu ciomegele și cu tuiurile, dînd larmă:

— Trăiască Malamos, Împăratul bozagiilor! Să trăiască Domnul nostru! spre rîsul întregului București.

EPILOG

Deci boierii divăniți și-au gătit rădvanele și carîtele pentru agarlîcul noului Princepe, trimetîndu-le înainte cu cele trebuincioase într-o împinarea Domnului. Și pînă a nu sosi el la Giurgiu, fieștecare dintre ei, în afara caimacamilor, s-au silit să iasă într-o împinarea sa, așteptîndu-l la vadul Dunării, de astă parte, unde și saivantul fu întins pe malul apei.

Era o daurită zi cu soare și în aerul leneș zburau paseri, vîslind spre locurile lor. Smeriții curteni altfel se rînduiseră că schimbarea domnilor face bucuria nebunilor. Acuș mai la față se ghiloseau cei mai de rangul al doilea și proscrisii, întorși de pin surghiunuri și privind cu mînie la cei ce pînă atunci mîncaseră și băuseră la masa răposatului. Spre aceștia se făceau cu mare zarvă și glume boierii de rangul al doilea, ca să le intre în grații, spurcînd amintirea celui alt, cel ros de cîini și decapitat căruia amarnice păcate, făcute și nefăcute îi aruncau în spinare. Dumnealui Radu Băbeanu, ce stătuse ascuns în firea sa, iute se mai înfipse în sufletul lui boer Andronache Gane, cel ce după Dudești trebuia să ia locurile cele mari la masa noului sosit. Stăteau barbă în barbă și nu se știe ce-și spuneau. Mai încolo, într-alt pîlc vtori-stolnicul Constandin Varlam uneltea cu marele vornic Ștefan Văcărescu, om puternic și plin de fapte, fugit și el pînă în zilele acestea de slavă și întors să-și ia ce i se cuvenea. Mai la urmă, foștii demnitari, în frunte cu vel-banul Radu Golescu și Petrache Ritorides, spășiți, însetați să-și arate care cum ar fi putut

devotamentul și iubirea spre noul domnitor, își frecau mâinile cu grije și pe față aveau o cenușe ce le vindea grija din suflete. Geaba voiau să se lase priviți în vestmintele proaspete ca să nu se zică cumva că au și decăzut, dintre cei de față, nimeni nu le arunca nice o privire. Din cete zburau rîsete nerușinate și voci ce amenințau și urechile viitorilor proscriși roșeau de rușine, dar vorba înapoi nu o întorceau. Lipsea din această îmbulzeală Ianachi Moruzi, vel postelnic și om de taină al fostului Princepe, fugit peste munți cu ai lui. Larma se curmă pe neașteptate cînd noul domnitor se ivi din ghecit și boierii stătură ce stătură la rînduiala lor și-i făcură după aceia alai. Mergînd deci Înălțimea Sa la saivant, merșeră și ei de-i sărutară mîna și poala cu priviri umilite. Lîngă Princepe stătea numitul Dudescu, nu cel din balamuc de la Mărcuța, ci vărul său, arătîndu-i Domnului pe fiecare boier cine este și ce au avut, încondeindu-i după faptele și norocul lor. Cînd veni rîndul vel-spătarului Dumitrașco Topliceanu, acesta se împiedică și căzu alături, nefiind ajutat de nimeni să se scoale. Boerii mazili rîșeră de el cu necruțare și-și deteră coate spre uimirea Princepelui care odată se încrunță că nu-i plăcea.

— Ce au aceștia? Întrebă pe cel din dreapta sa. Au nu știu că nu se rîde la întocmirea domniei? Sau se bucură de căderea înaintașului meu, ce amarnică soarta au avut?

Se făcu o liniște și un frig în spinări care opări toată acea bucurie a începutului. Pe urmă, Strălucirea Sa merse la gazda ce era rînduită și gătită, petrecîndu-l și boierii veliți, mai spășiți și cuviincioși.

După ce intră Domnul în casă, merșeră și boierii înlăuntră și le zise acesta să șadă, dîndu-le cahfea și mai privindu-i pe fiecare cu mare atenție pentru ca să-i știe mai bine și să ghicească în sufletele lor. Și aceia se dovediră sfioși și nu mai scoteau privirile lor din ochii noului domnitor, arătîndu-i o dragoste nelumească. Cu vorbe meșteșugite, noii favoriți se și lipiră de scaunul luminatului și vorbiră dulci cuvinte, spuind cu haz vrute și nevrute, după care la un semn, îl părăsiră și merșeră la gazdele lor.

A doua zi iar merșeră boierii de se închinară Domnului și după cahfea se făcu și divan de judecăți norodului, apoi Princepele făcu

masă boierilor ce în frunte cu Dudescu stăteau împregiurul său.

Pînă la București, la toate conacele, Domnul au făcut divan, dîndu-le tuturor în marea sa milă o mîngîiere, ca aceea că vor avea cu toții o dreptate. Pre cei mai aleși boieri i-au luat domnul în carîta sa, – într-o zi pe unul, într-altă zi pe altul, întrebîndu-i de starea țării și cu ce chip se pot chivernisi și se pot ridica trebuințele. Și era și o vreme milostivă, cu aer bun, nici rece, nici cald, numai bună de umblat și pomii aveau cu toții o povară puternică de frunziș și înfloriseră că era primăvară. În coroanele lor bîzîiau albinele în roiuri prevestind bielșugul noii domnii și tare se mai bucura acela că rosturile lui începeau sub asemenea semne.

Sosind Princepele la Popești, de unde de București era cale de două ceasuri, acolo s-au întins saivantul său și după ce se schimbă de straie, Domnul se griji după rînduiala domniei, fiindcă acolo îl întîmpină și alaiul cel gătit din partea spătarului, aga Matei Bălăceanu și alte rufeturi, ce mai rămăseseră în slujbe încă. După obiceiul cel vechi caimacamii l-au așezat pe înălțimea Sa în maidanul ce era mai jos de fîntîna lui Radu Vodă și acolo întinzîndu-se saivantul, descăleca Domnul și merșeră caimacamii de se adunară cu domnul împreună și cu ceilalți boieri ce nu putuseră să meargă la Giurgiu și după ce șezu toată boierimea la rînduiala sa, la fieștecare le dădu alesul, cahfea și aceia o băură ascultînd șoaptele fîntîinii ce arunca apa pe lespezi a bună stare.

Iar a doua zi se făcu gătire, așteptînd toată boierimea la poarta mînăstirii Văcărești, cu tot alaiul și șiragul său, Domnul își puse deasupra podoabelor sale și haina împărătească ce se cheamă cabaniță și își așeză cuca pre cap și din a stînga Domnului, alături mergea schemni-agasî, ce era rînduit de la Poartă pentru așezarea Domnului în scaon. Din a dreapta și din a stînga, printre paicii Domnului mergeau și alți oameni împărătești în vîzul prostimii care tare mai căscă gura la asemenea petreceri. Cum toți boierii cei mari și cei mici mergeau înaintea Domnului, înșirați la rînduiala lor și după izvodul ce se făcu cu pecetea Domnului.

Și viind încet Domnul, intră în orașul București, pre podul Șerban Vodă, iar schemni-agasî merse și descălecă drept la curtea

domnească și intrînd în spătărie, așteptă pre Domnul. Est timp, din cloaca de la Curtea Arsă se auzi strigătul lui Malamos Bozagiul:

— Fraților, vine ciuma!

Cerșetorii, șandalii, orbii și șontorogii ieșiră afară de sub bolnițe și se uitară, care vedeau, la cerul necuprins, ars în soarele lui avril. Azulul era pustiu, nu se zărea striga, nu erau frumoșii fluturi de sidef care aduceau moartea, era numai albastrul acela adînc și pașnic al primăverii. Oasele lor dorite de căldură trosneau de plăcere și se întinseră mai bine în țărîină. Malamos nu voia să iasă din beciurile lui, că-l mai dureau mințile și-acum la atîtea zile după petrecerea cu măgarul și tuiurile domnești, cînd năimiții și scurșii îl încoronaseră pe ulițele Bucurescilor și mare batjocură făcuseră în vin.

— Aud cîinele pămîntului, vesti el din tainițe cu o voce dogită. Vine ciuma...

Iar se uitară neisprăviții spre ulițe și-atunci băgară seama la falnicul alai ce se mișca ușor și gros, bogat și plin de glasuri spre biserica domnească. Începu a bate toaca și din fîntînilor artizicești țîșniră apele cu coame argintoase și reci. Căii convoiului înaintau în pas rar, cu toate podoabele aurite pe ei, făcînd aerul să tremure.

— Vine, fraților! striga într-una Malamos și șandalii îi văzură din adîncurile pimnițelor inelele făcute din cuie de cosciug, aruncînd spre tavanele spurcate și afumate blesteme. Împăratul bozagiilor se sculase în picioare și țeapăn ca un prooroc privea la o gură de cer prin acoperișele sparte ale beciurilor.

— Vine! urla el din răspuțeri, profetic, strîngîndu-și mai bine în jurul mijlocului frînghia luată de la un spînzurat. Printre picioarele goale începură să mișune șobolanii grași ai Curții Vechi, dar el nu-i băga în seamă.

Și pînă a sosi Domnul la sfînta biserică din curte, Mitropolitul țării, cu episcopii și cu alți arhieri și cu toți egumenii mînăstirilor Bucurescilor, mai înainte se aflară în biserică, fiind Mitropolitul îmbrăcat în toate vestmintele arhieresti și cu mitra pe cap, iar episcopii în mantii și cu cîrjele lor în mînă.

Domnul descălecînd la scara bisericii, mai înainte se afla Mitro-

politul cu episcopii și cu ceilalți arhieriei și cu egumenii la ușa bisericii, preotul cu sfînta Evanghelie, diaconii îmbrăcați cu stihare, cu cădelnițe în mînă și citeții cu lumini aprinse în două sfeșnice. Și după ce se sui Domnul pe o treaptă, se coborî Mitropolitul cu o treaptă și luînd din mîna preotului în mîna sa sfînta Evanghelie, o dădu Domnului de o sărută și cel ce era protopsaltis îndată începu a cînta axionul. Și ajungînd Domnul în mijlocul bisericii își luă cuca din cap și se închină către icoana Mîntuitorului Isus Hristos și o sărută, asemenea și către icoana Precistei și a proschinitarului. Și apoi stînd în mijloc, între cele două sfeșnice, de a dreapta, îl luă episcopul de Rîmnic și din a stînga episcopul de Buzău și-l duseră spre ușa cea împărătească în sfîntul altar și ținîndu-l de mînă unul și de-o mînă altul, înconjurară sfîntul prestol, cîntînd Isaiia dănuiește. Și stînd Mitropolitul în dvera cea mare și episcopul aducînd pe Domnul și îngenunchindu-l înaintea sfîntului prestol, Domnul încă plecîndu-și capul și Mitropolitul punîndu-i omoforul asupra creștetului Domnului, ceti molifta cea orînduită de încoronare, puind asupra capului Domnului și ipogonation, ce se cheamă nebederniță. După săvîrșirea moliftei îl și mirui și sărutînd Domnul mîna Mitropolitului, Mitropolitul încă sărută creștetul Domnului.

Și vrînd să iasă Domnul din altar, stînd afară, din partea den dreapta, ceaușii cei împărătești, episcopul de Rîmnic și den partea a stînga episcopul de Buzău, îl luară pre Domnul de subsiori și-l duseră de-l suiră în domneasca strană. Și stînd Mitropolitul în mijlocul ușii împărătești blagoslovi pre Domnul și diaconul îndată începu *Ἐλλῆυσον ἡμάς ὁ θεός* și pomeni pre Mitropolitul, pre Domnul și pre tot creștinescul norod și făcu Mitropolitul otpustul și cîntăreții. *Τόν δεσπότην și πολυχρόνιον.*

Și coborîndu-se Domnul din strana Sa merse de se închină în mijlocul bisericii și ieșind afară din biserică și încălecînd își puse iar cuca în cap și cu tot alaiul descălecă la scara cea mare, mergînd în divanul cel mic unde erau gătite de vâtaful de aprozi două scaone, a Domnului den a stînga și a lui schemni-agasî den a dreapta și Domnul cu Mitropolitul, cu episcopii și cu alți arhirei stăteau toți în

picioare și se închinau Domnului.

Și Domnul stătu în picioare în dreptul domnescului scaon și din sânul său scoase hatișeriful cel împărătesc și desfăcându-l și sărutându-l și punându-l la fruntea sa, îl dădu în mîna lui divan-efendi și divan-efendi, asemenea sărutîndu-l, începu a-l ceti în veli-glas. După sfîrșitul hatișerifului, îndată se făcu slobozirea din toate tunurile după obicei și începu meterhaneaua cea împărătească. După aceea Domnul stătu în scaonul său. Apoi divan-efendi încă îmbracă pe schemni-agasî cu blană de samur din partea Domnului și după ce-l îmbracă stătu și el în scaon. Și apoi boer Dudescu ceti tîlciuala hatișerifului împărătesc ce fu scos pre limba țării și vel postelnicul îmbracă pe divan-efendi și pe vel boier Dudescu cu blănille cele de rînduială și acesta îmbracă la rîndul său pre toți oamenii cei împărătești, cum și pre oamenii lui schemni-agasî, pe unii cu blane, pe alții cu caftane, pre alții cu capoturi și pre alții cu binișuri de postav, pre fieștecare după cinstea sa.

Dupre acestea Mitropolitul, apoi arhieriei, episcopii și toți boierii sărutară mîna Domnului, însă boierii și haina cea împărătească. Deci ridicîndu-se Domnul și cu schemni-agasî din scaonele lor, merșeră la spătărie și beură cahfea și apoi îmbracă Domnul pre caimacami cu caftane mulțumindu-le de slujbă.

Ca la toate asemenea împrejurări se arătară și grămăticii pentru orații, încărcăți de bale și supunere, foșnind din hîrțiile lor cele vechi pren buzunări. În față sta Macarie Cuful, spăsit, cu ochii scurși, clipind cu o dulceăță nemăsurată. Îl urma Antonie Spadone, numai curi, pletos, unsuros, adulmecînd onorurile viitoare, și el cu alese cuvinte sub limbă. Lazăr Scriba de Trapezunda, înalt, fălos, cu privirea departe, adulmecînd rîurile ce le cînta mereu, spuind cui îl asculta că el nu se leapădă de Petru, dar că stă drept la fiecare domnie ca să-și servească țara, își făcea loc printre Iacob Giacumi și Gheorghii Crisogon. Mai la spate, beat ca de obicei, Agafet Cușchiungachi mesteca afion să nu-l miroase noul Princepe și să bată la ochi. Trandafil Lambru recită deci oda cea dintîi, glas doi, irmos: *Valul cel învăluit al mării...*

Adunări de înțelepți și de ritori eminenți cu dreptul încununați pre

divinul erou, precum și victoria poporului pios, pre marele înțelept și pre Princepele Daciei, pe care l-a încoronat puterea cea tare a dreptei Stăpînului. Acum într-adevăr s-a arătat locuitorilor ortodoxi și Daciei timpul virtuții, pierind descurajarea cea rea, toți se bucură cu plăcere nemărginită, căci raza cea dorită a înțelepților stăpînește peste vlahi.

Împărate al împăraților, Fiu al lui Dumnezeu și Cuvinte, dă învingere Strălucitului nostru Domn, păzește-l pururea în favoare, mai presus de cei ce l-ar supăra, cel ce este fericirea săracilor și persecutorul nelegiuitorilor, că a venit să ne mîntuiască de necazuri...

Macarie Cuful, simțind că începe o adevărată Olimpiadă a versului cel lingusitor, se aridică din locu-i și stăpînindu-și lacrimile ce iute îi curgeau de-a lungul obrazului cu orice prilej se avîntă orbește în lupta cea poeticească:

— Oda trei, irmos; glas doi. Cîți ne-am izbăvit den cursele cele vechi. Cîți sîntem adoratori ai ființei ce-i în trei lumini: a Tatălui, a Fiului și-a puterii Mîngîietorului, să ne veselim și să plesnim cu palmele, melodii împletind acestui Princepe, căci el este puterea scăpătaților lipsiți. Zare luminoasă s-a arătat nenorociților, mîntuitor al săracilor, scăpare celor... i proci.

Și pînă spre seară, cînd se terminară strălucitele serbări se sveni că pe la bariera Delea Veche intrase în Bucuresci și un messer de la Orient.

1962-1969

Sfîrșit

PRINCEPELE – O MEDITAȚIE DESPRE TRAGIC

Cîte volume a publicat autorul *Principelui*? Cîte mii de articole? Prezență creatoare de prim-plan, personalitate de ardentă mobilitate intelectuală, scriitor polivalent, de mult consacrat, puțini, rarissimi sînt aceia care-1 pot concura. Căci în cazul lui Eugen Barbu a munci și a crea sînt noțiuni intersanjabile. Că artistul n-a făcut un secret din întrebările și reacțiile intime, că atelierul său e accesibil vizitatorului onest, răspunsul îl oferă paginile memorialistice, *Caietele Principelui* ori confesiunile ocazionale, din care un interpret sagace va putea extrage un substanțial *Eugen Barbu par lui-même*. Despre *Groapa*, cartea confruntărilor decisive pentru o carieră (1957), se știe că a trecut prin treisprezece variante. Programul de lucru zilnic, divulgat într-o pagină de jurnal, comportă o aspră disciplină a lecturii (fiind vorba de un cititor de excepție) și în special o aprigă disciplină a scrisului, cu rezultate vizibile săptămînal în cîteva periodice. Om al cetății în primul rînd, Eugen Barbu e solicitat deopotrivă de mediile particulare (ca în prima sa mare carte, *Groapa*), de mediile muncitorești în transformare, de lumea stadionului, de teatru, de poezie, de pictură, de gazetărie, de mediile redacțiilor, trecînd brusc de la pagina de roman la articolul polemic, de la reportaj la memorialistică, angajîndu-se în critică (în special critica poeziei), adunînd perseverent observații din viață și din cărți, luînd atitudine, dinamizînd, denunțînd inerția, răsturnînd și reconstruind. Iată-l notînd cu pasiune, cotidian, idei despre modelarea omului, auto-definindu-se, nu o dată, ca moralist modern și om al faptei. „Spiritul nostru va supraviețui atîta vreme cît va produce, va descoperi și va spune. A realiza, nu a crede, a înfăptui, nu a spera. Universul ca o construcție armonioasă, umană, iată idealul, restul este deșertăciune (...). Pot dobîndi liniștea mea spirituală contribuînd, nu vorbind numai. Meseria noastră nu e aceea de a construi catedrale de aer, populate cu reverii. La locul meu de muncă, la masa de scris, mă simt deopotrivă zidar și arhitect, constructor de conștiințe, așa cum inginerii fac poduri, eu pot uni oamenii într-o credință comună, dedicată tuturor (...). Artistul există în socialism nu ca un lăutar de curte, gata sa strunească coardele lăutei la semnul mai-marelui, ci ca un căutător de planete în

conștiință, el nu este un bufon, ci un astrolog; cîntecul său nu face să petreci, ci să cugeți, cuvîntul lui îți dă de gîndit, nu te face să rîzi. Munca lui e la fel de nobilă cu așezarea pietrei pe piatră” (*Caietele Princepelui*, I).

La prima vedere, frapează temperamentul febril, latura sensorială, bucuria materiei, dar dincolo de acestea și deasupra lor domină curiozitatea inepuizabilă a unui psiholog, setea de cunoaștere, încît, de la fapte, ochiul se ridică la nivelul observațiilor despre om în genere, în relațiile lui cu universul și eternul. *Groapa* și *Princepele* ilustrează în zeci de moduri balansarea de la descripția în sens comun la dramă, la o cuceritoare poezie tragică, la o meditație despre criza morală a unor categorii sociale de acum cîteva decenii sau din alt veac.

Întors spre dramele trecutului, deschis viitorului, Eugen Barbu caută în contextul unui prezent în mișcare motive de încredere într-o existență superioară, modalitate ce unifică într-un destin colectiv personaje din lucrări felurite, diferențiate ca stil, ca gen, ca tonalitate. Între epica îmbibată de social din *Șoseaua Nordului* ori din *Facerea lumii* și scenariul de film (*Haiducii*) sau piesa de teatru sînt interferențe multiple; temperamentul ardent, neliniștit, al scriitorului se întrevede nu numai în fraza nervoasă, prinsă în articulații repezi, dar și în simpatia pentru personaje neconformiste, înclinate spre orizonturi noi. Că epicul are un suport dramatic, tensionat, o demonstrează teatralizarea unui roman precum *Groapa*, aliaj de meditație și poem, prea insistent privit de unii ca document al pitorescului sordid. Că lirismul îi este, pe de altă parte, organic, funciar, caracterizînd o fizionomie complexă de moralist sentimental, o demonstrează iarăși *Groapa* și, la egală temperatură, *Princepele*. Am numit în acest mod două cărți fundamentale, în care talentul, originalitatea dicțiunii, realul și metafora, tristețea și reveria în marginea crizelor de umanitate, absurdul și cenușa tragicului configurează diagrama și pulsațiile unui creator viguros. Chiar dacă n-ar fi scris decît aceste două cărți, lui Eugen Barbu (autor a vreo douăzeci de volume) i s-ar rezerva în istoria literaturii un spațiu revelator. Însă pe lîngă numeroasele volume trebuie să se țină seama de tot atâtea proiecte! Portretul scriitorului, la peste douăzeci de ani de la prima nuvelă, și-a accentuat liniile; creatorul a cîștigat în experiență și adîncime.

La maturitate, după verificări succesive, liniile definitorii apar mai limpezi, ca însemne ale unei personalități dintre cele mai originale. Vulcanicul, explozivul, volitivul cultivînd forța pamfletară, așează în alt disc al balanței poezia, dragostea pentru forme naive, fabulează mitologic; contemplativul retras în singurătate lasă deoparte

reprezentările dure, amare, pentru a se entuziasma de un vers, de un semn al sublimului sau pentru a invoca elegiac sentimentul trecerii. În *Princepele* (etimologie derivată din latinescul *princeps*), „confesiunile” travestite se constituie într-o filozofie.

Tragicul existențelor mărunte, tragicul războiului, tragicul istoriei au declanșat la Eugen Barbu o infinitate de reacții bipolare, motiv pentru care scriitorul nu poate fi cuprins într-o formulă. Fraza alertă, plină de culoare, e adesea a unui *fauve*; pictorul lucrează în tonuri tari, dense, atrăgând atenția astfel asupra teluricului și materiei. Eseistul cultivă sugestia – asociațiile livrești traducând reacțiile unui spirit iscoditor, impulsionat de *foamea de spațiu*. Iată, de pildă: „Găsesc într-o revistă un eseu al lui André Pierre de Mandiargues, *Monștrii din Bomarzo*, apărut în '57, la Grasset, și un altul, pe același subiect, de Gustav René Hocke, *Die Welt als Labyrinth*, apărut în același an, ambele ignorate în timpul elaborării *Princepelui*. La o lectură atentă, ceea ce credeam eu că este o inovație (capitolul grădinii Meitani) se suprapune cu o realitate de care habar n-aveam: grădina din Bomarzo, din jurul melancolicului castel Orsini, plină de monștri giganți și de animale fabuloase, pe care revista *Secolul XX* îi și reproduce. Sugestia grădinii Meitani din *Princepele* venea secret din începutul *Ghepardului* și din nebunia poetică a palatului Pallagonia, văzut de Goethe în Italia. Fantezia jocurilor gigantești de la Bomarzo nu face decât să confirme o coincidență de gusturi. Asta nu înseamnă că refuz integrarea acestor sublime deliruri în documentarea chiar fictivă a *Princepelui*. Să ne înțelegem: puțin câte puțin, colectarea aceasta deznădăjduită de date, ținând să epuizeze o problemă, aceea a ezoterismului, tinde să devină o operă independentă, un manual profesional. Mai pot cita în acest sens și alte lucruri, care ar ține foarte bine ca anexe la *Caietele* alcătuite în ațiția ani, la început haotic, pe urmă organizat, vertebreat cit de cit. Iată *Faust*-ul lui Marlowe ce s-ar integra foarte bine în documentarea *Princepelui*, ca fond aluziv, sau *Creanga de aur* a lui Sadoveanu, ca să nu mai pomenesc despre *Seraphita* lui Kuprin.. “ (*Caietele Princepelui*, III). Nu mai puțin de douăzeci și cinci de pagini sînt rezervate în *Caiete* unor sugestii din celebra lucrare a lui Frazer, *Le Rameau d'or*!

Incizia satirică lasă loc exuberanței, reacției expansive, imaginii tonice, fresca întunecată rezervă surpriza unei melancolii cu tente patetice, iar dincolo de cercul închis în care se rotesc personajele din *Groapa* și *Princepele*, inconștiente sau posedate, stăruie mirajul unei evaziuni. Lumea nu e un spectacol bucolic, ci un aliaj inextricabil de drame, de păcate și aspirații, succedaneu imens de caractere tari și înfrîngerii, o geneză neîntreruptă, din care oamenii extrag neconținut învățăminte, propunîndu-și elevația, ridicarea pe noi trepte, dar

neatingînd decît parțial frumusețea. De cele mai multe ori, sensurile etice rezultă din desfășurarea unor secvențe de film, din galerii de tablouri care, arătînd fapte și oameni, invită la gîndire. Aceasta e tehnica. Sensurile se degajă singure, parcă din contemplarea unui *mundus inquietus*.

I

Peste tabloul capitalei valahe pestiferate, Ion Ghica trecea în final cu un zîmbet echivoc, mai degrabă senin decît trist. Ciuma din *Princepele*, uvertură tulburătoare, cvasi-fantastică, marcînd un timp de calamități endemice, continuă flagelul lui Caragea – invocat în roman de un pseudo-literat „prizărit, fără glas, bilbiit, repezit și plin de idei mici”, individ preținzînd că „neroziile” i se jucau „pe scena de la Cișmeaua Roșie”. Adică la teatrul de curte al fiicei lui Caragea, amintit pentru un spectacol din 1819 în limba țării. Orizont crepuscular, agonizant. Imagini terifiante alcătuite o expoziție de coșmar, vestitoare de dezastre, pe un fond de spaimă colectivă exasperantă. Preludiul molimei, descris magistral, comparabil cu capodopera lui Jean Giono, *Husarul de pe acoperiș*, respiră o neliniște tragică; de remarcat în evocarea spațiului blestemat o policromie inițial luminoasă, apoi tonuri în pastă densă; înșelător grațios, desenul lasă loc, progresiv, conturelor viguroase, disimetriilor frapante, figurația, reacțiile atingînd delirul:

„O nuntire de fluturi, parcă neclintîți, duși de o secretă mișcare spre fîntînile Princepelui umbri lumina lunii. Întîi veniră cei cu aripile ca pucioasa, galbeni și ușori, iradiînd în noapte, tăind aerul în miliarde de felii, erau fluturi amiral, fluturi lămîiță, albiniță, fluturii cerului și fluturii de sîdef, vestind zorii ce nu se mai arătau. Păreau frumoși, mulți cum erau și plutind ușor deasupra caselor, apoi învăluiră pomii, și coroanele lor odată se prăbușiră într-o devorare lacomă și rămaseră pustii și iar înfloriră în strălucirea lor mirată cînd norul cel galben se ridică deasupra palatului. Aripile galbene erau străvezii, ai fi putut vedea înțepătura albastră a stelelor prin ele, dar în această frumusețe totul se duse, la fel de încet, cu aceeași tainică mișcare, cum ai muta vag lumina. Dinspre jîtnița domnească se auzi atunci un fel de chițait de șoarece, unanim, mult, stins, amenințător. Soseau strigile, fluturii cu cap de mort, aduși de molimă. Erau mulți, roșii ca amurgul, arătîndu-și găvanele negre. Nunteau și ei tăcut, gros, umplînd aerul de o duhoare grea. Abia mișcau aripile, ca și cînd ar fi fost înecați în apă. Nu se grăbeau, acoperiseră cerul ca un vîl negru. Nălbarii și fluturii cu coadă de rîndunică, fluturi de zi cine știe cum treziți și porniți în această ciudată migrație, lăsaseră un polen galben, ușor, în văzduh. Prin acest

perete subțire și translucid treceau ceilalți, greoi, amorfi, grețoși, voluptuoși, cătind parcă un punct cardinal..." În lumina diurnă, „bolnavă”, clopote, sunete de „toacă dementă”, procesiuni cu icoane și preoți, indivizi cu fizionomii patibulare („năimiții și scurșii”) pîndind prăpădul, gata „să iasă din vizuinile lor și să tâlhărească”, compun o *atmosferă* de tensiune, cu reverberații dantești.

Marginal, intervine cite o constatare în stil cronicăresc: „Se părăsea frate pe frate și soț pe nevestă, toți își căutau locuri singuratice, sperînd să nu ia de la celălalt boala...” Intră în funcție popularul *dicitur*, alimentînd zvonuri fantastice. „Se spunea că la hanul Toptangiilor, Malamos nu vrea să primească pe negustorii din mahalaua Scaunelor, care-l implorau să le ridice morții”... „Muierile *spuneau* că, din lipsă de carne, la Zalhana se vindeau hălci de copil...” După consumarea catastrofei, lingă gunoaie și capiteli corintice viața reîncepe într-un delir de senzualitate; „princepele” merge la vinătoare (motiv de excelente descripții) cu superbii lui cîini saxoni; tineretul înstărit petrece excentric, întrecîndu-se în lubricități; mesageri turci de la Bosfor conlucrează cu intriganți autohtoni; trădări, exacțiuni, samavolnicii domnești, schingiuri se interferează într-o pîclă jalnică a rațiunii. Nu e doar ciuma ca maladie fizică, teribilă și aceasta, ci inclusiv ca surpare a spiritului, de unde posibile analogii cu *Ciuma* lui Camus, aceasta o fabulă cu grave dimensiuni etice, polemice, antinaziste. Predominant în *Princepele* e spectacolul conștiințelor moarte, în *Ciuma* acela al conștiințelor reactivata.

Roman al unei lungi crize de conștiință, *Princepele* este totodată romanul unui timp stagnant, deși rațiunea refuză existența timpului suspendat. În cartea lui Eugen Barbu, deși oamenii se agită, mor de ciumă sau suprimați violent, istoria pare un resort uzat, incapabil de redresare, acreditînd impresia că timpul și destinul se confundă. Ideea revoltei pare aici absentă, de unde o tristețe grea, perspectiva închisă, totul rotindu-se în cerc tragic, într-o ireductibilă dominație a absurdului. Esența dramei (romanul în cauză este dramă, meditație și parabolă) ține de repetarea în gol, în același spațiu închis, a acelorași mișcări, trăsături ce acuză senzația de serie; uniformitatea gesturilor, teribila oboseală a ritmurilor sînt abdicări. Un domnitor valah a fost mazilit; „Princepele” se instalează potrivit ceremonialului, pentru a sfîrși decapitat prin voința padișahului; un alt „princepe”, străin și acesta, va fi întîmpinat cu aceleași orații. Pe scurt, o dramă fără ieșire, în care domnitorul, mitropolitul, episcopii, boierii și ceilalți joacă mecanic roluri prestabilite. Un aventurier italian, „messer” Ottaviano, astrolog, alchimist, partener de legături contra firii cu Princepele, marcase nefast

epoca acestuia. Noul „princepe” nu va ieși din cercul de oțel al acelorași practici. Ultima frază a romanului taie orice speranță: „Pînă spre seară, cînd se terminară strălucitele serbări (de primire) se zvonî că pe la bariera Delea-Vechă intrase în București și un messer de la Orient...” Iar pentru simetrie totală, „cerșitorii, șandaliii, orbii și șontorogii” vestesc altă ciumă.

Pentru ca orologiile istoriei să fie repuse în mișcare ar fi trebuit ca viața să fie înțeleasă ca act, nu ca fenomen de așteptare, însă marele vizionar al faptei nu se ivește, iar ieșirea din labirint pare nebunie. Lupta cu absurdul ar trebui să fie mai mult decît înfruntare cotidiană: ceva care să semene a *supra-conflict*, iar omul să rostească acel *fiat* al regenerării. Decadența este aici întreruperea unui ritm, încît evoluția lipsind, lucrurile par înțepenite. Într-o măsură, la „princepele”, la messer Ottaviano mai mult se remarcă o vagă subtilitate în contrast cu letargia ambianței valahe, unde o pseudo-boierime ignorantă se interde-vorează. Cu rădăcini într-o „îndepărtată insulă grecească de la Paros, dintr-o lume a basmelor mării”, „princepele” păstrează în memorie frînturi din Aristofan, cunoaște sonetele lui Michelangelo, dialoghează în italiană ori în limba vizirului. Știe ce reprezintă pentru cultură „Viana”, de aceea ficele și le trimite spre cizelare acolo. Judecățile lui sînt făcute din ambiguități și sofisme: „Toți mințim, viața e zăbavă în dulcele adevăr ce ne place, nu în cel ce nu ne place...” Mitoman, fantast, înconjurat de scribi și *laudatores*, timpul său unic aparține prezentului. Spațiul cu însemne istorice îl respinge *de plano* prin vocea lui Ioan Valahul: „Pămîntul ți-e străin...” Dar „messerul”? Intrusul cu „priviri albastre, profunde, nevinovate și ticăloase în același timp”, cu accente de „nebun”, „ucenicul lui Belzebut”, pelerin pe la curți europene, e în linii mari o variantă a „princepelui”, gîndind ca și acesta: „*Omul drept e nefolositor...*” Poliglot excepțional, „talianul” Ottaviano, frumos, corupt și „putred pînă-n măduvă”, „căzătură inspirată”, dispune de o ascuțime a minții specifică aventurierilor, făcîndu-se ascultat ca „chiromant și cabalist”, ca „*incantatore*, expert în maleficii”, atrăgînd atenția cu cărțile lui oculte, în latinește. Pentru ochiul acomodat cu capodoperele Renașterii, stilul plat de la curtea valahă este o ofensă. Arhitectura în piatră și „o muncă în spirit” (o creație spirituală) ar fi fost, după opinia lui, un mijloc de redresare. Mama „princepelui”, „sublima doamnă Evanghelina”, îl aduce însă la realitate: „Unde te crezi, messer Ottaviano? La Florența? La Mantova? Toți boierii mei au fost negustori de plăcinte la Sтамbul și au creștetul capului tocit de greutatea tăvilor pe care le cărau (...). Visezi palate acolo unde monumentul sare în ochi, ca un lucru necurat. Vrei gîostri și turniruri într-un loc unde nu există decît două ocupații de bază: intriga și numărarea paralelor. Vrei

intermezzi și *moresche* într-un loc unde se mănincă în fiecare zi *panem doloris*...”

II

Metoda fundamentală e antiteza în serie, de la prima la ultima pagină, prozatorul excelând în revelarea sensurilor duble: „o lume de esențe contrare... „ Aparențele exterioare odată înlăturate, încep explorările în adâncime. Pe străzi pustiite trec „furgoane încărcate cu morți”; concomitent, „princepele” înnoată prin „smîrcurile cărnii...” O voce dă răspuns în alt loc: „Dar cine era liber în această închisoare a cărnii?...” Spațiul agonice are ca revers un spațiu al „deliciilor”; numele „Bucureștilor”, tălmăcit prin vocabule străine, „cînd Hilarii, cînd Bakarii, cînd Bakurlii, cînd Hilariopolis”, evocă „plăcerea, răsul și nepăsarea”; loc în care „totul se putea întîmpla pentru că legea era numai o amintire, și o făcea cine voia și pentru cine voia...” Pentru fastul curții, „princepele” inițiază „lucrări hidraulice cu cheiuri de marmură și ape”, prin care corăbiile să intre în „București”, concepe fîntîni monumentale în terase, imense orgi de vînt; gloatele sînt, în schimb, „ceva cu totul abstract”. Diabolicul Ottaviano, „exaporitul”, „androgenul”, „derbedeu ce colindase Evropa”, are stigmatul „crailor” mateini: „scursura grecilor și a florentinilor sărăciți, șarlatan, și ignobil, căzătură inspirată...” Repertoriul calificativelor imunde continuă în ton muzical, legănat. Solitarul pervers „vorbea cu venerație despre femeile cîntate de poeți, dar se încurca cu țigănci și cînta cu lăutarii de gît...”

Ceremoniile de curte de la Mogoșoaia, cu episoade de carnaval păgîn și „messă neagră”, se încorporează unui sabat infernal; e „sfîrșitul lumii”. Tragicul *pare* absent, de vreme ce nici o conștiință nu reacționează. Vlăstare boierești cu trăsături de curtezane, *hierodule* practicând la „curtea Valahiei” cultul lui Apollon, bacante cu „ciorchini de struguri” pe pieptul gol; cortegii pe plute navigînd lin pe lacul luminat de fackle și „artifiții”, *burle*, flori risipite pe apă, trîmbițe, o „muzică bolnavă de flaut, însoțind lenta plutire”, hîstrioni, zeci de măști și personaje mitice compun un spectacol de rafinată decadență. „Astea se numesc la Italia *moresche*... Lumea se mai distrează și mai învață”... Sau, în același limbaj: „Mai vedem și noi ceva, un carnaval ca la Urbino, că prea ne plictiseam...” Revărsare de sensualism, instincte dezlănțuite, carnalitate fără pudoare, iată substanța „petrecerii” de la Mogoșoaia, care e un *carnevale* păgîn: moment *quando vale la corne* (cînd întîietate are trupescul). Luxul nebunesc e sugerat prin amănunte ale vestimentației, Eugen Barbu fiind, pe o arie mergînd din *quattrocento*-ul florentin pînă la orientul turco-bizantin, un maestru al expozițiilor

muzeale. Paleta explodează de culori: „Sunau lesele de mărgăritar în trapul cailor, de ai fi zis că ieșiseră arhangheli din a doua viziune a lui Ezechiel, cu zalele lor ușoare de metal ceresc, mătăsurile făceau voluri albastre și verzi în acel amurg, dulamele cu lastră grea cădeau pe șoldurile pline, nasturii de argint păreau stele divine bătute între sinii bogați sau buricele ingerilor savaoți. Scinteiau pietrele grele, scumpe cât și o moșie, ori o mină de sare, năucitoare, fanatice, cu o grea și mohorită strălucire, ori de pucioasă, ori de foc mocnit, toate strângind în ele păcate grele ce aveau să fie ispășite în vreo zi sau în vreo viață (...) În degete sticleau inele mari, grele ca lanțurile Iadului, iar în urechi mișcau ușor cercei cu picioare de paing, lucrate la Vizanț de mult. Lanțuri de aur, cu nasturi de jilaț. Lefțișori subtili, în chip de zgripsori, sălbile de zloți roșcați, brățările împletite parcă trăgeau cu ochiul singure de la gîturile, urechile și brațele femeilor. Diamanturile, rubinele, smaragdele cât oul de porumbiel se răsteau unele la altele într-o cearță mută, secretă, plină de pizmă...”

Termen de contrast, un Ioan, investmîntat în „câmeșă albă, țeapănă, de in”, exclamă îngrozit: „Asta-i tîrgul cel mare al Sabatului!” Nu există în literatura noastră o mai expresivă pictură de adunare demențială, ca acest Sabat din *Princepele*.

Mască severă, Ioan Valahul opune profanării o conștiință; nu o conștiință izolată, ci una ca reacție simbolică totală. Cărturar, astrolog și ascet, replică autohtonă a „messerului”. El rezumă conștiința defensivă a oamenilor pămîntului, o continuitate de la Decebal și Daniil Sihastrul pînă la jertfii fără nume și număr. Arma imbatabilă a Valahului e vorbirea ambiguă (amintitoare de medievalul Vlaicu, din piesa lui Al. Davila), cuvîntul asociindu-și înțelesuri lunecoase: „Cred că (messer Ottaviano) e mai învățat ca mine. Nu totdeauna Dumnezeu însoțește vîrsta cu cea mai mare știință...” însă aici „știință” e totuna cu lucrul „diavolesc”. Cînd i se cere să cerceteze „Foletul” (un fel de horoscop), prevestirile lui Ioan de Valahia includ amenințări încifrate. Derutat, „princepele” se clatină, așteptînd precizări, la care astrologul se menține în echivoc: „— Gîndească Măria-Ta și-i voi da răspuns cînd va fi de trebuință...” Sau: „— Cine știe, Înălțimea-Ta, pe cine paște pașii nenorocirii...” Ioan ascultă „vorbele mute ale pămîntului”, ori declară că „iarba gîndește și pentru noi”, rostirea în pilde luînd o gravitate de amvon. Tiranului în vizită la o mînăstire i se arată ad-hoc „morminte zdrobite”: semne ale efemerului. Scena în care princepele e îndemnat de astrolog să descifreze inscripțiile, are ecouri shakespeariene:

„Tăiat a fost jupan Udrea de către Mircea Voevod, în satul Oncești. A

fost fiul lui Dragomir Postelnicul și al jupîniței sale Murga. În anul 7082... scria pe pietre.

Tăiat a fost jupan Radu Stolnicul de către Alexandru Voevod și a fost el fiul lui Dragomir postelnicul și muma lui, monahia Efrosina. În anul 7078...

Tăiat a fost jupan Barbu de către Alexandru Voevod, în orașul Bucuresci a fost el fiul lui Dragomir postelnicul și muma lui monahia Efrosina, în anul 7078..."

În fond, lecția de rezistență a celor din „spița curgătoare a lui Ioan Românul” pune fața în față eternitatea și efemerul, pretext de „povești înfricoșate”. Povești în sens de pilde. Mormintele prăbușite invederează inexorabila uitare; durează însă opera „smeriților” anonimi, care (ca în testamentul Văcărescului) au lucrat „spre cinstea neamului nostru și a lui nemurire”... Acolo unde „înțelegerea” prințului de la Fanar se oprește, oamenii pămîntului au – ca în istoriile sadoveniene – antene ultrasensibile. „Vorbeau cu animalele într-un fel familiar pe care Principele nu-l înțelegea în ruptul capului. Ce aveau oamenii ăștia cu tot ce-i înconjura, fie că era frunză, fie că era vită de prăsit sau de muncă...”

Există în *Principele* o melancolie a istoriei, ca destin ce refuză să se facă inteligibil, și o „melancolie” a oamenilor, care, neînțelegînd, așteaptă revelații. Personajele sînt în același timp portrete, mentalități și apariții emblematice, care (cu rarissime excepții), mimînd frămîntări interioare, sugerează, în realitate, un joc de -a autoiluzionarea. Starea de *melanholie* (termen întîlnit anterior în *Istoria ieroglifică*) traduce, aproximativ, dereglări, goluri în conștiință, incertitudini și tristeți, față de care petrecerile, lubricitățile, practicile magice, ezoterice, sînt neputincioase. Sceptic, ros de „*melanholie*”, principele urmărește experiențele de alchimist ale lui Ottaviano, crede în talismane, în semne ascunse și vrăji. Pentru salvarea aparențelor participă la ceremonii religioase, dar în politică, atent la oscilațiile curente, practică stilul machiavellic al tiraniei. În esență, *Principele* politologului florentin din *cinquecento*, tresărind la orice zvon, devorat de incertitudini, reactivează în postura de principe valah; aceeași obnubilare programatică a moralei în slujba puterii personale: „Să știi să aștepți și după aceea să lovești...” Față de boieri, autocratul simulează nehotărîrea: pare „sfios și temător”, însă el e levantinul astuțios, *homo duplex*: „le dau în fiecare zi iluzia că mi-e frică de ei, și, cînd pot, îi umilesc în fața celorlalți”... În dialogurile cu „ilustrissima” doamnă Evanghelina sau cu „messer” Ottaviano, cinismul dă de-a dreptul: „Frica este legea guvernării”, zice messerul, cu aerul lui de „nebun tînăr”; „nimeni nu ia destul de la

această mizerie ce se numește popor...” Cauza reală a *melanholiei* protagoniștilor ține de convingerea efemerității tiraniei; un dialog între „messer” și „princepe”, teribil prin vacuitatea etică, dă curs resorturilor de adîncime. Trebuie spus că romanul, ilustrare a unui impas tragic, oferă în capitolul *Melanholia* una din demonstrațiile-cheie:

„— Cunoști vorba aceea a unui italian, messer Ottaviano? Cine zice popor, zice un animal nebun, plin de rătăcire și zăpăceală, fără gust, fără iubire, fără statornicie... un monstru ale cărui zadarnice păreri sînt tot atît de departe de adevăr, cum este, după Ptolemeu, Spania de Italia. Statele nu se pot ține cu conștiința! afirmă acela. Și-atunci?

— Atunci trebuie construit împotriva lui, a acestui popor.

— Ce să construiești? Aici puterea este numai o părere, un vis scurt sau lung... Uneori ține citeva luni, alteori cîteva ani și de cele mai multe ori se isprăvește în baia singelui de la Edikulé...”

Paginile despre *melanholie*, dînd culoare operei în totalitate, sînt de fapt meditații despre putere, implicit despre eșec și absurd. Pentru „messerul” care știe „totul și ceva pe deasupra” (vorba lui Pic della Mirandola) – dreptatea e „urită și fără logică”; „princepele”, finalmente răpus, a făcut „pact cu diavolul”, practicînd „jaful de suflet”, a dezarticulat „tot ce seamăna în țara asta cu dragostea față de pămîntul ei...” Criteriile de valoare au fost răsturnate. Pentru a-și vedea fiul „princepe” în Valahia, „sublima doamnă” Evanghelina s-a „culcat și cu rîndașii de la Techie”. Straniul „messer”, cu, „chipul lui frumos ca al îngerilor”, se autoflagelează pînă la sînge, după care se dedă la orgii. Lîngă portretul în picioare al prințului, Evanghelina și „talianul” sînt voci ale unei lumi în derivă; limbajul ceremonios aulic al „messerului”, referințele la modelele curtene ale unui Baldesar Castiglione, se asociază violenței extreme: prințul și mama acestuia nu „discută”, ci acționează.

III

Pentru André Gide, „messer” Ottaviano ar fi fost un moralist, expresie a indiferentismului etic, cu motivarea că experiențele sfîdînd orice principii au drept pretext *cunoașterea*; nimic nu e nici bun, nici rău, cîtă vreme cineva aspiră la cunoașterea stărilor-limită. Teza rezultă din dialogurile cu „princepele”:

„— Ce spui, iubite Ottaviano, de trebile acestea obișnuite, vulgare?

— Cînd a fost zămislit, omul era înger de fapt; faptele l-au prăbușit la trup și la spirit...

— De ce?

— Pentru că omul l-a învelit cu carne.

— Și de ce ar fi făcut-o?

— Pentru că a dorit să afle. Vreau să știu binele și răul, spunea el...”

Nevoia de cunoaștere se abate însă către practici obscure, primitive, de unde eșecul, vidul sufletesc, sentimentul neputinței. Nici o posibilitate de opțiune. La „messer” Ottaviano de exemplu, tentațiile cerebrale se prăbușesc în senzualism; iluminările pasagere nu sînt urmate de sentimentul culpabilității, ci de o amortire a spiritului. Inerția face ca tragicul însuși să apară ca o lege inexorabilă. Spînzurătoarea din fața palatului princiar, în care atîrnă indivizi mîncați de corbi, nu mai impresionează. Palatul este o „ocnă neagră”, din care „princepele”, abulic, ar vrea să plece, știind bine că n-o va face. „Din *tine* trebuie să pleci, Princepe, — îi spune Ottaviano. Ești prizonier ca Ugolin și n-o știi”... Protagonistii romanului discută despre Dumnezeu, despre spirit și libertatea individului; dialog obsedat de limite, spiritul și materia neputînd conviețui în „această închisoare a cărnii”. Corupția, desfrîul, trădarea fiind inerente, istoria devine o „întîmplare cu tîrfe”, de unde pesimismul, melancolia.

Pe o apreciabilă întindere se vorbește de practici oculte, de magnetism, bibliomanție, cristalomanție, xilomanție, astrologie și celelalte, magia și esoterismul fiind modalități iluzorii de evaziune. Deși greu de crezut că la curtea valahă, sub fanarioți, se va fi dat o asemenea atenție „disciplinelor ermetice”, (un capitol e intitulat: *Inițieri*), paginile impregnate de amănunte esoterice au în schimb rezonanțe speciale; de la *Avatarii faraonului Tlă* și *Sărmanul Dionis* pînă la *Creanga de aur* ori la prozele lui Mircea Eliade prioritățile revin fantasticului, mitului. La „messer” (= jupîn, meșter), bizar *esprit malin* ocultismul devine mască. Princepele însuși, sedus de doctrine inițiatice (unele cu substrat masonic), cade într-o nebunie progresivă, punînd să se construiască pentru beatificarea lui Ottaviano, ucis din gelozie, o biserică în stil neobișnuit: icoane fantastice, cu diavoli și sfinți, toate au înfățișarea „messerului”... Splendidele pagini, despre *Rătăcirile princepelui* apăsate de „grea melanholie” („Soarele meu s-a stins...”), excedat de stări psihotice și obsesii, sînt mostre de virtuozitate stilistică: „Pe peretele diaconic, acolo unde ar fi trebuit să stea chipul Princepelui și al Doamnei sale, erau numai vestmintele lor. Pentru că în locul acelor fețe atît de cunoscute îl văzură zugrăvit într-acel loc pe messer! Era pictată și Evangheliina, numai vestmintele ei și scaonul ei, dar în acel scaon stătea tot messerul! Și din ce priviră simțiră că nebunesc cu toții, asemenea cuvinte sugrumate scoteau de uimire și de frică. Marele Vinător al Vieții ce alerga deasupra norilor tivîți cu argint era Ottaviano și Leviatanul ce înghițea pe păcătoși din apele Styxului avea chipul messerului. După cum la Groaznica Judecată pe tronul de aur stătea

Ottaviano, cu dulcele său chip zîmbind, și în Iad, acolo unde erau pictați o mie de draci, cu toții aveau înfățișarea messerului și el îi chinuia pe păcătoși ce tot chipul său aveau. Sfinții militari, Nichita și Procopie, semănau ca două picături de apă cu vrăjitorul, caii lor aveau fața messerului și Magii umblau cu fața dulce a messerului, și în scena ce înfățișa Moartea Dreptului tot messerul se arăta. La Judecata de Apoi în ceata dreptilor și-a păcătoșilor, streinul acela sosea într-o mie de înfătoșări care mai de care mai umile și mai sfidătoare. Cei răstigniți pe cruce tot chipul lui Ottaviano aveau și pe absida altarului el zîmbea într-o sută de fețe. Adam ce săpa cu un hirleț pământul era messerul și Eva care torcea avea ochii săi dulci și copilul lor era Ottaviano. În Acatistul Sfântului Gheorghe, balaurul avea chipul messerului și sfintul Gheorghe semăna cu Ottaviano cînd se primbla cu Princepele prin grădinile Mogoșoaiei. Cei de pe ruguri și spânzurații cu capul în jos cu toții aveau chipul său și Sfinta Paraschiva și proorocul David era tot Ottaviano. Înfricoșata Moarte, cu coasa ei ce secera pe alții avea fața lui dulce. Calul Ducipal cu corn în frunte lovind zgripturii avea risul lui Ottaviano și numai trup de cal. Și în pridvorul bolniței și pe ușile diaconești ale tâmplei, în colțul Bunei Vestiri și pe Porțile Împărătești numai și numai messerul era pictat. În Cavalcada Împăratului Constantin ce asedia Țarigradul tot messerul era, copiii ce-l urmau în tunici de mătase sau în mantii verzi și roșii, pre el îl acopereau. Fecioara Maria Luminătoarea el era sub fuste femeiești și avea un rîs pervers, și Maria Magdalena tot Ottaviano era și-și arăta poalele barcagiilor ce-o treceau Iordanul. Sfinții Arhip și Timotei stăteau sub curmali și în nisip într-o sanie trasă de cerbi cu stele și fulii de diamanturi. Săturarea celor 5000 de oameni cu doi pești și cinci piini pe el îl înfățișa de cinci mii de ori, pînă și peștii îi semănau...”

Pînă aici era greu de găsit un punct culminant; scene de groază, excentricități, „fandasii nebunești” de Satyricon balcanic, monstruoșități alcătuiau un climat „normal”. Nebunia „princepelui”, ridicolul comportării lui expiatorii, delirul mistic conferă, operei un centru polarizant.

Destinul tragic acompaniază pe mari întinderi istoria noastră, iată subtextual punctul de vedere al unui prozator cu un subliniat sentiment al dramaticului. Romanul devine un *apolog*, poveste deghizată, în care datele culese din documente, faptele moarte, se ridică la o putere emoțională. Nu interesează materialul în sine privind luxuria, libidinizarea amorului, animalitatea, climatul de violență, realități la îndemîna oricărui cercetător de arhive, ci esențializarea lor în situații-limită ca agonia și moartea colectivă. Intervine întrebarea colectivă, se conturează o filozofie a istoriei; de la fapte, privirea se ridică

la metafore și simboluri. Sinteza fiind un mod de lucru, destinul „princepelui” rezumă biografia unei serii; boierii, la rindul lor, simbolizează individualismul ireductibil; ceremoniile domnești, bazate pe duplicitate, oglindesc transformarea stereotipiei în grotesc și caricatură. Pe soclul pe care „princepele” șade în fața istoriei, nu se vede nici o inscripție. Nu-i știm numele, nu cunoaștem anii domniei, dar ele monstrul, sceleratul, cinicul, care în epilog (după suprimarea „messengerului”) practică jocul de-a căința. Scena de la mitropolie în care tiranul spune rugăciuni cu glas tare (*Rătăcirile Princepelui*) este un fericit exemplu de orchestrare muzicală a unei teme. Princepele și boierii dialoghează fără cuvinte, aluziv, pe marginea textului sacru, partitura bazându-se pe efecte de surdină, mai precis pe tranzițiile de la monologul-penitență la replica-acuzare:

„— Să nu pornești asupra mea urgia Ta, Doamne, după păcatele mele – se ruga Princepele, cu mâinile împreunate în fața inimii (...) Ci, auzi-mă, Doamne, pe mine ușuraticul și păcătosul și neînțeleptul și netrebnicul rob al Tău, în ceasul acesta precum ai ascultat pe Ezechia în ceasul morții așa ascultă-mă pe mine, nevrednicul rob al Tău“ (...)

— Pre noi și pre tot poporul ne-au pedepsit și ne-au batgiocorit și dorește iertarea noastră, dar minia lui Dumnezeu o să-l ajungă!

— Acestea spunînd, rostea iar apăsător Princepele, ceasul s-a apropiat și am strigat cu glas jalnic și am zis: Iată acum a sosit ceasul morții și strigați pe prea dulcii mei fii și pe mie iubiții dregători și slujitori (...)

— Numai pe mamă și pe soție nu și-a ucis-o! Necum copiii, gîndea dumnealui Costache Ghica, cu ochii în pămînt să nu-i zărească privirea, că pre noi ne-a împuținat și a băgat groaza în noi (...) Dă-i, Doamne, după faptele lui cele nemernicești și pede psește -l după inima lui spurcată, adu-i gîdea în curte și fă-l să ajungă acolo unde-au pierit și mai drept credincioșii...”

(Jocul dublu continuă, în timp ce Princepele, „nemișcat în durerea lui”, ascultă „divinele glasuri ale dascălilor de la Sfîntul Sava rostind în grecește):

„—Miluește-mă, Doamne, miluește-ne, că am greșit și vicleșug în fața ta am făcut și nu avem unde fugi decît în Tine ! De aceea cădem Ție ca să ne miluiești pre noi, că ești mult milostiv și îndurător și cine ar alerga la Tine, nu-l gonești! (...)

— Ei nu mă cred, gîndea Princepele și eu știu asta. Sînt bucuroși că am avut tăria de a-l ucide pe Ottaviano și se prefac că știu durerea mea cea mare. Mincinoși și tilbari ce vor sta la fel în fața trupului meu fără viață și cît aș dori ca eu să-i îngrop pre ei și nu ei pre mine, pentru că înainte nu mai este decît moartea cu dulcea-i izbăvire și odihnă.

Nici o eclipsă nu poate anihila istoria, iată concluzia acestui basm sumbru. Nenumărate detalii de epocă, încorporate într-o demonstrație cu bogat fond livresc, fuzionează într-un roman-sumă care, fără să fie strict istoric, mustește de sevă istorică. Nici nume reale, nici cronologie, nici determinări de alt gen; prozatorul a herborizat, a colaționat, a făcut o sinteză în care recunoaștem un anumit tip de istorie, cu scene de gen, cu un puls particular, adecvat unui anumit timp. Carnalitatea și teluricul de o parte, vacuitatea morală de alta, iată coordonatele acestui timp „suspendat”, văzut din perspectiva unui modern. Spațiu de interferențe spirituale, balcanismul revelat de Eugen Barbu devine obiectul unor prospecțiuni multiple. Sondajul psihologic merge în pas cu evocarea, uneori din unghiul unui observator martor (prin intermediul documentelor), alteori distanțat de epocă pentru a filozofa mai liber. Negruzzi, recompunând efigia sanghinară a Lăpușneanului, stiliza în linii clare, cu stăpînirea de sine a unui clasic. La Eugen Barbu, fraza denotă participare lirică, tensiune, limbajul său, constant polemic, fiind mai aproape de acela al cronicarilor munteni. Arhaizarea lexicului, nu numai pentru a sugera culoarea epocii, pare a avea mai degrabă substrat psihologic, vizînd o sensibilizare prin cuvînt. Pentru a stiliza fără inconveniente, pentru a dezlănțui sarcasmul, pentru a accentua relieful prin îngroșare, prozatorul valorifică limbajul compozit, cu grecisme și turcisme, al vechilor documente, dînd utilizare largă cuvîntului trivial, expresiei de ocară, atent la „cîntarea secretă a cuvintelor scrise în limba greoaie, dar plină de măduvă” a vechimii. Evident, „istoriile” lui Sadoveanu, *Zodia Cancerului* de pildă, respiră arhaitate în alt mod; *Hronicul* lui Al. O. Teodoreanu amuză prin parodiarea clișeele cronicărești, Eugen Barbu face dovada unei veritabile erudiții filologice, diferită de cea din *Groapa* (cu limbaj adecvat mediilor periferice); în *Princepele*, spații interioare și exterioare reclamă trimiteri la mai multe culturi.

Voluptățile romancierului, captivat de vechi scrieri ermetice, de costume, meșteșuguri, de specialități culinare și curiozități etnografice, transpar în pasiunea pentru rarități; *Caietele Princepelui* conțin, – în pregătirea operei – prodigioase „magazii de cuvinte”, culese cu răbdare din sute de cărți vechi. Mostre se pot extrage din *Princepele*, în goana ochiului, de pe orice pagină. „Profeții cîntau și dintr-un urcior ce se numea nebel, ce i s-au zis mai pre urmă luth, adică lăută. Aveau instrumenturi de vînt ugabul, ce va fi fost naiul, nehilul sau fluta, din trestie au din corn, ce frumoase sunete scoate, mai ales într-un loc deșert, hasosera ce era o trîmbiță încovoiată precum curtenii Măriei

Tale, kerenu și iobelul...” Lexicoane și dicționare speciale sînt necesare mai tot timpul, căci nu e pagină fără probleme de dezlegat. Pereții unei minăstiri lasă să se vadă: „Minunate țesături venețiene, arme de preț lucrate, argintării și giuvaeruri, mătăsării și spețerii orientale, filigrane de argint și aur, pasmanterii și obiecte de marmură și mozaic, sticlării colorate și oglinzi coclite. Numai pe margini, verzi cum e coada paonilor, urmuzuri fabricate la Mureno, cărți cu ornamentații xilografice, cădelnițe așezate pe octogoane de argint, cățui cu două picioare, scaune cu mînere ornate în fier, icoane smălțuite, tăvi gravate cu acul, smălțuri *champlevés*, chivoturi ca la minăstirea Snagovului, dacă nu mai frumoase, păsări de metal...” La manuscrise lucrează „înluminatori, rubricatori, miniaturişti” și alții, cu tradiții în „școala de la Vizant”... Femeile din case mari arborează o vestimentație exotică, punîndu-și: „sarvanele de canavăț ghiulghiuli, cu blană de samur și guler cu ciaprazuri, felegele de canavăț, turungii cu pîntece de ris, conteșele de postav, cu limie de samur, pacealele și iile cu lese de mărgăritar, cu șireturi de fir, mătăsăriile, dulamele de lastră (...), rochiile de terțanel cu flori de fir, în ghiordii, zăbunele de sandal, în zăvase cu șapte foi, de lastră, căptușite cu taftă leșească; nasturii sînt „cu jilaț” cu lefti și leftșori în chip de gripsor“. În piețe, neguțătorii avînd „briie de mătase, urlama de țară (...) ghermesituri, cîrpeturi, fesuri și palamuturi“, ori „borcane cu colonie de Francia...” Autorul *Princepelui* a preferat adaptarea la stilul grămăticilor, dar sub aparența impersonalității și expunerii neutre prezența sa este a unui revoltat.

„*Princepele* s-a născut din întîmplare – preciza Eugen Barbu într-un interviu (*Gazeta literară*, 1968, nr 40). Am vrut să scriu o carte despre haiduci. Intrarea în uriașul material de epocă m-a fermecat...” Pasiunea se vede în ampla incursiune în balcanismul literar întreprinsă acum cîțiva ani, eseu critic de anvergură, cu foarte interesante observații, și în special în *Caietele Princepelui* (vol. I, 1972 – vol. V, 1975). Cineva care va întreprinde un studiu al genezei operei, va putea arăta cît de laborioasă a fost preparația, bazată pe mii de fișe, sugestii și observații de amănunt, de o diversitate enormă. Eugen Barbu are voința însîngerată a lui Camil Petrescu, „prea cinstitul artizan”, a cărui metodă din *Un om între oameni*, prea tributară documentului, nu convenea mobilității asociative din *Princepele*. De la *Învățăturile lui Neagoe*, prin Cantacuzino stolnicul, prin Nicolae Filimon, prin ceilalți, pînă la Eugen Barbu, un aer de rudenie, unifică peste secole stilul dunărenilor. *Princepele* este una dintre marile opere contemporane.

CONST. CIOPRAGA

TABEL CRONOLOGIC

1924

Eugen Barbu se naște la 20 februarie, în București.

1931—1935

Urmează cursurile primare la Școala nr. 40 din Capitală.

1935—1943

Eugen Barbu frecventează cursurile liceale la Aurel Vlaicu, pensionul Schéwitz-Thyrin și Marele Voievod Mihai (ultimele două clase).

1943

După examenul de bacalaureat se înscrie la Facultatea de Drept din București.

1943—1947

Student la Facultatea de Drept, apoi la Facultatea de litere și filosofie din București.

1947—1955

Activitate în presa democratică și ucenicie literară, după lecturi în cenaclul „Sburătorul“.

1955

Debutează literar cu nuvela *Munca de jos* în revista *Viața românească*. Îi apare un volum sub titlul *Gloaba*, la Editura Tineretului.

1956

Publică romanele *Balonul e rotund* și *Unsprezece* la Editura Tineretului, iar la Editura de stat pentru literatură și artă, nuvela *Tripleta de aur* (colecția „Luceafărul”).

1957

La E.S.P.L.A. Apar: romanul *Groapa* și volumul de reportaje lirice *Pe-un picior de plai*; de asemenea, traducerea în limbile maghiară, sîrbă, bulgară și germană a romanului *Balonul e rotund*. Călătorește în Grecia, Turcia, Liban și Egipt.

1958

La E.S.P.L.A. Apare culegerea de nuvele *Oaie și ai săi*, cuprinzînd: *Turda*, *Un om bătrîn*, *Tereza*, *Franzeluță*, *Munca de jos*, *Casa nouă*, *Oaie și ai săi*.

1959

Apare ediția a II-a din *Oaie și ai săi* cu același conținut, minus nuvela *Franzeluță*. Publică la E.S.P.L.A., în colecția „Luceafărul”, nuvela *Patru condamnați la moarte*, apoi romanul *Șoseaua Nordului*.

Călătorii în Ungaria, Cehoslovacia, Uniunea Sovietică și Grecia.

1960

La E.S.P.L.A. apare un nou ciclu de reportaje cu titlul ... *Cît în șapte zile* și o nouă ediție din romanul *Unsprezece*. În Polonia apare traducerea romanului *Groapa*.

O primă călătorie în Italia.

1961

În „Biblioteca pentru toți” apare volumul de nuvele *Tereza*. Nuvela *Patru condamnați la moarte* apare în limba sîrbă la Editura pentru literatură.

1962

Apare volumul de nuvele *Prînzul de duminică* la E.P.L. Eugen Barbu e numit redactor-șef al revistei *Luceafărul*. Altă excursie documentară în Italia.

1963

La E.P.L. apare romanul *Facerea lumii* și se reeditează într-o nouă colecție romanul *Groapa*.

1965

Apare volumul I din ediția a doua a romanului *Șoseaua Nordului*. Călătorii în China, R.D. Germană, Franța și Polonia.

1966

La E.P.L. Apare volumul *Jurnal*, cu însemnări memorialistice revelatoare, reflecții originale și numeroase amănunte legate de procesul de creație. Apare ediția a III-a din *Groapa* în colecția „Biblioteca pentru toți”.

Călătorie în Spania. Franța și Anglia.

1967

Apare volumul al II-lea din ediția a doua a romanului *Șoseaua Nordului*. Romanul *Groapa* se traduce și apare în limbile franceză și germană. De asemenea eseul *Măștile lui Goethe*. Nuvela *Pe ploaie*, versiune italiană, apare în prestigioasa colecție „Cele mai frumoase nuvele din literatura mondială”. *Balonul e rotund*, ediția a II-a, la Editura Tineretului.

Călătorii în Franța, Iugoslavia.

1968

Groapa, ediția a IV-a, în colecția „Romane de ieri și de azi”. Același roman se traduce în maghiară, apoi în spaniolă, la o casă de editură din Montevideo. Nuvela *Pe ploaie* apare într-o *Antologie a literaturii române*, tipărită la New York.

Apare ediția definitivă din romanul *Șoseaua Nordului* (2 vol.). Publică volumele *Teatru*, la E.P.L. și *Vânzarea de frate*, la Editura Tineretului. Demisionează din postul de redactor-șef al revistei *Luceafărul*.

Călătorie în S.U.A.

1969

Apar volumele *Osînda soarelui* (versuri), *Foamea de spațiu* (note de călătorie), romanul *Princepele*, la Editura Tineretului; *Nuvele*, la aceeași editură, în colecția „Lyceum”; *Martiriul Sfîntului Sebastian*, la E.P.L.

1970

Groapa, ediția a V-a, volumul *Jurnal în China*, la Editura Eminescu.

1971

Facerea lumii, ediția a II-a, la Editura Eminescu, în colecția „Romane de ieri și de azi”. La Editura Dacia, Cluj, *Princepele*, ediția a II-a.

Eugen Barbu e numit redactor-șef al revistei *Săptămîna*.

1972

Princepele, ediția a III-a. La Editura Eminescu, în colecția „Romane de ieri și de azi”; *Caietele Princepelui*, Editura Dacia (vol. 1); *Cu o torță alergînd în fața nopții* (reportaje), Editura Eminescu.

1973

În „Biblioteca pentru toți” este publicat romanul *Facerea lumii*, 2 vol. (ediția a III-a); la Editura Eminescu: *Caietele Princepelui*, vol. II—III.

1974

Apare, în antologia *9 povestiri contemporane* (limba rusă), nuvela *Franzeluță*, Editura Albatros. Mai publică, tot la Editura Albatros, romanul *Războiul undelor*.

Caietele Princepelui, vol. IV. *Princepele*, ediția a IV-a, ilustrat de Mihu Vulcănescu și *Groapa*, ediția a VI-a, apar la Editura Eminescu.

1975

Apare *Princepele* (în limba maghiară) tradus de Veress Zoltán, la Editura Albatros, traducere distinsă cu premiul Uniunii Scriitorilor din R.S.R. *Caietele Princepelui*, vol. V, *O istorie polemică și antologică a literaturii române de la origini pînă în prezent* (Poezia română contemporană), apare la Editura Eminescu. În colecția Rampa a Editurii Eminescu se reeditează piesa *Să nu-ți faci prăvălie cu scară*. La Editura Minerva se tipărește culegerea de nuvele *Miresele*.

Pentru meritele sale deosebite este ales membru corespondent al Academiei R.S.R.

1976

Apare vol. I din romanul *Incognito*, la Editura Eminescu.

1977

Apare vol. al II-lea din *Incognito* și vol. VI din *Caietele Princepelui* la Editura Eminescu.

1978

În „Săptămîna” apar fragmente din „Săptămîna nebunilor”. Primește premiul Herder pentru literatură.

1979-1980

Apar vol. II și III din *Incognito*.

Publică fragmente din „Jurnal argentinian” despre Borges.

Editura Shin-Nihon Shuppansha din Tokio publică nuvele de E. Barbu în seria „Povestiri alese mondiale” (ed. I, 1979; ed. II, 1981).

1981-1982

Publică „*Săptămâna nebunilor*” la editura Albatros.

Roman de dragoste desfășurat în decorul feeric al Veneției.

Apare vol. VII din *Caietele „Princepelui”*.

1984

Scrie scenariul pentru filmele „*Masca de argint*” și „*Colierul de turcoaze*”.

1986

I se atribuie premiul „Panait Istrati” la Brăila.

1986-1987

Scrie scenariul pentru filmul „*Domnișoara Aurica*”.

Primește premiul ACIN pentru scenariu.

1990

Director la revista „România Mare”.

1993

8 septembrie. Se stinge din viață la Spitalul Elias.

Redactor: BOGDAN BĂDULESCU
Tehnoredactor: GABRIELA ILIOPOLOS
Apărut 1969. Comanda nr. 9083. Hîrtie tipar înalt
A de 80 g/m², 700X1000/16. Coli de tipar 22. C. Z.
pentru bibliotecile mici 8R—31.
Tiparul executat sub comanda nr. 3046
la întreprinderea poligrafică
„13 Decembrie 1918”, str. Grigore Alexandrescu nr. 89—97,
Bucureşti,
Republica Socialistă România

eugen barbu

«De la *Învățăturile lui Neagoe*, prin *Cantacuzino stolnicul*, prin *Nicolae Filimon*, prin ceilalți, pînă la *Eugen Barbu*, un aer de rudenie unifică peste secole stilul dunărenilor. *Princepele* este una dintre marile opere contemporane.»

Lei 5

editura minerva

CONST. CIOPRAGA